

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 08880

GEZAMLTE DERTSEYLUNGEN

Moishe Strugatch

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

משה ספרונגאטש

דער ציילונגען

באנד I

אי קורץ פארלאג

ניו יארק 1969

MOISHE STRUGATCH

SHORT STORIES

Volume I

Copyright 1969 by
MOISHE STRUGATCH
2852 Bronx Park. E.
Bronx, N. Y. 10467

הילע געצייכנט פון י. זעלדין

Published by YKUF, New York, 1969

PRINTED IN U. S. A.

by:

Knight Printing Corp., 382 Lafayette Street. New York, N. Y. 10003

געווידמעט

דעם ליכטיקן אַנדענק

פון מיינע עלטערן:

שמואל און לאה

ביכער פון משה סמרוונאמיש

לידער פון נעכטן און היינט — — — — — 1922

דער לעצטער פרינץ — פאנטאסטישע מעשה — — — — — 1952

אין העלן טאג — קינדער-לידער — — — — — 1960

אויף פליגלען פון צייט — לידער און באַלאַדן — — — — — 1962

אויף זוניקע וועגן — לידער און פאַבלען — — — — — 1965

געזאַמלטע דערציילונגען :

באַנד I — — — — — 1969

באַנד II — — — — — 1969

ביאַגראַפישע און ליטעראַרישע איינזלהייטן וועגן מחבר געפינען אינעם
„לעקסיקאָן פון דער נייער אידישער ליטעראַטור“, באַנד זעקס

W E B L I B U T S D

חיי מוטר

חיי מוטר קוקט אויס אלט, זייער אלט. מען קען עס זען אין איר קליינעם איינגעשרומפענעם קערפער, אין דער אויסגעטריקנטער הויט פון איר פנים, אין די טיפע געקארבטע קנייטשן — אבער מער ווי אלץ אין אירע טרייסלענדיקע הענט. שוין יארן, און זי קען ניט נוצן קיין לעפל און מוז עסן פון א שיסעלע, וועלכע עס נעמט איר אויך גאנץ לאנג אויפצוהויבן און אוינטערצוטראגן צום מויל.

— ווי אלט מאמע, דענקסטו, מוזסטו זיין? — פרעג איך זי אמאל, וועלנדיק וויסן פאר זיך אליין, ווי אלט זי איז.

— איך ווייס ניט, מיין זון — ענטפערט זי ערנסט־פארטראכט, ווי וועלנדיק זיך אין עפעס דערמאנען און וועלנדיק זיך אליין קלאר מאכן אין דעם ענטפער: — אפשר דריי און אכציק, אפשר פינף און אכציק...

— אין יענע צייטן פלעגט מען קיינעם, מיין זון, אפילו יינגלעך, ניט פאר־שרייבן. אודאי ניט מיידלעך... איבערהויפט נאך ביי ארימעלייט... איך ווייס נאר, אז דאס איז געווען ווינטער, חנוכה־צייט. די מאמע מיינע, די באבע, דיר צו לענגערע יאר, פלעגט אלעמאל דערציילן, אז עס איז געווען דאמאלסט א שרעקלעכער ווינטער, מיט שרעקלעכע פרעסט און זאָווערוכעס. איז ליגט זי אזוי בינאכט און שלאפט — ס'האָט געמוזט זיין אזוי אַרום פינף טעג, ווי זי האָט מיך געהאַט — חלומט זיך איר, אז זי האָלט מיך אויף די הענט און אימעצער שפּאַרט זיך צו איר, רייסט זיך און וויל מיך נאָר אַרויסרייסן פון אירע הענט און זי ווערט זיך און לאָזט ניט. כאַפט זי זיך אויף און זעט, אז איך ליג לעבן איר אין בעט און שלאָף. פאַרשטייט זי, אז עס איז געווען אַ חלום און שפּייט אויס. נאָר אין שטאַל, הערט זי, קומט עפעס פאַר. עפעס גראַבלט זיך דאָרט עמ"י צער, און די בהמה — די איינציקע, וואָס זי האָט פאַרמאָגט — רייסט זיך און מעקעט שטאַרק. פאַלט איר איין — דער באַבען דיינער, דיר צו לענגערע יאר — אז דאָס מוז זיין אַ וואָלף. דאָס שטייבעלע איז הינטערן שטאַט געשטאַנען, ווי געוויינטלעך ביי אַרימעלייט, דער ווינטער איז אַ שרעק־לעכער, האָט מסתם אַ וואָלף פאַרבלאָנדזשעט און די בהמה דערשמעקט. טראַכט זי ניט לאַנג, וועקט קיינעם ניט אויף, כאַפט איר זיך אַרויף די שיד און אַן אַלטן בגד, כאַפט אַ שטעקן און לויפט אַרויס — אזוי אין קעלט און אַפּגעשוואַכט פון קינפּעט — אַפּטרייבן דעם וואָלף און אַפּראַטעווען די בהמה...

די בהמה אין שטאל האט זי שוין ניט געטראפן, קיין וואָלף האָט זי אויך ניט געזען, האָט זי גענומען איבערן וויסן פעלד יאָגן זיך, זוכן זי, טאַמער וועט זי פון איר אַ סליאַד געפינען... אַ קליינמאָס אַמאַל אַ בהמה געווען ביי אַן אַרעמאַן! — און נאָך דערצו אין אַזאַ צייט... אַ גליק איז געווען, וואָס זי האָט זיך געכאַפט און זיך אומגעקערט, אַז ניט וואָלט זי דאָרטן געבליבן אין די גריבער שניי... איז איר צום גליק אַ געדאַנק געקומען: אַז וואָס טוט זי, אַז דער וואָלף וואָרפט אַוועק די בהמה און כאָפט זיך צו איר? .. באַשערט געווען... אַ גאַנצע נאַכט, פאַרשטייט זיך, איז זי שוין נאָכדעם ניט געשלאָפן און ווי ס'איז נאָר גרוי געוואָרן אויף צום טאַגן, איז זי מיטן זיידן, דיר צו לענגערע יאָר, אַוועק אין שטאַל. נאָר קיין צייכן און קיין סליאַד האָט מען ערגעץ ניט געפונען — דער שניי האָט שוין פאַרשאַטן. איז דער באַבע, דיר צו לענגערע יאָר, איינגעפאַלן אַ געדאַנק: עס האָט גאָר קיין וואָלף ניט געמוזט זיין, אַז ניט וואָלט אין שטאַל געווען צייכנס פון בלוט... וואָס דען? מסתם עליאַטקע, עליאַטקע דער גנב... טוט זי זיך גלייך אָן, און ווי אַפגעשוואַכט זי איז ניט געווען, גייט זי אַוועק צו עליאַטקע. עליאַטקע איז אַ באַוואוסטער גנב געווען ביי אונדז אין שטאַט, אַן עלטערער ייד שוין. „סטייטש ר' עליאַטע“, זאָגט זי צו אים: „ווי קומט דאָס צו אײך? שוין גאָר קיין גרעסערע נגיידים ניט געפונען צו וועמען צו גיין, ווי נאָר צו מיר? און נאָך אין אַזאַ צייט... דאָס ביסל מילך איז דאָך די איינציקע דערהאַלטונג פאַר מיר און פאַרן עופהלע...“ צוערשט האָט זיך עליאַטקע געמאַכט ניט וויסנדיק, געלייקנט שטיין און ביין: ווער, וואו? ער ווייס ניט פון וואָס צו זאָגן... נאָר אַז די מאַמע איז גוט צו-געשאַנען צו אים, האָט ער געזאָגט: „נו גוט, דינה-קיילע“ — די באַבע דיינע האָט מען גערופן דינה-קיילע, דיר צו לענגערע יאָר — וועסט מיר געבן צען רובל? וועסטו קריגן די בהמה צוריק. אַן אַנדערן וואָלט אײך זי ניט צוריקגעגעבן אונטער אַ פינף-און-צוואַנציקער... אַזאַ בהמה קען מען פאַר קיין פופציק רובל ניט קריגן. נאָר דו ביזט אַן ערלעכע יידענע, אײך קען דײך, וועל אײך זי דיר אומקערן פאַר אַ צענערל... וואָס? נישט ווערט מיין טרחא געווען אין אַזאַ נאַכט?..“ הכלל מען האָט זיך געדונגען און געדונגען, ביז זי האָט עס אויסגעדונגען פאַר פינף רובל. האָט זי אים געגעבן די פינף רובל און ער האָט צוריקגעבראַכט צו פירן די בהמה אין שטאַל. אין שטוב איז דערנאָכדעם געווען אַ גרויסע שמחה און די מאַמע מיינע פלעגט נאָכדעם אַלעמאַל רעדן פון די צוויי ניסים: פון דעם נס פון חנוכה און פון דעם נס, ווי אַזוי זי האָט די בהמה געפונען...

— אַט דאָס — פאַרענדיקט מיין מוטער — פלעגט מיין מאַמע אַלע-מאַל דערציילן. דעריבער ווייס אײך, אַז דאָס איז געווען ווינטער און

חנוכה-צייט. אבער אין וועלכן יאר, ווייס איך ניט, ווען דאָס איז געווען... יע, מיין מוטער איז אַלט, אָבער דער זכרון דינט איר נאָך און דער פאַרשטאַנד אירער איז נאָך אויך ניט גערירט. יעדן אינדערפרי שטייט זי אויף, דאַוונט פרום אָפּ, און נאָכן עסן און נאָכן אַפרוען זיך, נעמט זי גלייך לייענען די צייטונג. די צייטונג גייט ביי איר פון טיש ניט אַראָפּ צוגלייך מיטן קרבן מנחה און מיטן תהילים און מיטן טייטש-חומש.

— איך האָב דאָס מיין ברודער צו פאַרדאַנקען — זאָגט זי מיר יעדעס מאָל, ווען זי באַמערקט מיין באַוואונדערונג, ווי גוט און פאַרשטענדלעך זי דאַוונט און ווי גוט זי פאַרשטייט, וואָס זי לייענט אין צייטונג. — איך האָב דאָס מיין ברודער, דיר צו לענגערע יאָר, צו פאַרדאַנקען. אַז ניט וואָלט איך געווען אַ בלינדע, ווי די שוועסטער מיינע...

מיין מוטער האָט שטענדיק ליב צו רעדן וועגן איר ברודער, און ווען זי הויבט וועגן אים אָן צו רעדן, זעט מען ממש, ווי זי לעבט אויף, ווערט יינגער און אַ ליכטיקייט צעגייסט זיך איבער איר פנים.

— אַי מיין זון, האָב איך געהאַט אַ ברודער — קיין ערגערע זאָלן דיינע קינדער ניט זיין. איינער איז ער ביי דער מאַמען געווען, אָבער דער-פאַר אַ געראַטענער. אַלץ האָט ער געוואָלט און אַלץ האָט ער געקענט: אי לערנען, אי זייערע זאָכן דאַרט, אי שרייבן. אין צייטונגען פלעגט ער שרייבן, כאַטש אין העברעאיש, ניט אין יידיש. און אַלץ פון זיך אַליין אויסגעלערנט, פון זיך אַליין דערגרייכט. וואו האָט אַן אַרעמאָן אַמאָל געקענט לערנען אַ קינד און נאָך שרייבן דערצו? פון זיך אַליין זיך אויס-געלערנט... אַ שטאַרקן חשק געהאַט צו אַלץ, אַלצדינג געוואָלט קענען. גאַנצענע נעכט פלעגט ער אַפּזיצן ביי ביכער. בייטאָג — ביי דער גמרא און ביינאַכט — ביי ביכער... צו פּופּצן יאָר נעבעך געמוזט איבעררייסן די ישיבה און אַוועקפאַרן אין דער פרעמד פאַרדיגען... צו אַ ישובניק איז ער אַוועקגעפאַרן, לערנען מיט זיינע יינגלעך. האָט דער ישובניק עפעס געהאַט דאַרט אַן עלטערע מויד פון אַ יאָר 28, אַ גרויסע און אַ גראַבע און אַ געשטופלטע, האָט ער גאָר אָנגעהויבן צושטיין צו אים, ער זאָל חתונה האָבן מיט דער מויד... און די מויד אַליין האָט אויך נאָר געטענהט, אַז דאָס איז איר באַשערטער, אַז דאָס האָט איר גאָט אים צו-געשיקט פון הימל... מיין ברודער נעבעך איז געווען נאָך אַ יינגל — וואו איז אים געלעגן אין זינען חתונה האָבן... און נאָך מיט אַזאָ... ער האָט גאָר געקלערט וועגן פאַרן אין די גרויסע שטעט, וועגן לערנען זיך — אַזוי ווי דו. האָט ער גענומען אין מיטן ווינטער און איז אַנטלאָפּן פון דעם ישובניק, ניט קריגנדיק קיין גראַשן געלט פאַר דער צייט, וואָס ער איז דאַרטן געווען...

ווען מיין מוטער צערעדט זיך וועגן איר ברודער, ווערן אירע אויגן ליכטיקער און אַ קוים־באַמערקבאַרע פאַרב גייט אַריין אין איר פנים. כאַטש ער איז שוין זייער לאַנג טויט, איז זי נאָך איצט אויך שטאַלץ מיט אים. באַזונדערס שטאַלץ איז זי מיט זיין ספּעציעלער ליבשאַפּט, וואָס ער האָט געהאַט פאַר איר און מיט דער באַזונדערער אויפּמערקזאַמקייט, וואָס ער האָט איר געשענקט.

— פינף שוועסטער זיינען מיר געווען — דערציילט זי מיר אַמאָל — האָט ער מיך ליבער געהאַט מער פון אַלעמען. איך ווייס ניט: צי ווייל איך בין געווען די אינגסטע, צי אַזוי. אינגאַנצן בין איך פון אים געווען אינגער מיט דריי יאָר, פלעגט מיר די מאַמע אַלעמאָל זאָגן, אַז פון קינדווייז אויף האָט ער מיך שטאַרק ליב געהאַט. כמעט אויפּגעהאָדעוועט ... שטענ־דיק מיט זיך נאַכגעשלעפט און מיטן לעצטן ביסן מיט מיר זיך געטיילט, מיט די שיד אַפילו ... שפעטער, אַז ער איז אויסגעוואַקסן, האָט ער מיך גענומען לערנען — צוערשט דאַוונען, דערנאָך לייענען און שרייבן. גע־וואַלט מיך צוערשט אויסלערנען ייִדיש, דערנאָכדעם העברעאַיש. „איך וויל ניט“, פלעגט ער אַלעמאָל זאָגן „אַז דו זאָלסט אויסוואַקסן אַ פּראַס־טע, ווי זיי“, מיינענדיק די עלטערע שוועסטער. און ער פלעגט אַפּזיגן מיט מיר נעכט און לערנען מיך. צו ניין יאָר האָט מען מיך שוין אַפּגעגעבן פאַר אַ נייטאַרין — אויך זיין איינפאַל געווען. די מאַמע האָט מיך גע־וואַלט אַפּגעגעבן פאַר אַ ניאַנקע. „ניין“, האָט ער זיך איינגעשטעלט: „אַזאַ יונג קינד פאַר אַ דינסט שוין מאַכן? שוין בעסער זאָל זי גיין פאַר אַ נייטאַרין“ ... און ער האָט אויסגעפירט. איז, אַז איך פלעג קומען ביי־נאַכט אַהיים און ער פלעגט קומען — איך פלעג פאַלן שלאָפן, פלעגט ער זאָגן: „אַז דו וועסט איצטער ניט אַריינכאַפן, וועסטו שוין בלייבן אַזוי. אַן אַרימאַן מוז זען אַריינכאַפן, ווען ער האָט נאָר די געלעגנהייט“ ... און ער איז גערעכט געווען. ביו פּופּצן יאָר האָט די מאַמע זיך געמאַטערט און געהאַלטן אים אין דער היים. אויך געוואַלט, עס זאָל ביי איר כאַטש איין קינד אויסוואַקסן אַ לייטישעס. דערנאָך האָט זי שוין מער ניט געקענט אויסהאַלטן. די אַרימקייט אין שטוב איז געווען גרויס און נאַכמער — די שכנים ... די שכנים פלעגן איר דערגיין די יאָרן: „ווער האַלט דאָס אַזאַ גרויסן בחור אין הויז און קאַרמעט? וואָס איז, איר קענט ניט קריגן פאַר אים קיין פּלאַץ ביי קיין בעל־מלאכה? ... איז ער נעבעך צו 15 יאָר אַוועקגעפאַרן אין דער פרעמד. פון דעמאָלט אַן איז ער שוין אַלעמאָל געווען אין דער פרעמד — ביז דער חתונה, קומענדיק אַהיים נאָר אויף די יום־טובים, אָדער אויף אַ שמחה. איז אַט, אַפילו אין דער פרעמד זיינענדיק,

האָט ער מיך ניט אויפגעהערט לערנען — דורך בריוו פלעגט ער מיך לערן-נען. נאָ, זע... .

צום וויפּלטן מאָל שוין בעט מיך מיין מאַמע אַרויסנעמען דאָס פע-קעלע בריוו פון שופּלאַד און זען. איך טו עס איר צוליב. איך נעם עס אַרויס. צופיל אין האַנט קען מען עס ניט האַלטן — עס צעברעכט זיך און צעפּאַלט זיך אויף שטיקלעך. איך דעחקלער עס מיין מוטער און זי זאָגט:

— נו, גוט, לייג עס אַוועק צוריק.

איך זע, ווי זי קוקט מיר נאָך מיט אַ באַזונדער ציטער, מיט אַ באַ-זונדער אויפּמערקזאַמקייט. ווי איך האַלט די בריוו און ווי איך לייג עס אַוועק. זי פרעגט מיך:

— האַסט עס גוט פאַרבונדן, מיין זון?

— יע, מאַמע... — און איך ווער אַליין אָנגעשטעקט מיט אַ געפיל פון וויכטיקייט פאַר די בריוו און זע עס אַוועקלייגן אַזוי, אַז קיין זאַך אַרום זאָל זיי ניט אַנדירן און נאַכמער אַרויסהעלפּן זייער צעפּאַלונג.

— נישקשה, מיין זון, מעגסט טייער האַלטן דיין פעטערס אַנדענק — ער האָט זיך אַ סך באַמיט פאַר דיר... .

— ווי אַזוי, מאַמע? ער איז, דאַכט זיך, געשטאַרבן נאָך איידער איך בין געבאַרן געוואָרן... .

— אַוודאי איז ער געשטאַרבן פריער, מיט דריי יאָר פריער. דו ביסט דאָך, דיר צו לענגערע יאָר, אַ נאַמען נאָך אים... אַבער ווען ניט ער — ווער ווייס, צי איך וואָלט דיך גאָר איצטער געהאַט... . און זי דערציילט מיר:

— ווען דו ביסט ניין חדשים אַלט געווען, ביסטו פּלוצלונג קראַנק גע-וואָרן — אויף עפעס אַ מאַדנער קראַנקייט קראַנק געוואָרן; דער דאָקטער אַליין האָט ניט געוואוסט, וואָס דאָס איז... דריי מעת-לעת נאַכאַנאַנד ביסטו געלעגן אין שטאַרקער היץ און ניט געעפנט די אויגן און ניט גענומען זויגן. און די דריי טעג און דריי נעכט האָב איך די אויגן ניט צוגעמאַכט און ניט אָפּגעטראָטן פון דיין וויגעלע... צוערשט האָב איך געוויינט, דערנאָך האָב איך שוין מער קיין טרערן ניט געהאַט... ביז אויף דער דריטער נאַכט פאַרטאָג בין איך געווען אַזוי אויסגעמאַטערט פון וויינען און ניט שלאָפּן, אַז איך האָב זיך אַ וואָרף געטאַן אויפן בעט אין די זאַכן און אַזוי גלייך איינגעשלאָפּן. חלומט זיך מיר, אַז מיין ברודער איז געקומען צו מיר. גייט אָנגעטאַן, ניט ווי אַמאַל, אין די געוויינטלעכע קליידער זיינע — נאָר עפעס מאַדנע: אין טלית און תפילין... דערפריי איך זיך פּונדעסטוועגן און וויל אים אויפּנעמען און וויל אים בעטן זיצן... זאָגט ער מיר: „איך בין צו דיר ניט געקומען אין געסט, מיין שוועסטער, נאָר איך האָב געהערט,

אז דיין קינר איז קראַנק — בין איך געקומען העלפן... „נאָ“, זאָגט ער צו מיר: „אַט האַסטו אַ רפואה שלמה, וועסט עס אים געבן, וועט ער געזונט ווערן...“ און איידער איך האָב נאָך צייט געהאַט עפעס צו זאָגן, האָט ער אַרויסגענומען פון אונטערן טלית עפעס אַ פּלעשעלע, עס אַרונטער-געלייגט אונטערן קישן און איז שנעל פאַרשוואונדן געוואָרן... איך האָב זיך גלייך אויפגעכאַפט, דערמאָנט זיך, וואָס פאַר אַ חלום איך האָב געהאַט און גענומען זוכן אונטערן קישן דאָס פּלעשעלע... איך האָב דאַרט גאָר-נישט געפונען... נאָר ווען איך האָב זיך אָפּגעדרייט צום וויגעלע, האָב איך געזען, אַז דו ליגסט מיט די אויגעלעך אָפּן און ווען דו האַסט מיך דערוען האַסטו גענומען שמייכלען... איך האָב פאַרשטאַנען, אַז דו ביסט געזונט געוואָרן... שפעטער מיט אַ פאַר שעה, ווען דער דאָקטער איז געקומען, האָט ער זיך מודה געווען, אַז ער איז דאָס געקומען זען, צי דו לעבסט נאָך און אַז טאַקע, ווען ניט מיין ברודער — ווער ווייס צי דו וואָלסט דאָס דורכגעמאַכט...

מיין מוטער דערציילט מיט אַזויפיל געפיל און איבערצייגונג, אַז איך אַליין הייב שיר ניט אָן צו גלויבן, אַז דער חלום און דאָס פּלעשעלע האָבן מיך דעמאַלט געזונט געמאַכט.

און אַמאָל זאָגט מיר מיין מוטער:

— דו ווייסט, מיין זון, אין וועמען דו ביסט אַזוי געראַטן, וואָס דו זאָרגסט זיך נאָר וועגן אנדערע, טראַכטסט וועגן דער וועלט און ווילסט נאָר, אַז אַלעמען זאָל זיין גוט? דאָס ביסטו אין מיין ברודער, דיר צו לענגערע יאָר, געראַטן. ער איז אויך געווען אַזאַ. אַמאָל זיינען נאָך ניט געווען אַזעלכע ווי היינט, אָבער ער האָט דעמאַלט אויך פיינט געהאַט די רייכע. געזאָגט, אַז דער רבונג של עולם האָט ניט גוט איינגעטיילט די וועלט. די מאַמע מיינע פּלעגט ווערן אין כּעס אויף אים דערפאַר, פּלעגט זאָגן, אַז קעגן גאָט טאָר מען ניט רעדן, אָבער אַמאָל, אַז ער פּלעגט ניט זיין דערביי, פּלעגט זי זאָגן: „וואָס איז? ער איז דען ניט גערעכט? זאָל מיך גאָט נישט שטראַפּן פאַר די רייד“... און מיך האָט ער אויך געלערנט צו זיין גוט און העלפן יענעם. דו ווייסט, מיין זון, אַז צו צוועלף יאָר, ווען איך האָב שוין פאַרדינט דריי רובל אַ וואָך, פּלעגן ביי מיר די שכנים עס אַזעלעך באַרגן אויף שבת... איך האָב קיינמאַל קיינעם ניט אָפּגעזאָגט, האָבן מיר אַפילו אַליין אויף שבת ניט געמעגט האָבן... און אַז איך האָב דיך געהאַט און דו ביסט אונטערגעוואַקסן, האָב איך דיך אויך געלערנט, דו זאָלסט אַלעמען געבן, דו זאָלסט צו קיינעם ניט קאַרג זיין. און אַזאָ וויל איך, דו זאָלסט דיין גאַנצן לעבן זיין און דיינע קינדער אויך אַזוי דערצייען... ווי מיין ברודער האָט מיך געלערנט...

ווען מײן מוטערס שוועסטער — עלטער פון איר אין יאָרן, נאָר אינגערע אין אויסזען — באַזוכן זי אַמאָל, ווען זייערע קינדער ברענגען זיי אין זייערע טייערע מאַשינען, פיל איד אַ באַזונדער דאָנקבאַרקייט דע- מאַלט צו מײן מוטערס ברודער, וועלכן איד האָב קיינמאָל ניט געקענט און וועלכער האָט אַזויפיל געטאָן פאַר מײן מוטער און אפשר אויך אומ- דירעקט פאַר מיר...

מײן מוטער איז פרום, אָבער ניט פאַנאַטיש, און אַן אינעווייניקסטע טאַלעראַנגן לעבט אין איר צו אַלעמען. זי האָט מיך אויך געפרואוּט דער- ציען צו זיין פרום, ווען עס איז אַוועק אַנדערש, האָט זי שלום געמאַכט מיט דעם. זי באַמיט זיך כמעט קיינמאָל ניט צו רעדן מיט מיר וועגן דעם. זי פּרעגט מיך ניט, צי בין איד געווען ראש-השנה אין שול, צי האָב איד יום כיפור געפאַסט און צי איז ביי מיר פסח מצה אין שטוב. ווען זי איז אינגער געווען און פלעגט אַמאָל קומען צו מיר פסח, פלעגט זי שטענ- דיג געפינען אַ פאַסנדן תירוץ צו עסן בלויז פרוכט, אָדער ניס, אָבער קיינמאָל ניט אַנגעדײט אויף דער ריכטיקער אורזאַך...

אַט אַזא איז זי — מײן מוטער.

**

און אַט לאַזט מען מיר וויסן: מײן מוטער איז קראַנק. איד לויף גלייך אַוועק. איד טרעף זי אין בעט אַ פאַרזונקענע, אַ האַלב- וואַכנדע. דער דאָקטער זאָגט מיר: עס איז ניט קיין ערנסטע זאַך. ביי אַ אינגערן מענטשן איז עס אַ קלייניקייט. אין איר עלטער אָבער — קען אַלץ פאַסירן. איד זעץ זיך לעבן איר. ווען זי דערפילט מיך, וועקט זי זיך אויף און טשוּכעט זיך פאַנאָדער. אַ קוים-באַמערקטע פרייד באַווייזט זיך אויף איר פנים.

— ביסט געקומען, מײן זון?

— יא, מאַמע, איד בין דאָ.

— גוט, וואָס דו ביסט דאָ, מײן זון, איד וויל מיט דיר רעדן...

— מען דאַרף ניט מאַמע, ניט איצט. איצט איז פאַר דיר שווער. דו דאַרפסט איצט ליגן רואיק, ווען דו וועסט געזונט ווערן, וועסטו מיר אַלץ זאָגן.

— איד ווייס ניט, מײן זון: אפשר וועל איד געזונט ווערן און אפשר ניט, חלילה. אַ מענטש אין מײנע יאָרן — קען אַלץ פאַסירן מיט אים. וויל איד זיך בעטן דעריבער, כל זמן דער קאַפּ אַרבעט נאָך און די ליפן באַוועגן זיך...

איד דערשרעק זיך. איד האָב מורא פאַר דעם, פאַרוואָס איד האָב זיך אַלעמאָל געשראַקן: זי זאָל מיך אין די לעצטע מינוטן פון איר לעבן

ניט בעטן, איך זאל טאן אזוינס, וואָס איך קען ניט טאָן ... אין וואָס איך גלויב ניט ... וואָס וועל איך איר ענטפערן? זאָגן איר ליגן? — איך האָב עס קיינמאָל ניט געטאָן. אָפּזאָגן איר — ווי קען מען ...

איך שטאַרק זיך און זאָג:

— זאָג, מאַמע, וואָס ווילסטו מיך בעטן? ...

— איך וויל דיר, מיין קינד, בעטן, זאָלסט עפעס טאָן פאַר מיר.

פאַר דיר איז דאָס אַ קלייניקייט, פאַר מיר איז דאָס — אַ סך.

— זאָג, מאַמע, וואָס ...

— דו שרעקסט זיך אַוודאי ... מיינסט איך וויל דיר בעטן צו טאָן

אַ זאָך, אין וואָס דו גלויבסט ניט? ... ניין, מיין קינד, ניט דאָס ... איך האָב קיינמאָל אויף דיר ניט געוואָלט אַרויפצוווינגען אַזעלכע זאַכן, און איצט אויך ניט ... וועסטו זאָגן דעם ערשטן קדיש נאָך מיר — איז גוט, אַז ניט, וועל איך דיר אויך מוהל זיין ... וועסט דינגען עמעצן ...

— מען דאַרף ניט רעדן, מאַמע, וועגן דעם ... זאָג, וואָס ווילסטו מיך

בעטן ...

— איך וויל דיר בעטן, מיין קינד, טאַמער, חלילה, שטאַרב איך,

זאָלסטו די הייליקע ספרים מיינע: די מחזורים, דעם סדור, טייטש-חומש, אַוועקגעבן אין שול. איך ווייס, ביי דיר וועט עס קיינער קיינמאָל ניט נוצן ...

— מאַמע, דאַרפסט זיך אַנשטרענגען וועגן דעם צו רעדן? ...

— ניין, מיין קינד, איך ווייס. אָבער איך וויל דיר בעטן נאָך עפעס ...

— וואָס מאַמע? ...

— דו ווייסט ... דאָס פּעקעלע בריוו, מיין ברודערס ... איך האָב

עס אַלעמאָל אָפּגעהיט, ווי אַן אוצר. נאָך דיר איז דאָס ביי מיר געווען די טייערסטע זאָך, וואָס איך האָב פאַרמאַגט ... אָבער — אַן מיר, ווער דאַרף עס האָבן? ... דו האָסט דאָך אים אָפּילו ניט געקענט ...

— וואָס-זשע ווילסטו מיך בעטן, מאַמע? וואָס זאל איך טאָן מיט

דעם? ...

— איך וויל דיר בעטן, מיין זון, זאָלסט עס מיט מיר צוזאַמען באַ-

גראַבן, אין קבר מיר עס מיטגעבן ... דעם גאַנצן לעבן האָב איך עס אָפּגעהיט, זאל עס אויך נאָך מיין טויט ניט פאַרשוועכט ווערן ...

— גוט, מאַמע, איך זאָג דיר צו ...

איך נעם איר האַנט אין מיינער און גלעט זי און באַמי זיך איינצו-

האַלטן די טרערן, וואָס דריקן מיר אין האַלדז און שטייען מיר אין די אויגן ...

די בלינדע מאמע

די בלינדע מאמע האט געליטן פאר דרייען: פאר זיך, פאר דעם זון און פאר דעם אומשולדיקן מיידל, מיט וועלכער איר זון האט געוואוינט, און וועלכע זי האט שוין באוויזן ליב צו באקומען, ווי אן אייגענע טאכטער. מיט א פאר יאר צוריק, ווען איר זון האט געבראכט דאס מיידל אין שטוב און געזאגט דער מוטער, אז זי בלייבט דא וואוינען, איז זי נאך ניט געווען אינגאנצן בלינד. דער שיין פון לאמפ אין אונט האט זי צוגעצויגן און בייטאג אין דער ליכטיק האט זי געקענט אונטערשיידן די קאנטורן פון א מענטשן, עס איז איר שווער געווען צו באשטימען, צי דער מענטש איז א מאן אדער פרוי, אבער די פיגור פונעם מענטשן האט זיך נאך אפגעשפיגלט אין אירע בלינד-ווערנדיקע אויגן, ווי א שאטן, א געשטאלט. זי האט אויך ניט געדארפט מען זאל זי באדינען און אליין געטראפן אליין וואו עס ליגט און געוואוסט נאך אפילו, כאטש מיט געפאר פאר איר לעבן, דעם וועג יעדן שבת אין און צוריק פון דער שול. דער זון האט איר דעמאלט קורץ געלאזט וויסן: נאך א מענטש קומט צו אין שטוב, וועלן זיי זיין אין דרייען. וועט זי ניט דארפן שטענדיק מאנען פון אים. ער ברענגט א מיידל, מיט וועלכער ער וועט דא וואוינען צוזאמען.

דער מוטער האט וויי געטאן און באליידיקט: פארוואס ניט ווי ביי אלע מענטשן, ווי די וועלט פירט זיך — חופה וקדושין און נאך אזעלכעס? ...

זי האט אים פירגעהאלטן און געבעטן זיך: — פארוואס ניט א חתונה, ווי ביי לייטן? ווי מענטשן פירן זיך? דער זון האט אבער שארף אפגעהאקט: — צו וואס? א רינגל ווי ביי לייטן וועט זי האבן און דעם רבס ברכה וועט דא קיין סך מער ניט אויפטאן... די מוטער האט זיך געקניטשט און געוואונדערט זיך אויף דעם מיידל אליין: פארוואס שטימט זי איין צו דעם? זי האט זיך געשראקן און געטראכט: ווער ווייס וואס פאר א מיידל איר זון ברענגט אריין אין שטוב.

פונדעסטוועגן האט זי געוואלט וויסן:

- איז זי א שיינע?
- קיין מיאוסע וואלט איך אהער ניט געבראכט.
- איז זי כאטש ניט קיין נאר?
- וועסט ריידן מיט איר ...

— איז זי אן אַנשטענדיקע, אַ מענטש ?

— וועסט שוין זען...

דער זון האָט געענטפערט מיט זיין כאַראַקטעריסטישער שאַרפקייט, קורץ און אַפּגעהאַקט, און די מוטער האָט פון אים גאַרנישט געקענט אַרויסבאַקומען.

דער מוטער האָט געקלעמט ביים האַרצן, אָבער זי האָט געמוזט שוויגן, מיטן זון האָט מען קיין סך ניט געקענט ריידן. ער איז געווען אַ באַהאַלטענער, אַ פאַרביסענער, ווי ער וואָלט שטענדיק אַ סוד אין זיך געטראָגן, און זינט אירע אויגן האָבן אַנגעהויבן פאַרצויגן ווערן מיט אַ הייטל, האָט זי אַפילו פון זיין פנים ניט געקענט אַרויסלייענען, וואָס ביי אים אין האַרצן טוט זיך. אַ וואָרט מער, און ער איז אין כעס געוואָרן, געגעבן אַ האַק מיט דער טיר און אינגאַנצן פאַרשוואונדן געוואָרן אויף עטלעכע טעג.

האָט די מוטער געמוזט וואָרטן און זען וואָס עס וועט זיין.

עס האָט זיך שפּעטער אַרויסגעוויזן בעסער ווי דערוואָרט. דאָס מיידל האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין אַ פיין קינד, און איר שיינקייט אָדער מיאוסקייט איז שוין דער מוטער ניט אַנגעגאַנגען. אין שטוב איז צוגע- קומען אַ נייער מענטש, אַ רואיקער, אַ באַריידעוודיקער, אַ פריילעכער און אַן אַנגענעמער. אין שטוב האָט ביו דעמאָלט געהערשט שטענדיקע שטילקייט. איצט האָט אַ מענטשלעך קול זיך דערהערט, מענטשלעכע פריילעכקייט, און פאַר דער כמעט בלינדער איינזאַמער פרוי איז עס געווען, ווי די זון וואָלט אין מיטן אַ כמאַרנעם טאַג פּלוצלינג אַריינגע- שיינט אין די פענצטער.

די מוטער האָט זיך געפרייט. זי האָט זיך געפרייט פאַר איר זון און געפרייט זיך פאַר זיך אַליין. זי האָט בלוזן איין זאַך ניט געקענט פאַר- שטיין: ווי קומט אַזאַ וואוילע און גוטע מיידל, אַזאַ פריינטלעכע און מענטשלעכע, צו איר מרוקעוואָטן זון? וואָס אַזוינס האָט זי אין אים דערזען, וואָס האָט זי צוגעצויגן צו זיך? נאָר מילא, צופיל טראַכטן וועגן דעם האָט זי ניט געוואָלט. מסתמא האָט זי דאָך אין אים יאָ עפעס געפונען, וואָס איז איר שטאַרק געפעלן געוואָרן. און אויב אַפילו אַפּגענאַרט זיך, האָט עס דער מוטער אויך ניט צו שטאַרק געאַרט. אויב יענע זעט עס ניט, וועט עס איר ניט שאַטן. זי אַליין האָט דערפאַר שוין געפרוואוט פאַרגעבן דעם זונס חסרונות. זי האָט זיך באַמיט צו זיין פריינטלעך מיט דעם מיידל, ניט צו זיין איר אין וועג און ניט צו דאָקוטשען איר צופיל. אָבער דאָס מיידל אַליין האָט געזען ווי ווייט מעגלעך צו זיין באַהיל- פיק דער אַלטער און פאַרלייכטערן איר אין איר בלינדקייט. זי האָט איר שטענדיק געזוכט אונטערצוטראָגן און דערלאַנגען, און ניט נאָר האָט זי

אלץ געזוכט צו טאן אין שטוב, נאָר גענומען אויף זיך זאָכן, וואָס די אַלטע וואָלט דאָס פון איר גאָר קיינמאָל ניט פאַרלאַנגט. אַזוי האָט זי זי יעדן שבת געפירט אין שול און צוגעהיט די צייט צו קומען זי אָפּנעמען, און אין קאַלטע, אָבער זוניקע ווינטער־טעג האָט זי זי אַרויסגענומען אויף דורכשפּאַצירן זיך אַביסל, אָדער אַוועקגעשטעלט אַ שטול לעבן הויז, יענע זאָל קענען זיצן און וואַרעמען זיך אויף דער זון.

די בלינדע האָט זיך ניט געקענט אַפּוואַנדערן פון איר און ניט געקענט פאַרשטיין מיט וואָס האָט זי זיך עס פאַרדינט, אַז מיט איר זאָל זאָגן נס געשען.

אָבער אַט האָט פּלוצלינג די אַלטע דערפילט, אַז דער נס איז ניט קיין זיכערער, אודאי ניט קיין שטאַנדאָפטיקער. אַז ער הויבט זיך אָן וואַקלען אונטער אירע פיס און וועט זיך מעגלעך אינגאַנצן אַרויסגליטשן פון אונטער זיי.

די אַלטע האָט קיינמאָל ניט געקענט זען, ווי איר זון באַציט זיך צו דעם מיידל, וואָס ער האָט אַריינגעבראַכט אין הויז. בכלל איז ער ווייניק אין הויז געווען, און ווען ער איז יאָ געווען, איז ער געזעסן אין אַלקער מיט איר און קיינמאָל ניט פאַרשאַפט דער מאַמען דעם פאַרגעניגן צו זיצן אַלע צוזאַמען, און זאָל זי אויך האָבן אַ ביסל נחת. זיין שטימע האָט זיך זעלטן ווען פון דאָרטן געהערט, מער ניט דעם מיידלס קלינגענדיקער געלעכטער, וואָס האָט פון צייט צו צייט קורץ אויפגעריסן און באַלד אָפּגעהאַקט זיך. דער בלינדער האָט דאָס ניט געאַרט. מילא, פאַרגינט ער איר ניט דאָס גליק צו האָבן בלינדערהייט אַ ביסל נחת פון איר קינד. סיי ווי האָט זי פון אים קיינמאָל קיין צופיל ניט דערוואַרט. פון דער מיידלס רואיקער און פריינטלעכער שטימע אַלעמאָל, פון דער געמיט־לעכקייט מיט וועלכער זי האָט איר שטוב־אַרבעט געטאָן, האָט זי געדרונג גען, אַז דאָס מיידל פילט זיך גליקלעך און צופרידן. פאַר דער אַלטער איז דאָס געווען אַ באַווייז, אַז וואָס איר זון זאָל ניט זיין — צו דעם מיידל איז ער גוט און באַציט זיך צו איר ווי עס באַדאַרף צו זיין, מסתמא האָט ער זי דאָך אויך ליב.

אָבער אַט האָט איר זון אָנגעהויבן אַלץ אָפטער צו קומען שפּעט אַהיים. און ווען ער קומט, מאַכט ער ניט קיין שום לאַנגע מחזקות, נאָר טוט זיך באַלד אויס און לייגט זיך גלייך אין בעט. זיין שטימע האָט מען סיי ווי קיינמאָל ניט געהערט, אָבער איצט הערט מען שוין אויך ניט אירע, אודאי ניט איר געלעכטער. אין דער פרי טוט ער זיך אָן און גייט באַלד אַוועק. די אַלטע פילט, אַז עפעס קומט דאָרט פאַר צווישן זיי אין אַלקער — שטומס, שווייגנדיקס, וואָס זאָגט איר קיין גוטס ניט צו.

אין דער פרי קומט דאס מיידל ארויס. די אלטע קען ניט זען איר פנים, אירע פארוויינטע אויגן, אבער זי פילט ווי יענערס שטימע האט פארלאָרן איר פריילעכקייט, איר געמיטלעכקייט. דאָס מיידל טוט די אַרבעט פּונקט ווי פּריער, דערלאַנגט דער אַלטער, אַבער דער בלינדער איז איצט שווערער צו לאָזן זיך באַדינגען פון איר. עפעס פילט זי אין זיך אַ שולדיקייט צו איר, אַ פאַרשולדיקטקייט, פאַר וועלכע זי וואָלט זיך מיט וואָס געוואָלט אויסקויפּן, נאָר האָט ניט מיט וואָס...

דער אַלטער דאַכט זיך, אַז ווען יענע וואָלט איר דערציילט, זיך אַראָפּגערעדט פון האַרצן, וואָלט איר אפשר אויך גרינגער געוואָרן. זי וואָלט זי געפרוואוּט טרייסטן, געזאָגט איר, אַז זי פאַרשטייט אַלץ. אַבער מען דאַרף אים דורכלאָזן, איבערוואַרטן, ביז די שטימונג וועט ביי אים אַריבערגיין. דער טאַטע זיינער איז אויך אַזוי געווען, און זי האָט זיך אויך גענוג אַנגעליטן, ביז זי האָט אים גוט דערקענט און אויסגעלערנט זיך ווי צו באַגיין מיט אים...

זי וואָלט דאָס אַלץ דערציילט דער מיידל, אפשר וואָלט דאָס איר אַרויסגעהאַלפּן, לייכטער געמאַכט. נאָך אַלעמען האָט זי זי ליב באַקומען ווי אַן אייגן קינד און באַטראַכט זי ווי אַן אייגענע טאַכטער. אַבער יענע שווייגט און דריקט אַלץ אין האַרץ ביי זיך, און אָנהויבן רעדן די ערשטע האָט די אַלטע מורא, טאַמער וועט זי זי באַליידיקן, טאַמער וויל יענע גאַרניט רעדן וועגן דעם.

שטיקט די אַלטע אויך אין האַרץ ביי זיך און שווייגט. זי קוקט הילפלאָז מיט אירע בלינדע אויגן און פילט מיט שרעק, ווי עפעס קלייבט זיך אויף איר, גרייט זיך זי צו צעשמעטערן.

ביינאַכט, ווען דער זון קומט, וועקט זיך ביי דער אַלטער אויף אַ נייע האַפּענונג אין האַרצן: ווער ווייס, אפשר איז אין אים אַ נייע ענדערונג פאַרגעקומען? ... אפשר פון היינט אָן... זי שטעלט אָן איר אויער און זוכט אויפצוכאַפּן פונעם אַלקער קלאַנגען, ווערטער, אפשר דאָס אַמאָליקע אויפהילכנדיקע געלעכטער... אַבער אנשטאַט דעם דערהערט זי אַ שטילן שלוכצן אַזאַ, אַ פאַרצווייפלטן, אַ הילפלאָזן...

די בלינדע דערפילט זיך אויך פאַרצווייפלט און הילפלאָז. איר האַרץ ווערט צעריסן פון ווייטאָג און צער. אַ כעס כאַפט זי אָן צו איר פאַר-ביסענעם זון, וואָס צעשטערט זיין אייגן לעבן און נאָך צוויי אַנדערע דערביי. בלינדערהייט, דאַכט זיך איר, וואָלט זי זיך אַריינגעשאַרט אינעם אַלקער און מיט איר שטעקן דערלאַנגט אים אַזוי, אַז עס וואָלט פון אים

דאס פארסטע בלוט ארויסגעשלאגן. — װאָס האָסטו צו דעם מיידל?
צו אַזאַ טייער קינד? און װאָס האָסטו צו מיר, אַן אַלטער בלינדער
מאַמען? ...”

אַבער זי האַלט זיך איין. זי האָט מורא זיך אַנצופאַנגען מיט אים:
װער װײַס, װאָס אַזאַ איינער קען נאָך אָפּטאָן! ...

אין דער פרי קומט דאָס מיידל אַרויס פונעם אַלקער אַ פאַרוויינטע,
אַ צערודערטע. די אַלטע פילט עס אין איר ציטערדיקער שטימע, אין
איר נערוועזן טראַט. זי רעדט װײַניק און באַמיט זיך צו טאָן װי אַלע
מאָל די שטוב־אַרבעט. זי גרייט צו פאַר דער אַלטער עסן און דערלאַנגט
איר. באַלד אַבער גייט זי אַרײַן צו זיך אין צימער און פאַרמאַכט די טיר
הינטער זיך.

די אַלטע בלייבט זיצן אַליין מיט איר בלינדקייט און מיט איר װײַטאַג
אין האַרצן — פאַר זיך, פאַר איר זון און פאַר דעם אומשולדיקן מיידל,
װעלכן זי האָט שױן באַװיזן ליב צו באַקומען, װי אַן אייגענע טאַכטער ...

אין אַ פּרעמדער וועלט

דער אַלטער סענדער און זיין ווייב בייליע-גוטע רעדן זיך אַראָפּ פון האַרצן:

— אַזוי, ניט צו פאַרזינדיקן, האָבן זיי זיך ניט אויף וואָס צו קלאַנגן, מער נישט איין זאך: דער אומעט! מען גייט אויס פון אומעט... נישטאָ מיט וועמען אַ וואָרט אויסצורעדן...

די אַלטיטשקע זיינען גערעכט: מער, ווי מיט זיך אַליין צו רעדן איז זיי כמעט ניט געבליבן, און דאָס קומט זיי אויך אָן ניט גרינג. ביידע זיינען טויבלעך, ער — שוין אַפילו גאָר היפשלעך טוב, און די ראיה איז שוין אויך ניט ווי אַמאָל — איז דאָס דערהערט מען ניט, דאָס דערזעט מען ניט...

און אין שטוב קומט אויך קיינער ניט אַריין, וואָלט דאָס ווער אַ פּוס ווען אַריינשטעלן! קיינער ניט... ווי מען וואָלט פון שטיינער אַרויסגע-קומען... אַמאָל איז בעסער געווען: געווען כאַטש שכנים, ווער פון איין שטעטל, ווער אַזוי פון גאָס, וואָס שוין דאָ זיך באַקאַנט — איז געווען צו וועמען אַמאָל צוגיין, מיט וועמען אַ וואָרט אויסצורעדן. האָט מען זיך געקענט דערמאַנען אַמאָל זאָכן פון דער היים, פון דער גרויסער שרפה, פון דער מגפה, אָדער אַזוי זיך אַראָפּרעדן אַ ביסל פון האַרצן, איז כאַטש לייכטער געווען. היינט איז דאָס אויך ניט — ניטאָ מיט וועמען: אויסגע-שטאַרבן אַלע...

און די קינדער — נישטאָ זיך, חלילה, וואָס צו באַקלאַנגן אויף זיי: גראַד גוטע קינדער, וואוילע קינדער, היטן אָפּ דעם טאַטן מיט דער מאַ-מען, ווי דאָס שוואַרצאַפּל פון אויג — זיינען זיי אָבער שטענדיק פאַר-נומען און האָבן קיינמאָל קיין צייט ניט: כאַפּן זיך אַריין אויף אַ וויילע און באַלד ניטאָ... די שניר זיינען דווקא היימישע, קען מען נאָך מיט זיי אויסרעדן אַ וואָרט. רעדן כאַטש יידיש, אָן אַנדער יידיש, אַ מאָד-נעם אַזאַ. מיט אַזעלכע מאַדנע ווערטער — אָבער נאָך אַלץ אויף צו דער-ליידן, די אייניקלעך איז נאָך אויך ווי עס איז, אַמאָל גלוסט זיך לאַכן פון זייער יידיש. די אוראייניקלעך אָבער פאַרשטייען שוין גאָר קיין וואָרט ניט! ניט מעגלעך מיט זיי צו רעדן, ווי מיט שטומע... קוים זיך אויסגעלערנט אַרויסצורעדן די ווערטער: „וויידע“ און „באַבע“... איז מיט וועמען איז דאָ צו רעדן? וואָלטן נאָך די קינדער געקומען איינציקווייז — אָן עין הרע פאַרפלאַנצט דאָ אַ משפּחה, וואָס האָט זיך צעצווייגט

אין דער ברייט און אין דער טיף מיט אייניקלעך און אוראייניקלעך — וואָלטן זיי נאָך געקומען איינציקווייז, וואָלט כאַטש יעדעס מאָל אַן אַנדער מענטש געעפנט די טיר. פאַרט מען זיך אַבער אָן אַלע אין איין טאָג — זונטיק אַלעמאַל, אַזאַ מאַדע איז עס דאָ — ווערט די שטוב, ווי אַ יריד, אַז זיי דערלעבן קוים מען זאָל זיך צעפאַרן — און אַ גאַנצע וואָך איז ווידער פּוסט: קיינער עפנט ניט קיין טיר...

און ווער אייגנטלעך זאָל עפענען אַ טיר? מיט פינף און צוואַנציק יאָר צוריק, ווען די קינדער האָבן זיי אַראָפּגעבראַכט אַהער, האָט די גאַנצע משפּחה נאָך געלעבט. אַ גרויסע משפּחה געווען. אַי האָט מען זיך עס אַרומגעכאַפט מיט זיי! ווער עס האָט זיך ניט געזען מיט זיי צוואַנציק יאָר, ווער דרייסיק — איז די שמחה געווען גרויס פון ביידע זייטן... מאַשקע דער פּישער האָט נאָך דעמאַלט געלעבט, אַ ייד אַ וויצלער, וואָס פאַר אַ מעשות ער פלעגט זיך דאָס אַנדערציילן, ווי די מאַמע זיינע האָט געדאַרפט חדשים-לאַנג נאָכלויפן אויסצופּוועלן פאַר אים אַ פאַר שייך אין תּלמוד-תּורה און ביז די גרויסע פרעסט זיינען ניט געקומען און ער איז געגאַנגען אַ באַרוועסער, האָט ער קיין שייך ניט געקראָגן... און איצטער פאַרמאַגט ער אַן אייגענעם פּישמאַרק און הייזער אייגענע און קראַמען, וואָס דער גביר פון שטעטל אַליין האָט אַזעלכע ניט פאַרמאַגט... און שמעון דער טריפער האָט דעמאַלט געלעבט, וואָס מען האָט געזאָגט אויף אים, אַז ער פאַרקויפט טריפה פלייש פאַר כּשרע און אַהער איז ער געקומען תּשובה טאָן און אויסקויפן זיינע אַמאָליקע חטאים... און לייזער דער כּהן האָט נאָך דעמאַלט געלעבט, וואָס האָט אַפילו קיין פּו-טער און קעז ניט געוואָלט דאָ פאַרזוכן און געטענהט, אַז אַלץ איז דאָ טריף, חזיר-טריף...

און ווער ניט? אַלע, אַלע האָבן נאָך דעמאַלט געלעבט — די גאַנצע משפּחה, וואָס האָט אַמאָל פון אַרעמקייט געמוזט אַנטלויפן אַהער. איצט טער זיינען זיי שוין קיינער ניטאָ... איינער נאָכן צווייטן אַוועק, אַזוי ווי אַמאָל קיין אַמעריקע...

איז ווער זאָל עפענען אַ טיר? לעבט מען זיך אַזוי אַפּגעזונדערט, נאָר מיט זיך: ער און זי, זי און ער. די קינדער האָבן פאַר זיי אַ קליינע דירה געקראָגן — צוויי צימערלעך און אַ קיך — פאַרעט מען זיך אַ גאַנצן טאָג דאָרטן. נישטאָ אַפילו וואוהין צו גיין אַפּדאווענען. די קינדער האָט זיך נאָר געוואָלט אין דער געגנט באַזעצן זיי — אַ שטילע, שיינע געגנט, ניט זייער ווייט פון זיי — איז אַבער דאָ גאָר קיין יידן ניטאָ. אַדער אפשר זיינען דאָ יאָ פאַראַן יידן, נאָר זיי דאווענען ניט... קוים מיט צרות פאַר עטלעכע בלאַק אויסגעזוכט ערגעץ אַ „מנין“, דאוונט מען דאָרט נאָר

שבת. און אַ גאַנצע וואָך איז נישט קיין קדושה, נישט קיין אָמן און נישט קיין מנין... מילא, זיי גיבן זיך ווי עס איז אָן עצה: מען דאוונט פאַר זיך. אָבער וואָס פאַר אַ דאוונען איז דאָס? און ניט נאָר דאָס. אזוי, ווען עס איז דאָ אַ שול, בלייבט מען אַ ווילע נאָכן דאוונען, מען שטייט אַ ווילע, מען שמועסט, מען באַקענט זיך מיט נאָך יידן, מען לאַדט אַמאָל וועמען איין צו זיך, עס זאָל זיין מיט וועמען אַ וואָרט אויסצורעדן — אָבער אזוי איז מען שטענדיק נאָר מיט די פיר ווענט...

יעדן אינדערפרי נאָכן דאוונען גייט ער אין מאַרק איינקויפן. זומער גייען זיי צוזאַמען, אָבער ווינטער, אין די קעלטן, גייט ער אַליין. כאָטש עס איז פאַראַן אַ קרעמל ניט ווייט פון הייז, קאָסט אָבער אין מאַרק ביליגער. די געוואוינהייט צו זוכן וואו ביליגער איז נאָך גע- בליבן ביי זיי, און איבערהויפט ביי אים, פון דער אַלטער היים, כאָטש די קינדער גיבן זיי גענוג צום לעבן און מען דאַרף ניט זיין אויסגערעכנט אויף דער פעני.

אַז זיי גייען אין גאַס, האַלט זי אים אונטערן האַנט. צו אַכט און אַכציק איז שוין ניט אזוי גרינג צו גיין. און כאָטש ער איז עלטער פון איר, שוין איבער ניינציק, איז ער אָבער פאַרט אַ מאַן און האַלט זיך בעסער פון איר. אין גאַס קוקט מען זיך אום אויף זיי, ווי זיי גייען ביידע. אייניקע, גאָר יונגע, פראוון אַ מאַל חוזק מאַכן. אַ סך מאַל הערן זיי, ווי עמעצער פראווט זיי פאַרטיידיקן:

— וואָס איז דאָ פאַראַן וואָס צו לאַכן פון אַלטע מענטשן? אויב מיר וועלן דערלעבן זייערע יאָרן — הלוואַי זאָלן מיר ניט זיין ערגער... איבערהויפט אָבער קוקן זיך מענטשן איין אין זיי, ווי זיי גייען שבת אין שול. אין שול גיין זוכט זי ניט דורכלאָזן אַפילו אין שלעכ- טע וועטערן, סיידן עס איז שוין גאָר שלעכט. ער לאָזט קיינמאָל ניט דורך, וויל ער האָט מורא, אַז עס קען אויספעלן צו אַ מנין. טוען זיי זיך אָן ביידע אין די שבתדיקע קליידער. זיי האָבן זיי נאָך געבראַכט פון דער אַלטער היים. זי טוט אָן איר שוואַרצע מוסלינענע קלייד, וואָס איז ברייט און לאַנג ביז דער ערד. ער — זיין שוואַרצע לאַנגע קאַפּאַטע און אויך זיין לאַנגע שוואַרצע מאַנטל. אונטערן מאַנטל טוט ער אָן דעם טלית, פון וועלכן עס הענגען אַראָפּ די ציצית. ער טוט דאָס, וויל קיין עירוב איז ניטאָ אין דער געגנט, טאָר מען ניט טראָגן. דאָס רויטע נאָז טיכל פאַרבינדט ער זיך אַרום האַלדן און זי אירע פאַרבינדט זיך אַרום האַנט. אויפן קאַפּ טראָגט ער אַ שוואַרצע היטל, פון אונטער וועלכער עס זעט זיך אַרויס די סאַמעטענע יאַרמלקע.

מענטשן שטעלן זיך אָפּ קוקן אויף זיי. ווער אויס נייגיר צו זייער

אלטקייט און ווער צוליב זייער אַנטאָן. אין דער געגנט גייט קיינער אַזוי
 ניט אָנגעטאָן. ביי אַנדערע, איבערהויפּט די יינגערע, קוקן זיי אויס
 קאַמיש. עס טרעפט אַמאָל יינגלעך נעמען שטיינדלעך אין די הענט אָדער
 שניי־קוילן, און ווילן וואַרפֿן אין זיי. באַלד אָבער מאַכן זיי אַנדערע
 אויפּמערקזאַם:

— טוט דאָס ניט, דאָס איז אַ ראַבאַי... —

אַנדערע מאַכן די זאַך נאָך שטרענגער:

— דאָס זיינען הייליקע מענטשן. אַמאָל זיינען אַלע געווען אַזוי... —

די קינדער, די פּרירעדיקע שטיפּער, בלייבן שטיל שטיין און קוקן
 אויף זיי, ווי זיי גייען פּאַרביי, מיט גרויס דרױ־אַרץ און פּאַרוואַנדערונג.
 איז דער שבת און דער זונטיק נאָך ווי עס איז. אַ גאַנצע וואָך אָבער
 איז שרעקלעך אומעטיק. ניטאָ פשוט פון וואָס צו רעדן. בלויז דער מאַרק
 אין דער פּרי שטעלט נאָך צו אַ ביסל מאַטעריאַל. ער קומט צוגיין און באַלד
 ביים פּאַרמאַכן די טיר זאָגט ער איר אָן די שלעכטע בשורה:

— וויסט, ציבעלעס איז אַרויף אַ פעני אויפן פּונט... —

— אַזוי? נאָך אַ פעני?... — וואַנדערט זי זיך און פּרוּאוּט אים

באַלד טרייסטן: — מילא, וויפל ציבעלעס פּאַרנוצן מיר עס. דו האַסט
 געקויפט דריי פּונט, וועט זיין אויף עטלעכע וואָכן... —

— וואָס עפעס נאָר ציבעלעס? — לאַזט ער זיך ניט באַרואיקן: —

און וואו איז מערן? און וואו איז פעטרישקע? אַלץ איז איצט באַראַנד־
 פּייער... —

אין יעדן בייט פון די פּרייזן זעט ער נאָר די שולד פון די מאַרק־
 פעדלערס. ער רעדט אויף זיי אויס, וואָס אין דער קאַרט.

זי זעט, אַז עס הייבט שוין אָן אַוועקגיין צו ווייט, אַז ער רעגט זיך
 צו שטאַרק אויף, פּרוּאוּט זי אים באַרואיקן:

— מילא, זאַלן זיך די קינדער זאָרגן. עס וועט אַוועקגיין נאָך אַ דאָ־

לער אַ וואָך, וועלן זיי דערלייגן... —

— און די קינדערס געלט איז מיר ניט אַ שאַד?... — פּרוּאוּט ער

איר אָפענטפערן.

— אַ דאָגה האַסטו... — און מיט דעם ווערט דער שמועס ביסלעכווייז

אויסגענומען.

נאָכן עסן, ווי עלטערע מענטשן, לייגט מען זיך צו אַ ביסל. אָבער עס
 שלאָפט זיך ניט. זי שלאָפט נאָך אַ ביסל, ער — גאַרניט. נאָכן שלאָפֿן
 ערשט פילט זיך די אומעטיקייט: נישטאָ וואָס צו טאָן. האַלט דאָס עמע־
 צער גאָר פּרוּאוּט עפענען אַ טיר!... די שכנים אַרום, שוין אויך ניט
 קיין יוגע מענטשן, אָבער אַלץ אינגערע פון זיי, קומען צו זיי קיינמאָל

ניט אריין. מער ווי א „גוט-מאָרגן“ קען מען פון זיי ניט קריגן. אזוי האָבן זיי בילכערע אַרבעט צו טאָן: גאַנצענע טעג נאָר שפּילן אין קאָרטן... — וואָס פאַר אַ מענטשן זיינען דאָס? — רעדט בייליע-גוטע איבער צו איר מאַן: — האַסטו געזען אין מיטן טאָג שפּילן גאָר אין קאָרטן?... ביי אינדז פלעגט מען שפּילן אין אַוונט — און דאָס נאָר חנוכה... אַז עמעצער האָט געשפּילט בייטאָג האָט ער געהייסן אַ קאָרטנשפּילער, אַ כּל-בוניק — און דאָ איז מען נאָך פּיינע מענטשן...

אַבער נישט נאָר דאָס אַליין. עס געפעלן זיי ניט אַ סך זאַכן. אָט אַ שטייגער, ווי אינגלעך און מיידלעך גייען דאָ און האַלטן זיך פאַר די הענט... אין דער היים וואַלטן זיך מאַן און ווייב געשעמט דאָס צו טאָן בפרהסיא... און דאָ איז אַ הפּקרות: אזוי ווי גאָר עפעס רחמנא לצלן... אַן אייניקל פּרוואווט אַמאָל איינטענהן מיט איר:

— נו, וואָס איז, באַבע, אַז מען האַלט זיך פאַר די הענט? עס שאַדט דען עמעצן?...

אַבער בייליע-גוטע שאַקלט טרויעריק מיטן קאָפּ, ווי איינער זאָגט: — וואָס קען וויסן אַזא, וואָס איז דאָ געבאָרן געוואָרן...

ווען זיי זיינען געווען אַ ביסל אינגער, האָבן די קינדער זיי געפרוואווט אַמאָל אויסנעמען אין די מואוויס. געטראַכט: אויב עס וועט זיי געפעלן ווערן, וועט מען זיי אָפט קענען נעמען אַהין, זאָלן זיי אויך הנאה האָבן. איז עס אַבער ניט געגאַנגען: זי איז באַלד איינגעשלאָפּן און ער האָט פאַרמאַכט די אויגן, ניט געוואַלט קוקן אויף די ווילדע בחורים און פאַר-שייטע מיידלעך...

דאָס זעלבע איז אויך געווען מיט דער קאָנטרי. די קינדער פלעגט אַלעמאָל פאַרדריסן, פאַרוואָס אַליין פאַרט מען אַוועק אין די בערג אָדער צום ים און די עלטערן לאָזט מען איבער אַליין, זיך באַקן אין דער שטאָ-טישער היץ. האָט מען זיי איינמאָל אויך אַרויסגענומען אין די בערג. מיטגענומען העם טלית, די בענטשליכט, דער מאַמעס טעפלעך אַפּילו, עס זאל ניט זיין קיין פּראַגע וועגן כשרות... אַבער מער ווי אַ פאַר טעג האָבן די אַלטיטשקע ניט אויסגעהאַלטן, קוים דערצויגן ביז אַ וואַך; ניט געקענט אויסהאַלטן די פאַרשייטקייט פון די פּרויען און אַפּילן פון די מענער... קוים פלעגט עמעצער צוקומען צום פאַרטש, פלעגט די אַלטע אַפּדרייען אירע אויגן און ער פלעגט אַריין אינעווייניק...

— וואָס פאַר אַ פּירעכץ — פלעגן זיי זאָגן, — עפעס גאַרניט, ווי פון אַ יידישן מויל אַרויסצוברענגען...

מען האָט זיי געמוזט אַוועקפירן אַהיים.

די קינדער האַלטן אויס די טאַטע-מאַמע מיטן שענסטן און בעסטן

און שטאלצירן מיט זיי, ווי מיט א צירונג. אפילו די אוראייניקלעך. וואָס זייער גאַנצער געשפרעך מיטן זיידן און באַבען באַשטייט אַ סך מאַל פון די צוויי ווערטער: „זיידע“ און „באַבע“ און פון לאַזן זיך אַ קוש טאָן, פילן אויך עפעס אַן ערנפורכט פאַר זיי און זיינען שטאַלץ מיט דעם, וואָס זיי האָבן נאָך אַן עלטער-זיידן מיט אַן עלטער-באַבען. אַ סך מאַל ווילן זיי זיך שפילן מיט דער באַבען, ווי מיט אַ שפילציג, ווי מיט אַ גלייכן. זי פאַרשאַפט זיי אַ סך „פאַן“ מיט איר קליינקייט, מיט איר דאַרקייט, מיט איר וויינקייט און מיט איר באַבישקייט ...

די קינדער אָבער האָבן אויך אויסצושטיין פון זיי. שטענדיק, ווען זיי קומען, מוזן זיי אויסהערן די אייביקע טענה, אַז עס איז זיי אומעטיק ... — וואָס קאַנען מיר טאָן? — פרוואון זיך די קינדער פאַרענטפערן: — אונדז, מאַמע, מיינסטו איז אַלעמאַל פריילעך? אַז עס ווערט אומעטיק, גייט מען אַמאַל אין די מואוויס, אַמאַל הערט מען די ראַדיאָ ... — מואוויס ... — פרואווט בייליע-גוטע חוזק מאַכן פון די קינדער: — איך דאַרף גיין שלאַפן אַהינצו. וואָס איז, אין שטוב איז מיר שלעכט? ... — און אויף דער ראַדיאָ זאָגט ער:

— אַ פאַרגעניגן צו הערן, ווי זיי האַליאַקען דאַרטן? ווי די גלחים אין קלויסטער ...

איז וואָס טוט מען מיט זיי? די קינדער ווייסן די אמתע אורזאך פון זייער אומעט: געלעבט אַ ביסל צו לאַנג און אַריינגעלעבט אין אַ פרעמ-דער וועלט, וואו יעדער זכר פון אַמאַל איז שוין לאַנג אַפגעשטאַרבן ... בלויז זיי זיינען די איינציקע געבליבן, בלאַנדזשען זיי אום, ווי פאַר-געסענע ...

די קינדער זיינען שטאַלץ מיט זיי און פרייען זיך מיט זיי, אָבער גלייכצייטיק פילן זיי אַ רחמנות צו זיי און רעדן איבער אַמאַל צווישן זיך:

— נישט גוט, אַז מען לעבט צו לאַנג ...

די שאַפע מיט קליידער

אַ יונגע שפילעוודיקע פּרילינג־זון האָט אַריינגעשיינט דורך די פענצטער און פּריילעך זיך צעטאַנצט איבער די ווענט און דיל. אויף אַ ברייטער פּאַטער־שטול אין אַ זייט פון צימער — די זון זאָל אים נישט אַריין אין די אויגן — איז געזעסן דער אַלטער מיט דער רעכטער האַנט אויפן אַנלעך פון שטול. די לינקע איז באַוועגלאָז אַראָפּגע־האַנגען און אַנגעהאַלטן זיך אָן דער לינקער פּוס, וועלכע איז געהאַנגען אָן שום סימן פון לעבן. אין מיטן וואָך איז ער געווען אַנגעטאַן אין די שבתדיקע מלבושים. ניט ווייט אויף אַ צווייטער שטול איז געלעגן דער מאַנטל זיינער, ווי ער וואָלט זיך באַלד געקליבן גיין אויף אַ שמחה. דער אויסדרוק פון זיין פנים, דער שטאַרער בליק פון זיינע אויגן האָט אָבער אויסגעדריקט טרויער און צער.

אין שטוב האָט געהערשט אַ שטילע אויפרודערונג און אין דער לופט האָט געשוועבט אַן איינגעהאַלטענע אַנגעשטרענגטקייט. אַלע וויילע איז ווער פון דעם אַלטנס קינדער אַריין אין צימער, ווי עס וואָלט עפעס געדאַרפט דאַרט, כלומרשט אַ ראַיע געטאַן זיך און אַ זוך געטאַן, וואָרפּנדיק דערביי אַ זייטיקן באַהאַלטענעם בליק אויפן אַלטן, און באַלד שטיל אַרויס צוריק.

די קינדער האָבן מורא געהאַט, אַז עפעס זאָל אין דער לעצטער מינוט ניט פּאַסירן, וואָס זאָל צעשטערן די גאַנצע אַראַנזשירונג. אַלץ איז שוין געווען איינגעאַרדנט צו נעמען דעם אַלטן אין זיין לעצטער היים — אַ „האַום“ פאַר פאַרקריפּלטע און פאַראַליזירטע מענטשן — און זיי האָבן געוואָרט בלויז אויף דער באַשטימטער שעה, ווען זיי וועלן אים מיט אַ שטול אַרויסטראַגן צו דער מאַשין, אַריינזעצן אים אינעווייניק און אוועקפירן פון דער היים.

זיי זיינען געווען אַזוי אַנגעשראַקן, אַז עפעס זאָל ניט פּאַסירן אין דער לעצטער מינוט, אַז זיי זיינען אומגעגאַנגען מיט איינגעהאַלטענע אַטעמס און מורא געהאַט אַ וואָרט אַרויסריידן ניט נאָר צום אַלטן, נאָר אַפילו איינער צום צווייטן. זיי האָבן בלויז געציילט די מינוטן און געטריבן די צייט, אַז זי זאָל וואָס שנעלער אַריבער און די גאַנצע אַנגעשטרענגטע שטימונג זאָל ענדלעך זיך ענדיקן.

אַזוי זיכער זיינען זיי געווען, אַז אין דער לעצטער מינוט וועט זיך צום אַלטן אומקערן דער פּולער פאַרשטאַנד, און מיט די לעצטע איבער־

געבליבענע כוחות וועט ער אָנהויבן פּראָטעסטירן קעגן אַוועקנעמען אים פון דער היים, אַז זיי האָבן גאָר מורא געהאַט צו טראַכטן פון דעם. דער אַלטער האָט שוין לאַנג מורא געהאַט, אַז ער זאָל חלילה נישט דאַרפן אַנקומען אין אַ „האַוס“. ער איז געווען איבערצייגט, אַז אַהין ווערן אַריינגענומען מענטשן בלויו כּדי צו פּטרן זיי, צו מאַכן אַ שנעלן סוף מיט זיי. ווען אים פּלעגט אַ מאָל אויסקומען באַזוכן אַ פּריינט אָדער אַ לאַנדס־מאַן אין אַזאַ פּלאַץ, פּלעגט ער קומען צוריק פון דאָרט אַ צעבראַכענער, אַ צערודערטער. די גאַנצע אַטמאָספּערע דאָרט, די צענדליקער בעטן אין איין צימער, די שטענדיקע קרעכצן און הוסטן, די הילפּלאַזיקייט פון די פּאַרקריפּלע און די באַציאונג צו זיי פון די אַנגעשטעלטע, פּלעגט אויף אים מאַכן אַ שוידערלעכן איינדרוק. טעג נאָכדעם פּלעגט ער זיך געפינען אונטער דעם איינדרוק און האַלטן אין איין איבערריידן און איבערדער־ציילן, וואָס ער האָט זיך דאָרטן אַנגעזען און אַנגעהערט. — „קין חבוט הקבר נאָכן טויט“, פּלעגט ער זאָגן „וועלן יענע שוין נישט דאַרפן ליידן...“ מערסטנס פּלעגט ער דעם דאָזיקן שמועס פּאַרענדיקן אַזוי: די לעצטע

העמד צו פּאַרזעצן, נאָר אויף דער אייגענער בעט צו שטאַרבן...

און איצט מוז ער אַליין אַנקומען צו דעם, אַליין גיין אַהין...

די קינדער האָבן גאַרנישט געהאַט צום טאַטן און וואַלטן שטאַרק מיטגעפּילט מיט אים, ווען נישט דאָס, וואָס זיי האָבן זיך אַזוי שטאַרק אַנגעליטן צוליב אים די לעצטע פּאַר יאָר און איבערהויפּט די לעצטע מאָנאַטן. דאָס האָט זיי אַזוי פּאַרמאַטערט, אַז עס האָט ביסלעכווייז אָפּגע־טעמפּט יעדן געפּיל צו אים און געמאַכט זיי גלייכגילטיק צו זיינע יסורים און מאַטערנישן.

צוויי יאָר איז דער פּאַטער קראַנק געווען, און דער שטענדיק געזונ־טער קערפּער און געזונטער גייסט האָבן זיך געבראַכן ביסלעכווייז, ביז ביידע האָבן געמוזט נאָכגעבן און אונטערגעבן זיך. דער פּאַטער איז איצט געווען אַ פיזישער אינוואַליד און אַ גייסטיקער קריפּל. דער לעצטער בלוט שטורץ אין קאַפּ האָט אים אינגאַנצן פּאַרענדיקט און געמאַכט אים לויטן פּאַרשטאַנד ווי אַ קינד פון צוויי יאָר. דאָס איינציקע וואָס ער ווייס איצט, איז עסן און אַ ביסל פּלוידערן וועגן זאַכן, וואָס האָבן קיין שום ווערט נישט. די קינדער נעמט אַמאָל אַן אַ צער אויפן טאַטן, וואָס אַט געדענקען זיי אים נאָך אַ געזונטן פּול מיט באַוועגונג און פּלענער פּאַר זיך און פּאַר זיי. נאָר דאָס שטענדיקע זוכן צו פּאַרשטיקן זיין גייסטיקן צושטאַנד פּאַר פּריינט און באַזוכער, דאָס שעמען זיך און זוכן ווי ווייט מעגלעך אויס־צובאַהאַלטן, און טאַקע אויך די שטענדיקע אַרבעט אַרום זיין הילפּלאַזער פּאַרקריפּלטיקייט, האָבן זיי מיד געמאַכט און געשאַפּן ביי זיי אַ שטימונג

צו וועלן וואָס שנעלער באַפרייען זיך פון אים, וואָס שנעלער אַרויסצופטרן אים פון הויז.

און איצט איז דער מאַמענט געקומען.

דער אַלטער איז געזעסן און אומבאַוועגלעך געקוקט פאַר זיך. די קינדער האָבן זיך נערווען געדרייט אַרום אים. עס איז זיי ניט געפעלן געווען דעם טאַטנס ערנסטע שטימונג דעם פרימאַרגן. אַלע מאָל ווען די זון פלעגט אַריינשיינען אין די פענצטער, פלעגט עס אים אויפלעבן און מאַכן ריידעוודיק, ווי אַ קינד. דאָס מאָל אָבער זיצט ער שטיל און שוויגנדיק, ווי די זון וואַלט אויף אים קיין שום ווירקונג ניט געהאַט. — טאַטע, ווילסט עפעס? — האָבן זיי אים געפרואווט אויפלעבן און גלייכצייטיק פאַרטומלען אין אים די געדאַנקען, אויב אַזעלכע זיינען אין דער לעצטער מינוט געקומען צו אים.

ער איז געזעסן און געשוויגן און גאַרנישט געענטפערט.

— טאַטע, ווילסט עפעס? — האָבן זיי אים נאָכאַמאָל געפרעגט.

ער האָט עטוואָס אויפגעהויבן די אויגן, ווי ער וואַלט ערשט זייער פראַגע דערהערט, און געענטפערט:

— איך וויל עסן...

די קינדער האָט דאָס ניט באַרואיקט. דאָס איז געווען זיין שטענדיקער ענטפער אויף אַלץ, וואָס מען האָט אים געפרעגט.

— באַלד, טאַטע, באַלד קריגסטו עסן...

זיי האָבן זיך גוט צוגעקוקט צו אים. זיי האָבן גוט געקענט זייער פאַטער, ווען ער איז געווען געזונט, און געוואוסט אַלע זיינע קאַפריזן און גאַנגען, און זיי האָבן אויך גוט אויסגעשטודירט אים אין זיין פאַרקריפלטן צושטאַנד; זיי האָבן באַמערקט איצט עפעס אַ באַזונדערע אומרואיקייט אין זיינע אויגן. זאָל עס זיין, אַז דער פאַטער איז אין דער לעצטער מינוט געקומען צו זיך און פאַרשטייט אַלץ, וואָס עס קומט איצט פאַר אַרום אים? זיי האָבן געהאַלטן אין איין קוקן אויפן זייגער. ווי דער זייגער רוקט זיך עס היינט אַזוי פאַמעלעך! נאָך גאַנצע צען מינוט געבליבן...

דעם אַלטנס אויגן האָבן זיך פלוצלונג אויפגעהויבן, עטוואָס אָפּגע- קירעוועט זיך אָן אַ זייט און געבליבן הענגען אויף דער שאַפּע מיט קליידער, וואָס איז געשטאַנען אין ווינקל. די קינדער זיינען פאַרציטערט געוואָרן...

זיי האָבן אַרומגערינגלט דעם טאַטן און געפרואווט אָפּווענדן זיין אויפמערקזאַמקייט דורך פאַרשיידענע מיטלען.

— טאַטע, ווילסט עסן? — האָבן זיי אים נאָכאַמאָל געפרעגט.

— אפשר מאַכן דיר אַ גלאָז טיי?

קײן זאך האָט ניט געהאַלפֿן. ער האָט אײנגעשפּאַרט זײן בליק אין דער שאַפּע, אײנגעגעסן זיך אין איר מיט די אױגן און קײן זאך האָט ניט געקענט אָפּרײסן זײ פֿון דאָרטן.

נישט אומזיסט האָט עס אַזױ די קינדער דערשראַקן, ווען זײ האָבן געזען זײן בליק פֿאַלן אױף דער שאַפּע.

די שאַפּע מיט קליידער! — אַ גאַנצע וועלט איז דאָך געלעגן אין איר אײנגעשלאָסן, אַ גאַנץ לעבן...

וואָס אַרום דער שאַפּע האָט זיך עס אַמאַל אָפּגעטאַן! וויפֿל פֿאַרדראָסן און וויפֿל אײבערריידן און אַפילו קריגערייען עס זײנען צוליב איר פֿאַר-געקומען, און וויפֿל אַרגומענטן מיט דער ווייב! אָבער ער איז אַלע מאָל געבליבן בײ זײנס, געמוזט אױספירן, ווי די שאַפּע וואַלט זײן גאַנץ לעבן געווען...

אַנגעפֿאַנגען האָט זיך עס נאָך לאַנג צוריק, מיט יאָרן נאַכדעם, ווי דער טאַטע איז אין לאַנד געקומען און באַלד אַראָפּגעבראַכט צו זיך די פֿאַמיליע. גוטע יאָרן האָט ער דעמאַלט געהאַט, און טאַקע דעמאַלט איז אים די משונהדיקע אײדיע אין קאַפּ געקומען — די אײדיע וועגן דער שאַפּע...

אײגנטלעך וואָס פֿאַר אַ אײדיע איז דאָס געווען, און פֿון וואַנען האָט זי זיך צו אים גענומען?

געווען בײ זײ אַמאַל אין שטעטל אַ ייד, חיים בערל גוטצײט האָט מען אים גערופֿן, אַ ייד אַ גביר. פֿאַרמאַגט צוויי פֿאַראַווע מילן און הייזער און קראַמען אין מאַרק, דערצו נאָך וועקסלען און גרײטע געלט אַ סך. איז וואָס האָט אַזאַ ייד געהאַט צו זאָרגן און צו טאָן? פֿלעגט ער אַ גאַנצן טאָג אין מיטן דער וואַך אומגײן אױסגעפּוצט, יום־טובֿ'דיק, און דרײען אַ שטעקעלע אין האַנט...

קינד און קײט האָבן אים מקנא געווען דאָס אומדרייען זיך זאָרגלאָז מיטן שטעקעלע, און דער אידעאַל בײ אַ סך אין שטעטל איז געוואָרן צו דערגרײכן די מדרגה פֿון חיים בערלען און אומגײן אין גאַס מיטן שטעקעלע...

בײ אים, בײ זײער פֿאַטער, האָט עס אַנגענומען אַ רעאַלן כאַראַקטער, וואָס האָט שוין שיר ניט געהאַלטן בײ פֿאַרווירקלעכט ווערן...

דער טאַטע האָט געהאַט אַן אונטערנעמערישן גײסט, איז ער לאַנג בײ דער מלאכה, צו וועלכער ער האָט זיך באַלד בײ זײן קומען גענומען, ניט געבליבן. מיט די ערשטע פֿאַר דאָלער, וואָס ער האָט אױפּגעקליבן, איז ער אַוועק אין ביזנעס. און עס איז אים געגאַנגען... אַרױף און אַרױף... און פֿון דאָרטן איז שוין ניט ווייט געווען דעם אידעאַל צו

פארווירקלעכן — ווערן אַ חיים בערל אין אַמעריקע: אין מיטן וואָך די שבתדיקע קאַפּאַטע אַנטאַן און אומדרייען זיך זאָרגלאָז „מיטן שטעקעלע“... האָט ער דאָס דעמאָלט די שאַפּע מיט די קליידער פאַרטראַכט... אַן איינפאַל פון אַ מענטשן! אַ גרויסע שאַפּע זיך איינגעהאַנדלט מיט טירלעך און שופּלאַדן, און ווען ער איז פאַרבייגעגאַנגען אַ שווי־פענצטער פון אַ געשעפט און געזען אַ שיינעם אַנצוג, אַ מאַנטל, אַ הוט, אַ קראַוואַט וואָס איז אים געפעלן, האָט ער באַלד געקויפט און אַריינגעפאַקט. ניט דווקא אויף אַנצוטאָן, נאָר גלאַט אַזוי אויפצוהענגען, אַנצוגרייטן זיך אויף יענעם טאַג, ווען ער וועט זיך צוריקציען פון די געשעפטן און קעגען זיך אומדרייען פריי און זאָרגלאָז „מיטן שטעקעלע“...

און אַזוי האָט ער אין לויף פון יאָרן געהאַלטן אין קויפן און זאַמלען, ביז עס האָט זיך אָנגעקליבן אַ פולע שאַפּע מיט אַנגעפאַקטע שופּלאַדן, אַזש די ווענט זיינען צעשפאַרט געוואָרן.

וואָס איז דאָרטן ניט געווען? אַנצוגן, מאַנטלעך, שיד, קאַלאַשן, היט, קראַוואַטן, נאָזטיכלעך, וועש, זייגערלעך, און וואָס ניט — אַלץ צוגעפאַסט פאַר פאַרשיידענע סעזאָנען, פאַרשיידענע וועטערן, פונעם טייערסטן און בעסטן...

און וואָס פאַר אַ נחת דער טאַטע פלעגט האָבן פון דעם! בלויז דאָס קוקן אויף דעם אַליין האָט אים פאַרשאַפט אַ סך געזונט...

דאָס ווייב פלעגט זיך בעטן ביי אים:

— צו וואָס קלייבסטו דאָס? אויף ווען? ווען וועסטו דאָס אויסטראַגן? מאַל וועט דאָך דאָס אויפּעסן...

ער פלעגט זי הערן ווי דעם קאַטער און האַלטן אין קויפן נאָך און נאָך, — געקויפט און גלייך אַריינגעהאַנגען אַדער אַוועקגעלייגט אין שאַפּע און עס פאַרשלאָסן...

בלויז אין מאַל, אַדער צוויי מאַל אַ יאָר, עפעס אין אַ יום־טוב טאַג, ווען ער איז געווען אויפגעלייגט און עס איז אים געווען גוט אויפן האַרצן, פלעגט ער פאַנאָנדערעפענען די שאַפּע, אַרויסנעמען אַלע זאַכן, גוט איי־בערקוקן יעדע זאַך באַזונדער, אַנשעפן זיך מיט נחת און אַריינהענגען צוריק...

בכלל איז ער געווען זייער אַ פראַקטישער מענטש: ניט געטראַגן זיך אין די וואַלקנס גלאַט אַזוי, ניט געפּלויגן אין די הימלען, נאָר אַלץ אויסגערעכנט און פאַראויסגעזען.

און דער פלאן זיינער וואלט אויך געארבעט און ער וואלט אים זיכער דורכגעפירט.

מער נישט, וואס שוין ביים טאמע סוף, ווען אלץ האט שוין געהאלטן ביים פארווירקלעכט ווערן, דער פאטער האט געדארפט זיך צוריקציען, צונויפשלעגן אלע זיינע קאפיטאלן, לעבן רואיק און גלייכצייטיק ארויס-נעמען פון שאפע די אָנגעקויפטע זאכן, אַנטאָן זיך אין מיטן דער וואָך שבתדיק, נעמען „דעם שטעקעלע“ אין האַנט און פארווירקלעכן אַן אויס-געכאוועטן טרוים, — האַט פלוצלונג עפעס פאַטירט און קאַליע געמאַכט דעם גאַנצן פלאַן.

מיטאַמאַל האַט זיך עס ביים טאַטן געגעבן אַ דריי, און אין איין טאַג כמעט האַט ער זיין גאַנצן פאַרמעגן פאַרלאָרן. אָבער, ווי פאַרלאָרן? — געבליבן כמעט מיט גאַלע גאַרנישט, בלויז מיט דער דירה און שאַפע קליידער...

וואַלט דאָס אויך נישט אַזוי אויסגעמאַכט! דער הויפט-צוועק איז דאָך געווען די שאַפע, און די איז דאָך גאַנץ געבליבן... און צייט איז דאָך איצטער אויך געווען גענוג: אויס מיט די געשעפטן! אויס מיט דער קאַפּדרייעניש! און וואו צו גיין האַט אים אויך נישט אויסגעפעלט — געקענט זיך איינארדענען ביי די קינדער, איז אָבער די צרה, וואָס גלייך נאַכדעם — טאַקע פון עגמתו נפש — האַט ער דעם ערשטן שטורץ גע-קראָגן און איז פאַראַלזירט געוואָרן. געבליבן זיצן אויף איין אַרט... איז אַט האַסטו דיר די זאַכן! צו וואָס קאָן ער זיי איצט דאַרפן?...

די ערשטע צייט — דער געדאַנק האַט נאָך קלאָר געאַרבעט ביי אים און דער פריערדיקער אימפעט טיילווייז אויך — פלעגט ער נאָך בעטן די קינדער פון צייט צו צייט אַרויסנעמען און איבערלופטערן זיי. די קינדער פלעגן עס, נאַטירלעך, טאָן.

צי ער איז געווען אַזוי פאַרנאַרישט און געהאַט נאָך אילוזיעס, אַז ווען עס איז וועט ער דאָס נאָך אַנטאָן? — שווער צו זאָגן. קיין נאַרישער מענטש איז ער ניט געווען. גיכער האַט דאָ געאַרבעט די געוואוינהייט...

שפעטער האַט ער שוין דעם אינטערעס צו דער שאַפע אויך פאַרלאָרן. נאָר דערמאַנען זי פון צייט צו צייט פלעגט ער נאָך. איינמאַל מיט טרויער געזאַגט אַפילו:

— אַט, אויסגעגעבן אַזויפיל געלט, אָנגעקויפט זיך, און איצט וועט איר דאָס מוזן אימעצן פאַר אומזיסט אַוועקגעבן...

אָט דאָס איז די געשיכטע מיט דער שאַפּע.

איצט, ווען ער האָט זיין בליק איינגעשמידט אין איר, האָבן זיך די קינדער דערשראָקן. ניט געוואוסט, צי איז דאָס צופעליק, אָדער מיט פאַרשטאַנד, מיט באַוואוסטזיין... און אויב אַזוי, ווער ווייס, וואָס דאָ קאָן באַלד פאַרקומען... אפשר קען ער אין דער לעצטער מינוט אויפכאַפן דעם סך הכל פון זיין לעבן און איינשפאַרן זיך, אַז ער גייט ניט אַוועק פון דער שאַפּע...

— טאַטע, — האָבן זיי אים געפרוואוט וועקן און אַפרייסן פון צו קוקן אויף דער שאַפּע — ווילסט עסן? ...
 — ניין, איך וויל ניט, — האָט ער פּלוצלונג אומדערוואַרט אַרויס-געברומט, — איך וויל ניט...
 אין טיר האָט זיך פּלוצלונג דערהערט דאָס גלעקל. דאָס איז געקומען די מאַשין פון דער „האַום“ צו נעמען דעם אַלטן...

פֿאַרצײלט אַ לעבן

דער אַלטער נחום איז שוין לאַנג געזעסן ביים טיש און אין זײן האַלב־בלײנדקײט געווען שוין אויסגעמאַטערט. אָבער ווען זײן פּרוי דבורה איז אַרײנגעקומען אין צײמער, האָט זי אים נאָך אַלץ געטראָפּן מיט אַ בלייפּע־דער אין האַנט זיצנדיק נאָענט איבערגעבויגן איבער אַ שטיקל פּאַפּיר און חשבונענדיק.

— וואָס חשבונסטו דאָרטן, נאָך אַלץ נײט צונויפגעחשבונט? אַז דו האָסט נײט צונויפגערעכנט ביז איצט, וועסטו שוין איצטער אָודאי נײט צונויפּרעכענען, דו אַלטער נאָר. דו בעסער מאַך אַ שטיקל חשבון מיטן לעבן און שטאַרב כאַטש ווי אַ מענטש. אַז לעבן האָסטו געלעבט ווי אַ פּערד... .

דער אַלטער נחום האָט גאָרנײט געענטפּערט, ווי ער וואָלט דער ווייבס ווערטער גאָרנײט געהערט. אָנשטאַט דעם האָט ער אײנגעגראָבן דעם קאַפּ טײפּער אין דעם שטיקל פּאַפּיר און פּאַרגעזעצט חשבונען און צושרײבן יעדן מאָל מיטן בלייפּעדער גרויסע צעפּאַרענע צײפּער אויפן אַלטן שטיקל פּאַפּיר.

שוין יאָרן, אַז דער אַלטער נחום זיצט אַזוי און חשבונט. ער האָט דאָס נאָך אָנגעהויבן, ווען ער איז געווען אַ סך אײנגער און ווען די צײפּערן, וואָס ער ברענגט אַרויס אויפן פּאַפּיר, זײנען געווען אַ סך ווייניקער אין צאָל. אַזאַ געוואוינהײט שוין בײ אים געוואָרן, אַז ווען ער האַרף און ווען ער האַרף נײט, זיצט ער און חשבונט.

דער אַלטער נחום איז אַמאָל געווען יונג און דעמאָלט האָט זיך דאָס אין אים אַרײנגעכאַפּט די קליפּה. עס איז געווען אַ קורצע צײט נאָכדעם, ווי ער איז מיט אַ יאָר פּערציק צוריק אַריבערגעקומען אַהער אין לאַנד. ער איז דעמאָלט געווען יונג און געזונט, אָבער אָן אײנציאַטיווע און אָן דער פּיאַיגקײט עפּעס פּאַרצונעמען. ער האָט נאָר געקענט אַרבעטן, שווער אַרבעטן, און קומענדיק אַהײם אַ מידער, זיך זאַט אָנצוזעסן און אַרײנוואַרפן זיך אין בעט.

איז אָבער די גאַנצע משפּחה דאָ געווען רײך, שטיין רײך, אַלע זײנען געווען אין בײזנעס. יעדערער האָט געהאַט הייזער און קראָמען, און ווען ער איז אַרײנגעקומען, האָט ער נאָר געהערט רעדן וועגן „פּאַרסלס“, „מאַרט־געדושעס“ און פּראָצענט. ער האָט גאָרנײט פּאַרשטאַנען און וואָלט זיך גאָר־נײט אײנטערעסירט מיט דעם. אָבער דער שוואַגער זײנער האָט אים געזאָגט: — דענקסט טאַקע אַזוי אָפלעבן דאָס לעבן — ווי אַ פּערד?... נאָר

הארעווען און גארניט פארזארגן פאר זיך? דו שפאר נאך אפ די ערשטע טויזנט דאלאר, וועסטו זען, וואס איך וועל פון דיר מאכן... אין דער משפחה האט מען שרעקלעך פיינט געהאט ארבעטער און ארבעט. קיין אנדער נאמען ווי „פערד“ האט מען פאר זיי ניט געהאט.

דעם שוואגערס ווערטער זיינען אים אריין אין קאפ און ער האט אג- געהויבן טראכטן איבער זיי. טויזנט דאלאר! — און הינטער זיי דאס מיסטעריעזע, וואס דער שוואגער זאגט אים צו! אבער ווי אזוי קריגט מען זיי? ווי אזוי קומט מען צו צו זיי, ווען די פארדינסטן קלעקן קוים פאר אים און פאר עטוואס איבערשיקן אהיים פאר דער פאמיליע? דאס איינציקע, וואס אים איז געבליבן, איז צו שפארן פון זיך, אפשפארן פונעם עסן, פונעם קליידן, אפזאגן זיך פון יעדער מינדסטער זאך, אויסער דאס אבסאלוט נוי- טיקסטע. עס איז געווען דעמאלט, ווען ער האט אָנגעהויבן ציילן...

יעדע וואך פלעגט ער ברענגען אהיים די שכירות, וואס ער האט אָפגענומען פאר ארבעטן אין א פושקארטהויף, און עטלעכע מאל עס איבערציילן, צי האט מען אים, חלילה, ניט פארציילט. דאן פלעגט ער אראפנעמען א סומע, וואס ער האט געפילט עס איז אבסאלוט נויטיק צו שיקן אהיים, און דאס איבעריקע פלעגט ער איבערלאזן פאר זיך. פון דעם פלעגט ער די ערשטע זאך אראפנעמען א פאר דאלאר אוועקצוטראגן אין באַנק, און וואס עס איז נאכדעם געבליבן האט געדארפט זיין פאר דער אייגענער אויסקומעניש. עס איז קיינמאל ניט געווען גענוג. פאר א פלאץ איבערצושלאפן האט מען געמוזט באצאלן, פאר באַרגעלט אויך, און אַ מאלצייט אין רעסטאראַן — זאל זיין דעם ביליקסטן — גיט מען אויך ניט אומזיסט. אבער דעם שוואגערס אַנבאַט און צוזאג האָבן גערייצט, און אונ- טער אַלע אומשטענדן האט נחום זיך געוואלט דערשלאָגן צו דעם. דאס איינציקע וואס ער האט געקענט טאן, איז געווען — ווידער שפארן פון זיך: אויפהערן עסן אין רעסטאראַן און אָפקומען מיט שהיה־פיה און ווען די שיד און דער מאַנטל זיינען געווען אויסגעטראָגן אויף אַרויסצואוואַרפן — פראוון טראָגן זיי פונדעסטוועגן נאָך אַביסל און שפעטער פאַרבייטן זיי אויף אַלטע, איבערגעניצעוועטע.

אַט אזוי האט ער אָנגעהויבן צו לעבן. די לוסט צו דערגרייכן די אָנגעמערקטע סומע איז ניט קלענער געוואָרן דורכן שטענדיקן מאַטערן זיך און ציילן די פעניס, נאָך פאַרקערט — נאָך שטאַרקער געוואָרן, ווען די קליינע דאַלאַרדיקע בייטראָגן אין באַנק האָבן אָנגעהויבן זיך צוזאַמענלייגן און אויסוואַקסן אין דער אָנגעזעענער סומע פון קיילעכדיקע ציפערן — הונדערטער...

ענדלעך, אין א פאך יאָר אַרום, איז ער, אַן אויסגעמאַטערטער און פאַרעלטערטער פונעם שטענדיקן פייניקן זיך, אָבער מיט אַ גליקלעכן פנים פון ענדלעכער דערגרייכונג, געקומען צום שוואַגער און אַרויסלייגנדיק די סומע שטאַלץ אויפן טיש, טריאומפירנדיק געזאָגט:

— שוואַגער, איך האָב עס געמאַכט! אַט האָט איר עס! ...

דעם שוואַגערס פנים האָט אויך אויפגעלויכטן פון גליק, אים איז עס ניט געגאַנגען אַזוי פיל אין נחומס וואוילזיין, ווי אין פרינציפ: אַרויסנעמען נחומען פון דער ספּערע פון יגיעת כּפּים און באַקערן אים צו דער שיטה פון געלטוויכטיקייט, פון שטרעבן צו געלט, צו נאַכמער געלט און צו נאָך מער געלט. ער האָט ברודעריש און גליקלעך געפאַטשט נחומען אויף דער פלייצע און געזאָגט:

— איך זע, אַז דו וועסט זיין אַ מענטש...

נאַכדעם האָט ער גענומען אויפקלערן נחומען אין וואָס עס באַשטייט דער צוואַנג, וואָס ער האָט אים אַמאָל געגעבן, און וואָס ער גייט טאָן פאַר אים. ער האָט אים אויסגעלייגט אַ טעאָריע וועגן געלט, וואָס נחום איז ביז איצט גאַרניט באַקאַנט געווען מיט דעם.

— געלט, זאָלסטו וויסן זיין, האָט פייגט צו ליגן לידיק, געלט האָט ליב, מען זאָל עס באַוועגן, מען זאָל עפעס טאָן מיט דעם, און דעמאָלט וואַקסט עס פון זיך אַליין. עס וואַקסט ווי אויף הייוון... אַט איז עס קליין ווי אַ מוראַשקעלע — און אַט וואַקסט עס אויס ווי אַ בוים, ווי אַ באַרג... פאַר די אויגן וואַקסט עס... געדענקסט, ווי אין דערהיים פלעגט מען זאָגן: עבירה גוררת עבירה — איין עבירה ציט נאָך זיך אַ צווייטע. — און דאָ איז עס אַנדערש. דאָ זאָגט מען: ממון גורר ממון — געלט ציט צו געלט... נחום האָט ניט אַלץ פאַרשטאַנען פון דעם, וואָס דער שוואַגער האָט אַריינגעטענהט אין אים. נאָר סיי-ווי-סיי איז ער גרייט געווען דעם שוואַגער אויסצופאַלגן און בלינד אים נאַכגיין און טאָן, וואָס יענער וועט אים הייסן. דער שוואַגער האָט אים גענומען באַקאַנען מיט דער שווערער בוכהאַל-טעריע פון געלט-טראַנזאַקציעס.

— זעסט, דו האָסט איצטער טויזנט דאָלאַר, און אַט נעמסטו די טויזנט דאָלאַר און פאַרלייט עס אויף אַ „מאַרגעדוש“ — אויף דריי יאָר, לאַמיר זאָגן, קריגסטו דערפאַר, פאַר דער טובה וואָס דו טוסט יענעם, צוויי הונד-דערט דאָלאַר אין באַנוסעס, האָסטו שוין גלייך צוועלף הונדערט דאָלאַר. און פאַר די צוועלף הונדערט דאָלאַר, דאָס הייסט, אַפילו פאַר די צוויי הונדערט, וואָס דו האָסט גאַרניט, קריגסטו פראַצענט, זעקס דאָלאַר פאַר יעדן הונדערט — דאָס הייסט צוויי און זיבעציק דאָלאַר אַ יאָר. פאַרשטייט: דו אַרבעסט ניט, טוסט גאַרניט און דו קריגסט דערפאַר צוויי און זיבעציק

דאָלאַר אַ יאָר ... אָבער דאָס איז נאָך נײַט אַלץ ... פון די טויזנט דאָלאַר, וואָס דו האָסט פאַרליען, — אָדער בעסער געזאָגט צוועלף הונדערט — קריגסטו יעדע דריי חדשים אַכצן דאָלאַר פּראָצענט און הונדערט דאָלאַר אויפן קרן. האָסטו שוין הונדערט און אַכצן ... אויב דו האָסט נאָך אַכט הונדערט צוויי און אַכציק צוצוגעבן, האָסטו שוין ווידער טויזנט און קענסט ווידער אָנפאַנגען די זעלבע שפּיל נאָכאַמאָל ... פאַרשטייט? ...

דער שוואַגער האָט אים דאָס געגעבן צו פאַרשטיין מיט געפּיל, מיט איבערצייגונג, אַרויסרעדנדיק יעדעס וואָרט מיט אַזאַ ליבשאַפט, ווי ער וואָלט אַרומגענומען אַ גאַלדענע געטשקע און געגלעט עס און געלאָס־טשעט ...

נחומען האָט זיך געדרייט דער קאַפּ: אַזאַ פּאַנטאַסטישע שפּיל! ער וואָלט זיך דאָס גאָר קיינמאָל נײַט פאַרגעשטעלט אַליין!
ער האָט אָנגענומען דעם אַנבאַט און זיך געלאָזט אַריינדרײען אין דער שפּיל.

פון דעמאָלט אָן איז דאָס רעכענען און ציילן געוואָרן אַפּטער און קאַמפּליצירטער. אויסער דעם רעכענונג פון פעניס און דאָלאַרס, וואָס נחום האָט נאָך אַלץ געהאַלטן אין אַפּשפּאַרן פון זיך און געטראַגן אין באַנק צו פאַרוואַנדלען זיי אין הונדערטער, איז צוגעקומען דער חשובון פון די צאָ־לונגען, וואָס נחום האָט אַריינגעקראָגן אויף זיינע הלוואות: קרן און פּראָ־צענט. נחום האָט זיך געפּליסט איבערצונעמען די תּורה און אויסלערנען זיך אירע אַלע כללים. דעם שוואַגערס קונץ דעריבער, אַז אויב מען גיט צו הונדערט און אַכצן דאָלאַר נאָך אַכט הונדערט צוויי און אַכציק, ווערט דערפון גאַנצע טויזנט, און ממילא אַ נייער באַנוס און נייער פּראָצענט — איז אויך נײַט געבליבן פאַרזען און אָנגעווענדט געוואָרן פון נחומען אויף וויפל עס האָט זיך נאָר געלאָזט. מיט דער צייט איז די שריפט, וואָס נחום האָט געקראָגן פאַר זיינע ערשטע טויזנט דאָלאַר, נײַט געווען די איינציקע און איז געמיטלעך געלעגן אין זיין קעסטל מיט נאָך אַנדערע אַזעלכע ווי די.

עס איז אמת: די שפּיל, וואָס האָט צוערשט אויסגעקוקט זייער איינפאַך, איז וואָס ווייטער געוואָרן אַלץ קאַמפּליצירטער. עס איז נײַט נאָר געווען פּרייד און פאַרגעניגן, נאָר צייטנווייז אויך — זאָרג און פאַרדראָס. וואָרעם ווי פּילט מען דאָס נײַט קיין פאַרדראָס, ווען עס איז דאָ אַריינצוכאַפּן אַ פעטן באַנוסל און עס רוקט זיך אונטער גאָר אַ צווייטער און כאַפט דיר אויס פון אונטער די הענט? אָדער, ווי רופּט עס נײַט אַרויס קיין זאָרג און פאַרדראָס, ווען צוליב קנאַפע עטלעכע הונדערט דאָלאַר, וואָס עס פעלט דיר צו, ווערט בטול אַ קניהלע מיט אַ היפּשן פאַרדינסט? ... אָבער אַזעלכע פּאַלן טרעפן

ניט אלע טאָג. דאָקעגן האָט ער יעדן טאָג דעם פריידיקן געפיל, אָז דאָס קליינע ביימעלע, וואָס ער האָט פאַרפלאַנצט, וואַקסט און אַנטוויקלט זיך אין אַ גרויסן שטאַרקן בוים. דער שוואַגער האָט טאַקע ריכטיק געזאָגט: „עס וואַקסט דיר אונטער די אויגן...“

נחום זעצט זיך אַוועק איבער ציילן זיין פאַרמעגן. עס נעמט אים ניט לאַנג. אַלץ קיילעכיקע ציפערן, ער דאַרף בלויז צוזאַמענרעכענען אלע הלוואות צוזאַמען און דאָס ביסל געלט, וואָס ער האָט אין באַנק — און ער איז פאַרטיק מיטן רעכענונג. פיל שווערער און לענגער קומט אים אָבער אויס צו באַרעכענען דעם פראַצענט, וואָס ער וועט פון יעדן פלאַץ אַריינקריגן. ביי נחומען האָט זיך אַ נייע געוואוינהייט געשאַפן: ניט נאָר אויסרעכענען די געלטער און פראַצענטן, וואָס ער דאַרף פון די באַענטסטע צאַלונגען אַריינקריגן, נאָר אויך פון די ווייטערדיקע, שפעטערדיקע — אַפט ביז אין אַ יאָר אַרום... דער אונטערשייד אינגעם ציפער איז אַ סך מאַל אַ היפשער. נאָך אַזאַ חשבון ווערט אַרויסגעשטופט פון דעם קאַפּ דער קלענערער ציפער און עס בלייבט איבער דער גרעסערער... נחום וויל שוין וועגן קלענערן גאָר ניט טראַכטן. אויפן פאַפירעלע ווערט שוין אויך פאַרשריבן דער גרעסערער — און אַזוי בלייבט דאָס שוין. מען דאַרף נאָר אונטערשטופן די צייט, אָז זי זאל וואָס שנעלער אַריבער, אַז דער גרעסערער ציפער זאל זיין ניט נאָר אויפן פאַפיר, נאָר טאַקע אין דער ווירקלעכקייט...

נחום שטופט די צייט. ער שטופט די מאַנאַטן, ער שטופט די יאָרן. ער ווייס: וואָס שנעלער די יאָרן גייען אַוועק אַלץ שנעלער וואַקסט זיין פאַרמעגן און אַלץ גרעסער ווערן די ציפערן. ער איז אַזוי הונגעריק, אַז ווען ער וואַלט געקאָנט, וואַלט ער איינגעשלונגען אַ צענדליק יאָרן מיטאַמאַל... אין איין הינזיכט בלויז האָט זיך נחום ניט אַ רוק געטאָן פאַראויס: אין דערלערנען זיך אַביסל שרייבן און בעסער רעכענען. ווי פריער קומען ביי אים אַרויס די ציפער גרויסע, צעפאַרענע, אויף שטיקלעך ביליקן פאַפיר, און ווי פריער קומט אים אָן שווער דאָס צוזאַמענרעכענען. נחום האָט זיך קיין בעסערס ניט אויסגעלערנט. וויפיל מאַל האָט אים דער שוואַגער געזאָגט, ער זאל קויפן אַ ביכעלע און פאַרשרייבן אַלץ מיט אַ טאַל, מיט אַ סדר. אָבער דאָס גראדע פאַלגט אים נחום ניט. ערשטנס, איז דאָס ביי אים אָן אַלטע געוואוינהייט, שווער איבערצומאַכן, און צווייטנס — טאַקע אַביסל אַבערגלויבן, צוליב וואָס נייקייטן, ווען דאָס אַלטע איז געווען אַזוי מזל־דיק... האָט נחום אַ גאַנצע זאַמלונג פון פאַפירלעך — פון פאַר פינף יאָרן, פון פאַר צען יאָרן, פון פאַר צוואַנציק יאָרן... אַמאַל איז אַ יום־טובּ כאַפט זיך נחום צו צו די פאַפירלעך, וועלכע ער האַלט באַהאַלטן אין אַ פושקע, קוקט איבער די רעכענונגען פון די אלע יאָרן — און עס כאַפט אים אָן

א פריידיקער ציטער: וואָס פאַר אַ ווייטן מהלך ער האָט דאָס דורכגע-
מאַכט!...

איין זאך בלויז פאַרשאַפט נחומען צער: ער האָט ניט מיט וועמען צו
טיילן זיך מיט זיינע פריידן און וועמען צו פאַרטרויען זיינע רעכענונגען.
דאָס ווייב, האַלט ער, איז אַ בהמה, און די קינדער — אין איר געראַטן:
וויילן נאָר לעבן אַ גוטן טאַג און ווילן פון קיין זאך ניט וויסן. העלדן זיינען
זיי צו קומען אויף אַלעם פאַרטיקן — טראַכט ער. — זאָלן זיי פּרובירן כאַטש
אַ צענטל דורכצומאַכן, וואָס ער האָט דורכגעמאַכט אין זיין לעבן, ביז ער
איז דערגאַנגען צו דעם, וואָס ער איז איצטער...

קומט שטענדיק דעריבער פאַר אַ קאַמף אין הויז. דאָס ווייב וויל לעבן
און די קינדער האַלטן מיט איר. איז מיט וועמען זאָל ער רעדן? ער האָט
גאָר מורא צו פאַרטרויען זיי, וואו זיינע געלטער זיינען און ווי גרויס זיין
פאַרמעגן איז. מוז ער זיך אויסבאַהאַלטן פון זיי, ווען ער וויל איבערקוקן
די פּאַפּירלעך, און פאַרשליסן זיי, אָז די קינדער זאָלן ניט קענען צוקומען
צו זיי. און דאָ ווערן אים די אויגן אַלץ מער און מער קאַליע... .

דער ווייב איז נמאס געוואָרן צו קעמפן מיט אים. פּרובירט זי אַמאָל
מיט גוטן:

— זע, נחום, אַ גאַנצן לעבן האַסטו זיך אָפּגעמאַטערט, געקליבן אַ פעני
צו אַ פעני, ניט געוואוסט פון קיין לעבן, דאָס עסן זיך אָפּילו ניט פאַרגונען
— פאַרוואָס זאָלסטו איצט ניט אויסנוצן די געלעגנהייט און די לעצטע
יאָרן כאַטש דערלעבן, ווי אַ מענטש?...

אַבער דאָס זיינען אַרויסגעוואַרפענע רייד. אָדער נחום שענקט זיי ניט
קיין אויפּמערקזאַמקייט, אָדער ער גיט אויף איר אַ קוק מיט אַזאַ ביטלדיקן
בליק, ווי איינער זאָגט: „וואָס איז דאָ צו רעדן מיט אַ בהמה?...”

דבורה האָט גרויס צער דערפון: טאַקע פאַרוואָס זאָל אַזאַ ייד ניט
וויסן פון אַ לעבן? זיין פאַרשריבן ערגעץ אין אַ סאַסייעטי, זיך לאָזן קאַסטן
אַמאָל עפעס — אין קבר וועט ער דאָס אַלץ מיטנעמען?...

אַבער צו נחומען דערגריייען קיינמאָל ניט, ניט אירע רייד, ניט אירע
געדאַנקען. ביידע זיינען אים פרעמד. דאָס איינציקע, וואָס איז אים נאָענט,
זיינען זיינע פּאַפּירלעך מיט די רעכענונגען.

דבורה קוקט אויף אים, ווי ער זיצט האַלב-בלינד אַריינגערוקט אין
זיינע חשבונות, און שאַקלט פאַרצווייפלט מיטן קאַפּ:

— אַ לעבן האָט דאָס אָפּגעלעכט — ווי אַ פּערד!...

מרימס צוואה

1'עדן דאָנערשטאָג פון אין דער פרי אָן באַקומט די אַריסטאָקראַטישע געגנט וואָס אַרום דער עלם סטריט סטאַנציע גאַר אַן אַנדער אויסזען און ענדערט איר געוויינלעכן יום־טובדיקן פנים. ווי אַ טשאַטע פייגל שיטן זיך אַרויס צענדליקער מענטשן פון די אַנקומענדיקע באַנען — פרעמדע, אַנדערשדיקע, אומהיימלעכע — און פאַרפלייצן די געגנט. די שטענדיקע איינוואוינער קוקן מיט שרעק, ווי די דאָזיקע מחנות ציען זיך אָן אויפהער פון אין דער פרי אָן ביז שפעט נאַכמיטאָג פון דער באַן־סטאַנציע דורך די ריינע און ציכטיקע גאַסן, באַפוצט מיט ביימער און בלומען־גערטנדלעך, צו דער רעזידענץ פון דעם באַוואוסטן ביי־ספעציאַליסט, דאָקטאָר אַסקאַר לעווענשטיין, און שפעטער — פון נאַכמיטאָג אָן ביז אין אָונט — צוריק צו דער באַן־סטאַנציע און אַהיים. די איינוואוינער טרעטן אָפּ דעם וועג די דאָזיקע ניט־געבעטענע באַזוכער און זוכן זיך צו האַלטן וואָס ווייטער פון זיי.

די געגנט פון אַרום עלם סטריט איז אַ שטילע, באַוואוינט פון רייכע מענטשן, וואָס האָבן זייערע אָפּיסעס און געשעפטן ערגעץ ווייט אין צענטער פון שטאָט און דאָ האָבן זיי זיך אויפגעבויט קליינע פאַלאַצלעך צו קענען געניסן פון אָפרו און געמיטלעכקייט נאָך אַ טאָג אַרבעט און נאָך אַ וואַך טומל און פאַרהאַוועטקייט. די גאַסן זיינען גראַם און לופטיק, באַפלאַנצט פון ביידע זייטן מיט אַלייען ביימער; די הייזער — צוויי־שטאַקיקע, אויס־געצאַצקעטע — זיינען געמיטלעך אויסגעלייגט צווישן גרינע גערטנדלעך, פאַרפלאַנצטע מיט בלומען און טראַפישע ביימלעך און קוסטעס. איין הויז איז אָפּגערוקט פונעם צווייטן צו געבן שטח פאַר לופט און זון־ליכט און יעדעס הויז איז געבויט אַנדערש פונעם שכנישן און געפאַרבט אַנדערש צו געבן אויסדרוק דעם אינדיוידועלן געשמאַק פונעם אייגנטימער, ווי אויך צוצוגעבן דער געגנט מער פאַרביקייט און פאַרשיידנאַרטיקייט אין סטיל און קאָליר.

די איינוואוינער זיינען געווען שטאַלץ מיט זייער געגנט, באַטראַכט זיך ווי אויסדערוויילטע און געהיט, אַז אַ פרעמדער זאָל חלילה אַהער ניט אַריינפאַלן און קאָליע מאַכן זיי די לופט מיט זיין אַנוועזנהייט. דאָ איז מען שטיל געגאַנגען, ווייניק גערעדט, און באַגריסט איינער דעם צווייטן מיט אַ פאַרמעלן „גוט־מאָרגן! האָו דו יו דו?“ — און אַוועק ווייטער.

איין זאָך איז געווען, וואָס האָט זיי אַלעמען דערנענטערט און געהאַלטן

צוזאמען: דער אינטערעס צו דער געגנט און די זארג פאר איר גוטן נאָמען און אויסשליסלעכן אויסזען. די גאסן זיינען שטענדיק געווען ווי נאָרוואַס אָפגעוואַשן, די הייזער פריש געפאַרבעט און דאָס גלאַז פון די שויבן האָט שטענדיק געגלאַנצט מיט אַ באַזונדער דורכזיכטיקייט און לויטערקייט. אין די גערטנדלעך איז דאָס גראַז געווען גלאַט און זאַרגפול אַרומגעשאַרן, פונקט אַזוי אויך די קעפלעך פון די קוסטעס, און די ביימער פון ביידע זייטן זיינען געשטאַנען מאַיעסטעטיש־אויסגעכאַליעטע און אויפגעפאַסטע, אַן קיין איינציקן דאַרן און טרוקענעם צווייגל. אַפילו די באַן־סטאַנציע האָט אויך אויסגעקוקט אַנדערש, ווי זי וואָלט געווען אַ טייל גאַר פון אַן אַנדער סיסטעם. אין דער אמתן איז די סטאַנציע געווען אַ טייל פון דער שטאָטישער באַן־סיסטעם, וועלכע איז אין אַלגעמיין געווען אַלט און אָפגעלאָזן, שמוציק און פאַרשטיבט, און אַן שום וועלכער עס איז אַכטונג פאַר די בירגערס עסטעטישע געפילן.

די עלם טעריט סטאַנציע האָט אויסגעזען אַנדערש. צי אויס רעספּעקט צו די רייכע איינוואוינער פון דער געגנט, צי ניט וועלנדיק שטערן די אַלגעמינע האַרמאָניע, אָבער די באַן־סטאַנציע האָט אויסגעזען לייטישער, און אין פאַרגלייך מיט די אַנדערע סטאַנציעס פון דער זעלבער סיסטעם האָט זי אויסגעקוקט דערהויבענער און יום־טובדיקער, ווי אַ קליינער וואַקזאַכל פון אַ רייכן פאַר־שטעטל. דער דיל איז דאָ שטענדיק געווען פאַרקערט, די פלאַטפאָרמעס אָן שטויב, ביידע אָפטרעטן — פאַר מענער און פרויען — זויבער און אָפגעוואַשן, ווי קיינער וואָלט זיך מיט זיי קיינמאַל ניט באַנוצט.

דער סטאַנציע־מייסטער האָט אויך אויסגעקוקט אַנדערש. ער האָט געקוקט אויף זיך ניט ווי אויף עפעס אַ קליינעם און נידעריק־באַצאָלטן אַנגעשטעלטן פון דער שטאָטישער באַן־סיסטעם — איינער פון עטלעכע הונדערט אַזעלכע ווי ער — נאָר ווי אויף עפעס אַ וויכטיקן באַאָמטן, וואָס פאַרנעמט אַ באַזונדערע שטעלע. יעדן פרימאַרגן פלעגט ער קומען אַהער צו זיין אַרבעט אַ ריינער, אַ ציכטיקער, גלאַט ראַזירט און פאַרקעמט, אין אַ ריינער אַוניפאָרם מיט בלישטשענדיקע קנעפּ. די זעלבע אַוניפאָרם האָבן אויך געטראָגן אַלע אַנדערע אַנגעשטעלטע פון דער באַן־סיסטעם, אָבער צוליב זייער ניט איבעריק ריינער אַרבעט, אין שטויב און אומאויפהער־לעכער באַוועגונג אַרום, זיינען זיי שנעל אָפגעטראָגן געוואָרן. זיי האָבן אויסגעקוקט אַלט און אָפגעבליאַקעוועט און געמאַכט די מענטשן אַליין אויך אויסזען אַרעמער און אָפגעלאָזענער. דאָ אָבער האָט זיך דער סטאַנציע־מייסטער, ווייזט אויס, געפילט העכער, ווירדיקער און געקוקט אויף זיך ווי אויף אַ טייל פון דעם גאַנצן רייכן אַריסטאָקראַטישן איינשטעל

ארום. מיט יעדן איינעם כמעט האָט ער זיך געקענט און מיט יעדן איינעם באַגריסט זיך, ווען יענער איז צוגעקומען צום ביידל אויסבייטן געלט אויף קליינגעלט, אָדער אַפילו בלויז דורכגעגאַנגען דורך דער דורכלאָז-מאַשין, וואו ער האָט אַריינגעוואָרפן זיין זילבערנע מטבע.

אַפילו דער פּאַרטער, אַ שוואַרצער אַרבעטער וואָס האָט דאָ געטאָן די פּראַסטע אַרבעטן, געראַמט און געקערט און געהייצט ווינטער די אייוועלעך אין די וואַרט-צימערן, האָט אויך אויסגעקוקט אַנדערש, ריינער און ציכטי-קער, אין זיינע אַרבעטס-קליידער.

דעם אמת זאָגנדיק, האָבן זיך די איינוואוינער בכלל ווייניק באַנוצט מיט דער באַן-סטאַנציע און מיט דער באַן. כמעט יעדערער דאָ האָט געהאַט צו איינעם אָדער צוויי אויטאָמאָבילן, וועלכע מען האָט גענוצט יעדעס מאָל, ווען מען האָט געדאַרפט. בלויז אין די פּאַלן, ווען די פרויען האָבן געדאַרפט פאַרן איינקויפן אין די דעפּאַרטמענט-געשעפטן, וועלכע האָבן זיך געפונען אין צענטער פון שטאָט און וואו עס איז ניט דערלויבט געווען אָפּצושטעלן די מאַשינען, ווי אויך יעדן אין דער פרי די מענער, וועלכע האָבן ניט געהאַט קיין פּלאַץ פאַר זייערע קאַרס לעבן זייערע אָפּיסעס און געשעפטן, האָט מען זיך באַנוצט מיט דער שטאַטישער באַן און במילא אויך מיט דער עלם סטריט סטאַנציע. די פרויען פלעגן נאָכדעם קומען אַהיים אָפּגעמאַטערטע פונעם פאַרן און פונעם אַרומדרייען זיך אַ גאַנצן טאָג איבער די קראַמען און מאַדע-געשעפטן און דאַנקען גאָט, וואָס זיי וואוי-נען אין אַזאַ שטילער און געבענטשטער געגנט, וואו מען קען בעסער געניסן פונעם לעבן.

אזוי האָט זיך עס געצויגן יאָרן לאַנג, ביז אַט דער דאָקטאָר לעווענ-שטיין האָט איינגעפירט זיין משונהדיקן איינפיר און אַריינגעבראַכט אין דער געגנט די אומדערוואַרטעטע פּלאַג. די מכה דויערט טאַקע בלויז נאָר איין טאָג אין וואַך, אָבער דער ביטערער טעם נאָכדעם און דער ווידער-גע-פיל ציט זיך שוין און לאַזט ניט אָפּ אַ גאַנצע וואַך.

וואָס עס האָט געטריבן דעם דאָקטאָר לעווענשטיין אַזוי צו האַנדלען, ווייס קיינער ניט. זיכער האָט ער דאָס ניט געטאָן, כדי צו שטעלן די געגנט אין אַזאַ אומדערטרעגלעכער לאַגע. מען האָט געקענט דעם דאָקטאָר לעווענשטיין שוין פון לאַנג, טאַקע אַלס איינוואוינער פון דער געגנט, און קיינער האָט וועגן אים ניט געהאַט קיין שלעכט וואָרט צו זאָגן. פאַר-קערט: מיט אַלעמען פייך, העפלעך און גוט-שכנותדיק, וואָס זשע דען? מסתם די ווייב זיינע... ניט די איצטיקע, נאָר די פריערדיקע, די פאַר-שטאַרבענע... מען האָט אויף איר אויך ניט געהאַט קיין שלעכטס וואָס

צו זאגן. פאָרקערט, אין דער געגנט האָט מען גערעדט, אַז זי איז נאָר אַ וויכטיקע פּערזאָן און גיט זיך אָפּ מיט וואוילטעטיקער אַרבעט. נאָר וואָס דען? דער טויט אירער, ווייזט אויס, האָט אויף אים געמאַכט אַזאַ איינדרוק, אַז ער איז געוואָרן אַביסל צעמישט און גענומען האַנדלען אַזוי... וואָרום, ווען מען נעמט זיך דערמאָנען, איז עס געווען באַלד נאָך איר טויט, וואָס ער האָט זיך אַריינגעוואָרפן אין דער משוגעת און גענומען פּראַקטיצירן זי מיט אַזאַ אייפער.

וואָרום, וואָס איז דאָס דען, אויב ניט קיין משוגעת, ווען אַ באַרימטער דאָקטאָר, אַ גרויסער ספּעציאַליסט, וואָס מען דאַרף אָפּוואַרטן וואַכן-לאַנג צו דערשלאַגן זיך צו אים מיט אַ ווייזט און וואָס האָט איינעם פון די גרעסטע אָפּיסעס אין איינער פון די רייכסטע טיילן פון שטאָט, זאָל פּליצלונג נעמען און פּאַרוואַנדלען זיין אייגן הויז אין עפעס אַ מין שפּיטאַל, וואו עס קומען די אַרעמסטע און שמוציקסטע קראַנקע פון שטאָט און ער גיט זיך אָפּ מיט זיי פון אין דער פּרי ביז ביינאַכט און אַן אַ פעני געלט דערצו? אַוועקשטעלן אין אַזאַ לאַגע זיך און די גאַנצע געגנט? — עס איז אַן שום ספּק משוגעת פון העכסטן סאָרט, פאַר וועלכער מען וואַלט אים געדאַרפט ערגעץ פאַרשפּאַרן...

אַבער ווי עס זאָל ניט זיין, איז די איינוואוינער ניט צו שטאַרק אַנגעגאַנגען, ווער עס איז דער שולדיקער און וואָס די אורזאַך איז: צי משוגעת, צי גלאַט אַזוי אַ קליפה — זיי האָבן פון דעם געוואַלט פּטור ווערן! זיי האָבן געוואוסט, אַז אויב ניט וועלן זיי מוזן איבערלאָזן זייערע הייזער און אַנטלויפן וואו דער פעפּער וואַקסט. איבערהויפּט האָבן זיך געקאַכט די פּרויען: אַזאַ נבלה! נעמען און אַריינלאָזן אין דער געגנט אַט די אַרעמע קבצנים — שמוציקע, אַפּגעריסענע, צעקריפּלטע — און פאַר-מיאוסן מיט זיי די גאַנצע געגנט!

אַ סך פּלעגן טאַקע באַלד דאַנערשטאַג אין דער פּרי פּאַרלאָזן די היימען און אַוועקפאַרן צו פּריינט און באַקאַנטע אין אַנדערע טיילן שטאָט. אַנדערע פּלעגן אויסנוצן דעם טאַג און זיך לאָזן איבער די געשעפטן איינקויפּן — צי מען האָט געדאַרפט, צי ניט, אַבי ניט זיין אין דער היים. נאָך אַנדערע פּלעגן זיך מקדים זיין און, פאַרנעמענדיק די קינדער, פּלעגן זיי אַוועק פון דער געגנט נאָך מיטוואַך פאַרנאַכט און ניט זיין אין דער היים ביז פּרייטאַג אין דער פּרי.

לאַנג האָט עס אַזוי ניט געקאַנט אַנהאַלטן. די איינוואוינער האָבן באַשלאָסן נעמען די זאַך אין געריכט. זיי זיינען זיכער געווען, אַז זיי וועלן געווינען. קיין לאַיערס דערצו האָבן זיי ניט אויסגעפעלט: געווען גענוג אייגענע אין דער געגנט. און טאַמער וואַלט מען זיך גענויטיקט אין

דער הילף פון אן אנדערן, א זייטיקן — איז אין דעם אויך קיין מניעה ניט געווען: געלט פאר דעם האָט מען געקענט שאַפן גענוג!

די איינוואוינער זיינען זיכער געווען, אַז יעדער דענקענדער ריכטער וועט זיי געבן גערעכט. אָבער — זיי האָבן געמאַכט אַ טעות. אין וועלכן געריכט זיי זיינען ניט געגאַנגען האָבן זיי אומעטום פאַרשפּילט. אומעטום האָט מען זיי געזאָגט, אַז מען קען דעם דאָקטאָר ניט צווינגען אויפצוגעבן זיין אַרבעט. ער האָט אַ רעכט דערצו. עס איז זיין הויז, זיין אייגנטום, און ער האָט אַ רעכט אויפצונעמען דאָרטן קראַנקע. איבערהויפּט נאָך, אַז ער טוט עס אָן געלט און עס קען דאָ די מינדסטע אַנדייטונג ניט זיין, אַז עס איז אַ ביוזעס־אונטערנעמונג. ער איז אויך נישט דער איינציקער דאָ, וואָס פּראַקטיצירט זיין פּראַפעסיע — נאָך אַנדערע דאָקטוירים האָבן דאָ זייערע אָפּיסעס. דער אונטערשייד איז בלויז אין דעם שטאַנד פון די פּאַציענטן ...

עס האָט זיך אַפּילו געפונען אַן אַלטיטשקער ריכטער, וואָס איז אַוועק אַזוי ווייט, ווי אויסמוסרן די איינוואוינער און פאַרוואַרפן זיי זייער ענג־האַרציקייט און עגאַאיזם ... מיט אַזאַ קלאַגע האָט ער זיי געזאָגט, וואָלטן זיי זיך געדאַרפט שעמען צו קומען אין געריכט. זיי וואָלטן געדאַרפט זיין שטאַלץ צו האָבן ביי זיך אין דער געגנט אַזאַ שכן מיט אַזאַ נאַכעלן האַרץ ...

אויף די איינוואוינער האָט דאָס ניט געווירקט. זיי זיינען געבליבן איינגעשפּאַרט פּיינטלעך צום דאָקטאָר און צו זיינע פּאַציענטן. אָבער די לאַדעניש אין געריכט האָבן זיי אויפגעגעבן און געוואַרט אויף אַן אַנדער צופאַל, וואָס וועט זיי העלפן באַפּרייען זיך פון דער צרה.

די קראַנקע האָבן דערווייל פון קיין זאָך ניט געוואוסט. זיי האָבן פאַרגעזעצט צו קומען מיט די באַנען און יעדן דאָנערשטאָג פאַרפלייצן די געגנט. זיי פלעגן אָנפילן דעם דאָקטאָרס וואַרט־צימער, די קאַרידאָרן, די פאַרטשעס און די בענק אויף די לאַנקעס אַרום הויז, און ווען עס איז נאָך אַלץ ניט געווען גענוג פּלאַץ, האָט מען אָנגעפּילט די טראַטאָרן אַרום, באַזעצט זיי און געשטערט די דורכגייער. ניט זיי האָבן געוואוסט פון די לאַדענישן פון די איינוואוינער און ניט עס איז זיי אָנגעגאַנגען. יעדער איינער איז געווען פאַרנומען מיט זיך, מיט זיינע ווייטאָגן און צרות. אַלע זיינען זיי געווען אַרעמע, פאַרצווייפּלטע מענטשן, אויסגעמאַ־טערטע פון נויט און פון די שווערע לעבנס־זאָרגן. זיי זיינען געקומען זוכן הילף צום באַרימטן דאָקטאָר און הערן פון אים כאַטש אַ טרייסט־וואַרט, אַז זייערע ווייטאָגן וועלן ווען עס איז איבערגיק, אַדער לייכטער

ווערן. א סך פלעגן טאקע געהאלפן ווערן, און ניט איינמאל האט מען געקענט זען אויפן וועג צוריק צו דער באן-סטאנציע מענטשן מיט שיינ אין די אויגן, מיט א גלאנץ פון האפענונג און מיט אן אנדייט פון א בא- שלום אַנצופאַנגען דאָס לעבן פון דאָס ניי און זען געניסן פון אים אויף וויפל זייערע כוחות און מיטלען וועלן זיי נאָר דערלויבן.

**

ווער זשע איז געווען דאָקטאָר לעווענשטיין און פאַרוואָס האָט ער עס געטאָן ?

עס זיינען אַרומגעגאַנגען אַ סך מעשיות וועגן אים. איינס איז ניט געווען ענלעך צום צווייטן און איינע האָט אַפילו סותר געווען די אַנדערע. נאָר אין איין זאָך זיינען אַלע געווען איינשטימיק, אַז סיי אַט די אומגע- וויינלעכע טאַט זיינע און סיי אויך אַנדערע זאָכן, וואָס מען האָט געהערט וועגן אים, זיינען באַאיינפלוסט געוואָרן דורך זיין ערשטער יונג-פאַר- שטאַרבענער פרוי. אייניקע האָבן געזאָגט, אַז איר טויט האָט עס אים באַאיינפלוסט, אַנדערע, ווידער — אַז איר לעבן, ווער פון זיי עס גיט דעם ריכטיקן ענטפער, איז שווער צו וויסן. נאָר דאָך, ווייט אויס, שטייט נעענטער צום אמת די געשיכטע, וואָס ווערט וועגן אים דערציילט צווישן די קראַנקע גופא, די אַרעמע פאַציענטן, וואָס קומען צו אים זוכן הילף און היילונג יעדן דאַנערשטאַג.

און אַט וואָס עס ווערט דערציילט צווישן זיי :

מיט יאָרן צוריק, ווען דאָקטאָר לעווענשטיין איז שוין געווען באַרימט און געהאַט זיין אָפּיס אין איינער פון די רייכסטע געגנטן פון שטאָט, האָט ער זיך באַקענט מיט זיין ערשטער ווייב, מרים. ער האָט זיך גע- טראָפן מיט איר אויף אַ באַנקעט, וואָס איז פאַרגעקומען טאָקע פון איר כבוד וועגן. די גרעסטע מענטשן פון שטאָט זיינען דאָרטן געווען: דער מעיאַר, דאָקטוירים, לאַיערס, גלחים. אַלע זיינען געקומען צוטיילן איר כבוד און לויבן זי פאַר אירע גרויסע פאַרדינסטן. אַפילו דער גאַווערנאָר פון סטעיט האָט צוגעשיקט אַ באַגריסונג און עטלעכע אַנגעזעענע מענטשן האָבן געהאַלטן פאַר נויטיק צו קומען אַזש פון וואַשינגטאָן. עס האָט זיך געהאַנדלט וועגן אַ מעדאַל, וואָס דער פּרעזידענט האָט איר צוגעשיקט. האָבן וועגן דעם געשריבן די צייטונגען, מען האָט וועגן דעם גערעדט אויף דער ראַדיאָ.

מיט וואָס האָט זיך מרים פאַרדינט דעם כבוד? מיט איר גוטסקייט און גרויסער מענטשלעכער אַרבעט. זי אַליין איז געווען אַמאַל אַן אַרעמע מיידל און געשטאַמט פון אַרעמע עלטערן. נאָך פון קינדווייז אַן פלעגט

זי זיך דורכדרינגען מיט יענעמס צער און זען אים ארויסהעלפן. ווען זי איז אויסגעוואקסן און געדארפט זיך אויסקלייבן אַ קאַריערע, האָט זי באַ שטימט צו ווערן אַ „סאָש-וואַירקער“. דאָ, האָט זי געפילט, וועט זי זיך קענען אויסלעבן אַמבעסטן און דאָ וועט איר דראַנג צו העלפן יענעם קומען צום אויסדרוק אַמשטאַרקסטן.

זי האָט זיך אויסגעקליבן די אַרעמסטע געגנטן און דאַרטן איז זי געוואָרן טעטיק. זי האָט זיך אַריינגעוואָרפן אין דער אַרבעט מיט לייב און לעבן און געזוכט צו העלפן מיט וואָס זי האָט געקענט: מיט אַן עצה, מיט באַרואיקונג און צוגעבן מוט און גלויבן אין זיך. און וועמען מען האָט געדאַרפט האָט זי אויך אַרויסגעהאַלפן מאַטעריעל: געקראָגן פאַר יענעם שטיצע און ניט אַפגעשטעלט זיך צו העלפן אַפילו פון אירע איי-גענע מאַגערע שכירות.

אינגיכן איז איר נאָמען באַקאַנט געוואָרן אין דער גאַנצער אַרעמער געגנט. מענטשן האָבן אויסגעפונען איר היים, וואו זי וואוינט, און גע-בראַכט זייערע צרות צו איר אין שטוב. מען איז געקומען אין דער פרי און געקומען אין אַוונט און אַפילו שפעטלעך אויף דער נאַכט. פאַר יעדן איז איר אויער געווען אַפן און איר האַרץ גרייט אַרויסצוהעלפן. מענטשן האָבן זי אַנגעהויבן פאַרגעטערן.

איר נאָמען איז ווייט אַריבער די גרענעצן פון דער געגנט אונטער איר אויפזיכט און אַפילו פון דער שטאַט. מען האָט אַנגעהויבן שרייבן וועגן איר אין די צייטונגען. און ווען עס איז באַשטימט געוואָרן אַ קאַנטעסט פאַרן בעסטן „סאָש-וואַירקער“ איבערן לאַנד, האָט זי געוואונען דעם קאַנטעסט. מען האָט דערציילט דעם פרעזידענט וועגן איר און ער האָט באַשטימט צו געבן איר אַ פּערזענלעכן מעדאַל און ערן-שריפט.

און אַט אויף דעם-אָ יום-טוב, וואו עס איז איר אַזויפיל אַנערקענונג און כבוד צוגעטיילט געוואָרן, האָט זיך דאַקטאָר לעווענשטיין מיט איר געטראָפן.

ווי נאָר ער האָט זי דערזען, איז ער גלייך פאַרכאַפט געוואָרן. ער איז פאַרכאַפט געוואָרן ניט נאָר פון אירע גרויסע און ליכטיקע אויגן, וועלכע האָבן געשטראַלט מיט גוטסקייט און טיפער מענטשלעכקייט, פון איר אנגענעמער און ווייכער שטימע, וועלכע האָט געקלונגען מיט מיט-געפיל און רחמנות, פון איר טיפן פאַרשטאַנד, וועלכער האָט באַנומען מענטשלעכע יסורים און געזוכט אַ וועג ווי אַזוי זיי לייכטער צו מאַכן, נאָר אויך טאַקע פון איר שיינקייט אַלס פרוי.

ער האָט זי איינגעלאָרן אין זיין אַפיס און געוויזן איר די גרויסע פּראַקטיק, וואָס ער האָט. ער האָט זי גענומען אין זיין רעזידענץ, וואו

ער נעמט איצט אויף זיינע אַרעמע חולאים, און געוויזן איר זיין רייכקייט.
ער האָט איר געזאָגט, אַז דאָס אַלץ וועט זיין אירס, איז שוין אירס, און
זי קען טאָן מיט דעם, וואָס איר האָרץ גלוסט.

זי האָט אים געענטפערט, אַז זי האָרף ניט קיין רייכקייט. זי וועט
אַבער מיט אים חתונה האָבן, וויל ער אַליין געפעלט איר. נאָר איין
זאָך פאַרלאַנגט זי פון אים: ער זאָל איר צוזאָגן, אַז ער וועט איר ניט
שטערן צו פאַרנעמען זיך מיט איר באַליבטער טעטיקייט אויך ווייטער.

ער האָט איר צוגעזאָגט און זיי האָבן חתונה געהאַט.
אַ נייע וועלט האָט זיך פאַר איר איצט געעפנט און נייע מעגלעכקייטן.
זי האָט געהאַט אייגענעם גליק און געוואַלט אַנטיילן מיט אים אויך אַנדערע
מענטשן — אַזויפיל, וויפל זי וועט נאָר קענען.

זי האָט זיך איצט ניט געדאַרפט זאָרגן וועגן זיך און האָט איר גאַנצע
צייט גענומען אַוועקגעבן צו אַנדערע, צו די וואָס האָבן זיך גענויטיקט
אין איר: טאָג און נאַכט, יום־טוב און וואָך.

אַבער טוענדיק אַזויפיל פאַר אַנדערע, איז זי פלוצלונג געוואָרן קראַנק
און גענומען איינגיין פון טאָג צו טאָג.

איר מאַן, דער דאָקטאָר, איז געוואָרן פאַרצווייפלט. ער האָט אויפֿ־
געהערט זיך אַפּצוגעבן מיט זיינע קראַנקע און געזוכט אַלץ צו טאָן פאַר
איר. ער האָט געבראַכט צו איר די גרעסטע דאָקטוירים פון שטאָט —
און אַפילו אויך פון אַנדערע שטעט. אַבער קיינער האָט פאַר איר גאַרניט
געקענט טאָן.

ענדלעך האָט ער אַליין אויך צוזאַמענגעבראַכן. ער האָט אויפֿגע־
געבן זיין אָפּיס און אויפֿגעהערט אויפֿנעמען קראַנקע. גאַנצע טעג פלעגט
ער אַפּזיצן לעבן איר. איז איינמאַל, ווען ער איז אַזוי געזעסן לעבן איר
אַ טרויעריקער, אַ צעבראַכענער, און זי האָט זיך גראדע דערפילט אַ וויילע
בעסער, האָט זי אים געגעבן אַ וואונק, אַז ער זאָל זיך צורוק נעענטער.
זי האָט אַריינגעלייגט איר האַנט אין זיינער, אירע אויגן האָבן אויפֿ־
געלויכטן מיט אַ העלער פרייד, און זי האָט געזאָגט:

— הער מיך אויס: איך ווייס, מיינע טעג זיינען געציילטע, אפשר
אויך די שעה... דו דאַרפסט עס ניט פרוּבירן באַהאַלטן פון מיר און
אַפלייקענען, איך ווייס עס סיי ווי... מיך פאַרדריסט ניט אויפֿן טויט —
עס מוז קומען!... איך האָב גענוג גענאָסן פונעם לעבן, איך האָב געגעבן
אַנדערע, וויפל איך האָב געקענט און גענומען פאַר זיך, וויפל איך האָב
געדאַרפט... דו האַסט מיר אַ סך פרייד אין לעבן געגעבן, איך בין דיר
שטאַרק דאַנקבאַר דערפאַר... דאַרפסט ניט וויינען — זיי בראָו און
נעם דאָס לעבן ווי עס גייט... וויל איך דיך בעטן, זאָלסט עפעס טאָן

פאר מיר ... דו מוזט עס טאן! ... גיב זיך ניט אפ דעם טרויער אינגאנצן. וואָס די ערד דעקט צו מוז פאָרגעסן ווערן... דו בלייבסט צווישן מענטשן און דיין ווייטערדיק לעבן דאַרף אויך זיין מענטשלעך. מוזסטו מיר צוזאָגן, אַז דו וועסט נאָך מיר צו לאַנג ניט טרויערן, נאָר די ערשטע פּרוּי, וואָס דו וועסט באַגעגענען און ליב קריגן — זאָלסטו זי נעמען און חתונה האָבן מיט איר. פאַרשטעל ניט מיינע ליפּן, אַסקאַר, און לאַז מיר זאָגן וואָס איך וויל... זאָלסטו זי ליב האָבן אָן מורא און אָן שרעק, און אָן שום געוויסנסביסן. וועסט דורך דעם מיין אַנדענק און דיין ליבע צו מיר ניט פאַרשוועבן. פאַרקערט: מיר וועט גרינגער זיין צו ליגן דאָרטן, ווען איך וועל וויסן, אַז דו ביסט דאָ צופּרידן, גליקלעך...

זי האָט געקוקט אויף אים מיט ווייכע און גוטע אויגן און ווייטער געזאָגט:

— און נאָך אַ זאָך פאַרלאַנג איך פון דיר און בעט דיך דו זאָלסט עס טאָן פאַר מיר. דאָס איז מיין לעצטער פאַרלאַנג. זאָלסטו נאָך מיר קיין מצבה ניט שטעלן! נישט נויטיק און איבעריק. מיין אַנדענק איז וויכטיק פאַר מיר, נאָר אַזוי לאַנג, זוי דו לעבסט — נאָכדעם אַרט מיך גאַרניט. און דאָס קענסטו פאַרווירקלעכן ניט דורך אַ קאַלטן שטיין אויף מיין טויטן גוף, נאָר דורך אַ וואַרעמער, לעבעדיקער אַרבעט צווישן די אומ-גליקלעכע מענטשן, פאַר וועלכע כּהאַב אַלע מאָל געזוכט עפעס צו טאָן. דאָס וועט זיין דער בעסטער אַנדענק נאָך מיר. זאָגסט עס מיר צו?

ער איז געזעסן לעבן איר אַ דערשיטערטער, אַ צעטרייסלעטער. יעדעס וואָרט האָט געשניטן זיין האַרץ ווי מיט שאַרפע זעגן. אָבער ער האָט זיך געשטאַרקט און אויסגעהערט — און האָט איר אויך צוגעזאָגט אירע פאַר-לאַנגען צו דערפילן. ער האָט געוואוסט: עס איז די לעצטע פּרייד, וואָס ער קען איר נאָך געבן.

און די לעצטע איז עס ווירקלעך געווען: אין אַ פאַר מינוט אַרום איז זי אויסגעגאַנגען — איר האַנט איז זיינער און מיט אַ ווייכן רואיקן שמייכל אויף די ליפּן.

* * *

די מעשה, ווי זי ווערט ווייטער דערציילט, גיט איבער, אַז דער דאָקטאָר האָט שפּעטער זיין וואָרט געהאַלטן און ביידע אירע וואונטשן דערפילט. צוויי יאָר נאָך איר טויט האָט ער חתונה געהאַט מיט אַ נויַרס, וואָס האָט געאַרבעט ביי אים אין אַפּיס, און יעדן דאַנערשטאָג — דעם טאָג פון מרימס טויט — נעמט ער אויף אַרעמע פאַציענטן אָן אַ פעני געלט. ער טוט עס ניט אין זיין שטאַטישן אַפּיס, נאָר דאָ אין זיין הויז.

וואו מרים האָט געלעבט און איז געשטאָרבן. ער האָט געלאָזט וויסן אין אַלע געזעלשאַפטלעכע אינסטיטוציעס, וואו אַזעלכע קראַנקע ווענדן זיך נאָך הילף, אַז מען זאָל זיי שיקן צו אים און ער וועט זיי היילן פריי.

קומט דער דאָנערשטאָג אין דער פריי, הויבן אָן קומען וואַגאַנען צו דער עלם סטריט סטאַנציע און הויבן אָן אַרויסשיטן חולאים: קאַליקעס, פאַרקריפלטע, אויף קוליעס, און מאַמעס וואָס טראָגן אויף די הענט אויס-געדאַרטע קינדער מיט קרומע ראַכטישע פיסלעך... זיי אַלע גייען צו דאָקטאָר לעווענשטיין נאָך הילף...

און דאָקטאָר לעווענשטיין שטייט אין זיין ווייסן כאַלאַט פון אין דער פריי ביז שפעט אין אָונט, אַפרייסנדיק בלויז געציילטע מינוטן אויף עסן, און הערט אויס און אונטערזוכט און טיילט צו הילף צו די אַרעמע פאַ-ציענטן. ער באַמערקט אין זייערע אויגן אָן אויפבלי פון האַפענונג און אַ ציטער פון אויפגעלעבטער פריידי, און אים דאַכט זיך, אַז מרים קוקט פון איר גרויסן בילד, וואָס הענגט אויף דער וואַנט, און אירע אויגן לויכטן אויף מיטן זעלבן ווייכן טיף-מענטשלעכן גלאַנץ, ווי אַמאָל, און מיט דאָנקבאַרקיט צו אים: ער האָט איר צוואה דערפילט!...

דער בלינדער קינסטלער

¹עדן זומער פלעגט ער קומען צו זיין ברודער פארברענגען זיין וואקאציע אין דער זומער-קאלאניע, וועלכע האָט זיך געפונען אין די קעטסקילס. שוין יאָרן אַזוי. ער האָט ניט נאָר ליב געהאַט דעם פּלאַץ, פונקט ווי יעדער איינער, וואָס איז נאָר איין מאָל וועקומען אַהער, נאָר דער פּלאַץ האָט זיך אויך צוגעפּאַסט צו זיינע שטימונגען, ווי אויך צו די פּלענער וואָס ער האָט מיטגעבראַכט מיט זיך פּאַר די צוויי וואָכן.

גלייך ווי ער פּלעגט נאָר אויספּאַקן זיינע זאַכן און צעלייגן דאָס ביסל ביכער, וואָס ער האָט מיטגעבראַכט מיט זיך, פּלעגט ער נעמען זיין קעסטעלע פּאַרבן, דעם פענדול און לייוונט און אַוועק צום טייך, הינטער דער קאַלאַניע. ביים טייך זיינען באַוואַקסענע ברעגן געווען, און הינטער אים האָט זיך געצויגן אַ ברייטע רחבותדיקע לאַנדשאַפט פון לאַנקעס און קליינע ווייס-געפּאַרבטע זומער-הייזלעך, אַרומגעזוימט פון הינטן מיט אַ קייט הויכע, מיט וואַלד-באַוואַקסענע בערג. אין אייניקע פּלעצער האָט דער טייך אַרויסגעלאָזט פון זיך שטילע אַפּפּלוסן, דינע שמאַלע טייכעלעך, וועלכע האָבן זיך דורכגעשנירט דורך די לאַנקעס, אַפּגעטיילט שטיקלעך פון זיי און, ווי אַרומגעמענדיק זיי מיט דינע פּאַרליבטע הענט, געבילדעט קליינע אינדזעלעך מיט קוסטעס, בלומען און קליינע וועלדלעך.

דער פּלאַץ איז געווען אַן אידעאַלער פּאַר מאַלער און קינסטלער און דעריבער ווי געוואונטשן פּאַר אים. ער פּלעגט זיך אַפּקלייבן אַ שטילן צוגעפּאַסטן ווינקל, וואו פון צווישן צוויי ביימער פּלעגט זיך אויפּדעקן אַ ברייטע אַפענע פּאַנאָראַמע, דורכגיין מיט די בליקן די פּאַרשיידענע רייך-אַנגעוואָרפענע בילדער פון דער נאַטור, אויסקלייבן זיך איינס פון זיי, אַרויסנעמען זיינע פּאַרב-מכשירים און זיך שטעלן מאַלן.

ער פּלעגט מאַלן לאַנגזאַם און פּאַרטיפט, ווענדנדיק זיינע בליקן דאָ צו דעם לייוונט און דאָ צו דעם געגנשטאַנד וועלכן ער האָט געמאַלן, און באַטראַכטנדיק דאָס געמאַלענע דאָ פון איין פּאַזיציע און דאָ פון אַן אַנדערער. קיין זאַך האָט אים ניט געשטערט. ער איז געווען אַזוי פּאַר-טיפט, אַז ער האָט ניט געהערט דאָס דורכפּאַרן פון די אויטאָמאָבילן אויפן וועג און האָט ניט באַמערקט די רוישנדיקע און טומלדיקע קינדער, וואָס פּלעגן קומען אַהער מיט זייערע עלטערן זיך באַדן און שווימען. זיין בליק איז געווען אין גאַנצן איינגעגראָבן אין דעם בילד און זיין אויפּמערקזאַמ-

קייט איז געווען פֿאַרכאַפּט פון זיין אַרבעט פון מיטן און קאַמבינירן די פֿאַרבן און אַרויסברענגען אויפן לייוונט די אַרומיקע נאַטור. די בילדער, וואָס ער האָט געמאַלן זיינען מערסטנס געווען פון די לאַנקעס און ביימלעך אַרום דעם טייך. אַמאָל אָבער אויך פון דעם טייך אַליין מיט די זיך באַדנדיקע קינדער. אין דעם פּאַל האָט ער שוין דעמאָלט ניט נאָר באַמערקט די קינדער, נאָר אויך גוט באַטראַכט זיי און צוגעהערט זיך צו זייערע שטימען און באַמיט זיך אַרויסצוברענגען אויפן לייוונט ניט נאָר זייערע קלאַרע קערפּערלעך, וואָס האָבן געלאַנגט אויפן זון, נאָר אויך זייער טומלדיקייט און גערויש, זייער קינדערישע צעשטיפּטקייט און זייער פֿאַרגעניגן ביים פּליושקען זיך מיטן וואַסער. קערפּער און קלאַנג זיינען דאָן געוואָרן איינס און ביידן האָט ער זיך באַמיט אַרויס-צוברענגען אויפן לייוונט. קלאַנג און עקסטאַז האָט ער זיך באַמיט צו פֿאַרוואַנדלען אין קאָלירן און פֿאַרבן.

אַ באַזונדערן אויסדרוק האָט זיין פנים אָנגענומען, ווען ער פּלעגט נאָכדעם באַטראַכטן דאָס געמאַלענע בילד, פֿאַרגלייכן עס מיטן אַריגינעלן און בלייבן צופּרידן פון דער אַרבעט. ווי אַ פֿאַרליבטער פּלעגט ער גלעטן דאָס בילד מיט די אויגן, באַטראַכטן עס איין מאָל און אַ צווייטן פון פֿאַר-שיידענע ווינקלען, צונויפּלייגן זיינע פֿאַרב-מכשירים און פֿאַרוזיכטיק, ווי עס וואָלט געווען פון פּאַרצעליי געמאַכט, געטראָגן עס אַהיים.

ער האָט פּיינט געהאַט צו רימען זיך מיט זיין אַרבעט, צו צייגן עס און צו לויבן עס. נאָר ווען אויפן וועג צוריק האָט אים עמעצער אַמאָל פֿאַרהאַלטן און געבעטן עס צייגן, האָט ער עס מיט פֿאַרגעניגן געטאָן. מיט התלהבות פּלעגט ער דאָן יענעם דערקלערן יעדע איינצלהייט, יעדע קלייניקייט, יעדן קאָליר און יעדן ניואַנס, און געזען האָט מען דעמאָלט, אַז עס רעדט ניט נאָר אַ פּאַכמאַן, אַ קינסטלער, נאָר אויך איינער, וואָס די קונסט איז אים ליב, איז אַ טייל פון זיין לעבן. אַזויפיל איבערצייגונג איז דעמאָלט אין זיין שטימע געלעגן, אַז ניט ווילנדיק איז יענער אָנגער-שטעקט געוואָרן פון דעם און אויף אַ וויילע באַשלאָסן זיך מער צו איינ-טערעסירן מיט דער מאָלערישער קונסט.

ער איז ניט געווען קיין פּראָפּעסיאָנעלער קינסטלער. אין דער יוגנט האָט ער באַזוכט אַ קונסט-שולע, אָבער ווען ער איז עלטער געוואָרן, האָט ער דאָס לערנען געמוזט אויפגעבן און ווערן אַן אַרבעטער. ער האָט זיך אויסגעקליבן אַן אַרבעט, וואָס איז געווען צום נאָענטסטן צו זיינע קינד-סטלערישע נייגונגען: ער איז געוואָרן אַ גראַווירער. אָבער אין דער אַרבעט האָט ער אַריינגעלייגט זיין גאַנצן קינסטלערישן געשמאַק און קינסטלערישע ליבע און געמאַכט יעדע שטיקל אַרבעט, וואָס איז פון זיין

האַנט אַרויס, פאַר אַ קונסט־ווערק. אין די פיגורן וואָס ער האָט אויסגע־קריצט אויף די פאַרשיידענע מעטאַלן האָט זיך געמערקט אַ באַזונדער טעכנישע פאַלקאַמענהייט, אַ באַזונדער גלאַטקייט און ריינקייט, פאַלירט־קייט און געשמאַק, און די וואָס האָבן באַשטעלט אין דעם שאַפּ אַרבעט האָבן זיך שטענדיק געשלאָגן פאַר דעם, אַז ער זאל די אַרבעט מאַכן. דער בעל־הבית פלעגט אים טאַקע שטענדיק צוטיילן די בעטערע און טייערערע אַרבעט.

ער איז געווען אַ קינסטלער לויט זיין גאַנצער נאַטור. אַ שטילער און אַ באַשיידענער, מיט וויכע מילדע שטריכן, האָבן אים מער ווי אַלץ אינטערעסירט קאַלירן און פאַרבן־שפּיל. ער האָט געקענט אָפּשטיין לאַנג ביי אַ בלומען־קוסט, ביי אַ שטילן זונען־אונטערגאַנג און שלינגען אין זיך שטיקער שיינקייט און קוויקן זיך מיט דער קינסטלערישער פאַנטאַזיע פון דער נאַטור, וואָס האָט מער ווי וועלכער עס איז קינסטלער געקענט שאַפּן אַזאַ רייכע קאַמבינאַציע פון פאַרבן.

ער איז בכלל געווען אַ שטילער און רואיקער מענטש און ליב געהאַט צו הערן. נאָר איז דער שמועס אַרויף אויף קונסט, איז ער גלייך אַן אַנדער מענטש געוואָרן. דאָס מויל האָט זיך אים געעפנט און ער האָט געקענט רעדן לאַנג־לאַנג, גאָר אַן אַ סוף. זיין באַשיידנקייט איז פאַרשוואַנדן, די שטריכן פון זיין פנים זיינען געוואָרן זיכערער און קרעפטיקער און אינ־גאַנצן איז ער געוואָרן איין פרומער קונסט־פרעדיקער, וואָס שטייט אויפן בעלעמער און פּרעדיקט די לערע פון האַרמאָניע און גלייכקייט, פאַרבייקייט און קאַלירפולקייט. ער האָט באַזעסן אַ גרויסע ערוויציע אויף דעם געביט און געקענט שעהן אַפּרעדן וועגן די בילדער סיי פון די קלאַסישע מאַלער און סיי פון די מאַדערנע, היינט־צייטיקע.

אַבער קיין סך צייט אויף אַליין צו שאַפּן האָט ער ניט געהאַט. די אַרבעט אין שאַפּ דורכן טאַג האָט אים מיד געמאַכט, דערצו איז דער אַונט ניט געווען די פאַסנדסטע צייט פאַר זיין זשאַנגר צו מאַלן. ער איז אין אַ דאַרף געבאַרן געוואָרן און אויפגעהאַדעוועט זיך און פון קינדווייז אַן איינגעזאַפט אין זיך אַ שטאַרקע ליבע צו דער נאַטור און אַ זיין פאַר איר רייכקייט. זיין באַליבטער אַביעקט איז דעריבער געווען די נאַטור אַליין אין די פאַרשיידענע ברעקלעך אירע, און די ווענט פון זיין הויז זיינען שטענדיק געווען באַהאַנגען מיט פאַרשיידענע נאַטור־בילדער.

מיט בענקשאַפט האָט ער געוואַרט אויפן זומער און אויסגעקוקט אויף די צוויי וואַכן זיינע, ווען ער וועט קענען זיך באַפרייען פון די שטאַטישע זאַרגן און באַהעפטן זיך אינגאַנצן מיט דער נאַטור. ער האָט געקוקט אויף דער קאַלאַניע ווי אויף זיין אַמאַליקער היים אין דאַרף און געבענקט

נאך איר דעם גאנצן יאָר, ווי ער האָט געבענקט נאָך זיין קינדהייט, ווען דער וואָלד און דאָס פעלד זיינען זיין שפּיל-פּלאַץ געווען און דער הונט און די קי — זיינע פּריינט. ווי אַן אויסגעהונגערטער פּלעגט ער קומען אַהער און זיך גלייך וואַרפן צו זיין אַרבעט. פון פּרימאַרגן ביז פּאַרנאַכט, ניט זעלטן, פּלעגט ער ביים טייך שטיין און פּאַרגעסן זיך אַן עסן און מידיקייט, אינגאַנצן איינגעשלונגען פון אַרבעט און פּאַרכאַפט פון דעם, וואָס האָט כּסדר געהאַלטן אין וואַקסן אויפן לייזונט און געוואָרן אַלץ פּולער און פּאַרביקער. ניט זעלטן פּלעגט דער ברודער אים קומען רופן און שטראַפּן:

— עס ווערט דיר גאָרניט נמאס אַ גאַנצן טאָג צו שטיין דאָ און אַרבעטן? ווערט גאָרניט מיד?

ער האָט ניט געקענט פּאַרשטיין ווי אַזוי קען עס נמאס ווערן און ווי אַזוי קען מען מיד ווערן. אַ גאַנצן זומער וואָלט ער דאָ אַזוי געשטאַנען.

**

נאָר אַט האָט מיט אים פּלוצלונג אַן אומגליק פּאַסירט: אַ שאַרפע קראַנקייט איז אים אין די אויגן אַריין — און ער איז בלינד געוואָרן. פּלוצלונג, אומגעריכט איז דאָס געקומען — ווי אַ וואַלקן, ווי אַ כּמאַרע. דער דאָקטאָר האָט אויף אַלעמען אַ שרעק אַנגעוואַרפן, געזאָגט: אויב מען וועט זיך ניט צוואַיילן, קען נאָך עפעס ערגערס געשען... איז ער צו דער אַפּעראַציע געגאַנגען. פּריער באַראַטן זיך מיט נאָך אַ צוויי־דריי דאָקטווי־רים, אָבער יענע האָבן אויך דאָס זעלבע געזאָגט: ער מוז גיין, די אַפּעראַציע „איז געווען געלונגען“, אָבער דער דאָקטאָר האָט די נאָענטע באַלד דערקלערט: ער האָט זיך דאָס לעבן געראַטעוועט, אָבער די ראיה פּאַר־לזירן — ער וועט מער ניט קענען זען. אַלע זיינען אויפגעשוידערט גע־וואָרן: וואָס האָט ער געקענט ראַטעווען, אַז ער האָט דאָס טייערסטע פּאַרלאָרן... זיי האָבן אָבער געמוזט דעם שוידער אין זיך פּאַרשטיקן. געמוזט זיך נאָך שטאַרקן און אַנפּילן די שטימען מיט געמאַכטער האַפּע־נונג און טרייסט, אַז ווען דער דאָקטאָר וועט זיינע באַנדאַזשן אַראַפּנעמען, וועט ער צוריק דערזען די ליכטיקע שיינ און אַלץ וועט זיין ווי געווען. אויך דער דאָקטאָר האָט אים געפרוּאוּט געבן האַפּענונג אָבער אַזוי געלאַסן, אַזוי בלוט־אַרעם, אַזוי בלאַס... און ער, וואָס איז אַזוי וואַך געווען צו קלאַנגען, וואָס האָט יאָרן אַוועקגעגעבן צו פּאַרוואַנדלען קלאַנגען אין פּאַרבן — ער האָט אונטערגעכאַפט דעם בלאַסן קאַליר פון די שטימען און געפּילט: זיין וועלט גייט אונטער... ענדלעך איז עס געקומען... קיינער האָט אים מער ניט געטרייסט.

קיין וואָרט אַפילו ניט אויסגערעדט, און דעם אויסדרוק פון זיינע פריינט פנימער האָט ער אויך מער ניט געזען, ניט געקענט זען... ער איז ווי אַרײַנגעוואָרפן געוואָרן אין אַ פינצטערער גרוב, אין אַ פינצטערן אָפֿ־גרונט... אַלצדינג איז געווען שוואַרץ. נאָך ערגער: קאַליר־לאָז... די אויגן זיינען אויף זייער פּלאַץ געווען — ער האָט זיי מיט די הענט אָנגע־טאַפּט, אָבער אויגן, וואָס זיינען קיין אויגן ניט... גלעזערנע שערבלעך, וואָס מען קען דורך זיי גאַרניט זען... שטיקלעך ווילד־פּלייש, וואָס ברענגען קיין נוצן ניט און קענען אָן שאַדן אָפּגעשניטן און אַרויסגעוואָרפן ווערן... צו וואָס דאַרף ער זיי? פאַרנעמען אומזיסט נאָר אַ פּלאַץ צו רייצן זיך מיט אים, צו רייצן זיך מיט דער פאַרגאַנגענהייט... און אין קאַפּ איז אַזוי פינצטער, קאַלט־פינצטער... אָן קאַלירן...

ניט איינמאַל פּריער פּלעגט אים איינפאַלן אַ געדאַנק: ווי וואָלט די וועלט אויסגעזען אָן קאַלירן?... אַ ציטער פּלעגט אים אַרומכאַפּן: אַ וועלט אָן קאַלירן... וואָס פאַר אַ וועלט איז דאָס? אַ תּוהו ובוהו... איצט זעט ער די דאָזיקע וועלט, איצט לעבט ער אין איר... דעמאָלט איז דאָס בלויז געווען אַ פּאַנטאַזיע, אַ זאַך, וואָס קען גאַרניט געמאַלט זיין — איצט איז עס אַ ווירקלעכקייט... אַ בלוטיק־פינצטערע ווירקלעכקייט... פּריינט און באַקאַנטע האָבן געשוידערט צווישן זיך: אַזאַ אומגליק! אַזאַ שפּאַס! דער מענטש, וואָס האָט בעסער ווי ווער עס איז געזען, מערער, טיפּער, שענער — זעט איצט גאַרניט... דער, וואָס האָט מער ווי ווער עס איז גענאָסן פונעם זען — שמאַכט איצט אין אַ פינצטערער בלינדעניש... פאַר וואָס? פאַר וועלכער שטראַף? סיידן די זון האָט זיך צופיל מתקנא געווען אין אים פאַר זיין איינשלינגען אין זיך צופיל פון איר שיינקייט און האָט פאַרשטעלט פאַר אים איר שייין... סיידן די נאַטור האָט זיך צופיל מתקנא געווען אָן אים, וואָס ער האָט צופיל פון אירע סודות געזען — און באַשטראַפּט אים מיט דער האַרבסטער שטראַף.

ער איז געזעסן שטיל אויף איין פּלאַץ און געשוויגן. געשוויגן, כאַטש אַלץ אין אים האָט געוויינט. ער איז געזעסן שטיל און הילפּלאַז, ווי אַ קינד, וואָס קען נאָך ניט גיין און מוז אָנקומען צו דער מוטערס הילף. ער איז געזעסן און געטראַכט פון זיין צוקונפּט, פון זיין וועלט — פון דער וועלט אָן קאַלירן, אָן פאַרבן, אָן שייין און אָן פּרייד...

האַבן זיך פּריינט און באַקאַנטע געשושקעט: וואָס קען פון אים איצטער ווערן? וואָס קען מען מיט אים טאָן? אַ מענטש, וואָס איז געוואוינט געווען צו טאָן — וואָס קען מען איצט מיט אים טאָן? אַ מענטש, וואָס איז געוואוינט צו שאַפּן — מוז זיך איצט פאַר יעדער קלייניקייט מיט

אנדערע פארשאפן... און זיין מוח, וואָס איז שטענדיק געוואוינט געווען צו נערן זיך מיט די פיינסטע קולטור־שאַפונגען, שפעטער עס איבערקאָכן און פאַרוואַנדלען אין קלוגע טיפּזיניקע געדאַנקען — וואָס וועט איצט מיט דעם מוח ווערן? פאַרלירנדיק די יניקה, וועט ער דאָך מוזן אָנהויבן שרינקען און דאַרן... אָבער איבערהויפט די הענט — וואָס וועט ער מיט די הענט טאָן? די הענט, וואָס זיינען שטענדיק צו אַרבעט געוואוינט געווען, צו שאַפּנדער קינסטלערישער אַרבעט...

ער האָט די פריינטס שמועסן ניט געהערט — צופיל האָבן זיי זיך געהיט, אַז אַ קלאַנג זאָל צו אים ניט דערגיין — אָבער ער האָט סייזוי זיי געפילט, פאַרשטאַנען, נאָכמער: די זעלבע געדאַנקען האָבן אים אַליין אויך געמאַטערט און אָנגעפילט מיט פאַרצווייפלונג.

דאָס זיינען געווען נעכט אָן שלאָף און טעג פול מיט פיין און חלשות. סיי ווי איז דער אונטערשייד צווישן טאָג און נאַכט פאַרשוואונדן און די וואָך איז געווען איין וויסטע קייט פון טרויער און הילפלאַזיקייט, אָן יזעלכן עס איז אונטערשייד צווישן איין טאָג און דעם אַנדערן.

אָבער צו לאַנג האָט עס ניט אָנגעהאַלטן, ביסלעכווייז האָט ער דער־פילט, ווי עפעס אין אים הויבט זיך אָן צו ענדערן. אַן אומרואיקייט האָט אינעווייניק אין אים זיך אָנגעהויבן צו וועקן און האַלטן וואָך זיינע חושים. עפעס אַ נייער געפיל, אַ נייע שטימונג, ווי אַ ניי לעבן, האָבן אָנגעהויבן אין אים אָנוואַקסן און אַ נייער צאַפּל, נאָך קיינמאַל ביז איצט ניט קיין דורכגעלעבטער, האָט אָנגעהויבן אין אים רירן זיך. עס איז געווען ווי אַ נייער חוש, ביז איצט פאַר אים אַ פרעמדער און אומבאַקאַנטער, וואָס האָט אָנגעהויבן אין אים רירן זיך און אָנוואַקסן און צופּן אים און מאַנען פון אים.

ער האָט דעם נייעם חוש אין די פינגער דערפילט. ביסלעכווייז האָט ער אָנגעהויבן פילן, ווי די פינגער זיינע גיסן זיך מיט לעבן אָן, ווערן רירעוודיק און וקרעפטיק, און ווי יונגע קינדער, וואָס האָבן ערשט אָנגע־הויבן גיין, זוכן זיי באַוועגונג און קראַפּט־אויסלאַדונג. ער האָט אַ נייעם כוח אין די פינגער דערפילט און גלייכצייטיק נייע פרישע כוחות אין זיין גאַנצן קערפּער און אַ נייע אויפלעבונג אין זיין גייסט. די פאַרצווייפלונג האָט אָנגעהויבן ביסלעכווייז בלאַסער צו ווערן און די הילפלאַזיקייט איבערצוגיסן זיך אין מער זיכערקייט און זעלבסטגלויבן. ער האָט געפילט איצט, אַז ער איז גאַרניט אַזוי אומנייטיק און איבעריק.

ער האָט געפילט, אַז ער קען איצט זיינע פינגער אנשטאַט זיינע אויגן ניצן. ער האָט ביז איצט מיט די אויגן געזוכט פאַרבן און קאָלירן און געפרוואווט עס אַפּשטעמפלען אויפן לייוונט, וועט ער איצט זוכן ליניעס

און האַרמאַניע און אין ליים אויסקנעטן. נאַכמער: ער וועט דאָס טויטע ליים אין פיגורן פאַרוואַנדלען, אַ נשמה אין זיי אַריינבלאָזן און מאַכן זיי שטומערהייט צו רעדן, דערציילן, זינגען און וויינען... יא, מען קען עס, ער פילט דעם כוח אין זיך צו טאָן דאָס, ער פילט דעם כוח אין זיינע פינגער, אין זיין גאַנצן קערפער, אין זיין נשמה...

ער האָט געפילט ווי אַלץ קאַכט אין אים און זידט און מאַנט און רייסט אים: שנעלער, גיכער...

מען האָט אים געבראַכט ליים און ער האָט אָנגעהויבן אויסקנעטן פון דעם פיגורן: פיגורן גלייכע, אויסגעבויגענע, שטייענדיקע און אין באַוועגונג. מיט די הענט האָט ער אין דער פינצטער געטאַפט, ליניע און סימעטריע געפרואווט באַנעמען, און אין דעם ליים עס אַריינקנעטן. די פינגער האָבן איבערן ליים זיך באַוועגט, געזוכט וואו אַ פעלער, אַ פאַלש-קייט און ניט געלאָזט זיך נאָרן... פונקט ווי אויגן יעדע זאָך איבערגע-קוקט, און ווי מיט אויגן אויסגעדריקט צופרידנקייט און זאָרג, פרייד און אומבאַפרידקונג, און פונקט ווי מיט אויגן געזוכט גאַנצקייט אין אַלץ און פינקטלעכקייט, האַרמאַניע און עכטקייט.

אַבער נאָך מער ווי דאָס. ער האָט אין די טויטע פיגורן געפרואווט אַריינבלאָזן נשמה און לעבן. האָט ער אַ טאַנצנדיקע מיידל געקלעפט, האָט דער קאַפּ אירער געדאַרפט זיין צו דער הויך פאַרריסן און די אויגן מיט יוגנט-גלי אָנגעפילט. האָט ער אַ טאַנצנדיקן בחור געקנאַטן, האָט דער גאַנצער עקסטאַז זיך אין זיין גאַנצן קערפער געדאַרפט פילן. און האָט ער אַ פאַרבענקטן אויף אַ מאַנדאַלינע געפורעמט, האָט זיך דער טרויער און פאַרבענקטקייט געדאַרפט פילן.

פונקט ווי פריער מיט בילדער, אַזוי איז איצטער דאָס הויז מיט פי-גורן אָנגעפילט געוואָרן, פיגורן געמאַכט פון ליים, אַבער אַטעמענדיקע מיט לעבן. זיי האָבן אויסגעדריקט מענטשלעכע שטימונגען, טרויער און פרייד. אַבער אויך דאָס איז נאָך ניט געווען גענוג. אויך דאָס האָט אים נאָך ניט באַפרידיקט. ער האָט געפילט, ווי פליגען וואַקסן אים אויס און הויבן אים אין דער הויך. גרויסע פלענער זיינען ביי אים געבאָרן געוואָרן און זיין קאַפּ איז פול געוואָרן מיט אידעען. ער האָט באַקומען אַ נייעם צוגאַנג צו זאָכן, אַ נייע באַציאונג. אין דעם ענגן און פינצטערן לעבן זיינעם האָט זיך זיין נשמה געקאַכט און איבערגעקאַכט, געלייטערט זיך און אויסגעלייטערט. זי האָט זיך מער ניט באַפרידיקט מיט שאַפן אַליין, מיט שאַפן צוליב שאַפן, נאָר געזוכט זיך צו דערגרונטעווען צו די טיפענישן פון לעבן, צו דעם מענטשלעכן צער און ווייטאַג און געבן זיי אויסדרוק. ווען ער וואַלט איבערגעשאַפן געוואָרן, ווען ער וואַלט דאָס לעבן צוריק

פון דאָס ניי אָנגעהויבן, צוריק מיט אויגן ליכטיקע, וואָלט ער מער די איינפאַכע נאַטור־בילדער, ווי ער האָט אַמאָל געטאָן, ניט געמאַלן. עפעס שטאַרקערס וואָלט ער געמאַלן, אַזוינס וואָס זאָל ניט נאָר גלעטן דאָס אויג, נאָר אויך רעגן דאָס האַרץ, דעם מוח, וועקן דעם גענטשן און שטויסן אים...

ער האָט איצט שטאַרקער ווי ווען עס איז פריער דערפילט דעם צער פון דעם יחיד, די לידן פון דעם כלל, דעם פיין פון דער מענטשהייט און געפרוואווט עס דורך ליים אויסקנעטן, אין קעראַמיק עס אויספורעמען. אַ גרויסער דערוואַקסענער מאַן מיט אויגן פאַרמאַכטע, וואָס קוקן בלינד אין דער וועלט אַרײַן, געפירט פון אַ קינד, האָט געדאַרפט זײַן אײַגענעם צער אויסדריקן. אַ הויכער שטאַרקער ייד מיט הענט צום הימל פאַרהויבן און וועלכן ער האָט אַ נאָמען געגעבן „דער אייביקער ייד“ האָבן אין זײַן פאַנטאַזיע דעם גורל פון זײַן פּאַלק אָפּגעשפּיגלט. און אַ גרופּע געשמידט אין קײטן, מיט אויגן ליכטיקע און גלויביקע צו דער זון פאַרריסן, האָט געדאַרפט אויסדריקן די האַפּענונג פון דער מענטשהייט.

און אַזוי נאָך און נאָך. אידעען און פאַנטאַזיעס אין ליים אָפּגע־שטעמפלט, מיט בלינדע הענט אויסגעקנאַטן. ווי אַמאָל ביים טײך איבער די בילדער, האָט ער אויך איצטער אומדערמידלעך געאַרבעט, ניט וויסנ־דיק ווען דער טאָג ענדיקט זיך און ניט גויטיקנדיק זיך מער אין קײן זון־שײן און אין קײן שײנעם ליכטיקן טאָג. דאָס הויז איז פול געוואָרן מיט פיגורן, סטאַטוען און זײַן האַרץ איז פול געוואָרן מיט פרייד, מיט פרייד פון באַפרידיקטן שאַפן — באַזײַטן און באַלויכטענעם.

אין הויז איז ניי לעבן אַרײַנגעבראַכט געוואָרן. די דריקונג, וואָס איז אויף די ווענט געהאַנגען און אויף די שטוב־מענטשן געפרעסט, איז ביס־לעכווייז לויטערער און לייכטער געוואָרן. די פרעמדע מענטשן, וואָס פלעגן קומען די אַרבעט זײַנע באַטראַכטן און באַקוקן — און אַמאָל אויך קויפן — האָבן נײַעם מוט אין שטוב אַרײַנגעבראַכט, נײַע שטימונג.

און ער, דער בלינדער קינסטלער, האָט זיך אַרום די מענטשן גע־שאַרט, און, ווי אַמאָל אַרום די בילדער, מיט היץ און פאַכמענישער קענט־שאַפט יעדע איינצלהייט דערקלערט און ווידער, ווי אַמאָל, האָט יעדער איינער געקענט פילן, אַז די קונסט איז ביי אים ניט קײן צײט־פאַרטרייב און אַפילו ניט קײן טײל פון זײַן לעבן, נאָר איצט שוין — זײַן גאַנץ לעבן.

פאַר זײַנע בלינדע אויסגעלאַשענע אויגן איז איצט אַ באַהאַלטענע, אומזעבאַרע ליכט אויפגעגאַנגען און העל באַלויכטן זײַנע בלינדע פּײַנצטערע טעג און פאַרלייכטערט זײַן עלנטן און איינזאַמען וועג פאַראויס...

די ביבליאטעק

די ענדערונג, וואָס איז פאַרגעקומען אין דעם צוזאַמענשטעל פון דער קאַלאַניע אין די לעצטע יאָרן, האָט זיך אויך זייער שטאַרק אָפגערוּפן אויף דער ביבליאָטעק.

ווייט הינטער ניו-יאָרק, אין די קעטסקיל-בערג, ליגן צעוואָרפן אַן אַ שיעור פאַרמס און זומער-פלעצער, וואוהין די שטאַטישע אינוואוינער פאַרן אַרויס צו פאַרברענגען דעם זומער און זייערע וואַקאַציעס. אָבער די קאַלאַניע „שטילער ווינקל“ האָט זיך אונטערשיידט פון זיי אַלע און אין אַ פּרט געווען כמעט די איינציקע פון איר מין אין די גאַנצע קעטס-קילס.

ווען די קאַלאַניע האָט זיך מיט אַ צוואַנציק יאָר צוריק געגרינדעט, האָט זי זיך שוין דעמאָלט אונטערשיידט ניט נאָר מיטן צוזאַמענשטעל פון אירע אינוואוינער, נאָר אויך מיט דעם ציל, וואָס יענע האָבן זיך דערביי געשטעלט, און מיט דעם אופן, ווי אַזוי זיי האָבן פאַרשטאַנען, מענטשן דאַרפן זיך צוזאַמענלעבן, און ווי זיי דאַרפן זייער צייט פאַר-ברענגען.

שוין דער נאָמען פון דער קאַלאַניע — „שטילער ווינקל“ — האָט גערעדט פאַר זיך אַליין. עס איז ניט געווען דערפאַר, ווייל די אינוואוינער האָבן געהאַט בדעה אויסצובויען פאַר זיך אַ שטילן ווינקל, אָפגעשיידט פון דער וועלט — פאַרקערט, דעם גאַנצן זומער האָט דער פּלאַץ געקאַכט מיט אַקטיוויטעט און טעטיקייט און צוגעצויגן צו זיך די אויפמערקזאַמקייט פון די אַרומיקע פאַרמס און זומער-פלעצער — נאָר ווייל מיט דעם איז צוגעטיילט געוואָרן כבוד אַ גרויסן שרייבער, און דער נאָמען איז געווען נאָך איינעם פון זיינע ווערק.

די קאַלאַניע איז באַשטאַנען הויפטזאַכלעך פון פּראָפּעסיאָנאַלן: לערער, שרייבער, קינסטלער און אַקטיאָרן. אָבער אויך דער איבעריקער טייל פון דער קאַלאַניע, דער ניט פּראָפּעסיאָנעלער — ווי סוחרים, פאַבריקאַנטן און בעסער-באַצאָלטע אַרבעטער — זיינען געווען ניט קיין דורכשניטלעכע מענטשן, נאָר מיט אַ העכערן באַגריף פון לעבן. אַלענפאַלס האָט אַלעמען פאַראייניקט איין באַשטימטע זאַך: זייער באַציאונג צו קולטור בכלל און צו יידישער קולטור בפרט.

עס איז געווען דורכאויס אַ יידישע קאַלאַניע. ניט נאָר אין דעם פּרט, וואָס דאָ האָבן געוואוינט דורכאויס יידן — אַזעלכע זיינען אַ סך קאַלאַניעס

אין די קעטסקילס — נאָר וואָס די מענטשן האָבן געהאַט אַ באַזונדער ליבע און באַזונדער באַציאונג צו דער יידישער שפּראַך און יידישער ליטעראַטור. און טאַמער האָבן זיך געפונען אַ פּאַר, וואָס פון דער שטאַט זיינען זיי געווען פרעמד, אָדער גלייכגילטיק צו די זאַכן, האָבן זיי זיך דאָ ניט־ווילנדיק אָנגעשטעקט. אָדער געמוזט מיטהאַלטן.

די הויפטזאַך איז געווען זיין פריינטלעך איינער צום צווייטן, זיין טאַלעראַנט און פאַרברענגען דעם זומער אויף אַ קולטורעלן אופן. די הויפט־פירער און טאַן־געבער האָבן געגלויבט, אַז דורך דעם, וואָס דער מענטש פאַרלאַזט אויף אַ פאַר מאַנאַטן די שטאַט, הערט ער ניט אויף צו זיין קולטור־מענטש, פאַרלירט ניט זיינע קולטור־געוואוינהייטן און גויטיקט זיך דעריבער אין די איינריכטונגען, וואָס שטעלן אים צו זיין קולטור־שפייז.

אַט פאַרוואָס שוין גלייך פון אָנהויב איז די קאַלאַניע פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ מין שטאַט, נאָר אין אַ מינאַטור־פאַרם. דאָ זיינען פאַר־געקומען לעקציעס, דיסקוסיעס, פאַרווילונגען, און אונטערנעמונגען אָפילו צו שאַפן געלט פאַר שטאַטישע אינסטיטוציעס. דאָ אויף אַ גאַנציק איז אָנגעגאַנגען אַ קלאַס אין יידיש און יידישע געשיכטע, און דאָ אונטער אַ בוים האָט דער לייען־קרייז אָפּגעהאַלטן זיינע וועכנטלעכע פאַרלעזונגען, און דאָ איז געזעסן אַן ענגע קאַמיסיע און באַטראַכט, ווי אַזוי דערפאַלג־רייכער דורכפירן די קומענדיקע אונטערנעמונג. אָפילו די "טייען" יעדן דינסטאָג אַוונט זיינען שטענדיק געווען פאַרבוּדן מיט אַ קליינער פּראָ־גראַם און געטראָגן אַ קולטורעלן כאַראַקטער. קיין אינטעלעקטועלע כוחות האָבן אין דער קאַלאַניע ניט געפעלט און עס איז דעריבער קיינמאַל קיין דוחק ניט געווען אין קיין קרעפטן.

עס איז אמת, די פרויען האָבן אַביסל אונטערגעמורמלט — די מער־סטע אַרבעט איז געפאַלן אויף זיי — אָבער סוף כל סוף זיינען זיי אויך געווען צופרידן, ווייל אַז אַלץ קומט אַרויס שיין און פיין, איז שוין במילא די אַרבעט אויך לייכטער און אנגענעמער.

עס איז קלאַר, אַז ביי אַזאַ איינשטעלונג האָט די קאַלאַניע אויך גע־דאַרפט האָבן אַ ביבליאָטעק. שייך זאָגן אַ "שטעטל" פון אַרום הונדערט און פופציק נפשות — אַן אַ ביבליאָטעק? איז טאַקע אַזוי באַשלאָסן געוואָרן גלייך פון אָנפאַנג: ס'מוז זיין אַ ביבליאָטעק. אָבער דעם אָנגע־זענעם פּלאַן, וואָס די ביבליאָטעק האָט נאָכדעם פאַרנומען, האָט זי געהאַט צו פאַרדאַנקען הויפטזאַכלעך דעם ביבליאָטעקאַר אירן, שמעון ליפשיץ.

ליפשיץ איז געווען איינער פון די איינוואוינער פון דער קאַלאַניע

און גלייך ווי עס איז אויפגעקומען די פראַגע, ווער עס זאל פאַרוואַלטן מיט דער ביבליאָטעק, איז דער אויסוואַל געפאלן אויף אים. סאָמט עס איז ערשט געווען אין די ערשטע וואָכן און ניט אַלע האָבן נאָך אים גוט געקענט אַפילו, האָט מען אָבער אַזוי ווי בחוש דערפילט, אַז ער איז פונקט צוגעפאַסט פאַרן נייעם אַמט. ווען נאָר מען איז פאַרבייגעגאַנגען זיין באַנגעלאַ, האָט מען אים געטראָפן, אַדער אויפן גאַניק, אַדער אונטער אַ בוים, ביים ליינענען אַ בוך. אַפילו, ווען ער פלעגט אַראָפּ אין קאַסינאָ צו אַן אַונט, אַדער אַ לעקציע, פלעגט ער זיך אויך מיטן בוך ניט שייַדן.

דער פאַרשלאַג איז געפאלן אויף אים און ער האָט איינגעשטימט. ווי עס האָט זיך שפּעטער אַרויסגעוויזן, איז דער אויסוואַל געווען דער געלונגנסטער, וואָס די קאָלאָניע האָט געקענט מאַכן. וואָרעם אויב די ביבליאָטעק האָט אַנגעהויבן שפּילן אַ ראַלע אינעם לעבן פון דער קאָלאָניע, איז דאָס הויפטזאַכלעך געווען אַ דאַנק אים.

שמעון ליפשיץ — אַ מאַן אין די פּופציקער — איז געווען אַ צוריק געצויגענער סוחר, וואָס פלעגט דעם גאַנצן זומער, באַלד פונעם טאָג פון דער דערעפּענונג, פאַרברענגען אין דער קאָלאָניע. ער איז געווען אַ הויכער, אַ גלייכער, מיט אַן אינטעליגענטן פנים און מיט אַן אויסזען, וואָס האָט אַרויסגערופן רעספּעקט צו זיך. ער האָט גערעדט ווייך, געלאָסן און איז מיט אַלעמען שטענדיק געווען פריינטלעך.

ער האָט זיך גענומען צו זיין נייער אויפגאַבע מיט פלייס און ערנסט. צוערשט האָט ער אַנאַנסירט און געבעטן, אַז ווער עס האָט ביכער זאל זיי ביישטייערן, אַדער אויסלייען דער ביבליאָטעק. ער אַליין איז געווען דער ערשטער. באַלד האָט מען פון אַלע באַנגעלאַס גענומען צונויפטראַגן ביכער. זיין אייגענע ביישטייערונג איז געווען די גרעסטע. עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז ער האָט געהאַט מיט זיך כמעט אַלע יידישע קלאַסיקער און דיכטער, און ביכער מיט אַ געשיכטלעכן און וויסנשאַפטלעכן אינהאַלט. מענטשן האָבן גערעדט וועגן אים, אַז אין דער יוגנט האָט ער געמוזט זיין אַ לערער, אַדער אַזוי אַ מענטש, וואָס האָט צו טאָן מיט די שוואַרצע פינטעלעך. וואָרעם עס קען ניט זיין, אַז גלאַט אַ סוחר זאל באַזיצן אַזויפיל יידישע ביכער און נאָכפירן זיי נאָך זיך אויף וואַקאַציע...

ווען די ביכער זיינען שוין געווען, האָט ער זיך גענומען קאַטאַלאָגירן זיי. אַ פאַר טעג האָט עס אים גענומען: אַנקלעפן נומערן אויף יעדן בוך, אַריינשרייבן אין קאַטאַלאָג, אויסשטעלן — יעדעס בוך לויט זיין נומער און סדר פון באַנד. די קלאַסיקער האָבן ביי אים פאַרנומען דעם אַנגע-זענסטן אַרט.

ווען אַלץ איז געווען אַפּגעטאָן, האָט ליפשיץ נאָך אַלץ ניט געעפנט

די ביבליאטעק, ער האָט געפאָדערט, אַז דאָס זאָל געטאָן ווערן אויף אַן איינדרוקספולן אופן — מיט צערעמאָניע, מיט גלאַנץ, דורך אַ שמחהלע... ער האָט עס גערופן: פּראָווען אַ חנוכה הבית, אָדער חנוכה הביבליאָטעק... מען האָט אים געמוזט נאָכגעבן.

ענדלעך האָט די ביבליאָטעק אָנגעהויבן פונקציאָנירן. אָבער ליפשיץ האָט באַטראַכט זיין פליכט פיל ברייטער, ווי וקומען אין ביבליאָטעק צו אַ באַשטימטער שעה, אָפּווען זיין צייט און אַרויסגעבן אַ בוך דעם, ווער עס איז נאָך דעם געקומען. מענטשן האָבן אָנגעהויבן אַריינצוקומען אין ביבליאָטעק ניט נאָר צוליב די ביכער, נאָר אויך פשוט צו כאַפֿן אַ שטיקל שמועס מיטן ביבליאָטעקאַר. אַזוי האָט זיך שמעון ליפשיץ דערוואַרבן אַ נאָמען אין דער קאָלאָניע. און אַז דער עולם האָט געהאַט רעספעקט פאַר אים, האָט מען שוין במילא אויך באַקומען רעספעקט פאַר זיין וואָרט. און אַז שמעון ליפשיץ האָט געזאָגט, אַז עס דאַרף זיין די פליכט פון יעדן איינעם איבערצולייענען דורכן זומער ווינציקסטנס אַ צען ביכער, האָט דער עולם דאָס אָנגענומען ווי אַ נוצלעכע רעקאָמענדאַציע און באַמיט זיך עס אויסצופאַלגן.

אַזוי איז די ביבליאָטעק געוואָרן אַ וויכטיקע אינסטיטוציע אין דער קאָלאָניע און עס איז קיין וואונדער ניט געווען, וואָס ווען ליפשיץ איז געקומען מיט אַ פאַרלאַנג פאַר געלט איינצוקויפֿן נייע ביכער, איז דער פאַרלאַנג באַלד אונטערשטיצט געוואָרן און גוטגעהייסן געוואָרן.

אַזוי האָט זיך עס געצויגן אַ סך יאָרן.

אָבער דער צוזאַמענשטעל פון דער קאָלאָניע, און צוזאַמען מיט דעם דער כאַראַקטער אירער, האָבן זיך ביסלעכווייז גענומען בייטן. אַ סך פון די ערשטע איינוואוינער זיינען שוין מער ניטאָ. אייניקע האָבן זיך אַרויסגע־צויגן אין אַנדערע שטעט, אַנדערע קענען גלאַט ניט קומען, און נאָך אַנדערע זיינען פאַר דער צייט געשטאַרבן. אַ נייער עלעמענט האָט זיי פאַרביטן — מערסטנס אַ יונגער. פונדעסטוועגן לעבן נאָך די אַלטע טראַדיציעס. אַ סך מנהגים און איינפירונגען ווערן אָפּגעהיט. די עלטערע שטייען אָן דער שפיץ און זוכן פאַרהיטן די אַלטע אינסטיטוציעס פון אונטערגאַנג.

שמעון ליפשיץ טוט זיין אַרבעט מיט דער זעלבער ליבע און איבער־געגעבנקייט, ווי אַמאָל, כאָטש זי פאַלט אויף אים איצט ניט אָן אַן ערד שווערער ווי אַמאָל. די ערגסטע זאָך איז אָבער, וואָס ער פילט, אַז קיינער שאַצט ניט אָפּ די אַרבעט און קיינער נויטיקט זיך אין איר מער ניט...

עס טרעפט אַ וואָך נאַכאַנאַנד, אַז קיינער קומט ניט אַרויסנעמען קיין איינציקן בוך. ער האָט שוין געפרואווט די פראַגע אויפנעמען עפנטלעך ביי אַ מיטינג, אָבער אַלע זיצן און שווייגן און עפענען קיין מויל ניט אויף. ער ווייס די אורזאַך: זיי האָבן ניט וואָס צו זאָגן... אַז גאַנצענע טעג זיצט מען ביי די קאַרטן און אין די אַוונטן פאַרט מען אויס אין רעסטאָראַנען און נאַכט־קלובן — איז ווען זאָל מען לייענען? איז צו וואָס דאָס לייענען? ...

שמעון ליפשיץ פילט אַ טרויער אין האַרצן. ער קאָן ניט צוקוקן, ווי די ביכער שטייען פאַריתומטע. אים דאַכט זיך, זיי קוקן אויף אים מיט טענות, מיט פאַרדראָס, ווי ער וואָלט דער שולדיקער אין זייער דערנידער־ריקונג געווען...

ער שליסט צו די ביבליאָטעק נאָך אַ שעה אַפויצן מיט גאַרניט און גייט צו זיך אין באַנגעלאַ אַ שווייגנדיקער, מיט אַ געבראַכענער שטימונג.

מ י י ן פ ר י י נ ט

מִיִּין פֿרײַנט און אײך זײַנען צוויי פֿארשיידענע מענטשן — אזוי פֿאר־שיידן, אַז אויבנאויף וואָלט שווער געווען צו געפֿינען עפעס געמײנזאַמעס צווישן אונדז. אײך — אַ רואיקער, אַ געמײטלעכער, וואָס נעמט זאַכן געלאָסן. מײן פֿרײַנט — כאָטש אַ סך עלטער פֿון מיר, אײן די זעכציקער שוין — אַ זשוואַרער, אַן אומרואיקער, וואָס באַוועגט זיך מיט זײַנע פֿלינקע טריטע־לעך, ווי ער וואָלט זיך שטענדיק ערגעץ־וואו געאײלט. אײך — אַ הויכער, אַ דאַרער, וואָס דאָס עסן איז בײַ מיר נײַט פֿון די וויכטיקסטע זאַכן. ער, פֿאַרקערט, אַ נידעריקער, אַ געפֿאַקטער, בײַ וועמען דאָס עסן שפּילט גאַר אַ גרויסע ראַליע, און יעדער מאַלצײט אויף זײַן טיש טראָגט דעם כאַראַקטער פֿון אַ יום־טובֿדיקער סעודה.

אַבער מיט דעם נעמען זיך די אונטערשיידן נײַט אויס. אײך בײַן אַ מענטש, וואָס אײך האָב זיך מײן וועג אײן לעבן. צו יעדער זאַך, וואָס אײך זע אַדער הער, האָב אײך מײן אײגענע באַציאונג. אײך נעם עס נײַט אָן, ווי יענער גײט עס מיר, נאָר באַצײ זיך צו דעם קריטיש. און געפעלט מיר נײַט אַ זאַך, וואַרף אײך עס אַפֿ. אײך האָב בכלל נײַט קײן צו שטאַרקן אַפֿשיי פֿאַר זאַכן בלויז דערפֿאַר, וואָס זײ זײַנען אַלט און אַנגענומען. מײן פֿרײַנט, דאָ־קעגן, איז שטאַרק קאָנסערוואַטיוו. ער האָט נײַט קײן חוש פֿאַר נײַעס. יעדער נײַער געדאַנק איז פֿאַר אים טריף שוין צוליב דעם אַליין, וואָס עס איז נײַ. עקשנותדיק האַלט ער זיך אײן אַלטן און האָט מורא אַ שטויבעלע פֿון דעם אַראַפֿצובלאָזן. ווי ער וואָלט מורא געהאַט, אַז טאַמער וועט מען זיך צו דעם נאָר צורירן, וועט עס אָנהויבן צו צעקריכן און אײנגאַנצן צעפֿאַלן ווערן. אַ סך דיסקוסיעס קומען בײַ אונדז פֿאַר צוליב דעם.

מײן פֿרײַנט איז רײַך און, ווי ער אַליין זאָגט, איז ער באַזאָרגט אויפֿן גאַנצן לעבן. מען קאָן עס סײַ־ווי זען אײן דער אײנגעפֿונדעוועטקײט פֿון הויז און אײן דער זאָרגלאָזיקײט און אויפֿגעלייגטקײט, מיט וועלכער אַלץ באַוועגט זיך דאָרט. אײך, ווידער, בײַן זײַער ווייט פֿון דעם פֿאַרגעניגן. באַזאָרגטקײט און זיכערקײט איז נײַט אויף מײן מזל אויסגעפֿאַלן. אַ סך האָט געהאַלפֿן דערצו, וואָס אײך האָב קײנמאַל קײן חוש פֿאַר דעם נײַט געהאַט, נײַט געזוכט און נײַט געוואוסט. ווי אזוי מען דערגרייכט עס. אַנשטאַט דעם האָב אײך גאַר שטענדיק געהאַט אַן אײנגעבאַרענעם ווידער־געפֿיל צו זאַטקײט און פֿאַרמעגן. עס האָט מיר אויך אַ סך געשטערט מײן אומאַפֿהענגיק האַלטן זיך,

וואָס האָט מיך געמאַכט אומבאַליבט ביי מיינע ברויט־געבער און אָפט אַפילו אַרויסגערופן פיינטשאַפט צו מיר.

עס זיינען פאַראַן נאָך אַ סך אונטערשיידן צווישן אונדז, וואָס וואָלטן געמאַכט אַנדערע צו וואונדערן זיך, וואָס האָט אונדז געקענט צוזאַמען־ברענגען און מאַכן פון אונדז פריינט.

און דאָך זיינען מיר געוואָרן פריינט. עס האָט זיך געפונען עפעס אַזוינס, וואָס האָט אונדז צונויפגעפירט, געהאַלטן צוזאַמענגעבונדן און אָנגעהאַלטן אַן אינטערעס פון איינעם צום צווייטן. עס איז געווען אַ שפרענקעלע אַזאַ, אַ גאָלדן שטויבעלע פון גרויסן ווערט, וואָס איז טיף געלעגן באַהאַלטן אין אים און וואָס פלעגט אַרויסרופן מיינ באַוואונדערונג יעדעס מאָל, ווען עס פלעגט זיך אַנטפלעקן. עס האָט געהאַט אַ גרויסן ווערט פאַר מיר און איך האָב אים שטאַרק געשעצט דערפאַר.

ביי אַלע זיינע חסרונות פאַר מיר האָט דער מענטש פאַרמאַגט אין זיך עפעס אַזוינס, וואָס גרענעצט זיך מיט קולטור, מיט וויסנשאַפט. עס איז געווען אַ זעלטענע אייגנשאַפט, אַ נייגונג, וואָס האָט אים אַרויסגעהויבן, אַרויסגענומען פון דער אַטמאָספערע, אין וועלכער ער האָט געלעבט, און אַוועקגעשטעלט אים אין אַ נייער סביבה, אויף אַ העכערער פלאַך. עס איז געווען זיין נויגונג צו שפּראַך־וויסנשאַפט, צו ווערטער־אַנאַליז, און ליב־שאַפט צו גריבלען זיך און דערגרונטעווען זיך פון וואָנען עס שטאַמען די־און־די ווערטלעך און אויסדרוקן. מיט דער צייט האָט דאָס אַנטוויקלט אין אים אַ ליבשאַפט צום פּאָלקס־וואָרט און צום אוצר פון פּאָלקס־שפּראַך, וואָס איז אַזוי רייך מיט שאַטירונגען און ניואַנסן, חנדלעך און קנייטשן. ער האָט אָנגעהויבן נאַכזוכן, גריבלען זיך אין פאַרשיידענע קוואַלן און פּראוואון זיך דערגרונטעווען צום מקור, צום אורשפּרונג. אין דעם פּרט האָט זיך ביי אים אָנגעקליבן אַ רייכע דערפאַרונג און אַ סך וויסן, מיט וועלכע ער האָט זיך גערן געטיילט מיט אַנדערע, וועלכע האָבן געהאַט אַן אינטערעס פאַר דעם. איך האָב אויך געליטן אויף דער זעלבער „שוואַכקייט“, כאַטש אין אַ פּיל קלענערער מאָס, און דאָס האָט אונדז צוזאַמענגעבראַכט און צוזאַמען־געבונדן.

איך האָב אָנגעהויבן אָפט אַריינקומען צו אים אין הויז אין די פרייע אַזונטן, און ביי אַ גלעזל טיי אָפט דורכלופטערן די צונג איבער אַזעלכע ענינים, וואָס פלעגן אונדז פאַרוויקלען אין אַ שמועס עטלעכע שעה לאַנג. ביסלעכווייז בין איך געוואָרן אַן אייגענער מענטש אין הויז, אַ גאַנצער בן־בית.

איך האָב אָפט געטראַכט פון וואָנען קומט עס צו מיינ פריינט אַזאַ נויגונג, אַזאַ אינטערעס פאַר אַ זאַך, וואָס וואָלט אין דער אמתן געדאַרפט

אים זיין פרעמד. אז די גאנצע סביבה, אין וועלכער ער האָט געלעבט, איז געווען פונקט דער היפוך צו דער אַטמאָספּערע, אין וועלכער זיין איינגע- באַרענער דראַנג האָט זיך גענויטיקט. איינס האָט דאָך סותר געווען דאָס צווייטע.

וויזט אויס, אז דער מענטש איז געבוירן געוואָרן מיט אַ שטאַרקן חוש פאַר דער שפּראַכן-קונסט, און אַט דער חוש האָט זיך בלויז ניט געקענט צעוואַקסן אין דער אַטמאָספּערע, אין וועלכער ער האָט געלעבט, און וואָלט זיך זיכער פּילפאַך מער צעבלייט אונטער גינסטיקערע אומשטענדן. מען וואָלט געדאַרפט זען דעם בייטאַגעדיקן געלט-מענטש און געלט-ספּעקולאַנט, ווי אין אַוונט האָט זיך אין אים גאַר אַ נייע נשמה אַריינגעזעצט, און זיין באַנצער גייסט האָט זיך אַנגעקליידט אין נייע יום-טובדיקע קליידער. ווען דער מענטש האָט עפּעס אַ ניי וואָרט אַנטדעקט, אַ ניי פאַרגעסן ווערטל אַויפגעלעבט, האָט מען געזען, ווי עס לעבט-אויף אין אים אַליין אַ נייער קוואַל פון פרייד און זיין פנים ווערט באַדעקט מיט לויטערקייט און גליק. ווען ער איז געזעסן און געחקירהט זיך איבער דעם אימאויסשעפלעכן קוואַל פון פאַלקס-חכמה און פאַלקס-שאַפונג, האָט מען געזען פאַר זיך אַן אַלטן למדן, וואָס שוועבט איבער דער גמרא און שליסט אויף אירע אוצרות. און מיט וואָס פאַר אַ זין פאַר פינקטלעכקייט! מיט וואָס פאַר אַ פאַראַנטוואָרט- לעכקייט! אַזוי איז דער מענטש געווען קאַרג אויף אַ פעני, קיין גראַשן האָט מען ביי אים ניט געקענט אַרויסקריגן פאַר וועלכן-עס-איז צוועק. אָבער ווען עס איז געקומען צו עפּעס אַ יקר-המציאותל, אַן אַלט ביכעלע, אַ שמה, וואָס האָט געהאַט צו טאָן מיט זיין באַליבטן קעגנשטאַנד — דאָ איז קיין אַפהאַלט ביי אים ניט געווען. ער איז קיינמאַל מיט ליידיקן ניט צוריקגע- באַנגען, וויפל ער זאָל ניט האָבן געדאַרפט באַצאָלן פאַר דעם.

איך פלעג קוקן אויף מיין פריינט, טראַכטן וועגן די צוויי נשמות, וואָס לעבן אין אים, און ניט וויסן, וועלכע באַהערשט אים מער.

אינדערפרי איז דער מענטש גאַר אַן אַנדערער געווען. דעמאָלט איז זיין באַציאונג צו מיר געווען אַ קילערע.

איך האָב דאָס געוואוסט, פלעג איך זייער זעלטן אַריין צו אים אינדער- פרי. אָבער דאָך האָט געטראַפן ניט איינמאַל, אַז ניט האָבנדיק וואָס צו טאָן, בין איך געקומען צו אים. איד האָב געטראַפן דעם מענטשן זיצן אַרומגע- נומען פון אַלע זייטן מיט פרימאַרגן-צייטונגען און האַלטנדיק דעם קאַפּ איינגעגראַבן אין טויזנטער קלייניקע אותיות און ציפּערן. קוים-אויפהויבן- דיק דעם קאַפּ און שוואַך ענטפערנדיק אויף מיין באַגריסונג, פלעגט ער אַרויסברוימען צו דער פרוי, זי זאָל מיך מכבד זיין מיט אַ טעפעלע קאווע.

דאָס האָט שוין אויך געמיינט, זי זאָל מיט מיר שמועסן דערווייל. אַליין פלעגט ער ווידער איינגראָבן דעם קאַפּ אין די ציפּערן, אַרויסלייענענדיק פון דאָרטן, קוים צו הערן, אומפאַרשטענדלעכע ווערטער. אויסטענהנדיק זיך מיט זיך אַליין, האָט ער עפּעס געחשבונט און אַריינגעשריבן אין אַ קליי-נעם ביכעלע.

עס פלעגט נעמען אַ לענגערע צייט, ביז ער האָט זיין אַרבעט פאַר-ענדיקט. ערשט דעמאָלט פלעגט ער אויפהויבן דעם קאַפּ און פריינטלעך זיך ווענדן צו מיר.

— ברוך השם, אַרויסגעקומען די וואָך מיט גלאַטע ביינער, — פלעגט ער אַ צופרידענער זיך ווענדן צו מיר.

אַדער:

— די וואָך איז געווען אַ גאַלדענע וואָך. ווען עס גייט אַזוי יעדע וואָך, קאָן מען אין אַ קורצער צייט נתעשר ווערן...

דאָס רעדט ער וועגן זיינע ווערט-פאַפירן — „סטאַקס" — וואָס כאַטש זיי זיינען אַ פאַר טעג געפאַלן, האָבן זיי זיך אַבער די אַנדערע פאַר טעג אַזוי געהויבן, אַז עס האָט זיך אויסגעגליכן. אַדער איין וואָך האָבן זיי זיך אַזוי „געהויבן", אַז ער איז אַרויס מיט אַ היפשער סומע ריוח.

פון גליק צערעדט ער זיך היפשלעך און הויבט מיך אָן אַריינציען אין זיינע געשעפטן. איך פיל, אַז ער טוט עס פון פריינטשאַפט צו מיר און וואָלט מיך באמת געוואָלט אויך אַריינציען אין די זעלבע עסקים. ער וואַרפט זיך מיט מאַדנע, אומבאַקאַנטע פאַר מיר נעמען פון אַקציעס און קאַמפאַניס, און זשאַנגלירט דערביי אַזוי פלינק מיט ציפּערן, אַז עס ווערט ביי מיר גיך אַ כאַאָס אין קאַפּ. סיי-ווי האָב איך קיין אינטערעס ניט פאַר די געשעפטן פון די פירמעס, און די נעמען זייערע און סומען פון פראַפּיטן לויפן-פאַרביי מיינע אויערן און זעצן זיך דאָרטן ניט אַפּ. אַבער מיין פריינט לאַזט ניט אַפּ. זעענדיק, אַז איך בלייב גלייכגילטיק און פאַרשטיי טאַקע זייער ווייניק, ווערט ער נאָך מער באַרעדעוודיק און הויבט מיך אָן לערנען די „קונסט" פון ספעקולאַציע, ווי אַ רבי קנעלט-איין מיט זיין תלמיד.

— עס איז איינע פון די לייכטסטע זאַכן. מען דאַרף אויף דעם קיין גרויסער מומחה און קיין למדן ניט זיין. מען דאַרף נאָר האָבן אַביסל קאַפּ. איר לייגט אַריין אַ געוויסע סומע און אויף מאַרגן איז עס שוין ווערט מיט אַזויפיל און אַזויפיל מער. איבער נאַכט איז עס צוגעוואַקסן... דאָס איז אייער ריוח, אויף וועלכן איר האָט ניט געדאַרפט אַרבעטן, נאָר עס איז געקומען פון זיך אַליין...

— נו, און ווי איז, אַז אַנשטאַט צו שטייגן, פאַלט גאָר איבער נאַכט?

— וואָרף איך אַרײַן אַ פּראָגע, ווי אַ תּלמיד, וואָס אויסהערנדיק דעם רבין, וויל ער בעסער פּאַרשטיין די סוגיה.

— דאָס מאַכט ניט אויס, — ענטפּערט ער מיר אַביסל אָנגעכמורעט. — ערשטנס טרעפט דאָס זײער זעלטן. די לעצטע יאָרן איז אַלץ, ברוך השם, געאַנגען גוט, באַרג־אַרױף. „סטאַקס“ זײנען איצט ווערט צוויי און דריי מאָל אַזוי פיל, ווי מיט עטלעכע יאָר צוריק. נאָר טאַמער פּאַסירט אַמאָל: עס פּאַלט — איז ווער הייסט איך כאַפּן אויף מאַרגן און פּאַרקויפּן? פּאַוואַליע! מען איילט זיך ניט... מען וואַרט־צו אַ פּאַר טעג, הויבט זיך ווידער אָן צו הויבן. אַט דעמאָלט, זעט איר, איז די שעת־הכושר צו פּאַרקויפּן... דעמאָלט זאָל זיך אַ צווייטער האַלטן מיט זיי, איר האָט אייערס אַרויסגעקראַגן.

— צו וואָס דאַרף מען עס? — ווערט מיר שוין אַ ביסל נישט־אינטער־רעסאַנט דער גאַנצער שמועס און עס הויבט מיך גאָר אָן צו פּאַרדריסן, וואָס ער מײנט, אַז איך ווער ערנסט אַרײַנגעצויגן אין אים. — און צו וואָס דאַרפט איר עס — ווענד איך מיך שוין צו מײן פּרײַנט פּערזענלעך, כמעט אינטיים: — פּאַרלוסט, צי ריוח — עס איז פּאַרבוזן מיט אויפּרעגונג, מיט האַרץ־קלאַפעניש, מיט שרעק: טאַמער, חלילה... איז, צו וואָס דאַרפט איר עס? ספּעציעל, ווען דער דאַקטאָר האָט איך אָנגעזאָגט אויסצומיידן יעדע קלענסטע אויפּרעגונג...

— ע, ווערט ער שוין טאַקע אַביסל אויפּגערעגט: — דאָ קען מען באַלד זען, אַז איר זײט ניט באַקאַנט אין הלכות ממונות... געדענקט איר, וואָס אין פּסוק שטייט? „מצוה גוררת מצוה“ און „עבירה גוררת עבירה“... ווער עס האָט איין הונדערטער, וויל צוויי, און ווער עס האָט צוויי, וויל נאָך מער... בלויז טויטע ווילן גאַרנישט, אַ לעבעדיקער מענטש וויל נאָך און נאָך...

זײנע אויגן צעגלאַנצן זיך, די באַקן באַדעקן זיך מיט אַ רויטלעכער פּאַרב, און ער גײט־אַרײַן אין אַן אַלץ שטאַרקערער התלהבות וועגן דער געלט־בירושע און אירע גליקן.

עס הויבט מיך אָן שטאַרק פּאַרדריסן אויף זיך, וואָס איך האָב זיך געלאָזט אַרײַנציען אין אַ דיסקוסיע, וואָס איז מיר אינגאַנצן פרעמד און וואָס באַליידיקט מײן גאַנצן קוק אויפּן לעבן.

איך וויל פּאַרענדיקן דעם שמועס וואָס גיכער. ניט־זוילנדיק, כמעט טראַציק, רײסט זיך ביי מיר אַרויס אַ פּראָגע:

— נו, און ווי איז, אויב דאָס זײַנקען האַלט־אָן מער ווי איין טאַג, מער ווי צוויי, און גיט מיטאַמאָל אַ פּאַל אין שאול־תּחיתה, אַט אַזוי, ווי ס'האָט שוין טאַקע איין מאָל פּאַסירט?...

די פראגע טרעפט מיין פריינט, ווי איך וואלט אים דערלאנגט מיט עפעס. ער ווערט מיטאמאל שטארק בלאס. די גאנצע פארב פון פנים פאר-שווינדט. זיינע אויגן גיסן זיך אן מיט פרעמדקייט און פארביסנקייט. ניט ווי מיט זיין שטימע שרייט ער אויס:

— דאָס קאָן ניט זײן! דאָס וועט ניט זײן! ... שונאים וועלן דאָס ניט דערלעבן! ...

און ווענדנדיק זיך צו מיר מיט אַ בליק אַנגעגאַסן מיט שנאה, אַזאַ ווי איך האָב נאָך קיינמאַל בײ אים ניט געזען, פלאַצט ער אַרויס:

— דאָס איז פּראָפּאַגאַנדע, מיין פריינט, פּראָפּאַגאַנדע! ... איר רעדט איצט, ווי יענע דאָרטן! ... מיר קאָן מען ניט אָפּשרעקן ...

פון אויפּרעגונג טוט ער אַ פּאַל צוריק אויפן שטול. איך אַליין דער-שרעק זיך אויך. איך פיל זיך שולדיק, כאַטש איך ווייס ניט גענוי אין וואָס. אָבער איך ווייס, אַז מיין פריינט טאָר זיך ניט אויפּרעגן.

זיין פרוי, וואָס מישט זיך געוויינטלעך ניט אַריין אין אונדזערע שמועסן, שפּרינגט אויף פון איר שטול, לויפּט-צו צו מיר און הויבט מיר אָן בעטן:

— זעט, איך בעט אייך, רעדט ניט מיט אים וועגן דעם. רעדט בעסער וועגן אייערע ספרים. ער טאָר זיך ניט אויפּרעגן ...

עס פּאַרדריסט מיר שוין אויף דער גאַנצער זאך: צו וואָס האָב איך געדאַרפט קומען צו אים אינדערפרי? און צו וואָס האָב איך זיך געדאַרפט לאָזן אַריינדרייען אין דעם גאַנצן שמועס? כאַטש איך פיל זיך ניט שולדיק, פּרוואוּ איך זיך פּאַרענטפּערן:

— איך האָב גאַרנישט געמיינט קיין שלעכטס. איך האָב בלויז אַרויס-געזאָגט אַ השערה ...

עס האָט לאַנג גענומען, ביז מיין פריינט האָט מיר יענעם פּרימאַרגן מוחל געווען.

אַ צײט בין איך געווען פאַרנומען מיט עפעס און לאַנג ניט געקענט באַזוכן מיין פריינט.

אין די צײטונגען האָבן זיך כמעט יעדן טאָג גענומען איבערחזרן שטיק-לעך נייעס, אַז די פרייזן אויף „סטאַקס“ האַלטן אין פּאַלן. די צײטונגען האָבן געדרוקט לאַנגע דערקלערונגען וועגן דעם, וואָס עס פּאַראוואַכט דאָס פּאַלן. דער ענין איז מיר אַריין אין קאָפּ. זײַנט יענעם שמועס מיט מיין פריינט, בין איך עפעס געוואָרן ווי אַ מחותן צו דער זאך.

עס איז מיר איינגעפאלן א געדאנק, אז אפשר, כאטש איך האב ניט קיין צייט, וואָלט איך געדארפט באַזוכן מיין פריינט און אפשר זאָגן אים אַ וואָרט פון טרייסט. אָבער באלד האָב איך אַ טראַכט געטאָן, אז אפשר איז בעסער ניט צו באַזוכן אים איצט: מיין אַנוועזנהייט קאָן אים נאָך מער אויפרייצן.

אַזוי איז געבליבן. איך האָב מיין פריינט ניט באַזוכט, אָבער די נייעס אין די צייטונגען האָב איך פון איצט אָן נאָכגעפאלגט מיט מער אינטערעס. איך האָב זיך געפילט, ווי אַ מיין שותף צו זיי, אַ נוגע בדבר...

צום באַדויערן איז מיר צו־לאַנג ניט אויסגעקומען צו לייענען. אין איין פרימאָרגן, איך בין נאָך געלעגן אין בעט, ערשט עס קלינגט דער טעלעפאָן. איך האָב אויפגעציטערט. עפעס ווי דאָס האַרץ וואָלט מיר געזאָגט. אַ פאַר־וויינטע, אַ צעטרייסלטע, האָט מיין פריינטס פרוי מיר אָנגעזאָגט די טרויע־ריקע בשורה, אז מיין פריינט איז נעכטן אָונט אַוועקגעפאלן טויט, און זי בעט מיך קומען העלפן אַראָנזשירן די לוויה.

איך בין געגאַנגען צו דער לוויה מיט אַ צעבראַכן האַרץ. איך האָב גע־טראַכט וועגן די צוויי נשמות, וואָס האָבן געלעבט אין מיין פריינט, וועגן זיין מעת־לעת, וואָס איז געווען צעטיילט אויף צווייען, און אז כאַטש גע־שטאַרבן איז ער אין אָונט, האָט אָבער גורם געווען זיין טויט — דער טאָג.

ש ו ו ע ס ט ע ר

עס איז געווען מיט אַ יאָר אַכט-און-דרייסיק צוריק.

פון ענגלאַנד איז אַ שיף אָנגעקומען און אויסגעלאָדן אין דעם ניר-יאַרקער האַפן הונדערטער עמיגראַנטן, מערסטנס יידן — פון פוילן, גאַליציע, אונגאַרן און רומעניע, צווישן זיי אויך די צוויי שוועסטער גיטל און ריווטשע בעלזער.

די שוועסטער — די ערשטע מיט צוויי יאָר עלטער פון דער צווייטער — האָבן דאָ קיין משפּחה אין לאַנד ניט געהאַט. בלויז לאַנדסלייט אַ צאָל — באַקאַנטע און אומבאַקאַנטע — ווי אויך אייניקע יוגנט-חברטעס פונעם היימישן שטעטל.

דאָך האָבן זיי זיך די גאַנצע צייט פון וועג ניט געפילט עלנט. פאַר-קערט, זיי האָבן זיך געהאַלטן גאַנץ רואיק און געמיטלעך, ווי זיי וואָלטן צו אַ רייכן פעטער געפאַרן. אָדער געהאַט דאָרט עמעצן אַנדערש, אויף וועמען מען קען זיך פאַרלאָזן און אָן וועמען מען קען זיך די ערשטע צייט אָנשפאַרן.

די אורזאָך איז געווען, וואָס די שוועסטער זיינען געפאַרן ניט גאָר אַליין. מיט זיי צוזאַמען, טאַקע פונעם זעלבן שטעטל, איז מיטגעפאַרן פישל האַנציגער, אַ פינף-און-צוואַנציק-יאַריקער בחור, אַ פריילעכער, אַ לעבעדיקער, וועמעס גאַנצער אייסזען האָט געאַטעמט מיט זיכערקייט. אונ-טער זיין השגחה האָבן זיך די שוועסטער געפילט רואיק און געהאַט די זיכערקייט, אַז זיי האָבן זיך אויף וועמען צו פאַרלאָזן.

פישל איז געווען אַנדערש פון די אַנדערע עמיגראַנטן. יענע האָבן אויסגעקוקט ווי צעשראַקענע האַזן, וואָס יעדער שאָרף פון אַ בלעטל האָט פאַר זיי עפעס געמיינט. זיי האָבן זיך געהאַלטן אַלע צוזאַמען, ווי זיי וואָלטן געגלויבט, אַז געמיינזאַמקייט וועט לייכטער מאַכן זייער לאַגע. זיי האָבן געהאַט צעשראַקענע אויגן און אומגעגאַנגען מיט נערועזע טריט.

די עמיגראַנטן זיינען געווען אַ צערודערטער עלעמענט. זיי זיינען געווען צערודערט פון איבערלאָזן אַ היים, אָן איינגעזעסן ווינקל, און לאָזן זיך אין מרחקים, וואו קיין זאָך איז ניט געווען באַשטימט און איינגעשטעלט. אויף זייערע באַקן זיינען נאָך ניט געווען פאַרטריקנט די טרערן און הייסע קושן פון געליבטע און טייערע, און אין די אויערן האָבן נאָך געקלונגען די אַנזאַגן פון טאַטע-מאַמע, אָדער אַנדער נאָענטער משפּחה.

עס איז ניט געווען קיין קלייניקייט צו פאַרלאָזן אַן אַלטע היים, וואו

מען איז געבאָרן געוואָרן און אויפגעהאָדעוועט זיך און יעדעס שטיינדעלע איז פול געווען מיט דערינערונגען, און לאָזן זיך אין אַ ווייטן וועג, אין אַ נייעם לאַנד. איז מען געווען אויפגעברויזט פון דעם איבערבייט, פון דעם וואָס איז פאָרגעשטאַנען, און פון דער גאַנצער צוקונפט, וואָס איז דערווייל געווען פאָרהיילן אין נעפל, אין אומזיכערקייט.

די אַלטע היים האָט געצוואונגען צו פאָרלאָזן זי און די נייע האָט געלאָקט מיט צוזאָג און מיט ענדערונג צום בעסערן. אָבער אינמיטן איז דערווייל געשטאַנען אַן אומבאַשטימטער חלל, אַנגעפילט מיט פראַגן און מיט צווייפלען.

עס איז געווען אַ וויכטיקער מאַמענט אין יעדנס לעבן, אַ גרויסער מאַמענט. מען האָט געפילט: מען גייט אַריבער אַ גרענעץ, אַ ליניע, פון וועלכער עס איז כמעט קיין צוריקקער ניטאָ. עס איז אַ נייע וועלט — די וואָס שטייט פאַר זיי פאַר, מיט אַ נייער שפראַך, נייע זיטן און אַ נייעם אַרט לעבן, צו וועלכן מען וועט זיך מוזן צופאַסן און צו וועלכן מען וועט זיך מוזן איינברעכן.

איז ווי וועט פאָרקומען די דאָזיקע ענדערונג? וועט עס פאָדערן קרבנות, אָדער ניין? וועט די צופאַסונג אַנקומען לייכט, אָדער שווער? וועט עס מוזן דורכגעפירט ווערן שנעל, אָדער עס וועט קענען אַנגיין בהדרגהדיק?

אָט די און אַנדערע פראַגן האָבן געמאַטערט יעדן איינציקן עמי-גראַנט און געהאַלטן דעם גאַנצן וועג געשפאַנט און אַנגעשטרענגט. די גאַנצע צייט כמעט איז מען געשטאַנען אויפן דעק אין גרופקעס און רעדלעך און דיסקוטירט צווישן זיך און הייס דעבאַטירט. אַלע האָבן געוואוסט, אַז קיינער פון זיי ווייס ניט מער פונעם צווייטן, און דאָך איז גענוג געווען, אַז איינער זאָל אַרויסזאָגן אַ וועלכע עס איז השערה, אַז באַלד זאָל זיך עס צעטראַגן איבערן גאַנצן דעק ווי אַ זיכערער פאַקט, און מענטשן זאָלן אומלויפן צעטומלטע און צולויפן איינער צום צווייטן איבערפרעגן:

— האָ, האָסט געהערט! וואָס זאָסט דו אויף דעם? ...

איבערהויפט, ווען אויפן שיף האָט זיך געפונען אַן אַמעריקאַנער, וואָס האָט זיך אומגעקערט פון אַ באַזוך אין אייראָפּע, איז די גאַנצע דעק געווען אַרומגעקליבן אַרום אים. מען האָט זיך געשפאַרט איינער אויפן צווייטן צו כאַפן אַ וואָרט פון אים, און, צי מען האָט געקענט כאַפן, צי ניט, האָט מען זיך אַלצאיינס געשפאַרט.

אַ סך מאַל, כאַטש מען איז זיכער געווען, אַז יענער בלאַפט, כדי צו מאַכן אַ שטאַרקן איינדרוק, אָדער באַרימט זיך מיט גוזמאות וועגן זיך

אליין, האָט מען דאָך עס באַלד צעטראָגן איינער צום צווייטן און געוואַלט וויסן, וואָס האָט יענער צו זאָגן וועגן דעם.

— האָ, וואָס דענקסטו? מען קען זיך פאַרלאָזן אויף אים? ...

אַזוי האָט דער עולם געלעבט אין שטענדיקן אויפברוי, אין שטענדיקער אויפֿרעגונג, וואָס איז געוואָקסן אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער, וואָס נעענטער די שיף איז צוגעקומען צום נייעם לאַנד.

איין פּיֿשל האָט זיך די גאַנצע צייט געהאַלטן רואיק, ווי אים וואַלט דער גאַנצער טומל ניט אָנגעגאַנגען. אין זיינע אומלויפנדיקע פּריילעכע אייגעלעך האָט זיך געשפּירט אַן אָפּשפּאַטונג און חוזק איבער די, וואָס לויפן אַרום און האַווען און שמייען.

ער איז זיכער געווען אין זיך. ער האָט קיין מורא ניט געהאַט פאַרן איבערגאַנג. אַ ביסל איז ער געווען צוגעגרייט פאַר דעם, און דאָס איבער-ריקע, האָט ער געטראַכט, וועט ער לייכט בייקומען.

פּיֿשל האָט געהאַט אַ סך דערפאַלג אין דער היים — אין אַלץ כּמעט: ביי מיידלעך, אין געשעפט, און אין אַלץ וואָס ער האָט פאַרטראַכט און געוואַלט דורכפירן. דאָס האָט געשאַפן ביי אים אַן איינגעגלויבטקייט אין זיך, אַ זיכערקייט און אַן אָפּטימיסטישן קוק אויף דער צוקונפּט בכלל. איצט איז דאָס אים שטאַרק צונויף געקומען. זיין זיכערקייט האָט ניט נאָר אים אַליין געמאַכט זיך האַלטן אַנדערש פון די אַנדערע עמיגראַנטן, נאָר אויך אָנגעשטעקט ביידע שוועסטער, וועלכע האָבן זיך, אונטער זיין השגחה, געפּילט רואיק און ניט באַזאָרגט.

איינגעטלעך איז פּיֿשל גאַרניט אַזוי געצוואונגען געווען צו עמיגרירן, ווי די אַנדערע. אין שטעטל האָט ער געהאַט אַ גוטן נאַמען פאַר אַ פעאיקן און ראַיעלן סוחר און האָט אָנגעפירט מיטן טאַטנס שניט־געשעפט, וואָס איז געווען דער גרעסטער אין שטעטל. קיין פּרנסה, הייסט עס, ווי די אַנדערע, האָט אים ניט אויסגעפעלט. אויב ער האָט יאָ באַשלאָסן איבער-צוגעבן דאָס געשעפט דעם טאַטן און אַליין אַוועקפאַרן, איז עס געווען צוליב גאַנץ אַנדערע אורזאַכן.

ערשטנס, כאַטש פּיֿשל האָט געקענט די ביידע שוועסטער אין שטעטל פון גאַנץ לאַנג שוין, האָט ער אָבער ערשט מיט אַ יאָר צוריק דערפּילט, אַז ער איז ניט גלייכגילטיק צו איינער פון זיי, דער אינגערער, ריווטשען. ער האָט אָנגעהויבן מיט איר אַרומגיין און, כאַטש קיינמאַל אָפּן האָבן זיי וועגן דעם ניט גערעדט, האָבן זיי אָבער שטילערהייט געקוקט אויף זיך ווי אויף אַזעלכע, וואָס פּריער אַדער שפעטער וועלן זיי חתונה האָבן. און ווען ביידע מיידלעך האָבן באַשלאָסן צו פאַרן קיין אַמעריקע, ווייל זיי האָבן גאַרנישט געהאַט וואָס צו טאָן אין שטעטל, האָט פּיֿשל באַשלאָסן איבער-

צולאָזן דאָס געשעפט דעם פּאַטער, צונויפּשלאָגן די נויטיקע סומע געלט און מיטפּאַרן מיט זיי.

צווייטנס, איז דאָ געווען נאָך אַן אורזאָך. פישל איז פון דער נאַטור געווען אַן אומרואיקער מענטש. ער האָט ליב געהאַט איינצושטעלן און ריזיקירן, אַ סך מאָל אַפילו, ווען אַלץ האָט אויבנאויפיק אויסגעקוקט צו זיין קעגן אַלע אַנגענומענע סוחרישע איינשטעלונגען. מערסטנס איז ער אַרויס דער געווינער.

אַבער דאָס קליינע שטעטל אין פוילן האָט אים אויסגעקוקט צו-ענג פאַר זיין אונטערנעמערישער נאַטור. אַ מענטש מיט שוואונג האָט זיך דאָ נישט געהאַט וואו אויסצוקערעווען. אַמעריקע — פון אַלץ וואָס ער האָט געהערט און געלייענט — האָט אויסגעקוקט צו זיין דער ריכטיקער פּלאַץ פאַר אים.

פישל האָט דעריבער ניט מורא געהאַט פאַרן נייעם לאַנד. פאַרקערט, ער האָט וואָס שנעלער געוואַלט אַנקומען אַהין און גלייך זיך נעמען אויס-פרובירן זיינע כוחות.

נאָך לאַנג פאַרן אַוועקפאַרן האָט ער זיך גענומען לערנען ענגליש, און אין די פאַר וואָכן, וואָס זיי זיינען אַלע געשטאַנען אין לאַנדאָן, האָט ער זיין ענגליש-וויסן נאָך מער פאַרגרעסערט. אַזוי, אַז אַלץ האָט אויסגעקוקט גרייט פאַרן גרויסן אַנפאַנג.

אויף דער שיף האָבן די עמיגראַנטן באַלד פיינט געקראָגן פישלען. זיי האָבן דערשמעקט אין אים איינעם, וואָס האָט גאָר אַנדערע אינטערעסן און איז ניט פון זייער מין. זיי האָבן ניט געקענט פאַרטראָגן זיין זיכערקייט און זיין רואיקייט. זיין געלעכטער האָט זיי דענערזוירט. זיי האָבן אים אי מקנא געווען, אי געהאַסט. זיי זיינען צו אים קיינמאָל ניט צוגעקומען מיט זייערע פּראָגן און מאַטערנישן. און איז ער צופעליק צו זיי צוגעקומען, האָט זיך דער עולם ביסלעכווייז פאַרנאַנדערגערוקט, ווי זיי וואַלטן ניט געוואַלט, ער זאָל זיך צוהערן צו זייערן אַ שמועס. נאָר סיי ווי האָט ער זיי באַגלייט מיט זיין שפּאַטישן שמייכל און געקוקט אויף זיי, ווי אויף אַ סטאַדע שעפּסן, וואָס ווייסן ניט נאָך וואָס און וואוהין זיי גייען, נאָר טראָגן זיך בלוז דערפאַר, ווייל עמעצער טרייבט זיי.

2.

די שיף האָט אויסגעלאָדן די עמיגראַנטן אין האַפּן און באַלד איז יעדערער אַוועק צו וועמען ער האָט געהאַט צו גיין: ווער צו אַ פריינט, ווער צו משפּחה און ווער אַזוי צו אַ לאַנדסמאַן.

פישל האָט די ערשטע זאָך געזען, אַז די מיידלעך זאָלן איינגעאַרדנט

ווערן. לאַנדסלייט האָבן פֿאַר זיי ערגעץ־וואו אַ צימער געקראָגן, און גע־
נומען ביסלעכווייז באַקאָנען, סיי מיט דער שטאַט און סיי מיט די היגע
פֿירונגען.

נאָך עטלעכע טעג אויסרוען זיך זיינען ביידע שוועסטער אַוועק אַר־
בעטן אין פֿאַרשיידענע שעפּער, ביי פֿאַרשיידענע פֿאַכן, לויט דעם, ווי
עס האָט איינער בעסער געצויגן.

פֿישל האָט זיך איצט גענומען זאָרגן וועגן זיך אַליין.
ווען די לאַנדסלייט האָבן אים אויך געוואָלט באַזאָרגן אין אַ שאַפּ,
האַט ער זיי אָנגעקוקט מיט אַ שפּאַטישן געלעכטער, ווי איינער זאָגט:
"קיינ בעסערס האָט איר שוין גאָר פֿאַר מיר ניט געפונען?" און ווען זיי
האַבן פֿאַרט געוואָלט דערגיין, ביי וואָס ער קלייבט זיך דאָ איינצואַרדענען,
האַט פֿישל פֿאַרוואונדערט זיי אָנגעקוקט: וואָס הייסט, ביי וואָס? ער איז
דאָך אַ קרעמער פון דער היים, וועט ער דאָ אויך קענען טאָן דאָס זעלבע:
עפענען אַ קראַם, און אפשר טאַקע אַ שניט־געשעפט...

די לאַנדסלייט האָבן זיך איבערגעקוקט און געזוכט צו באַהאַלטן פון
אים זייער סאַרקאַסטישן שמייכל. ס'האַט געהייסן: וואָס חלומט ער דאַרטן,
דער "גרינהאַרן"? וואָס דענקט ער, ס'איז דאָס שטעטל? ס'איז אַמעריקע...
ביי זיך האָט יעדערער געטראַכט: זאָל ער דאָ נאָר אָפּזיין אַ פֿאַר
וואַכן, וועט ער זיך אויסניכטערן...

ווען זיי האָבן אָבער געזען, ווי דער "גרינהאַרן", וואָס איז ערשט
מיט אַ פֿאַר טעג צוריק אַראָפּ פון שײף, קען זיך שוין גאַרניט שלעכט
פֿאַרשטענדיקן אין ענגליש — אַ זאָך, וואָס האָט זיי גענומען יאָרן —
האַבן זיי מיטאַמאָל באַקומען רעספּעקט פֿאַר אים און מערניט געלאַכט
פון אים אין האַרצן, נאָר ערנסט אויסגעהערט זיינע פלענער וועגן זיך.
ווען ער האָט זיי געבעטן אַוועקפֿירן אים אין "מאַרק" אין דער געדיכט־
יידישער געגנט, וואו עס מוזן דאָך מסתם זיין אַזעלכע קראַמען, ווי זיין
טאַטנס אין דער היים, האָבן זיי עס ניט אָנגענומען פֿאַר אַ נאַרישקייט,
נאָר געזען אים גערן אַרויסצוהעלפֿן.

פֿישל איז פונעם ערשטן באַזוך ניט איבערראַשט געוואָרן. ער האָט
ניט געפונען קיין סך אַנדערש, ווי אין דער היים, מערניט צוגעבראַקט
אַ ביסל מיט אַ ספעציעלן אַמעריקאַנער קאַלאַריט...

פֿישל האָט זיך מער ניט גענויטיקט אין קיינעמס הילף. ער האָט
אויסגעפונען ווי אַזוי אַליין צו פֿאַרן אַהין און האָט אָנגעהויבן יעדן פֿרי־
מאַרגן אַרויסלאָזן זיך אין די האַנדלס־גאַסן פון דער געדיכט־אַרעמער
יידישער באַפעלקערונג. ער האָט אָנגעהויבן אַרומשמעקן און אַרומטאַפֿן
און צוקוקן זיך, ווי אַזוי אַלץ גייט אָן. ער פלעגט זיך אָפּשטעלן ביי שטעלכ־

לעד, זען ווי פרויען לייגן איבער די סחורה אפשר הונדערט מאָל, איידער זיי קויפן זי, און ווי זיי דינגען זיך מיט די פאַרקויפערס. עס איז ניט געווען קיין סך אַנדערש, ווי אין דער היים...

ער האָט אָנגעהויבן כאַפן דעם שניט. ער האָט אָנגעהויבן פאַרשטיין די פסיכאלאָגיע פון דער אַרעמער קויפערין און וואָס פאַר אַ קונצן דער פאַרקויפער דאַרף אָנווענדן, כדי זיין סחורה צו פאַרקויפן. אים האָט זיך געדאַכט, אַז ער הויבט אָן פאַרשטיין אַמעריקע — דערווייל נאָר דעם איין ווינקל אירן...

ווען ער האָט זיך געפילט גענוג גרייט, האָט ער באַשלאָסן, אַז איצט איז די צייט אָנצוהויבן. ער האָט אויסגעזוכט אַ שניט־קרעמל ערגעץ אין אַ קעלער און אָנגעבאַטן זיך אַרויסהעלפן דעם יידן, סיי אין אויספאַקן און צעלייגן די סחורה, סיי אין האַלטן די קראַם אין אַרדענונג, און אַפילו אויך אין פאַרקויפן. דעם יידן איז שווער געווען צו דערקענען, אַז דער בחור איז אַ „גרינער“ און איז ערשט בלויז אַ פאַר וואָכן דאָ אין לאַנד.

שפּעטער מיט עטלעכע וואָכן האָט פּישל איבעראַשט די לאַנדסלייט זיינע מיט דער באַקאַנטמאַכונג, אַז ער האָט אָפּגעדונגען אַ „סטענד“ פאַר זיך, און אַז ער פאַרקויפט רעשטלעך סחורה, נאָך וואָס עס איז אַ נאָכפראַגע אין דער אַרעמער געגנט. די לאַנדסלייט האָבן זיך ווידער איבערגעקוקט, אָבער דעם מאָל שוין גאַר מיט אַן אַנדער קוק. עס האָט געמיינט: דער מענטש איז ניט גלייך צו די אַנדערע געקומענע. דער וועט אַוועק גאַר ווייט...

זיינענדיק אַ גאַנצן טאַג פאַרנומען מיט זיך, האָט פּישל אָפּגעגעבן די אַוונטן פאַר די שוועסטער. ס'איז געוואָרן כמעט ווי אַ נאַטירלעכע זאַך, אַז יעדן פאַרנאַכט, באַלד ווי ער פאַרטיקט זיך אָפּ מיטן „סטענד“, זאָל פּישל אַוועק צו די מיידלעך. אַדער די שוועסטער האָבן געמאַכט „סאַפּער“ אינעם צימער זייערן און מען האָט געגעסן אין דרייען, אַדער מען איז צוואַמען געגאַנגען עסן אין אַ רעסטאָראַנדל.

ניט אַלע מאָל האָט גיטל, די עלטערע שוועסטער, זיך געפילט גוט צווישן זיי. אַ סך מאָל האָט זיך איר געדאַכט, אַז זי איז אַן איבעריקע, אַ שטערונג. זי האָט דעריבער באַמיט זיך איבערצולאָזן זיי אליין, אַדער לאָזן זיי גיין ערגעץ־וואו אָן איר. אָבער ריווטשע, פאַרשטייענדיק דער שוועסטערס פאַרלעגנהייט, האָט דווקא באַמיט זיך צו געבן איר צו פּילן, אַז זי איז דאָ גאַרניט קיין איבעריקע, נאָר פּונקט אַזאַ געוואונטשטער מיטגליד, ווי יעדער איינער פון זיי.

בכלל זיינען ביידע שוועסטער, וועלכע זיינען נאָך אין דער היים גע-

ווען שטארק איבערגעגעבן איינע דער אנדערער, זיינען דא אין דער פרעמד געווארן נאך צוגעבונדענער איינע צו דער צווייטער און נאך געטרייער. אויך פישל האָט ניט אַרויסגעוויזן די מינדסטע אַנדייטונג, אַז גיטל איז אַ וועלכע עס איז שטערונג פאַר זיי.

דאָס קליינע צימערל פון די צוויי שוועסטער איז געוואָרן ווי אַ מין וואַרעמע נעסט, וואו אַלע דריי האָבן זיך אויסגעלעבט און וואו עס האָט געהערשט אַ שטילער איינגעהאַלטענער גליק.

ריווטשע האָט באַטראַכט פישלען פאַר איר חתן. אָבער וועגן חתונה-האַבן האָט זי נאָך גאַרניט געוואָלט טראַכטן. זי האָט געוואַרט אויף דער צוקונפט און געהאַפּט, אַז אויך גיטל וועט דאָ אַנטרעפן איר באַשערטן, און דעמאָלט וועלן ביידע פראַווען זייערע חתונות — אפשר אין איין טאָג און אין דעם זעלבן זאָל...

3.

פישלען איז אַוועק גוט מיטן „סטענד“. די פרויען האָבן אים ליב געהאַט און געטרױט אויף זיין וואָרט. מיט אים האָבן זיי זיך געדונגען ווייניקער, ווי מיט וועמען אַנדערש. פאַר דער קורצער צייט האָט פישל זיך אַזוי איינגעברגערט, אַז עס איז שווער געווען צו דערקענען, אַז דער בחור איז דאָ אַ גאַנץ קורצע צייט ערשט אין לאַנד. זיין פירונג איז געווען ווי פון אַ געניטן סוחר, וואָס איז שוין ווער ווייס וויפל יאָרן אין דעם גע-שעפט. ער האָט דערלערנט די פסיכאָלאָגיע פון די קונדן און געקענט מיט זיי אַנגיין בעסער ווי אַלטע געניטע הענדלער.

עס האָט לאַנג ניט גענומען, ווי ער האָט פאַרקויפט דעם „סטענד“ און געדונגען אַ קראַם צו עפענען אַן אייגענעם שניט-געשעפט, אַ „דריי-גודס“, ווי מען רופט דאָס אין לאַנד.

איצט האָט פישל אַנגעהויבן קוקן אויף זיך, ווי אויף איינעם, וואָס הויבט זיך אַן „אַרויפאַרבעטן“. ער האָט געזען, אַז זיין חלום וועגן אַמעריקע הויבט-אָן פאַרווירקלעכט ווערן, איז ער דעריבער געווען אין אַ באַזונדער אויפגעלייגטער שטימונג און אויסגעגאַסן זיין גאַנצע גוטסקייט אויף די צוויי שוועסטער. דער שבת-צונאַכט איז געוואָרן אַ יום-טובֿ-דאַטע און דער בעסטער און שענסטער אָונט פון דער וואָך: צוערשט אַ מאָלצייט אין אַ רעסטאָראַן, דערנאָך אַ קאַנצערט, אַדער אַ טעאַטער, אַדער גאַר די אַפּע-רע... אַהיים איז יעדערער געקומען אַן אַנגעזאַפּטער מיט פרייד און פאַר-ווילונג, גענוג אונטערצוהאַלטן דעם גייסט פאַר אַ גאַנצער וואָך.

ריווטשע איז געווען באַזונדערס גליקלעך און צוליב איר אויך שוין גיטל.

דער נייער געשעפט איז אוועק גוט. פישל האָט געקראָגן אַ נאָמען פון אַ ראַיעלן געשעפטסמאַן און קונדן האָבן זיך געצויגן צו אים פון דער גאַנצער געגנט. די קראָם זיינע איז שטענדיק געווען געפאַקט מיט קוינים, און דאָס אַליין איז שוין געווען אַ צוציאונג פאַר נייע קויפער, אַז זיי זאָלן זיך שפּאַרן און דווקא וועלן קויפן דאָ.

אינגיכן האָט פישל דערפילט, אַז פירן ווייטער די קראָם איינער אַליין איז פאַר אים געוואָרן אוממעגלעך. ער מוז האָבן נאָך עמעצען, וואָס זאָל אים באַפרייען ווינציקסטנס פון אַ טייל פון דער אַרבעט: פירן די ביכער, צאָלן די „בילס“, פאַרבייטן אים, ווען ער מוז ערגעץ אוועקגיין, און דאָס גלייכן. דאָס געשעפט איז געגאַנגען צוגוט פאַר איין איינציקן מענטשן.

ער האָט שוין געוואָלט אַטהויבן זוכן אַ מיידל, אַן אַרויסהעלפערין, אָבער דאָ איז אים איינגעפאלן אַ געדאַנק: צוליב וואָס זוכן אַ פרעמדע, אַז ער האָט אַן אייגענע... פאַרוואָס ניט ריווטשע? .. עס וואָלט ווירקלעך געווען אַ גוטער פּלאַן: אי זי וואָלט זיך באַפרייט פון שאַפ, אי ער וואָלט זיך אויף איר געקענט פאַרלאָזן, און אי ער וואָלט זי שטענדיק געהאַט לעבן זיך... ער איז זיכער געווען, אַז ריווטשע וועט אָננעמען דעם פּלאַן מיט ביידע הענט.

אָבער ריווטשע האָט זיך גראַד ניט אָנגעכאַפט. אין דער ערשטער מינוט איז זי אַ ביסל צעטומלט געוואָרן פונעם אומגעריכטן פאַרשלאַג. באַלד אָבער איז זי געקומען צו זיך און איבערקאַכנדיק דעם פאַרשלאַג אין זיך, האָט זי דערפילט, אַז זי איז אינגאַנצן קעגן אים.

פישל איז געווען אַ ביסל באַליידיקט, נאָכדעם ווי ער איז זיכער געווען, אַז ער קומט צו איר מיט אַן אָנגענעמען סיורפרייז. אָבער ריווטשע האָט אים געפרוואוּט איבערצייגן, אַז דער פּלאַן איז ניט גוט פאַר ביידן: ניט פאַר אים און ניט פאַר איר. ניט זי וועט זיך אַריינפאַסן, און ניט ער וועט האָבן פון איר העם נוצן, וואָס ער דערוואָרט. דער רעזולטאַט קען זיין אַ ניט-אָנגענעמער פאַר זיי ביידן...

פאַר דער צייט, וואָס ריווטשע האָט געאַרבעט אין שאַפ, איז מיט איר פאַרגעקומען אַ שטאַרקע ענדערונג. אין דער היים וואָלט זי זיך קיינמאַל ניט פאַרגעשטעלט, אַז דאָס וועט מיט איר פאַסירן אַזוי לייכט: פון אַ קליינשטעטלדיקן באַלעבאַטישן מיידל ווערן אַן אמתע שאַפ-אַרבעטער טערין און צופאַסן זיך צו דער אַרבעט אַזוי, אַז ניט נאָר זאָל זי זי ניט פיינט האָבן, נאָר אויפשטיין יעדן אין דער פרי און גיין צו דער אַרבעט מיט אַ לייכטן געמיט, שיר ניט ווי צו אַ טאַנץ.

ריווטשע איז פון דער נאַטור געווען זייער אַ פריילעכע. די פרייד האָט פון איר אַרויסגעשפאַרט און אויך אָנגעשטעקט אַנדערע. די אַרבע-

טער האָבן דאָס גלייך דערשפירט אין איר און אויפריכטיק זי ליב באַקומען. זי איז געוואָרן דער ליבלינג פון שאַפּ. אַפילו די באַלעבאָטים האָבן זי באַמערקט און באַצויגן זיך צו איר מיט מער רעספעקט און מער איינ-זעעניש.

ריווטשע האָט ליב געהאַט געזעלשאַפט און פריילעכקייט, און דער שאַפּ האָט איר ביידע זאָכן געגעבן. אין דעם רויש פון די מאַשינען האָט זי גע-שפירט שטורמישע באַוועגונג, און אין די באַוועגונגען פון די הענט פון די אַרבעטער, האָט זי געזען ריטמיק, דאָס געזאַנג פון די מיידלעך ביי דער אַרבעט פלעגט זי פאַרכאַפן און זי פלעגט אַריינגעצויגן ווערן אין אים, ווי אין אַ פריילעכער פּראָצעסיע.

ווען ריווטשע פלעגט גיין צו דער אַרבעט, פלעגט זי ניט טראַכטן פון דעם שווערן טאַג, וואָס שטייט איר פאַר, נאָר פון דעם געמיינזאַמען צור-זאַמענזיין מיט די אַרבעטער, פון דער פריילעכקייט, וואָס הערשט דערביי. די מאַשינען רוישן, די מיידלעך זינגען און די הענט באַוועגן זיך אין ריטם, און דאָ פאַלט גאָר איין עמעצן צו הערציילן עפעס אַ פריילעכן וויין, און די הענט הויבן זיך אָן באַוועגן לאַנגזאַמער און שטעלן זיך ביסלעכווייז אינגאַנצן אָפּ, און דער גאַנצער שאַפּ שיסט אויס אַ פריילעכן געלעכטער... דער פאַרמאַן קומט צולויפן, הויבט-אָן זיך וואַרפן און שרייען: — וואָס איז דאָס — טריאַטער דאָ? ... אין טריאַטער וועט איר גיין שבת נאַכט, אָהער קומט איר אַרבעטן... אַלע ווערן שטיל אַ וויילע. די הענט מאַכן זיך גרייט, לאַנגזאַם און פויל, ווידער אַריינצוגיין אין דעם פריערדיקן שנעלערן ריטם. נאָר ווי דער פאַרמאַן דרייט זיך אויס און גייט אַוועק, אַזוי שיסט דער שאַפּ ווידער אויס אין אַ הילכיקן געלעכטער, פאַרענדיקנדיק דעם, וואָס פריער אַנגעפאַנגען און צוגעבנדיק דערצו נאָך איינעם — איבער דעם פאַרמאַן אַליין, און גלאַט אַזוי, ווייל מען איז יונג...

עס איז פריילעך, און ריווטשע האָט דאָס שטאַרק ליב געהאַט.

פישלס פאַרשלאָג האָט איר דעריבער שטאַרק ניט געשמייכלט. עס האָט אויסגעקוקט פאַר איר, ווי אַרויסגיין פון אַ זוניקן פלאַץ און איינשאַפן זיך אין אַ פינצטערן קעמערל. עס איז ניט געווען פאַר איר פּסיכאלאָגיע.

אַבער טאָן האָט מען עפעס געמוזט. איז פישלען איינגעפאַלן אַ גע-דאַנק: אויב ריווטשע איז קעגן, וואָלט אפשר גיטל געווען צופרידן? אַלענ-פאַלס וואָלט מען דאָך געקענט אויספרובירן?

אַזוי איז געבליבן: גיטל, די עלטערע שוועסטער, זאָל אויפגעבן איר שאַפּ און אָנהויבן אַרבעטן ביי פישלען אין קראָם.

4.

גיטל האָט פאַרלאָזט דעם שאַפּ און אָנגעהויבן אַרויסהעלפּן פּישלען אין זיין שניט־געשעפט. זי האָט געפירט די ביכער פאַר אים, געגאַנגען אין באַנק ווען מ'האַט געדאַרפט, געהאַלפּן אויספאַקן די סחורה און אויסלייגן, און, פאַר אַ נויט, ווען די קראַם איז פול געווען מיט קונים, אויך אַרויסגע-האַלפּן אין ווייזן זיי די סחורה. די אַרבעט איז אויף איר געפאַלן ניט שווער און זי האָט זיך גאַנץ שנעל אַריינגעפאַסט אין איר נייער ראַליע.

גיטל איז בכלל געווען אַן אַנדערע, ווי איר שוועסטער. זי איז געווען שטילער, געלאַסענער און ערנסטער. מיט פּישלען זיינען אירע באַציי-אונגען געווען נאַענטע און שוועסטערלעכע. זינט פּישל האָט אָנגעהויבן נאָך אין דער היים, אַריינקומען צו איר שוועסטער, זיינען זיי געוואָרן באַ-פריינדעט. דאָ, אינעם קליינעם צימערל, זיינען זיי געוואָרן נאָך נאַענטער. פּישל איז מיט איר, פונקט ווי מיט ריווטשען, געווען אויף „דו“ ווען ריווטשע האָט אַמאָל ניט געקענט זיין, פּלעגט גיטל צוגרייטן און סערווירן פאַר פּישלען דעם מאַלצייט מיט דער זעלבער זאָרגפעליקייט, ווי איר שוועס-טער, און צונעמען פון אים אַ גלעט, אַדער אַפילו אַ קוש, אויך פונקט ווי די שוועסטער.

גיטל איז געווען צופרידן מיט איר שוועסטערס גליק און געהאַפט מיט דער צייט צו געפינען איר אייגענעם. זי האָט געפרוואוּט אַ פאַר מאָל אַנדייטן דער שוועסטער, אַז זי וואָלט געמעגט נעמען טראַכטן וועגן אויפ-געבן דאָס צימערל און איינאַרדענען זיך מיט פּישלען. אָבער ריווטשע האָט זיך יעדעס מאָל אַרויסגעדרייט מיט אַן אַנדער תירוץ, וואָס האָט גע-מיינט, אַז זי האָט נאָך צייט און אַז זי וויל צוואוואַרטן נאָך אַ ביסל. דעם אמת, אויף וואָס זי וואָרט, האָט זי איר ניט געזאָגט. בלויז איין מאָל, אַזוי אין שפּאַס, אָפּגעענטפערט, אַז זי וואָרט, ביז זיי וועלן זיך קענען ביידע אַרויסציען אין איין און דעם זעלביקן טאַג...

אַז עס הענגט אַ וואָלקן איבער איר קאָפּ און אַז אַ שטורעם האַלט אין אָנקומען, האָט זי ניט פאַראויסגעזען...

5.

נאָך עטלעכע וודשים אָפּאַרבעטן מיט פּישלען אין איין קראַם, האָט גיטל פּלוצלונג אָנגעהויבן באַמערקן אַ שטאַרקע ענדערונג אין אים אין באַצוג צו זיך. זי האָט פּלוצלונג אָנגעהויבן באַמערקן אין אים אַלץ מער אויפמערק-זאַמקייט צו זיך און אַלץ מער פריינטלעכקייט. עס איז ניט געווען יענע פריינטלעכקייט, וואָס האָט זיך איינגעשטעלט צווישן זיי זינט זיי זיינען וואָכן געווען צוזאַמען אין וועג און אויפן שיף, און אַפילו ניט יענע אינטימ-

קייט, וואָס האָט זיך שפּעטער איינגעשטעלט אינעם קליינעם צימערל — עס איז געווען איצט גאַנץ עפעס אַנדערש און גאַנץ באַזונדערס. זי האָט באַמערקט אַ באַזונדערע ווייסקייט אין זיינע אויגן, ווען ער האָט געקוקט אויף איר, און אַ באַזונדערע מילדקייט ווען ער האָט זי אַרומגענומען. ס'איז געווען עפעס ענלעכעס, וואָס ביז איצט האָט זי עס געזען בלויז אין זיינע באַציאונגען צו איר שוועסטער.

אונטער אַנדערע אומשטענדן, ווען אַזאַ בחור ווי פּישל ווייזט איר אַרויס סימנים פון ספּעציעלער אויפּמערקזאַמקייט און פּאַרליבטקייט, וואָלט זי געווען איבערגליקלעך. אין דעם פּאַל אָבער איז עס געוועזן גאַנץ אַנדערש. ווען גיטל האָט עס צום ערשטן מאַל באַוואוסטויניק דערפּילט און דער געדאַנק דערפון האָט אויפגעבליצט אין איר קאַפּ, איז זי געבליבן שטיין גע- פּלעפט, ווי געטראָפּן פון אַ שרעקלעכן אומגליק. זי איז געבליבן שטיין דער- שראַקן און פּאַרשטיינערט, ווי אַ מענטש, וואָס אַנטדעקט ביי זיך פּלוצלונג אַ געפּערלעכע קראַנקייט.

זי האָט מיטאַמאַל פּאַרלאָרן די פעאיקייט צו דענקען: — ווי איז דאָס מעגלעך? ווי אַזוי האָט עס געקאַנט פּאַסירן? איז זי אפשר אויף וועלכן עס איז אופן אַליין שולדיק אין דעם? זי האָט קיין ענטפּער נישט געקאַנט געפינען. זי האָט בלויז געפּילט, ווי איר קאַפּ ווערט צעשפּאַלטן פון ווייטאַג און איר האַרץ ווערט צעריסן פון שרעק.

זי האָט זיך געפרוּאוּט ראַטעווען דורך איינריידן זיך, אַז אפשר איז עס נישט מער ווי אַן אויסדוכטעניש, וואָס צוליב איר גרויסער איבערגעגעבנקייט צו דער שוועסטער נעמט עס אַן רעאַליסטישע פּאַרמען און שטעלט זיך אַוועק פּאַר די אויגן, ווי עטוואָס ווירקלעכעס און שרעקלעכעס... זי האָט געפרוּאוּט האָפּן...

אָבער וואָס מער זי האָט זיך צוגעקוקט און וואָס מער צייט ס'איז אַוועק, אַלץ קלאַרער איז פּאַר איר געוואָרן, אַז דער חשד, וואָס איז ביי איר געבאַרן געוואָרן, איז גאַרנישט קיין חשד מער, נאָר עטוואָס ממשותדיקס... זי זעט עס ממש יעדן טאָג מיט די אויגן, זי טאַפּט עס אָן מיט די הענט...

אַ שרעקלעכע ווירקלעכקייט האָט אויפגעלאַנגט פּאַר אירע אויגן: צוליב וועלכער עס איז אורזאך האָט זי פּאַרכאַפט פּישלס האַרץ און אַרויס- געשטויסן איר שוועסטער פון דאָרטן... זי — וועט פּאַרנעמען איר שוועס- טערס פּלאַץ, און יענע וועט איבערבלייבן אַן אָפּגעבאַרטע, אַ ביזן טויט באַליידיקטע און פּאַרוואַנדעטע...

אַ געפּיל פון שרעקלעכער פּאַרצווייפלונג האָט זי אַרומגעכאַפט: וואָס זאָל זי איצט טאָן? ווי אַזוי זאָל זי האַנדלען?

ביז איצט האָט קיינע פון זיי ניט געטאָן גאַרנישט, ניט דערציילנדיק פריער דער צווייטער און ניט באַראַטנדיק זיך איינע מיט דער אַנדערער. אין פּאַל פון אַ שווערערער פּראָבלעם איז פּישל גענומען געוואָרן פּאַר אַ דריטן, ער זאָל מיט זיין מאַנסבילשן און מער דערפאַרענעם מוח אַרויסהעלפּן לייזן. אָבער איצטער? ...

איז ווי אַזוי פּאַרט זאָל זי האַנדלען? זאָל זי ברענגען איר שרעקלעכע אַנטדעקונג פּאַר דער שוועסטער און דערמיט זי אונטערוואַרפּן אונטער דער געפּאַר פון אַ שרעקלעכער אויפּטרייסלונג? אָדער אפשר צוואַוואַרטן און האַפּן אויף אַ וועלכען-עס-איז נס? ...

פּאַר איר איז קלאַר געווען: מיט דער קראַם און מיט אַרבעטן מיט פּישלען מוז זי גלייך איבעררייסן. קיין איין טאַג לענגער טאָר זי דאָרט ניט בלייבן. אָבער וואָס וועט זי זאָגן ריווטשען?

איר קאָפּ איז צעשפּאַלטן געוואָרן פון טראַכטעניש. זי האָט געפּילט, אַז די זאַך מוז קומען צו אַ שלום, אָבער ווי אַזוי — דאָס האָט זי ניט גע-קענט באַרעכענען.

אינמיטן פון אַט-דער פּייניקנדיקער מאַטערניש און פיזישע און גייס-טיקע יסורים האָט די זאַך פּלוצלונג אויפּגעריסן און אויפּגעלייזט זיך פון זיך אַליין.

ווען גיטל איז איינמאַל אַ פּאַרנאַכט געקומען אַהיים, האָט זי געטראָפּן דאָס צימערל געדיכט אַנגעלאָדן מיט אויפּרעגונג און שפּאַנונג — שטיף אַנגעצויגן ביז פּלאַצן, ביז אויפּרייס... אין דער לופּט איז געהאַנגען אַ געדיכטע שטיקעניש, וואָס האָט דערציילט, אַז פּאַר דעם איז דאָ עפעס שטאַרקעס פּאַרגעקומען... אויפּן בעט איז געלעגן ריווטשע, דעם קאָפּ איינגענורעט אין קישן און געשלוכצעט, און אין אַ ווינקל איז געזעסן פּישל, אַן אויפּגערעגטער, אַ שווייגנדיקער. אַ שווערע שטילקייט האָט געהערשט אין צימער — יענע שטילקייט, וואָס שטעלט זיך איין נאָך אַ שטורעם...

ווי פּישל וואָלט נאָר געוואַרט אויף איר קומען, האָט ער זיך באַלד אויפּגעהויבן און איז אַוועק, ווען גיטל איז צוגעגאַנגען צום בעט, איז די שוועסטער איר געפּאַלן אויפּן האַלדז און היסטעריש זיך צעוויינט...

מער איז גיטל שוין אין קראַם ניט געגאַנגען און מער האָט זי פּישלען ניט געזען.

6.

אַ סך יאָרן זיינען פון דעמאַלט אַריבער. די וואונד, וואָס איז פּאַר-שאַפט געוואָרן די צוויי שוועסטער איז שוין לאַנג-לאַנג, אויב נישט פּאַר-

היילט געוואָרן, איז אַלענפאַלס פאַרצויגן געוואָרן און געמאַכט דעם איינדרוק אפילו, ווי שוין לאַנג פאַרגעסן געוואָרן.

עס איז געווען אַ דראַמע אָפּגעשפּילט, וואָס איז קיינמאַל ניט אַרויס פון די ווענט פונעם קליינעם צימערל און איז געבליבן דער סוד פון זיינע צוויי איינזואוינער און פּישלען אַלס דריטן.

פּישל, וועלכער איז אין אַלץ געווען דערפאַלאַגרייך, האָט ניט געקענט שלום מאַכן מיטן געדאַנק, אַז ער זאָל דאָס מאַל פאַרשפּילן. ער האָט געגלויבט, אַז ער איז אַיף אַן אמת פאַרליבט אין גיטלען און ניט געזען קיין אורזאָך, פאַרוואָס ער זאָל דעם געפּיל דערשטיקן אין זיך.

ער האָט פאַרשטאַנען, וואָס פאַר אַ קלאַפּ דאָס וועט זיין פאַר ריווטשען, אָבער ער האָט זיך ניט געקענט העלפּן, עפּעס האָט אים אַרומגעכאַפט פּלוּצלונג אַזאַ שטורמישער געפּיל צו גיטלען, אַז ער האָט ניט געקענט ווערן זיך קעגן אים. אַזוי מאַיעסטעטיש איז גיטל פּלוּצלונג אויפּגעשטאַנען פאַר זיינע אַויגן, אַז זי האָט פאַרכאַפט זיין גאַנצע פאַנטאַזיע. אין פאַרגלייך מיט איר איז אפילו ריווטשע בלאַס געוואָרן און אָפּגערוקט געוואָרן אַן אַ זייט. שטראַפּן זיך און לאַגיש אַרגומענטירן איז דאָ געווען אומנוצלעך: דאָס לעצטע וואָרט האָט געהאַט דאָס געפּיל.

פּישל האָט די נאָך געוואַלט דערפירן צו אַן אַנטשיידענעם שלום. ער האָט פאַרגעלייגט גיטלען גלייך חתונה האָבן מיט איר. אָבער גיטל האָט אים נישט נאָר ניט געענטפּערט, נאָר אויסגעמיטן אפילו צו טרעפּן זיך מיט אים נאָך איין איינציקן מאַל. ווען פּישל האָט זי אַלץ ניט אָפּגעלאָזן און געסטראַשעט אפילו צו נעמען זיך דאָס לעבן, האָט גיטל, כדי צו מאַכן אַ סוף צו זיינע צודרינגענישן, אָנגענומען דעם פאַרשלאַג פונעם ערשטן-בעסטן בחור, וואָס זי האָט באַגעגנט, און חתונה געהאַט מיט אים.

אויך ריווטשע האָט שפּעטער חתונה געהאַט. זי האָט בראַוו גענומען איר טיפּע איבערלעבונג און געזוכט צו דערטרינקען איר ווייטאַג אין מער און ענערגישער אַרבעט. אירע באַקן זיינען אויסגעבלייכט געוואָרן, דער בליק אין די אַויגן — ערנסטער און פאַרטראַכטער, נאָר ווען די מאַשין ביי דער אַרבעט פּלעגט מיט אימפעט זיך נעמען יאָגן, פּלעגט זי פּילן, ווי עס ווערט איר גרינגער אויפן האַרצן, ווי עפּעס שווערעס דאָרט קייקלט זיך אַראָפּ און פאַרשווינדט. אַ בחור, טאַקע פונעם זעלבן שאַפּ, וועלכער איז שוין לאַנג אויסגעגאַנגען נאָך אירע טריט, האָט ענדלעך געוואונען איר צושטימונג, און זיי האָבן ביידע חתונה געהאַט.

אַ סך יאָרן זיינען פון דעמאַלט אַריבער. פון לאַנדסלייט האָבן די

שוועסטער געהערט, אז פישל איז שטיין-רייך געוואָרן. פון דעם ערשטן „סטענד“ וואָס ער האָט געדונגען, און פון דער ערשטער שניט-קרעמל האָט ער זיך אַרויפגעאַרבעט אויף גרויסע טעקסטיל-פאַבריקן, וואו עס אַרבעטן הונדערטער אַרבעטער. אָבער די שוועסטער גייט ער איצט ניט אָן. פון זייער לעבן איז ער אויסגעמעקט געוואָרן.

7.

נאָך יאָרן זיינען אַריבער.

פון אַרגענטינע איז אַ לאַנדסמאַן געקומען אַלס דעלעגאַט צו אַ צו-זאַמענפאַר פון עפעס אַן אַרגאַניזאַציע.

אַפגעפאַרטיקט זיך מיטן צוזאַמענפאַר, האָט ער זיך געלאָזט איבער דער שטאַט צו באַקוקן זי, ווי אויך אויסזוכן לאַנדסלייט, ספּעציעל אַמאָליקע פּריינט פונעם שטעטל און חברים פון חדר פון די אַמאָליקע יינגלשע יאָרן. אין אַ פאַרנאַכט האָט ער אויך אָנגערטראָפּן צו גיטלען, כאָטש גיטל האָט אים ווייניק געקענט אַמאָל אין שטעטל, איז איר אָבער סיי-ווי אָנגע-נעם געווען צו זיצן מיט אַ לאַנדסמאַן און דערמאָנען זיך פון מענטשן, פלע-צער און פאַסירונגען, וואָס כאָטש היינט געהערן זיי שוין צו דער פאַר-גאַנגענהייט, דערמאָנען זיי אָבער אין די אַמאָליקע יונגע און קינדערשע יאָרן, ווען אַליץ האָט אויסגעקוקט אַזוי ראָז און פול מיט צוזאַנגונגען.

דער שמועס האָט זיך געדרייט אַרום אַליץ און אַלעמען. דער גאַסט האָט, ווייזט אויס, געוואָלט זיך אָנזאַפּן מיט וואָס מער איינדרוקן און אוועק-פירן פון זיין רייע אַזויפיל „באַגאַזש“, עס זאל אים קלעקן פאַר אַ לענגע-רער צייט סיי פאַר זיך אַליין און סיי פאַר פּריינט.

— אַ, יע — האָט ער זיך שוין גאַר ביים סוף פלוצלונג דערמאָנט: — וואָס הערט זיך עפעס מיט פישל דעם שניט-קרעמערס? ביי אונדז זאָגט מען, אַז ער האָט זיך דאָ גוט אַרויפגעאַרבעט, אַ פאַבריקאַנט געוואָרן...

— יא, אַזוי זאָגט מען... — האָט גיטל כלומרשט רואיק געענטפערט, דערפילנדיק פלוצלונג, ווי ביים דערמאָנען דעם נאָמען האָט איר געגעבן אַ קלאַפּ אין האַרצן. — עס מוז זיין אמת אויך, אַ סימן האָט איר, ער האָט געביטן דעם נאָמען זיינעם: ער הייסט שוין ניט מער פישל דאַנציגער, נאָר פיליפּ דעניץ...

— און איר טרעפט אים גאַרניט אַמאָל? ער קומט גאַרניט אַמאָל צו אַ לאַנדסמאַנשאַפט? אויב איך מאַך ניט קיין טעות, זייט איר דעמאָלט געפאַרן אַ גרופּע צוזאַמען...

— ניין... ווי קאַנט איר אַזאַ טרעפּן? די ערשטע צייט פלעגט ער גראַדע אַמאָל אַרויפקומען. נאָר אַז ער האָט גענומען שטייגן און מיר זיי-

נען געבליבן די זעלבע וואָס געווען, איז ער אָפּגעפרעמדט געוואָרן... —
האַט גיטל געפילט, ווי איבערווייניק ווערט זי רויט פון דעם ליגן, וואָס
זי זאָגט, נאָך איז געווען צופרידן, וואָס דער גאַסט ווייס פון גאַרניט און
גלויבט איר דעריבער.

— איר ווייסט? — האָט יענער פאַרגעזעצט — מיר זיינען דאָך לאַנגע
יאָרן געווען חברים: צוערשט אין חדר, דערנאָך אין דער צעירי-ציון
באוועגונג... אַ פּראָגע, צי ער געדענקט דאָס נאָך און צי ער וואַלט מיך
איצט דערקענט... —

און נאָך אַ וויילע נאָכטראַכטן האָט ער צוגעגעבן:
— אַז איך וועל קומען און ברענגען פון אַלעמען גרויסן און פון אים ניט,
וועט דער עולם דאָס מיר ניט מוחל זיין... —
— אַט האָט איר דאָך אַ גערוס פון אים, האָט גיטל געזאָגט, איז דאָס
דען ניט גענוג? ... —

— איך דענק, אַז ניט... — האָט דער גאַסט געזאָגט. — פון אַזאַ אַנ-
געזעענעם לאַנדסמאַן זיך אַפּפּטר'ן מיט אַ פּאָר ווערטער איז ניט גענוג...
עס וואַלט זייער גוט געווען, ווען איך קאָן אים אַליין זען... —
— פּרובירט... — האָט גיטל געזאָגט. — פּרובירט אים טעלעפּאָנירן
און זאָגט אים, ווער איר זייט, וועט איר זען... —
— איך נעם אַן אייער עצה... איך גיי דאָס טאַקע שוין טאָן. סיי-
ווי האָב איך שוין ניט אויף ווען אַפּלייגן... —

גיטלען האָט פאַרדראָסן, וואָס דער שמועס וועגן פּישלען האָט זיך
אַזוי פאַרצויגן, זי האָט אָבער געוואַלט זיך מאַכן גלייכגילטיק, איז זי כלומרשט
רואיק אַוועק און געבראַכט דעם טעלעפּאָן-בוך. נאָך אַ קורצן זוכן האָבן
זיי געפונען דעם נומער: פּיליפּ דעניץ — אויף איינער פון די רייכסטע
גאַסן אין שטאָט.

גיטל האָט אָנגעקלונגען און איבערגעגעבן דאָס טרייבל דעם גאַסט.
פון יענער זייט טעלעפּאָן האָט זיך דערהערט אַ מענערשע שטימע אין
ענגליש:

— יעס... פּיליפּ דעניץ... דאָס בין איך. ווער רעדט עס?
— דאָס רעדט אַן אַמאָליקער חבר אייערער פון שטעטל אין פּוילן...
איר מוזט אָבער ריידן יידיש צו מיר, איך קום פון אַרגענטינע...
— ווער זייט איר? — האָט שוין יענער געפרעגט אין יידיש.
— איך בין מיכל דעם וויינישענקערס זון... בין געגאַנגען מיט אייך
אַמאָל צוזאַמען אין חדר. איר געדענקט?...
— יא, איך הויב זיך אָן דערמאַנען...
— איצט בין איך צוגאַסט דאָ אין שטאָט. פאַרשטייט איר דאָך, אַז

עס ווילט זיך טרעפן מיט לאַנדסלייט און ברענגען אַ גערויס פון זיי. וואָס דענקט איר? ...

פון יענער זייט טעלעפאָן האָט זיך דערפילט אַן אומצופרידענע און איבערטראַכטנדיקע פּאַזע.

— וואו געפינט איר זיך? ווי לאַנג וועט איר דאָ נאָך זיין?

— איך וועל דאָ זיין מסתם נאָך אַ פּאַר טעג. נאָר אין דער מינוט געפיין איך זיך ביי אַ לאַנדספּרוי, גיטעלע דעם חזנס ...

פון יענער זייט טעלעפּאָן האָט זיך דערהערט אַ שנעלער און פּאַרוואַני-דערטער רעאַגירן:

— ביי וועמען, זאָגט איר, געפינט איר זיך? ...

— ביי גיטעלע דעם חזנס ... איר מוזט געדענקען: צוויי שוועסטער זיינען גלייכצייטיק אַוועקגעפּאַרן ... דאַכט זיך, אַז איר זייט דעמאָלט אויך געפּאַרן ...

— זיכער געדענק איך זיי ...

און באַלד צוגעגעבן:

— איך האָב היינט אַ פרייען אַוונט ... איז קומט טאַקע גלייך צו-גיין ... און נעמט גיטעלען אויך מיט זיך. איך וויל זי טאַקע זען ... מיר וועלן פּאַרברענגען אַ פיינעם אַוונט. איך וועל וואַרטן אויף אייך ...

די שטימע פון יענער זייט טעלעפּאָן האָט געקלונגען אויסדריקלעך און גיטל האָט געקאַנט הערן יעדעס וואָרט. זי איז בלאַס געוואָרן און געוואַלט צוואווינקען דעם גאַסט, ער זאָל יענעם איבערגעבן, אַז ער וועט קומען נאָר אליין. נאָר די שטימע אויף יענער זייט איז שוין געווען אי-בערגעריסן און דאָס טרייבל אויפגעהאַנגען.

גיטל האָט דערפילט, ווי די קני ברעכן זיך איר און דער קאַפּ האָט זיך איר פּלוצלונג פּאַרדרייט פון דער אומדערוואַרטעטער ווענדונג, וואָס דער אַוונט האָט אָנגענומען.

זי האָט געפילט, אַז זי דאַרף ניט גיין און טאָר ניט גיין שוין צוליב דער אייגענער רואיקייט, וואָס האָט זיך איינגעשטעלט נאָך אַזוי פיל יאָרן. די אומדערוואַרטעטע ווענדונג האָט איר אויסגעקוקט ווי אַ שטיין אַריינגע-וואַרפן אין שטילן טייך, וואָס צעברויזט די רואיקע אויבערפלאַך און מאַכט דאָס וואַסער צעשפּריצן זיך אין אַלע זייטן ...

איר קאַפּ האָט גענומען פלינק אַרבעטן צו זוכן אַן אויסוועג פון דער לאַגע. ווי אַזוי קאָן מען זיך דאָ אַרויסדרייען? זי האָט געפרוואוּט דער-קלערן דעם גאַסט:

— איר זייט געקומען איינמאַל אין אַ לעבן פון אַ פרעמדן לאַנד, איז

פאַר אייך דאָ אַן אינטערעס צו זען זיך מיט לאַנדסלייט. אָבער מיר וואוי-

נען דאך אלע יארן דא. מיט וועמען מען קאן, טרעפט מען זיך, און מיט וועמען מען האט זיך די אלע יארן ניט געטראפן — איז וואס עפעס פלוצלונג? .. באמת, איך פיל ניט קיין שום באדערפעניש אין דעם. דערצו נאך א זאך: מיר זיינען פשוטע ארבעטס־מענטשן, געהערט דעם גאנצן לעבן צו א יוניאן, און ער — אן אייגנטימער פון פאבריקן, איז ווי פארט זיך עס? ...

דער גאסט, וועלכער האט גענומען אירע ווערטער בוכשטעבלעך, האט זיך גענומען איבערצייגן זי:

— איך פארשטיי אייך אויסגעצייכנט, אבער דאך האלט איך, אז איר איבערטרײבט א ביסל. עס איז ניט אזוי שרעקלעך, ווי אייך דאכט זיך. און אויב אפילו יע, איז עס דווקא אינטערעסאנט ... אינטערעסאנט צו זען, ווי א מענטש בייט זיך ...

ער האט נאך צוגעגעבן:

— איך האב געפילט אין זיינע רייד אן אויפריכטיקן פארלאנג צו זען אונדז. איר וואלט געדארפט הערן, מיט וואס פאר א צופרידנקייט ער האט געזאגט: „נעמט גיטעלעך אויך. קומט ביידע צוזאמען ...“ גיטל האט געזען, אז זי קאן זיך ניט אויסדרייען, סיידן זי וואלט דער־צײלן דעם גאסט דעם אמת, האט זי זיך גענומען גרייטן צו גיין. אין הארצן האט איר געקלאפט און צו וואס זי האט זיך ניט צוגע־רירט, איז איר פון די הענט געפאלן. אבער זי האט געזוכט אַנצושטרענגען איר גאַנצע ווילנסקראַפט נישט צו מאַכן אויפן גאַסט קיין איינדרוק פון א באַזונדערער נערוועזיטעט.

8.

די טיר פאר זיי האט געעפנט פישל אליין. ס'איז ניט שווער געווען צו דערקענען אים. דורך די יארן האט ער זיך ווייניק געביטן: די זעלבע פריילעכע אייגעלעך מיט עטוואס חזק אין זיי און דיזעלבע זיכערע האל־טונג. ער האט זיי באגעגנט מיט א פריילעכער באגריסונג און איינגעלאזן אין גאסט־צימער.

דאס הויז האט געפינקלט מיט רייכקייט און אלץ ארום האט דערצײלט פון א גביריש לעבן אַנגעזעטיקט מיט אַלדאָס גוטס.

א מינוט האבן די צוויי געסט געפילט זיך ווי אין א פרעמדער סביבה, ביסלעכווייז אבער האט זיך אַנטוויקלט א פריינטלעכער שמועס צווישן דעם באַלעבאָס און דעם גאסט פון אַרגענטינע. מען האט זיך דערמאָנט אינ־צידענטן פון די יינגלשע יארן, פונם חדר און רבין, נאכגעפרעגט זיך אויף לאַנדסלייט, היגע און אַרגענטינער, און באַרירט פאַסירונגען, וואָס זיינען פאַרלאָפן אין די לעצטע דרייסיק־פערציק יאָר.

ביסלעסכווייז האָט זיך דער שמועס פאַרבונדן צווישן זיי ווי צווישן צוויי
אַלטע חברים.

ווען פישל האָט איינגעלאָדן זיינע געסט אין אַ צווייטן צימער און איז
אַליין אַרויס צוגרייטן און הערלאַנגען די געסט קאָווע מיט אַ לייכטן צו-
בייס, האָט דער אַרגענטינער באַמערקט צו גיטלען:

— עס וואונדערט מיך, וואו איז דאָס עפעס די באַלעבאַסטע? גאָר
אַליין...

און אַז פישל איז צוריק אַריינגעקומען, האָט ער אים טאַקע גלייך
געפרעגט:

— זאָג נאָר, איך האָף, אַז דו וועסט זיך אויף מיר ניט באַליידיקן:
וואו איז דאָס עפעס די באַלעבאַסטע? צופעליק ניטאָ אין הויז, אָדער
אפשר גאָר קיינמאָל ניט געווען דאָ?...

— יע, דו האָסט כמעט ווי געטראָפן... — האָט פישל געענטפערט
אַ ביסל צעמישט פון דער אומגעריכטער פראַגע: — איך האָב קיינמאָל קיין
אינטערעס ניט געהאַט אין דעם... מען איז געווען יונג, די געשעפטן
האַבן איינגעשולונגען... און צו וואָס האָב איך געדאַרפט אַ באַלעבאַסטע?
איך שטוב זיינען דינסטן געווען, עסן האָט מען געקענט אין רעסטאָראַן
און קיין פאַרווילונג האָט אויך ניט אויסגעפעלט...

און נאָך אַ ווילע נאָכדענקען האָט ער צוגעגעבן:
— זעסטו, איצט איז שוין אַ ביסל אַנדערש... מען ווערט עלטער,
מען ווערט מיידער... דער רעסטאָראַן איז שוין צוגעגעסן, דער קלוב —
ניט אינטערעסאַנט מער... זעסטו, איצט וואָלט שוין ניט געשאַדט קיין
באַלעבאַסטע אין הויז.

אין זיין שטים האָט זיך געפילט בענקשאַפט און אין זיין אָפּנהערציקייט
— אַ מיין חשבון-הנפש...

דעם גאַסט האָט שוין פאַרדראָסן אויף זיין פראַגע און ער האָט עס גע-
זוכט פאַרדרייען מיט אַ שפּאַס, אָבער די שטימונג איז שוין געבליבן אַן
ערנסטע.

— נו, גיטל, וואָס שווייגט איר די גאַנצע צייט? — האָט זיך פישל
פלוצלונג געווענדט צו גיטלען, וועלכע איז געזעסן די גאַנצע צייט ווי אַ
פרעמדע און זעלטן זיך מיט אַ וואָרט אָנגערופּן.

— אַט, מען הערט, ווי אַנדערע ריידן און מען הערט זיך צו, אפשר
וועט מען קליגער ווערן... — האָט גיטל דורך אַ שפּאַס געפרואווט פאַר-
שטעלן די שווערע שטימונג, אין וועלכער זי האָט זיך די גאַנצע צייט
געפונען.

— וואָס הערט זיך ביי אײך ? — האָט פישל איבערגעפרעגט : — אזוי פיל יאָרן ניט געזען זיך, גענוג וואָסערן מסתם זײנען פאַרשוואומען... — יא, פאַרשוואומען... — האָט גיטל זיך געפרואווט האַלטן זאָכ־מעסיק. — קײן גליקן דאָ ניט דערוואַרט און קײן גליקן דאָ ניט געפונען... ווי אַלע אַרבעטס־פרויען : געלעבט אַרעם, אָבער באַנגונגט זיך מיט וואָס מען האָט געהאַט. און איצט, אַז דער מאַן אירער איז שוין דריי יאָר טויט, קלאַנגט זי זיך אויך ניט... מען גײט־אַן מיטן לעבן אזוי גוט, ווי עס לאַזט זיך... ס'איז טאַקע שווערלעך אַ ביסל, אָבער וואָס קאַן מען טאָן ?... מען געפֿינט שוין מיט וואָס די צײט צו פאַרטרייבן : אַ ביסל מיט זיך, אַ ביסל מיט די קינדער און אַ ביסל מיט כללשע זאַכן...

גיטל האָט זיך באַמײט צו האַלטן ווירדיק און ניט אַרויסווייזן פאַר פישלען, אַז זי האַלט זיך מיט וואָס עס איז נידעריקער פון אים צוליב זײן רײכקײט. ער האָט זיך מיט באַזונדערער אויפֿמערקזאַמקײט צוגעהערט צו אירע רײד.

— איך זע, גיטל, אַז איר זײט געבליבן די זעלבע קלוגע און ערנסטע ווי אַמאָל. גוט, ווען אַ מענטש קאַן זיך דערהאַלטן אונטער אַלע אומשטענדן און פאַרלירט זיך ניט. איך האָב ליב אַזעלכע מענטשן... ווען דער אַרגענטיגער גאַסט איז שפּעטער אַ ווײלע אַרויס אין צווייטן צײמער צו טעלעפּאָנירן צו זײנעם אַ פּרײנט, האָט פישל, נאָך אַ מינוט פון שווערן שווייגן זיך אָנגערופן :

— אַט אזוי, גיטל, האָט זיך עס געדאַרפט מאַכן, אַז נאָך אזויפיל יאָרן זאָלן מיר זיך ווידער טרעפן, און בײ מיר אין הויז... איז עס ניט מער ווי אַ צופאַל?... איך זע אין העם גאַטס האַנט...

גיטל האָט זיך פון זײנע אומדערוואַרטע ווערטער שטאַרק פאַרלוירן, זי האָט אויפֿגעהויבן אויף אים אירע דערשראָקענע אויגן און אים אָנגעקוקט. — איך בין ניט קײן פרומע און גלויב ניט אין גאַטס האַנט...

— וואָס עס זאָל ניט זײן, זע איך אין דעם עפּעס... אפשר איז עס באַשערט אזוי, אַז דורך אַ צופאַל זאָל פאַרריכט ווערן אַ טעות, וואָס איז באַגאַנגען געוואָרן מיט יאָרן צוריק... גיטל, איך האָב דיך קײנמאַל ניט פאַרגעסן און קײנמאַל ניט אויפֿגעהערט טראַכטן פון דיר... און נאָך אַ מינוט שווייגן האָט ער זיך אָנגערופן :

— קאַן איך דיך דעם זונטיק אָפרופן?... איך קאַן צוקומען מיטן אויטאָמאָביל און מיר קאַנען צוזאַמען צופאַרן צו אַ טעאַטער אָדער ערגעץ אַנדערשוואו... וועסט מיר דערלויבן?...

— נײן, איך דאַנק אײך זײער... — איז גיטל געקומען צו זיך פון דער צעטומלטקײט, וואָס זײנע ווערטער האָבן בײ איר אַרויסגערופן —

איך דאָנק אייך זייער ... איך האָב מיר מיין לעבן און זוך עס ניט צו
ענדערן ... אַזוי וועל איך שוין אָנגיין ...

ווען דער גאָסט איז אַריינגעקומען האָט גיטל זיך גענומען איילן גיין
אַהיים.

דער אַרגענטינער האָט זי באַגלייט ביז צו דער שטוב. אָבער גיטל
האַט ווייניק געהערט, וואָס ער האָט גערעדט צו איר: זי איז געווען פאַר-
נומען מיט אירע אייגענע געדאַנקען און מיט דער טיפער איבערלעבונג,
וואָס זי האָט נאַר-וואָס צום צווייטן מאָל אין לעבן דורכגעמאַכט ...

שיף-שוועסטער

רייזל און גיטל זיינען געווען שיף-שוועסטער. אייגנטלעך זיינען זיי געווען מער ווי דאָס. זיי האָבן געשטאַמט פון איין שטעטל און אָפילו פון איין גאַס. נאָר אַז רייזלס מוטער איז געווען אַן אַלמנה, אַ בייגל-בעקערין, און געוואוינט אין אַ שטיבל, וואו דער דאָך איז געווען צוגע-בויגן צו דער ערד, און גיטלס פאָטער האָט געהאַט אַ גרויסע הויז, מיט אַ גאַלאַנטעריי-קראַם אין מיטן מאַרק, איז נאָטירלעך געווען, אַז די מיידלעך זאָלן זיך ניט קענען און קיינמאָל ניט ריידן איינע מיט דער אַנדערער. גיטל פלעגט אָפילו יאָ אַריינקומען אַמאָל צו סטישע דער בעקערין, רייזלס מוטער, נאָך פרישע בייגל, נאָר אַדער זי האָט רייזלען אינגאַנצן ניט געטראָפן אין הויז, ווייל נאָך פון קינדווייז אויף האָט זי שוין געאַרבעט ביי אַ נייטאַרין, אַדער די פאָר ווערטער, וואָס זי האָט מיט איר אויסגערעדט, האָבן געהאַט צו טאָן בלויז מיט די בייגל. ווייטער איז זייער באַקאַנטשאַפט ניט געגאַנגען.

עס האָט זיך אָבער אַזוי געמאַכט, אַז ביידע זיינען געפאַרן מיט דער זעלבער שיף קיין אַמעריקע, און אויף דער שיף טאַקע האָבן זיך ביידע באַגעגנט. דאָ האָט זיך צווישן ביידן פאַרבונדן אַ נאַענטע פריינד-שאַפט. ווען גיטל האָט פלוצלונג אויפן דעק דערזען רייזלעך, האָט זי זיך אויפריכטיק דערפרייט און איז צוגעגאַנגען צו איר, ווי צו אַן אַלטער באַקאַנטער. גיטל, וועלכע האָט פון קיין שווערן לעבן קיינמאָל ניט געוואוסט און איז בכלל צו קיין אַרבעט ניט צוגעוואוינט געוואָרן, איז געווען שטאַרק אַנגעשראַקן סיי פון דער ווייטער נסיעה, סיי נאָכמער פון דעם אומבאַקאַנטן לעבן אין דעם נייעם לאַנד, וואו — ווי יעדערער האָט געזאָגט — יעדער איינער מוז אַרבעטן און נאָך שווער אַרבעטן דערצו. ווען זי האָט אויפן שיף דערזען אַן אייגענעם מענטשן, נאָך דערצו פון דער אייגענער גאַס, און אַזאָ וואָס איז נאָך פון קינדווייז אַן געוואוינט געווען צו אַרבעט, האָט זי זיך מיט איר שטאַרק דערפרייט. די שטעטלדיקע שטאַנד-אונטערשיידן זיינען באלד אַפגעווישט געוואָרן און גיטל מיט רייזלעך זיינען געוואָרן ווי צוויי גלייכע חברטעס, וואָס פאַרן אין איין און דעמועלכן וועג. גיטל איז דעם גאַנצן וועג מער ניט אַפגעטראָטן פון רייזלעך און איז געוואָרן מיט איר אינטים און אויפריכטיק באַפריינדעט.

אין ניו-יאָרק, וואוהיין די מיידלעך זיינען געקומען, זיינען זיי פאַר-

פאָרן צו באַזונדערע פריינט. ווען זיי האָבן אָבער אין אַ קורצער צייט אַרום אָנגעהויבן אַרבעטן און געמוזט אַוועק פון די קרובים אויפן אייגענעם, האָבן ביידע מיידלעך זיך צוזאַמענגערעדט און צוזאַמען גענומען איין צימער. עס איז אַזוי נאַטירלעך געווען, אַז ביי קיין איינער איז אויף קיין מינוט קיין צווייפל ניט געווען, אַז עס קאָן גאַר זיין אַנדערש. דאָס צוזאַמענוואוינען האָט די מיידלעך נאָך מער דערנענטערט און זיי זיינען געוואָרן ווי צוויי לייבלעכע שוועסטער. אַ סך האָבן זיי טאַקע אָנגענומען פאַר שוועסטער, מער ניט וואָס גיטל איז געווען אַ בלאַנדע און רייזל — אַ טונקעלע, אַ שוואַרצע.

אָבער לאַנג וואוינען צוזאַמען איז ביידן ניט אויסגעקומען. ביידע זיינען געווען ניט קיין מיאוסע מיידלעך און האָבן שנעל געקראָגן בחורים. גיטלען האָט אירע אַ קרובה באַקענט מיט אַ בחור און רייזל האָט זיך באַקענט מיט אַ בחור אין דער אַוונט־שול, וואו ביידע האָבן זיך געלערנט ענגליש. גיטלס בחור איז געווען אַ פראַסטער, ניט קיין געהובלעטער, דערפאַר אָבער אַ גרויסער פאַרדינער. ער איז געווען אַ סטאַליער, האָט געהאַט סיי כוח און סיי חשק צו אַרבעטן און פלעגט יעדע וואָך ברענגען פון זיין באַלעבאַס אַ „פולע קעשענע געלט“. גיטלס קרובה האָט געוואוסט דערפון און האָט צוגערעדט גיטלען, אַז זי זאָל ניט דורכלאָזן די געלעגנ־הייט. גיטל, וועלכע האָט בכלל ניט צו שטאַרק ליב געהאַט צו אַרבעטן, און אויף וועלכער די אַרבעט אין שאַפּ איז דעריבער געפאַלן אַ סך שווערער, האָט זיך צו לאַנג ניט געלאָזט בעטן און האָט איינגעשטימט. כאַטש אין דער היים וואַלט זי זיכער פון אַזאַ ניט געוואַלט הערן.

רייזלס בחור איז שוין געווען אַן אַנדערער: אַן איידעלער און אַ געלערנטער, נאָר אַ קנאַפער פאַרדינער. רייזל האָט אים קיינמאַל ניט געפרעגט וויפל ער פאַרדינט, ניט פון וואָס ער פאַרדינט. אָבער ווען זי פּרעגט אים אַפילו, וואַלט ער אויף ביידע פראַגן קיין באַשטימטן ענטפער סיי ווי ניט געקענט געבן: ער האָט פשוט אַליין ניט געוואוסט... אָבער איר איז דאָס צו שטאַרק ניט אָנגעגאַנגען. ווען זי פלעגט אַ מאַל אַ טראַכט טאָן וועגן דעם, פלעגט זי זאָגן צו זיך אַליין:

— ווייזט אויס, אַז קיין גבירטע וועל איך קיינמאַל ניט זיין. דער דלות וועט זיך שוין נאָך מיר נאַכשלעפּן דעם גאַנצן לעבן...

זי איז געווען צופרידן, וואָס ער איז אַ שטילער, איידעלער בחור און וואָס ער איז שטאַרק פאַרליבט אין איר. איר מאַמע נאָך פלעגט שטענדיק זאָגן, אַז געלט איז, ווי איינעם פעלט, אָבער אַז מען האָט אין קאַפּ איז דאָס גאַטס אַ גאַב... און איר בחור קומט שטענדיק צו איר מיט אַ בוך אין האַנט, אַדער אַ צייטונג, און האָט ליב צו ריידן וועגן

ביכער און אנדערע הויכע זאכן. ניט אלץ פארשטייט זי — זי האט צופיל אין איר לעבן ניט געהאט קיין מעגלעכקייט צו לערנען — אבער צוליב אים זעט זי שוין איצטער אַ ביסל אַנצוואַנג און באַמיט זיך צו פאַרשטיין אלץ, וואָס ער רעדט צו איר און וואָס ער דערקלערט איר.

גיטלס בחור האָט איר באַלד געקויפט אַ דימענטענעם רינגעלע און עס איז קלאַר געווען, אַז די טעג אירע אין שאַפּ זיינען געציילטע. רייזלס בחור, דאָקעגן, האָט איר מער ווי אין אַ ביליקן רעסטאָראַן ניט געקענט אויסנעמען, אַדער אין אַ טעאָטער אויף אַ ביליקן בילעט, און רייזל האָט געוואוסט, אַז דער שאַפּ איז איר באַשערט אַזוי לאַנג, ווי זי וועט האָבן כוח צו אַרבעטן, אַדער ביז דאָס קליינ־וואַרג וועט איר צו דעם שטערן...

אין גיכן האָבן ביידע מיידלעך חתונה געהאַט. גיטל איז געוואָרן מרס. קרוט און רייזל — מרס. פייגלשאַן.

אין רייזלס לעבן איז קיין שטאַרקע ענדערונג ניט פאַרגעקומען. ווי פריער איז זי נאָך אַ צייט געגאַנגען אַרבעטן אין שאַפּ... זי האָט איצט אויסגעפונען גענויער איר מאַנס באַשעפטיקונג. קיין באַשטימטע אַרבעט האָט ער ניט געהאַט און קיין באַשטימטע שכירות אויך ניט. ער האָט געהאַט עטלעכע העברעאישע לעקציעס, וועלכע זיינען קיינמאָל ניט געווען זיכער און פון צייט צו צייט פלעגט ער אַפּדרוקן אַן אַרטיקל אין אַ ליטעראַרישן זשורנאַל, וועלכער האָט אויך שלעכט באַצאַלט דערפאַר. זיי האָבן זיך באַזעצט אין דריי קליינע קאַלטע צימערלעך און זיינען געווען צופרידן מיט זיי.

גיטלס לעבן, דאָקעגן, איז אַוועק גאַנץ אַנדערש. איר מאַן האָט געדונגען דריי שיינע צימערן אין אַ נייעם הויז, מיט סטים און הייסע וואַסער, און האָט זיי גלייך אויסגעמעבלירט מיט די פיינסטע מעבל. ווען דער גרעסטער גביר אין שטעטל וואָלט איצטער אַריינגעקומען אין גיטלס וואוינונג, וואָלט ער פריער געדאַרפט דריי מאָל די פיס אַפּווישן...

וועגן ווייטער גיין אַרבעטן האָט גאַר קיין רייד ניט געקענט זיין. ניט זי האָט עס געדאַרפט, ניט זי האָט עס געוואָלט, ניט איר מאַן וואָלט דאָס גאַר דערלאָזן. ער האָט זיך געטרײסלט איבער איר און ניט געלאָזט איר טאָן די קלענסטע זאַך, ווען ער איז נאָר געווען אין שטוב, גלייך ווי זי וואָלט שוין געווען אין ניינטן מאָנאַט... ער האָט באַלד נאָך דער חתונה פאַרטרויט גיטלען, אַז ער קלייבט זיך ניט דעם גאַנצן לעבן אַרבעטן ביי יענעם: ער קען אַליין זיין אַ באַלעבאַס. אמת, קיין געלערנ־טער איז ער ניט, אַבער אויף דעם דאַרף מען קיין סך תורה ניט האָבן: קיינער פון זיינע באַלעבאַטים איז ניט געווען געלערנטער פון אים. איז

וואס האָט ער דאָ וואָס מורא צו האָבן? געלט האָט ער, די אַרבעט קען ער, און שכל וויפל אַנדערע האָט ער אויך — וועט ער פרובירן דעם מזל.

מיסטער קרוט איז געוואָרן אַ באַלעבאָס פאַר זיך. ער האָט געמאַכט אַ פאַרווּך מיט קליינע צוויי־שטאַקיקע הייזלעך. ער האָט אויפגעבויט די ערשטע פינף. דער פאַרווּך איז געווען אַ געלונגענער. ער האָט געמאַכט אָן די הייזלעך עטלעכע טויזנט דאָלער, און דאָס האָט ער באַטראַכט, ווי אַ גוטן אָנהויב, ווי אַ סימן מזל... איצטער איז ער אַריין אין די ביזנעס מיט ביידע פיס און גענומען בויען גרויס. די צייט איז געווען אַ גוטע און עס איז אים געאַנגען. גיטל האָט עס באַטראַכט ווי אַ רעזולטאַט פון זיין קלוגשאַפט, געניטקייט און אויסרעכענונג — און איז געווען שטאַלץ מיט דעם... קיין קינדער האָט זי נישט געהאַט.

אַבער ווי שטאַלץ גיטל איז נישט געווען מיט דעם מאַנס דערפאַלג און מיט איר אייגענעם דערפאַלג דאָ אין לאַנד, האָט זי זיך קעגן רייזלען קיינמאַל נישט געהאַלטן גרויס און נישט געזוכט זיך צו באַרימען פאַר איר. זי איז געבליבן איר אַלטער פריינט ווי אַמאַל, און פונקט אַזוי איבער־געגעבן ווי פריער. ווי זי וואַלט געפילט, אָן רייזלס דערפאַלג דאָ אין לאַנד איז נישט קלענער פון אירן.

רייזלס לעבן איז געווען צופרידן בלויז גייסטיק. מאַטעריעל האָט רייזל געלעבט אין אַרעמקייט, וואָס איז געוואָרן אַלץ גרעסער, וואָס גרעסער עס איז געוואָקסן דאָס געזינדל. דערווייל זיינען שוין געווען פיר, אַבער די אויסזיכטן זיינען געווען אויף נאָך און נאָך... רייזל האָט באַלד ביים שוואַנגערן מיטן ערשטן קינד געמוזט אויפהערן גיין אין שאַפּ און פון דעמאַלט אָן האָט זי מער קיין געלעגנהייט נישט געקראָגן ווידער אָנצוהויבן... די אַרעמקייט אין הויז איז געווען שרעקלעך גרויס. פונקט ווי אַמאַל די קינדער ביי רייזלס מאַמען אין הויז, אַזוי האָבן צווישן אירע קינדער דאָ, די יינגערע שטענדיק געמוזט אויסטראַגן די זאַכן פון די עלטערע, און אַ נייע פאַר שיכלעך אָדער אַ ניי קליידעלע אָדער מאַנטעלע, האָט דאָס גליק געהאַט אָנצוטאָן בלויז דאָס עלטסטע קינד. די יינגערע — עס האָט נישט אויסגעמאַכט צי אַ יינגל, צי אַ מיידל — האָבן אָנגעטאָן איינע פון די אַנדערע, וואָס עס האָט זיך געלאָזן און זיינען געווען צופרידן מיט דעם...

גיטל זעט רייזלס געמאַטערט לעבן און עס פאַרדריסט איר: ביידע גלייך געקומען און אַזאַ אונטערשייד אין מזל!... זי האָט געפרוּאוּט רייזלס מיט איר מאַן, מיסטער קרוט, אפשר וואַלט ער עפעס געקענט טאָן פאַר פייגלסאַנען: פילייכט וואַלט ער עפעס געפונען פאַר אים אַרום

זיינע הייזער. אָבער מיסטער קרוט שמייכלט: ווי קומט אַ מלמד צו אַזעלכע זאַכן? ... גיטל איז ניט מסכים. זי האָט ליב איר חברטע און האָלט שטאַרק פון יענערס מאַן. זי גלויבט, ער וואָלט זיך צוגעפאַסט. די צרה איז אָבער, וואָס פייגלסאַן אַליין וואָלט ניט אינגעשטימט ... ווען גיטל הערט פייגלסאַנען רעדן וועגן ביכער, קונסט, אָדער אַנדערע אַזעלכע פּראָגן, פאַרלירט זי איר מוט און וואָגט ניט צו רעדן וועגן דעם אפילו מיט רייזלען ...

פונדעסטוועגן פּראַווט גיטל עפעס טאָן: זי נוצט אויס יעדע געלעגנ-
הייט צו קומען צו רייזלען און ברענגען אַ מתנה. עס מעג זיין אַ יום־טוב, צי אַזוי אַ שמחהלע און אַוואָדע אויף אַ געבורטסטאָג — גיטל איז דאָ מיט אַ מתנה: שטענדיק פאַר די קינדער, גיטל זעלטן פאַר רייזלען און אַמאָל אויך אפילו פאַר פייגלסאַנען ... רייזל זשענירט זיך, וויל גיטל נעמען און טענהט: — ווען וועל איך דאָס דיר אַלץ אָפּגעבן? ... אָבער גיטל פאַרגלעט מיט איר ענטפּער: — אַ מתנה ברענגט מען ניט אָפּצו- קריגן צוריק ...

ווען די פייגלסאַנס קומען צו די קרוטס — אין אַ יום־טוב, אָדער אַ זונטאָג אַ מאָל — טרעפּן זיי אַ פולע הויז מיט געסט. דאָס זיינען מערסטנטיילס קרוטס שותפים אין די ביזנעס, אָדער אַנדערע אַזעלכע ווי ער — בויער פון הייזער. אין פאַרגלייך מיט זיי קוקן די פייגלסאַנס אויס נעבעכדיק און אַרעם. זיי פאַרלירן זיך טאַקע אַ מינוט און פאַרשעמען זיך פאַר זייער הולך. פייגלסאַן אַליין, מיט זיין דאַרן, מאַגערן אויסזען, אין זיין ביליקן אנצוג. קוקט אויס נעבעכדיק אַנטקעגן די הויכע בייכלדיקע יידן מיט די טייערע סוטס, גראַבע גאַלדענע קייטן אויף די בייכער און דימענטן אויף די הענט. רייזלס שענסטע קלייד, וועלכע זי טוט אָן צו דער געלעגנהייט, קוקט אויס זייער ביליק אין פאַרגלייך מיט די טייערע קליידער פון די אַנדערע פּרויען. זי אַליין קוקט אויס מיד און איינגעפאַלן, וואָס איז אין פולן היפּוך צו די אויסגעכאַליעטע און גוידערדיקע פּרויען פון די בייכלדיקע מענער. אַלע זיצן און שפּילן קאַרטן: די מענער ביי איין טישל און די פּרויען — ביי אַ צווייטן. אויף ביידע טישלעך ליגן הויכע קופּקעס פון זילבער און פאַפּיר־געלט לעבן יעדערן. די קרוטס הויבן זיך באַלד אויף פון די פּלעצער און באַגעגענען די גיי־אריינגעקור מענע געסט מיט ניט־געמאַכטער פּריינטלעכקייט. מיסטער קרוט שטעלט פאַר פייגלסאַנען ווי אַ לערער און שרייבער, וואָס שרייבט אין די ציי- טונגען. די געסט ווערן ווייניק נתפעל פון ביידע פּראָפעסיעס. זיי ווייסן: קיין הייזער בויען מיט זיי קען מען ניט ... פונדעסטוועגן, פון העפלעכ־ קייט וועגן, הויבן זיי זיך אויף פון די פּלעצער און גריסן זיך צו ביזן

— צו פייגלסאָנען און זיין פרוי. באַלד אָבער ווערט מען אַרײַנגעטאַן צוריק אין די קאַרטן.

ווען אַלע געסט גייען אַוועק, בלייבן די פייגלסאָנס איבער. זיי זיינען געקומען שפעטער פון אַלעמען און די קרוטס פאַרהאַלטן זיי דערייַ בער און לאָזן ניט אַוועקגיין. זיי דערפילן זיך פרייער און די קרוטס אַליין דערפילן זיך אויך לייכטער: זיי קענען זיך אינגאַנצן אָפגעבן מיט די פייגלסאָנס. גיטל סערווירט פאַר די פייגלסאָנס דינער. יענע פרובירן זיך אָפזאַגן, טענהן איין, אַז זיי האָבן דאָך ניט לאַנג געגעסן, אָדער דאַרפן זיך אַיילן אַהיים צו די קליינוואַרג, אָבער עס העלפט ניט. אַזאַ אָנגענוג מענע זאָך איז שוין ביי די קרוטס, אַז די פייגלסאָנס מוזן ביי זיי עסן דינער, אַז אָפזאַגן זיך איז פאַר יענע אוממעגלעך.

— אויב דו וועסט נאָר וואַגן ניט צו עסן ביי מיר — סטראַשעט גיטל רייזלען — וועל איך ביי דיר קיינמאַל זיך צו גאַרנישט צורירן. געדענק זשע... .

די קרוטס באַמיען זיך צו זיין איינפאַכער מיט די געסט, ניט צו רעדן פון ביזנעס און ניט צו באַרימען זיך מיט זייער רייכקייט. פונדעסטוועגן, ווען אויפן טיש ווערן געלייגט די טייערע זילבערנע לעפל און די טייערע פאַרשיידן־קאַלירטע געפעסן, דערפילט זיך רייזל ביי זיך אַליין אַזוי געפאַלן, אַז עס טרעפט אַ מאַל, גאַר אַן אַ שום אורזאָך, ווערט זי רויט אין מיטן דערינען... אַלע באַמערקן עס, אָבער נאָר גיטל אַליין ווייס די אורזאָך. זי זוכט מיט וואָס צו פאַררעדן דעם איינדרוק... .

דערפאַר אָבער פילט זיך רייזל געהויבן, ווען די קרוטס קומען צו זיי אין געסט. מיט קיין זיידענע צודעקן און טייערע זילבערוואַרג האָט זיך רייזל ניט צו באַרימען. די שטוב קוקט אויס אַרעם שוין אַפילו נאַכדעם, ווי גיטל האָט געפרוואוּט פאַרשטעקן די אַרעמקייט אין די לעכער און אַרויסנעמען פון די שופלאַדן דאָס שענסטע, וואָס זי האָט געהאַט. אין הויז האָט זיך אָבער געפילט אַן אַנדער רייכקייט: אַ גייסטיקע רייכקייט. די שאַפעס און די פּאַליצעס זיינען פול פאַרלייגט מיט ביכער און זשור־נאַלן. אויף די ווענט — בילדער פון שרייבער און אַנדערע גרויסע מענטשן. אין אַ זונטאָג, געוויינטלעך, איז דאָס הויז פול מיט מענטשן. דאָס זיינען אָדער פייגלסאָנס קאַלעגן אָדער אַזוי יונגע שרייבער, וואָס זיינען געקומען הערן אַ גוט וואָרט וועגן זייער בוך, אָדער אַזוי הערן, ווי ער רופט זיך אָפ און קריטיקירט אַ ניי בוך, אָדער אַ נייע דערשיינונג אין דער ליטעראַרישער וועלט.

רייזל באַטייליקט זיך ניט אין דער דיסקוסיע און פאַרשטייט אַפילו ניט אַלץ. זי זעט אָבער, ווי ער רעדט מיט התלהבות, ווי אַלעמענס אויגן

זיינען געווענדט צו אים און זי ווערט שטאלץ ביי זיך. זי וואלט איר פייגלסאָנען ניט אויסגעביטן אויף צען „בילדערס“ מיט זייערע פּאַלאַצן... עס קומען אַריין די קרוטס. זיי דערפילן זיך מאַדנע מיט זייער אויס-געפּוצטקייט צווישן דער חברה יונגע, איינפאַך, און אַפט אַרעם געקליידעטע מענער און פרויען.

פייגלסאָן הויבט זיך אויף פון אַרט און באַגריסט זיי פריינטלעך. ער שטעלט זיי פאַר פאַר זיינע געסט און זאָגט:

— איר בויט אונדז די ליטעראַטור און דער מאַן בויט פאַר אונדז די הייזער. ביידע זיינען וויכטיק...

מען גריסט זיך פריינטלעך מיט די געסט און מען מאַכט פאַר זיי פלאַץ צווישן די אַלטע. די קרוטס אַנטשולדיקן זיך, וואָס זיי זיינען אַריינ-געקומען אין מיטן און איבערגעשלאָגן. מען באַרואיקט זיי און מען מאַכט זיי פילן זיך היימיש. די דיסקוסיע ווערט פאַרגעזעצט. מיסטער קרוט הערט זיך אין גלייך מיט אַלעמען, אָבער ער לאַנגווייליקט זיך. זיינע פריינט, די פאַרטנער אין די ביזנעס, וואַלטן מסתמא אויף אַזאָ דיסקוסיע געזאָגט: — וואָס דרייען זיי אַ קאַפּ דאָרטן, די יאָלדן? וואָס ווילן זיי?...

מיסטער קרוט אָבער האָט זיך אויסגעלערנט פון זיין פרוי צו העס-פעקטירן פייגלסאָנען און ער שטרענגט זיך אָן צוגלייך מיט אַלעמען אויפ-מערקזאַם זיך צוצוהערן.

אַז די דיסקוסיע ענדיקט זיך, אַטעמט ער פרייער אָפּ. אייגנטלעך ענדיקט די דיסקוסיע רייזל. ווען דער עולם איז שוין מיד און מסתמא הונגעריק אויך, גיט זי אַ זאָג:

— נו, גענוג זיך שוין אַנגערעדט... וואָס צו גאָט, איז צו גאָט און וואָס צו לייט, איז צו לייט, שוין צייט צו נעמען עפעס אין מויל...

דער עולם לאָזט זיך לאַנג ניט בעטן. מען איז שוין קענטיק צוגע-וואוינט צו דעם. דאָס נעמען אין מויל באַשטייט פון הייסע בולבעס מיט פעלצלעך, פון וועלכע עס גייט אַ פאַרע, גרויסע צעשניטענע הערינג און טונקעלען ברויט. דאָס אַלץ האָט רייזל צוגעגרייט שטילערהייט, ווען די דיסקוסיע איז אַנגעגאַנגען. דער עולם וואַרפט זיך אויף דעם, ווי די הונגעריקע, און עסט מיט אַפעטיט.

די קרוטס זיצן און קוקן זיך צו. זיי אַיילן זיך ניט צו גיין צום טיש. אָבער אַז רייזל קומט אַריין און זעט אַז זיי זיצן ביי דער זייט, רופט זי זיך אָן צו גיטלען:

— וואָס? וועסט אפשר ניט עסן ביי מיר? געדענק, אויב דו וועסט וואַגן ניט צו עסן, וועל איך זיך קיינמאַל מער ניט צורירן צו גאַרנישט

ביי דיר...

גיטל זעט, אָז זי וועט גאַרניט מאַכן, זאָגט זי גוטמוטיק:
 — נו, נו, מירן זיך שוין אויסגלייכן... — און גייט צוזאַמען מיטן
 מאַן צום טיש.
 ביים אַוועקגיין באַגלייט רייזל און איר מאַן די קרוטס צו זייער קאַר.
 קרוט זאָגט צו פייגלסאַנען:
 — וואוילע חברה, די דאָזיקע. וואָס זיינען זיי אַלע, שרייבער?...
 — יא, שרייבער — ענטפערט פייגלסאַן ערנסט — און צוזאַנגנדיקע
 שרייבער...
 און גיטל, נאָך אַלץ אונטערן איינדרוק פונעם נאַכמיטאָג, זאָגט צו
 רייזלען:
 — האָסט אַ פיינעם מאַן, רייזל, גאָט זאָל מיר אַזוי העלפן. פערל
 האָט זיך דאָך געשאַטן פון זיין מויל, ווען ער האָט גערעדט. איך האָב
 אַזוי הנאה געהאַט.
 און אַז רייזל ענטפערט ניט גלייך, גיט זי צו:
 — אַזאָ מאַן רייזעלע, איז מערער ווערט ווי אַלע געלטער...
 — נישט צו פאַרזינדיקן, גיטל. מיר האָבן זיך ביידע נישט צו באַ-
 קלאַנגן.
 זיי צוקושן זיך ביים געזעגענען, און די קרוטס פאַרן אַוועק.

ניט-גלייכע יאָרן

ניט צוועלף יאָר צוריק איז ווילי אַראָפּגעקומען פון אַמעריקע אינעם קליינעם פּוילישן שטעטל, ניט ווייט פון דער רוסישער גרענעץ. ער איז געקומען מיטן גאַנצן קנאַק פון אַן אַמעריקאַנעם ביזנעסמאַן און אַן אַמע-ריקאַנעם דזשענטלמאַן: נעט ראָזירט, שייַן געקליידט, מיט אַ זיכערקייט אין דער באַנעמונג און אַ געמיטלעכקייט אין דער שטימונג. פאַר די שטעטלדיקע יידן איז עס געווען אַן אויסטערלישע זאַך צו זען אַ מענטשן גלאַט ראָזירט, מיט אַ ווייסער געפרעסטער העמד יעדן טאָג אין וואָך, מיט אַן אַנדער קראַוואַט יעדעס מאָל, מיט אַן אַנדער אַנצוג אָפּילו, מיט אַ קנייטש אין די הויזן, וואָס האָט שטענדיק געמוזט זיין גלייך ווי אַ סטרונע, מיט אַ ווייס טיכעלע אין דער אויבערשטער טאַש פון רעקל און מיט אַ שרונגט אין מיטן פון זיינע גלאַט-פאַרקעמטע, ווי באַנעצטע, טונקעלע האָר. סיי לויט זיין אַנטאַן און סיי לויט זיינע מאַנירן איז ער גיכער ענלעך געווען אויף די אַרומיקע פּוילישע פּריצים, ווי אויף וועמען פון די שטעטלדיקע יידן.

פונדעסטוועגן איז ער געווען אַ ייד און גערעדט יידיש, כאָטש אַ גע-בראַכענעם און מאַדנעם אַזאַ, געמישט מיט פרעמדע קאַמישע ווערטער, אָבער פאַרט אַ יידיש. ער האָט אָפּילו געשטאַמט פונעם זעלבן שטעטל, פון וואָנען ער איז מיט אַ סך יאָרן צוריק, אַלס פּופּצן-יאָריקער יינגל, דורך אַ צופאַל צוזאַמען מיט זיין פאַטערס אַ ברודער אַוועק אין אַמעריקע. ער איז דאָס טאַקע איצט געקומען צו-גאַסט, צו זען זיך מיט ברידער און שוועסטער, צו באַקענען זיך מיט משפּחה און פּריינט און פאַראיינוועגס צו זיין אויף קבר-אַבות ביי טאַטע-מאַמע, וואָס זיינען דורך דער צייט געשטאַרבן.

אין שטעטל האָט דאָס אַנקומען פונעם אַמעריקאַנעם גאַסט געמאַכט אַ טומל. פון ברידער און שוועסטער און אַנדערע קרובים האָט מען גע-וואוסט נאָך פון פּריער, אַז דער גאַסט, וואָס דאַרף אַנקומען, איז עפעס ניט אַבי-ווער, אַן אַרבעטער, וואָס פינצטערט אין „שאַפּ“, נאָר אַ גוט-אַרויפגעאַרבעטער יונג, וואָס האָט אַליין אַ פאַבריק, ביי וועלכן עס אַרבעטן ווער ווייסט וויפּל מענטשן. מען וואַלט געקאַנט זאַגן אָפּילו, אַז ער איז אַן אַמעריקאַנער גביר, שיעור ניט אַ מיליאָנער. זיין קומען האָט באַשטע-טיקט, אַז דאָס איז געווען ניט קיין פּוסיטע באַרימערין מצד זיינע קרובים. ניט נאָר זיין אַנטאַן, וואָס האָט זיך לויט די שטעטלדיקע באַגריפּן געפאַסט

פאר אַ מיליאָנער, נאָר זיין פרייקייט און וואָרפֿן זיך מיט געלט האָט עס אויך באַשטעטיקט. ניט נאָר האָט ער יעדערן פֿון די קרובים געבראַכט מתנות, און אַזעלכע וואָס אין שטעטל האָט מען עס קיינמאָל ניט אָנגעזען, נאָר בכלל איז ער זייער פרייגיביק געווען: עס איז גענוג געווען, אַז עמעצער זאָל אַרײַן און אָנהויבן קלאָגן און וויינען פֿאַר אים, אַז יענער זאָל שוין מיט ליידיקן ניט אַוועקגיין.

מען קאָן זיך פֿאַרשטעלן, וואָס אין שטעטל האָט זיך געטאָן און וואָס פֿאַר אַ רעש עס האָט אַרויסגערופֿן, ווען ער איז געקומען. גאַנצע בעכט איז מען אַרומגעגאַנגען אַרום די פענצטער צו כאַפֿן אַ קוק אויף אים, און ווען ער איז געגאַנגען אין גאַס, זיינען אים נאַכגעגאַנגען גאַנצע כאַפֿטעס יינגלעך און אַמאָל אַפֿילו — הינטער זיי — אויך דערוואַקסענע.

ווען דער ערשטער טומל איז אַריבער און מען האָט זיך אַביסל באַר־רואיקט, האָבן שטעטלידיקע ווייבער און גלאַט יידן גענומען חוקר ודורש זיין: פֿאַרוואָס איז ער געקומען אַליין? צי האָט ער אַ ווייב מיט קינדער? פֿאַרוואָס האָט ער זיי ניט מיטגענומען מיט זיך? און אַז מען האָט אַזוי חוקר ודורש געווען, האָט מען אויסגעפונען, אַז דער אַמעריקאַנער גאַסט האָט גאָר קיינמאָל ניט געהאַט ניט קיין ווייב און ניט קיין קינדער, און אַז ער איז נאָך גאָר אַ בחור — אַן „אַלטער בחור“...

אין שטעטל האָט דאָס אַרויסגערופֿן נאָך אַ גרעסערן טומל, ווי זיין קומען אַליין, אויב אַזוי, איז דער ציל פֿון זיין קומען נאָך קלאָרער געוואָרן ווי פריער: ער איז געקומען ניט בלויז אויף קבר־אבות אַדער זען זיך מיט אייגענע, נאָר פֿאַראיינוועגס זיך אויך איינהאַנדלען אַ כלה... מסתמא זיינען פֿאַר אים די אַמעריקאַנער מיידלעך ניט גוט גענוג, אַדער עס האָט אים בעסער געצויגן צום היימישן שורש...

מיידלעך און יונגע אלמנות און אַפֿילו גלאַט אַזוי ווייבלעך האָבן זיך גענומען וואַשן און פּוצן און אויסזען „אַמעריקאַניש“. יעדע איינע האָט געקוקט אין שפיגל און געזוכט, צי וואָלט זי זיך צוגעפאַסט צום אַמעריקאַנער געם גביר.

דאָס הויז, וואו ער איז איינגעשטאַנען, איז פול געוואָרן מיט מענטשן. מען האָט ניט געוואַרט אויף כבוד, נאָר אַליין זיך פֿאַרבעטן. עס איז ניט שווער געווען צו געפינען אַ תירוץ מיט וואָס אַריינצוקומען. עס זיינען אַריינגעקומען טאַטעס און מאַמעס, שוועסטער און ברידער און אַפֿילו די, וועלכע די זאך איז נוגע געווען פֿערזענלעך...

ווייל האָט זיך אָנגעשטויסן, וואָס מען וויל פֿון אים, און באַגעגנט אַלעמען מיט אַ גוטמטיקן אַבער חזקדיקן שמייכל. ס'הייסט: — איך

דאנק איך זייער פאר אייער זארג און טרחה, אבער צום באדויערן זע איך ניט, וואָס איך קען טאָן פאַר אייך...

מיטן זעלבן שמייכל און חוזק האָט ער אויך באַגעגנט די אייגענע שוועסטער, וועלכע האָבן געפרוואוּט מאַכן אַ רייד מיט אים וועגן אַ שידוך. ווען די שוועסטער זיינען שפעטער געוואָרן ערנסטער און גענומען צושטיין צו אים און מאַנען: ביז ווי לאַנג איז דער שיעור צו וואַרטן? וואָס איז די חכמה? — האָט זיי ווילי דערקלערט, אַז ער וואַרט ניט און אַז ער קלייבט זיך בכלל קיינמאָל ניט חתונה האָבן. ער זעט ניט די נויט ווענדיקייט פון דעם... אין אַמעריקע איז דאָס אַ גאַנץ געוויינלעכע זאַך... טויזנטער מענטשן זיינען פאַראַן דאָרטן אַזוינע ווי ער — קלובן גאַנצע, פאַראיינען...

אויף די שוועסטער האָט דאָס געמאַכט אַ שווערן איינדרוק: זיי האָבן ניט געקאָנט פאַרשטיין אַזאַ באַציאונג און אַזאַ גלייכגילטיקייט צו אַזאַ וויכטיקער פּראַגע.

פאַר ווילין אָבער איז דאָס געווען אַ גאַנץ נאַטירלעכע זאַך. אים האָט אין אַמעריקע גאַרנישט געפעלט. פאַר געלט האָט ער געקראָגן אַלץ, וואָס ער האָט געוואַלט, איינגעשלאָסן פרויען. אַ גאַנצן טאָג איז ער געווען פאַר-נומען אין שאַפּ און אין ביזנעס און די אַוונטן האָט ער געהאַט פריי. ער האָט זיי מערסטנס פאַרבראַכט מיט גוטע ברידער ביי אַ גלעזל וויין און קאַרטן-שפּיל און אַמאָל, אין זיין אַפּאַרטמענט, מיט אַ פרוי. ער האָט זיך צוגעוואוינט צו לעבן פריי און פון גאַרנישט געבונדן. זיין באַציאונג צו פרויען איז געווען אַ ציינישע. לויט זיין מיינונג האָט מען קיינער פון זיי ניט געקענט געטרייען.

האָט ער באַשלאָסן אָפּלעבן אַזוי און קיינמאָל ניט חתונה האָבן. ווען אַלע אין שטעטל האָבן זיך אַזוי גענומען יאָגן נאָך אים, האָט עס אים אויסגעזען קאַמיש און אַמוזירנדיק. אַזוי האָט ער אויך געפילט, ווען די שוועסטער האָבן אָנגעהויבן צושטיין צו אים מיט זייערע פאַרשלאַגן און עצות. באַלד אָבער האָט עס זיך אים צוגעגעסן און אָפילו געוואָרן איבערדריסיק: וואָס ווילן זיי פון אים? וואָס בעגען זיי אים? יעדער איינער האָט זיינע פרינציפּן און זיין קוק אויפן לעבן, און אויך ער האָט זיינע. אַזוי געפעלט אים און אַזוי וויל ער לעבן. וועמען דאַרף עס אָנגיין?

אָבער ווען די שוועסטער האָבן באַשלאָסן זיך ניט אונטערצוואַרפּן זיין איינגעשפּאַרקטייט און אויספרובירן אייגענע מיטלען צו באַווירקן אים, און צונויפגעפירט אים דעריבער מיט מירעלעך, זיינען זיי אַליין איבער-ראַשט געוואָרן צו זען, ווי דערפּאָלגרייך זיי זיינען. אומדערוואַרטעט האָבן זיי אָפּגעהאַלטן אַ גרויסן נצחון. איבער נאַכט איז מיט ווילין פאַרגעקומען

א גאנצע וענדערונג. גארניט מעגלעך געווען צו דערקענען דעם פריערדיקן מענטשן. ווי א ווינט וואָלט זיך מיטאַמאַל אַריינגעריסן אין זיין נשמה און אַלץ איבערגעקערט מיטן קאַפּ אַראָפּ. אַלע זיינע פריערדיקע איינשטע- לונגען און פּילאָזאָפּיעס זיינען פּלוצלונג איבערגעדרייט געוואָרן און אַנגע- נומען אַ נייע ווענדונג. זיין גאַנצע פריערדיקע באַציאונג צו זאַכן, און איבערהויפּט צו פּרויען, איז פּלוצלונג צעשטערט געוואָרן. מירעלע איז פאַר אים איצט געוואָרן אַלץ. אַן איר האָט זיין לעבן אויסגעקוקט פאַר אים פּוסט און נאַריש. מיט איר האָט ער זיך געפילט ניי און דערהויבן. אַ נייע וועלט האָט זיך איצט פאַר אים אויפגעעפּנט, מיט ברייטע צוואַנג און אַ נייער צוקונפּט. אַלץ האָט זיך איצט געווענדט אָן מירעלען.

ווער זשע איז געווען מירעלע?

מירעלע איז געווען איינע פון די שענסטע מיידלעך אין שטעטל. אַזוי האָבן אַלע געהאַלטן. זי איז געווען דין און איידל, מיט אַ ליכטיקן פנים, מיט טונקל-בלאַנדע האָר און מיט אַ קלאַרער דורכזיכטיקער הויט. איר שטימע האָט געקלונגען ווייך און אַנגענעם. אירע באַוועגונגען זיינען געווען לייכט און איידל. אָבער איר צויבער איז געלעגן ניט אַזוי אין איר שיינקייט, ווי אין איר חן, אין איר קינדישקייט און ערלעך-צאַרטן בליק אין אירע אויגן. זי האָט געהאַט אַזויפיל הילפלאַזע קינדישקייט אין זיך און אַזוי פיל ווייכע איידלקייט, אַז יעדערן האָט זיך געוואַלט צוגיין צו איר און גלעטן זי און קושן און פיעשטשען ווי אַ קינד. אַלע האָבן זי ליב געהאַט און באַטראַכט ווי די מיזינקע פון שטעטל. ביים באַגעגענען זי האָט מען שטענדיק דערפילט אַן אַנגענעמען און וואַרעמען געפיל אין זיך. אַלע בחורים אין שטעטל האָבן זיך נאָך איר געיאָגט און געזוכט איבערשטייגן איינער דעם צווייטן אין פלינקייט און בראַווקייט, קלוגשאַפט און געלערנט- קייט, כדי איר געפעלן צו ווערן.

ווען ווילי האָט זי דערזען, איז ער געבליבן פאַרגאַפּט. עס איז געווען, ווי ער וואַלט פּלוצלונג דערזען אַ וואונדער. דער לייכטער, צינישער שמייכל, וואָס ער האָט געהאַט צו כמעט אַלע אַנדערע פּרויען, איז פּלוצלונג פאַרשוואַנדן און דער פנים האָט אויף זיך מיטאַמאַל אַרויפגעצויגן אַן ערנסטקייט. ער איז געשטאַנען פאַרוואַנדערט ניט בלויז פאַר דעם, וואָס ער האָט דערזען פאַר זיך, נאָר אויך פאַר דעם, וואָס ער האָט דערפילט אין זיך. צום ערשטן מאַל איז ער געבליבן שטיין פאַר אַ פּרוי, צו וועלכער ער פילט רעספעקט און וועלכע צווינגט אים צו האַלטן זיך ערנסט אין איר אַנוועזנקייט און אַפילו נאָכדענקען די ווערטער, וואָס קומען אַרויס פון זיין מויל. עס איז געווען די ערשטע פּרוי, פאַר וועלכער ער האָט זיך געפילט שוואַכער און וועלכער ער האָט געזוכט געפעלן צו ווערן.

ווילי האָט דערפילט, ווי עפעס האָט זיך אַ צאַפּל געטאָן ביי אים אין האַרצן. עס איז געווען צום ערשטן מאל אין לעבן. ער האָט זיך פאַרשעמט: ער, דער דערוואַקסענער און ערנסטער מענטש, דער דערפאַלגרייכער אַמע-ריקאַנער ביזנעסמאַן איז פּלוצלונג געבליבן שטיין פאַר אַ קינד און דערשראָקן זיך!... דאָס פאַסט גיכער פאַר אַ יונגן יינגל און ניט פאַר אַ מאַן אין זיינע יאָרן.

צום ערשטן מאל האָט ער זיך פאַרטראַכט איבער זיינע יאָרן און עס האָט אים באַנג געטאָן, וואָס זיי זיינען אַזוי פיל אין צאַל... עס איז אָבער געווען אַן אַנטפּלעקונג פאַר אים און עס האָט אים גערייצט און געצויגן.

ווען די שוועסטער, באַמערקנדיק זיין צעטומלטקייט און הילפּלאַזיקייט, און וויסנדיק פון וואַנען עס קומט, האָבן זיך פּריילעך גענומען רייצן מיט אים, איז ער געוואָרן אין כעס אויף זיי — ניט פאַר זיך, נאָר פאַר מירעלען...

און ווען די שוועסטער האָבן ערנסט גענומען רעדן מיט אים, ער זאָל ניט דורכלאָזן די געלעגנהייט, האָט ער פאַרדראַסיק אַ זאָג געטאָן: — וואָס איז דאָ פאַראַן צו רעדן? זי איז צו-גוט פאַר מיר... — צו-גוט, נאָרעלע, איז קיינמאל קיין חסרון ניט — האָבן די שוועס-טער אים געפרוּווט איינריידן, — אַלנפאַלס פאַרזיכערן מיר דיר, אַז דאָס וועט קיין מניעה ניט זיין...

ווילי האָט דערפילט אין זייערע רייד עטוואָס פון זיין אייגענעם אַמאָליקן ציינום און האָט זיך אַזש דערפילט באַליידיקט פאַר מירעלען: זי איז שוין געשטאַנען אין זיינע אויגן ווייט אָפּגעזונדערט פון אַלע אַנדערע און פאַרנומען אַ באַזונדער ווינקל אין זיין האַרץ — אַן אָפּגעצאַמטן, אַ ריינעם...

די שוועסטער זיינען גערעכט געווען: עס איז קיין מניעה ניט געווען טאַקע. גראַדע דאָס, וואָס האָט אויסגעקוקט ווילין צו זיין די וואַנט, וואָס טיילט אים אָפּ פון מירעלען, איז געווען די טיר, וואָס האָט אים געעפנט אַ וועג צו איר.

זיכער איז מירעלע, פונקט ווי אַלע אַנדערע מיידלעך אין שטעטל, פאַרכאַפט געוואָרן פונעם גלאַנץ און עלעגאַנץ, וואָס האָט אַרומגערינגלט דעם גאַסט פון אַמעריקע. זיכער האָט זי געצויגן די אַנדערשקייט אין אים, די ברייטקייט און פאַרנעם, וואָס אינעם שטעטל האָט מען פון דעם קיין אַנונג ניט געהאַט. זיכער האָט זי אויך געצויגן די פּערספּעקטיוו פון אַן אַנדער לעבן אין אַן אַנדער, לעגענדאַרן לאַנד. מירעלען האָט אָבער אויך געצויגן דער געזעצטער און זיכערער ווילי, דער איינגעשטעלטער אין

לעבן. ווי אַ קעבלבל, וואָס טוליעט זיך צו דער מוטער, האָט זיך מירעלע געטוליעט צו זיין עלטערקייט און געזוכט דאָרט שוין און זיכערקייט. איר האָט אימפּאָנירט די קאָמבינאַציע: ער — דער פּאָטער, זי — דאָס קינד... און דעריבער, ווען ער האָט געוואָלט זיין ערלעך צו איר און וואַרענען זי, און געזאָגט צו איר:

— ווייסט, מירעלע, מיט וויפל איך בין עלטער פון דיר? איך וואָלט דאָך געקאָנט זיין דיין פּאָטער...

האָט זי אויך פּונקט אזוי ערלעך און אויפריכטיק — איבערצייגט געענטפּערט:

— צו וואָס רעדן וועגן דעם? עס איז ניט וויכטיק...

זי איז דעמאָלט אַלט געווען איין-און-צוואַנציק יאָר און ער — פינף-און-פּערציק...

דאָס שטעטל איז כּאָדאַראַם געגאַנגען: אַזאַ גליק! אַזאַ גליק! די מיידלעך האָבן איר מקנא געווען און די בחורים — אים... גליקלעכע האָבן זיי ביידע פּאַרלאָזן דאָס שטעטל און אַוועק צוריק קיין אַמעריקע אָנצוהויבן אַ ניי לעבן.

**

צוועלף יאָר זיינען פון דעמאָלט אַריבער — צוועלף יאָר, וואָס זיינען אפשר ניט קיין צוּלאַנגע צייט, אָבער וואָס האָבן אויף זיי ביידן קענטיקע צייכנס איבערגעלאָזט. ביידע זיינען פאַר דער צייט עלטער געוואָרן, אָבער ניט ביידן האָבן די יאָרן געשטופּט אין דער זעלבער ריכטונג: איר האָבן די יאָרן געשטופּט באַרג-אַרויף און אים — באַרג-אַראָפּ...

וויילי האָט זיך שטאַרק געענדערט פאַר דער צייט, איבערהויפּט פאַר די לעצטע יאָרן. די עלטער האָט זיך גענומען אַרויפציען אויף אים ראַשיק, שנעל. די ערשטע עטלעכע יאָר האָט ער זיך נאָך געהאַלטן יונג, שיעור ניט אינגער געוואָרן אַפילו. וועלנדיק זיך צופאַסן צו מירעלעס איין-און-צוואַנציק יאָר, האָט וויילי זיך באַמיט אַראָפּצוקוועטשן פון זיינע פלייצעס און פון זיין גייסט אַ פאַר צענדליק יאָר. אַ קורצע צייט איז אים דאָס געלונגען: ער איז געוואָרן נאָך אינגער ווי געווען. שפעטער אָבער האָבן די דורכגעלאָזענע פאַר יאָר ווי גענומען אָפּנעמען פאַרן פריערדיקן און אַרויפגעוואָרפן זיך אויף אים מיטן גאַנצן אימפעט. צוערשט האָט ער אָנגעהויבן גרוי ווערן בלויז ביי די שליפּן, אָבער וואָס ווייטער אַלץ מער שטח האָט עס אָנגעהויבן פאַרכאַפּן. לעצטנס איז אים די עלטער באַפאַלן ווי אַ הונגעריקער וואָלף און צופּט פון אים שטיקער נאָך שטיקער. מיט שוידער קוקט ער זיך איין אין שפיגל און באַמערקט, ווי יעדעס מאָל קומט צו אַ נייער צייכן, אַ נייער אָנזאָג. דאָ באַמערקט ער אַ נייעם פּאַלד

אויפן האַלדן, דאָ אַ טיפּערן קנייטש אויפן שטערן און דאָ אַ גרעסערן שטיק אָפּגעהוילטן קאָפּ... אָבער אַממערסטן שרעקן אים די רונצלען און פּאַלדן אויף די באַקן און אונטער די אויגן. ווי אויסגעליידיקטע זעקעלעך הענגען זיי אַראָפּ און זאָגן עדות אויף אויסגעליידיקטע יאָרן. מער ווי אַלע אַנדערע סימנים, גיבן זיי אַרויס זיין עלטערן זיך און זיין גאַנג באַרג-אַראָפּ...

ווייל איז ניט פון די שרעקעדיקע. ער שרעקט זיך — ניט פאַר אַלט ווערן און ניט פאַר שטאַרבן. אָבער וואָס אים שרעקט יאָ, איז מירעלע... אַוועק פון מירעלען, אָדער אַנווערן זי, איז פאַר אים ערגער, ווי אַנווערן דאָס לעבן...

מירעלע האָט זיך אויך היפש געענדערט פאַר דער צייט, אָבער ביי איר איז עס געגאַנגען אין אַ פאַרקערטער ריכטונג — באַרג אַרויף... זי איז שענער געוואָרן, רייפער. איר קינדיש געזיכט איז פולער געוואָרן און די שטריכן פון איר קערפער — רייפער. זי איז איצט אין איר פולער בליי-צייט, ווי אַ בלוז אינמיטן זומער. איר טראַט איז זיכערער געוואָרן, איר ברוסט פולער, איר שטימע זאָפטיקער און איר געדאַנק ערנסטער. נאָר איין זאַך איז ביי איר געבליבן פון אַמאָל און זיך כמעט ניט געענ-דערט: דאָס איז דער חן אין אירע אויגן און די צאַרטקייט פון איר פנים. מירעלע האָט קיין קינדער ניט געהאַט און איר פיגור איז דעריבער געבליבן ניט גערירט: מיידלש-דין און מיידלש-גראַציעז. אויך דער קינ-דיש-נאַאיווער און צאַרטער בליק אין אירע אויגן, וואָס מאַכט זי ביי יעדן איינעם אַזוי באַליבט אין יעדער געזעלשאַפט, אין וועלכער איר קומט אויס צו פאַרקערן, — פונקט ווי פריער דערפילט יעדער איינער אַ וואַרעמקייט ביים באַגעגענען זי.

פאַר די צוועלף יאָר האָט זיך מירעלע פולשטענדיק אַקלימאַטיזירט און רעדט פליסיק די שפראַך פון לאַנד, ניט צו דערקענען כמעט קיין אונטערשייד. אויך אין קליידן און אַנטאָן זיך האָט זיך מירעלע אַמעריקאַ-ניזירט. מיט אַ באַזונדערן געשמאַק פאַסט זי צו אירע קליידער און זאַכן, וואָס גיבן איר צו נאָך מער חן און רייץ. מירעלען האַלטן אַלע פאַר אַ שיינהייט אַפילו דאָ אין לאַנד. אָבער ניט פאַר דעם, נאָר פאַר איר חן און צויבער פאַרגעטערן זי אַלע. מירעלע איז דער אָפּגאַט פון אַלע אירע באַקאַנטע און ווערט גלייך דער צענטער-פונקט פון יעדן צוואַמענקום. די פרויען קוקן אויף איר דערפאַר מיט באַהאַלטענער קנאה און די מענער קענען ניט באַהאַלטן זייער אַפענע פאַרערונג. אָבער אַפילו די פרויען זיינען איר סוף כל סוף מוחל, זעענדיק איר אומשולדיקן בליק און איר קינדערשע צאַרטקייט.

ווילי פילט זיך אין דער געזעלשאפט מיט איר ווי א פארגעסענער, שיר ניט ווי אן איבעריקער. אמאל ווארפט אים ווער צו — צוליב איר טאקע — א ביסל אויפמערקזאמקייט, אמאל ווערט ער בארובט אויך פון דעם — טאקע ווידער צוליב איר: זי פארשטעלט אים... אמאל באַ-מערקט ער א ניט-פארגינערישן פייערל אין די אויגן פון די מענער און א סך מאל דערפילט ער א טראַציקע באַציאונג צו זיך, א מין בייזקייט, וועלכע דריקט אַזוי אַרום אויס אַלעמענס פראַטעסט קעגן אים פאַר אַג-הענגען זיין פאַטערלעכע עלטער דער דאָזיקער יונגער קינדיש-צאַרטער פרוי.

ווילי זעט און באַמערקט אַלץ. זיינע געפילן זיינען געמישט. אמאל איז ער שטאַלץ מיט איר, צופרידן מיט איר דערפאַלג און זעט אין דעם אַ פאַרגיטקונג פאַר עפעס אַנדערש, וואָס איר פעלט... אמאל ווידער איז ער אויפגערייצט און ברענט מיט אייפערזוכט — צו איר יוגנט, צו איר רייך, צו איר דערפאַלג ביי אַנדערע... ער האָט זי איצט ליב פונקט ווי פריער, נאָך ליבער אפשר, נאָר זיין געפיל פון שטאַלץ לייזט שטאַרק: ווי אַלץ האָט זיך איבערגעביטן! אמאל איז ער געווען דער העלד, היינט האָט זי אים פאַרטונקלט, פאַרשטויסן אָן אַ זייט... אמאל האָט ער דעם געפיל, ווי ער וואָלט געהאַלטן אין האַנט אַ טייערן אוצר, אַ זעלטענעם דימענט נאָר דער אוצר איז ניט זיינער... עס ציטערט אים דאָס האַרץ, מען זאָל עס באַלד ניט צונעמען ביי אים... ער באַמיט זיך מיט אַלע כוחות צו פאַרשטויסן דעם געפיל פון זיך, די מורא, צו פאַרטרייבן די יאָרן און פאַרגלעטן די קנייטשן אויפן פנים — אָבער עס לאָזט זיך ניט... ער באַמיט זיך נאָכגיין נאָך איר, אָנהאַלטן דעם ריטם, אָבער עס איז אים שווער זי נאָכצופאַלגן. ער שטייט אָפּ און בלייבט שטענדיק פון הינטן...

מירעלע באַמערקט זיין אונטערגאַנג און טראַגעדיע און פילט מיט מיט אים שטאַרק. זי מאַכט זיך ניט זעענדיק, ניט פאַרשטייענדיק, אָבער זי באַמערקט אַלץ און פאַרשטייט. זי באַמיט זיך צו פאַרלייכטערן אים און אָפּ-טעמפן די שאַרפּקייט פון זיין ליידן. זי ווייזט אים אַרויס די זעלבע ליבע און איבערגעגעבנקייט, ווי פריער, נאָך אפשר אין אַ גרעסערער מאָס. עס איז ניט געקיינסטלט. זי פילט צו אים שטענדיק אַ דאַנקבאַרקייט פאַר די זיבן גוטע יאָר, וואָס ער האָט איר געגעבן, די לעגענדעס, וואָס זיינען אַרומגעגאַנגען אין שטעטל וועגן זיין רייכקייט. זיינען אפשר געווען היפש איבערטריבן, אָבער ניט אינגאַנצן. ווען ער האָט זי געבראַכט דאָ אין לאַנד, האָט ער זי אַוועק-געפירט צו אַ פיר-שטאַקיקער געביידע, וואו אויף אַ גרויסער שילד מיט זילבערנע אותיות האָט זיך געלייענט: „וויליאַם העסקעס — טעקסטיל פאַבריק“. ער האָט זי אַריינגעפירט איבערווייניק און געוויזן, אַז דאָס אַלץ

איז זיינס. ער איז דער באַלעבאָס פון דעם. וער האָט זי פאַרזאָרגט מיט אַ שיינער דירה, מיט אַ דינסט, זי זאָל ניט דאַרפן אַליין אַרבעטן, און מיט געלט אויף אויסצוגעבן, וויפל זי האָט נאָר געדאַרפט און געוואָלט. זי האָט צופיל ניט פאַרלאַנגט פון אים, אָבער סיי ווי איז אים קיין זאך ניט שווער געווען פאַר איר. זי האָט דאָס אַלץ געדענקט און געפילט אַ דאַנק-באַרקייט צו אים. איצט, אין זיין שווערער שעה, האָט זי אים געוואָלט אָפדינען דערפאַר. אמת, דער אַמאָליקער געפיל צו אים, ווען זי האָט זיך געטוליעט צו זיין ברוסט און געזוכט דאָרט קראַפט און שטיצע, איז איצט פאַרשוואונדן. דערפאַר אָבער האָט זיך אַ נייער געפיל באַוויון ביי איר. זי פילט מיט מיט זיינע ליידן און זוכט זיי צו פאַרלייכטערן, אָפטער ווי פריער גייט זי צו צו אים, לייגט צו אירע ליפן צו זיינע, זעט, ווי ער דערפרייט זיך, לויכט אויף, דערפילט זיך אויפגעלייגטער און שטאַלצער, און זי דערפילט אַ באַפרידיקונג אין זיך, אַ סך מאָל זוכט זי אפילו צו פאַרבויען אירע אייגענע פאַרלאַנגען און פאַרגעניגנס, אַבי וואָס ווייניקער ליידן צו פאַרשאַפן אים.

אָבער ניט אַלע מאָל לאַזט זיך פאַרטושן זאכן, פאַרגלעטן און אָפּווישן דעם אונטערשייד צווישן זיי בידן. עס טרעפט אַמאָל: מען זיצט אין געזעלשאַפט און אַ פרעמדער, וואָס זעט זיי צום ערשטן מאָל, ניט האַבנדיק נאָך קיין געלעגנהייט זיך פונאַנדערצוקלייבן וואָס און ווען, גיט אַזוי אין מיטן שמועס אַ זאָג צו איר, גאַרנישט וויסנדיק:

— אייער פאָטער ...

אָדער צו אים:

— אייער טאָכטער ...

זי ווערט רויט און באַמערקט ווי אַלץ אין אים הויבט אָן צו ציטערן. זי פאַרשטייט: וואָס איז יענער שולדיק? נאָר סיי ווי שטרייכט עס נאָך מערער אונטער די לאַגע און מאַכט זי אַנגעשטרענגטער, נאָך שווערער. אַמאָל הויבן אפילו זיינע אייגענע פריינט און באַקאַנטע אָן אָפּצולאָכן פון אים, כלומרשט אויף שפּאַס הויבן זיי אים אָן רופן „פּאַפּ" ... ער פאַרלירט זיך ניט, העלפט אַליין מיט אין דעם שפּאַס און זוכט אויסצוקע-רעווען דעם שפּאַס קעגן זיי אַליין. אָבער וואָס עס טוט זיך דעמאָלט אין זיין האַרצן, ווייס נאָר זי אַליין.

פיל ערגער אין, ווען עס קומט זיי אויס אַמאָל אויסצוגיין צו אַ פאַר-וויילונג, וואו די פונקציע פון יעדערן איז ניט בלויז אַ פּאַסיווע, צו זיצן און קוקן און אַמוזירן זיך, ווי אין אַ טעאַטער אָדער אַ מאַווי, נאָר וואו יעדערן קומט אַליין אויס אַקטיוו זיך צו באַטייליקן און אַמוזירן אויך אַנדערע. צום ביישפּיל צו אַ באַל, אָדער אַ טאַנץ. אין אירע געפאַסטע,

געשמאקפולע און שיינע קליידער קוקט זי אויס אינגער און שענער פון א סך יונגע מיידלעך. ווען זיי קומען אריין, קוקן זיך אַלע איין, ווי זי גייט דורך. יעדערער באַגלייט זי מיט די אויגן. באַלד הויבט מען זיך אָן אַרומ-קלייבן אַרום איר. יעדערער וויל איר זאָגן אַ גוט וואָרט, באַקומען פון איר אַ שמייכל, אַ גלאַנץ מיט די אויגן, אַדער אַ בלענד מיט אירע ווייסע פערלדיקע ציין. יעדער האָט ליב צו שטיין אַרום איר, הערן איר שטימע און כאַפֿן אַ בליק פון אירע אויגן. באַלד הויבט מען זי אָן איינלאָדן צום טאַנצן. מען געפינט שוין אַ תירוץ, ווי אַזוי צו באַזעצן די אייגענע פרוי מיט וועמען, אַדער איבערצוגעבן זי צו אַ צווייטן, און אַליין ווערן פריי צו טאַנצן מיט מירעלען. עס פעלן אויך ניט קיין בחורים. מירעלע קען ניט אַפּזאָגן. עס פּאַסט איר ניט און זי האָט ניט קיין אורזאָך. זי וויל טאַקע אַליין אויך זיך דורכצוטאַנצן אַ ביסל. צוליב דעם איז זי געקומען. מיט איר אייגענעם מאַן, מיט ווילין, קען זי ניט טאַנצן. יענער איז לעצטנס געוואָרן שווער אויף די פיס און פילט אַליין די אומגעלומפערטקייט פון זיינע באַוועגונגען. דערצו פאַרדרייט זיך אים דער קאַפּ און עס דאַכט זיך אים, אַז ער פּאַלט באַלד אום. פון יוצא וועגן טאַנצט זי מיט אים דורך דעם ערשטן טאַנץ. באַלד אָבער קומען צו איר צו אַנדערע. זי נעמט אָן זייער איינלאָדונג. דאָס זיינען פלינקע, געאיבטע טענצער, וואָס טאַנצן אַ גאַנצע נאַכט קען זיי ניט מיד מאַכן. אַזוי איז אויך מירעלע. זי לאָזט זיך אַוועק מיט זיי אין אַ ווירבלדיקן טאַנץ. אינעם טאַנץ פאַרגעסט זי איר לעבן, איר טרויער און דערפילט זיך צוריק מיידלש: מיידלשלייכט און מיידלש-זאָרגלאָז. לופטיק און פלינק טראַגט זי זיך איבערן זאָל און רירט קוים אָן מיט אירע לייכטע פיס דעם גלאַנציקן דיל. דער עולם ביים זייט פּאַלגט זי נאָך און באַוואונדערט זי, און ווען זי ענדיקט, ווערט זי באַגלייט מיט הילכיקע אַפּלאַדיסמענטן. דער עולם קלייבט זיך ווידער אַרום איר אויסצודריקן איר זייער באַוואונדערונג. זי רוט זיך אָפּ אַ ווילע צו אַננעמען באַלד די איינלאָדונג פון אַ צווייטן.

אָבער ניט אַלע מאָל איז דער טאַנץ ווירבלדיק און שטורמיש. אַ מאָל איז ער רואיק און געלאָסן, פאַמעלעך און טראַט-מעסיק, ווי אַ שטיל טייכל, וואָס פליסט פאַרשלאָפֿן און לאַנגזאַם אין שיטערן וועלדל צווישן יונגע בייםלעך און נידעריקע קוסטעס. די מוזיק שפילט ווייך און אויסגעצויגן, סענטימענטאַל און ליריש, ווי זי וואָלט צוויי יונגע קינדער איינגעוויגט צום שלאָפֿן מיט אַ שטילן וויגליד. די פיס באַוועגן זיך לאַנגזאַם און פּויל, ווי זיי וואָלטן גאָר דעם דיל ניט פאַרלאָזן און צוזאַמען מיט דער מוזיק שפילן זיי אויס אַ ליד צי אַ מעשהלע פון צוויי פאַרליבטע, וואָס זיצן ערגעץ אין אַ וואַלד און חלומען אויס זייער ליבע אויף דער וואָר. אַ שטיל

טייכל פליסט ביי זייערע פיס און אין זיין פליסן שפילט ער זיי אויס געזאנגען פון העלע טעג און אַ גליקלעכער צוקונפט. ביידע פאַרליבטע זיצן אַרומגענומען און דאָס טייכל פאַרוויגט זיי אין זייער גליקלעכן טרוי-מען... מירעלעס „פאַרטנער“ נעמט זי איידל אַרום דער טאַליע און העפלעך און פאַרזיכטיק דריקט ער זי צו זיך. מירעלע לייגט איר קאַפּ אויף זיין אַקסל. דער טאַנץ פאַדערט עס, דער ריטם, די שטימונג, מירעלעס אייגענער דראַנג. זי שפאַרט אָן איר קאַפּ אויף זיין אַקסל און דערפילט זיך פּלוצלונג אַזוי ניי און לייכט, אַזוי מיידלש-פריי און זאָרגלאָז, און אַזוי אָנגענעם און גוט, ווי מיט יאָרן צוריק...

נאָך אַזאָ טאַנץ פילט זי זיך מיד און אויסגעשעפט און קען שוין מער דעם אַוונט ניט טאַנצן. איר איז דעמאָלט אויך שווער צו קוקן איר מאַן גלייך אין די אויגן, און אומבאַשטימט פאַרוואָס, פילט זי דעמאָלט אַ פאַר-דראַם, סיי צו זיך און סיי צו אים...

אַזוי ציט זיך מירעלעס לעבן: מאַמענטן פון אַריינגעכאַפטער פרייד און טעג אויסגעפילטע מיט בענקשאַפט.

אַבער לעצטנס איז אַ נייע זאָרג צוגעקומען מירעלען און אַ נייע ערגערניש: וויליס פאַרדראַס איבער זיך אַליין און זיין אייפערזוכט איבער איר האָבן אָנגענומען נייע פאַרמען — אַפענערע, גרעבערע, קיינמאַל ביז איצט איז נאָך ווילי אַזוי ניט געווען. עפעס האָט, ווייזט אויס, פּלוצלונג געפלאַצט אין אים, צוזאַמענגעבראַכן און אַרויס אויף דער אויבערפלאַך. אַפטער און אַפטער זעט זי אים אין אַ שלעכטער שטימונג אָן וועלכער ס'איז גענוגנדיקער אורזאָך. אַפטער און אַפטער זעט זי אין זיינע אויגן אַ קאלטן און פרעמדן פּלעמל און אַפטער און אַפטער באַפאַלט ער זי מיט טענות פאַר זאַכן, פאַר וועלכע זי פילט זיך אַבסאָלוט אומשוולדיק, אויך זיין גאַנצע באַנע-מונג צו איר האָט זיך מיטאַמאַל געביטן: געוואָרן אומגעצוימטער, פרייער. ביי יעדער קלייניקייט זוכט ער איר אַרויסצואווייזן, אָן ער איז נאָך אַלץ דער באַלעבאָס, דער דעה-זאָגער, איבערהויפט ווען עס קומט צו געלט-פּראַגן. עס איז קיינמאַל ביז איצט אַזוי ניט געווען. מירעלע פילט זיך באַליידיקט און געקרענקט, זי ווייס, זי איז ניט שולדיק, זי גיט אים ניט קיין שום אורזאָך פאַר אַזאָ באַנעמונג.

מירעלע פאַרשטייט די אורזאָך דערפון און זוכט ווייכער צו מאַכן איר אייגענעם פאַרדרוס. איר דאַכט זיך, אָן עס גיט זיך איר איין. אַבער טיף אין האַרצן פילט זי, ווי עס טאַטשעט דאָרט אַ וואָרעם און פרעסט און מאַנט: פאַרוואָס? און צוליב וואָס?

זי פילט, ווי נישט ווילנדיק ווערט אויך ביי איר אין האַרצן געשאַפן אַ שווערער געפיל צו אים, אַ נישט-פריינדלעכער געפיל. פון ערגעץ-וואו

רוקן זיך ארויס טענות און אומצופרידנקייטן, מאַנטונגען און ניט־באַפרידי־
קונגען, וואָס זיינען איר ביז איצט גאַר פרעמד געווען און קיינמאל אויפן
געדאַנק ניט געקומען. זי וואונדערט זיך אַליין: פון וואָנען נעמען זיי זיך?
אַבער אַלצאיינס: פאַרטרייבן זיי איז איר איצטער שווער. זיינען זיי געקור־
מען, לאָזן זיי זי שוין ניט אָפּ: צופֿן און רייסן, רעגן און מאַנען...

מיהעלע זוכט זיך צו ווערן קעגן זיי, אַנטלויפן, באַהאַלטן, אָבער וואו
זי זאָל גיט זיין, פילט זי, ווי זיי גייען איר נאָך, פאַלגן נאָך און פאַרפאַלגן.
זי פילט ווי דער באַדן האָט זיך אַנגעהויבן שאַקלען אונטער אירע פיס
און וואַקלט זיך וואָס ווייטער אַלץ מער. זי פילט, ווי זי ברעכט צוזאַמען
אונטער אַ שווערער לאַסט און לאַנג וועט דאָס ניט קענען אויסהאַלטן...

אין דער דאַמבע האָט זיך אַ שפּאַלט באַוויזן און דאָס וואַסער רייסט
זיך דורך דאָרט אומגעשטערט און אומגעצוימט...

אייפערזוכט

11אָס ווייטער האָט פּאַניע בערגער אַלץ מער באַמערקט, אַז זי הויבט אָן ווערן אַלט. ניט נאָר איז איר אַמאָל שוואַרצער געדיכטער קאַפּ האָר איצט כמעט אינגאַנצן גרוי — דאָס וואָלט נאָך ניט געווען אַזוי שרעקלעך: פאַראַן גענוג מענטשן, וואָס זיינען אַפילו יונגערהייט גרוי — נאָר אינעם גאַנצן קערפער אירן, אין אַלע אַברים, האָט זי דערפילט, ווי די עלטער הויבט זיך אָן איינעסן אין איר, איינבייסן זיך ווי מיט ציין. די באַקן אירע האַבן אָנגעהויבן איינצושרומפן; די הויט אויף זי און אויפן האַלדן, אונטערן קיך, האָט אָנגעהויבן קנייטשן און רונצלען זיך און אַראָפהענגען אין פעלבלעדן, — בולטע סימנים פון וועלקונג. אין דערזעלבער צייט האָט דער גאַנצער קערפער אירער אָנגעהויבן פולער ווערן און ווייכער, די מוסקולן פון די הענט און בויך — לויזער און אַראָפהענגענדיקער. די פיס האַבן זיך אָנגעהויבן אָנגיסן מיט שווערקיט און פוילקייט, און זי האָט דייטלעך דערפילט, ווי איר גאַנג ווערט שוואַכער און פאַמעלעכער און מער ענלעך צו דעם פון אַן עלטערן מענטשן...

פאַניע האָט זיך דערשראָקן.

זי האָט אַלע מאָל געפילט אַ שרעק און אַ ווידערגעפיל צו אַלטקייט און שוואַכקייט, און ווען עס איז אַמאָל אויסגעקומען צו רעדן וועגן דעם האָט זי שווער אָפגעזיפצט און מיט אַ קרעכץ באַדויערט. איצט איז די עלטער געשטאַנען ביי איר אייגענער שוועל און גע-קלאַפט אין איר אייגענער טיר...

פאַניע האָט שוין לאַנג געפרוואווט פאַרדעקן די סמנים פון עלטער. זי האָט זיך געפרוואווט באַהאַלטן זיי, אָדער פאַרווישן דורך אַלערליי מאַ-סאָזשן און רייבונגען, שמירעכצן און זאַלבן, שמינקע און פודער. עס האָט אָבער אַלץ ווייניקער געהאַלפן. ווייל נאָכדעם האָט זיך איר אַלע מאָל אויסגעוויזן, אַז איר פנים קוקט אויס נאָך צעקנייטשטער ווי פריער. אַחוץ דעם איז שווער געווען צו גיין אַלעמאָל פאַרשטעלט און צוגעריכט, ווי מיט אַ מאַסקע אויפן פנים. עס איז שווער געווען איינצוהיטן זיך פאַר אַנדערע, — פאַרן מאַן איז עס אינגאַנצן אוממעגלעך געווען...

אָבער, אויב אַלע אַנדערע זאַכן האָט זי נאָך ווי עס איז געקענט פאַרדעקן, איז אָבער איין חסרון אירן, וואָס איז וואָס ווייטער געוואָרן אַלץ ערגער און ערגער, האָט זי בשום אופן ניט געקענט באַהאַלטן. דאָס איז געווען איר טויבקייט. זי האָט געפילט, ווי איר געהער ווערט אַלץ שוואַכער און זי מוז זיך אַלץ מער אָנשטרענגען צו כאַפן יענעמט ווערטער. פאַר

פרעמדע האָט זי נאָך ווי עס איז געקענט אויך דאָס פּאַדדעקן, פאַרן מאָן אָבער בשום אופן ניט. גיי דערהער, ווען ער רעדט צו דיר פונעם צווייטן, אָדער דריטן צימער! ... און ווי אויף צו להכעיס, דאָכט זיך איר, פּרוּוואוט ער דווקא ריינדן צו איר פון דער ווייטן... און טאַמער שטייט ער שוין לעבן איר, דאָכט זיך איר, אַז פּונקט אַזוי בכיוון רעדט ער שוין צו-שטיל... אין ביידע פּאַלן איז זי זיכער, טוט ער עס צו באַטאַנען איר שוואַכקייט, איר פעלער...

דאָס רייצט זי אויסערגעוויינלעך שטאַרק. עס דאָכט זיך איר, אַז דאָס פּרוּוואוט ער איצט נעמען נקמה פאַר די אַלע יאָרן, וואָס זי האָט זיך געהאַלטן העכער פון אים.

יא, אמת, זי האָט זיך טאַקע געהאַלטן העכער פון אים און ניט איינמאַל געגעבן אים צו פילן, אַז זי שטאַמט פון דער היים פון גרויסן יחוס. דערצו איז זי נאָך געווען אַ „געענדיקטע“, איז געגאַנגען אויף קורסן אין פעטער-בורג... און ער, וואָס איז ער געווען? אַ ליידיקייטער אַ בחור, וואָס אויסער זיין שיינער פיגור און שיינע וואַנסעלעך האָט ער מער גאַרניט פאַרמאַגט — ניט קיין יחוס און ניט קיין אַטעסטאַטן...

זי פילט, אַז זי איז מיט דעם קיין בייז ניט באַגאַנגען. וואָס דען האָט זי געקענט טאָן? לאָזן זיך טרעטן פון אים? לאָזן אים פילן, אַז דאָ איז ער דער יחוס, דער פאַרדינער? ...

עס איז געווען די איינציקע „קאַרט“, וואָס זי האָט געהאַט קעגן אים, איר איינציק געווער. און זי האָט זיך קיינמאַל פון זיי ניט אָפּגעזאָגט. דער-מאַנט אים, אַז איר פּאַטער איז געווען אַ גרויסער וואַלד-סוחר, וועמעס פליטן עס זיינען געגאַנגען איבערן נייעמאַן אַזש קיין דאַנציג, און פון דאָרטן נאָך ווייטער... אַז דער פּאַטער פלעגט צוליב זיינע געשעפטן מאַכן אָפטע ריזעס קיין דייטשלאַנד, וואָס אין יענע יאָרן איז עס געווען אַ גרוי-סער יחוס... און זי אַליין איז אויך ניט אַביווער געווען! געענדיקט גימנאַזיע אין שטעטל און שפעטער געפאַרן אויף קורסן אין פעטערבורג. אויב זי האָט ניט געענדיקט, איז עס בלויז געווען, ווייל די מלחמה האָט זיך אַריינגעמישט...

ביו היינטיקן טאָג פילט פּאַניע אַ שטאַלץ מיט איר פאַרגאַנגענהייט. זי פילט, אַז דאָס איז די איינציקע זאַך, וואָס קען איר געבן פּרעסטיזש און אַנזען ביי מענטשן — ניט אויפן מאַנס רעכענונג, נאָר אויף איר איי-גענעם... כאַטש זי איז שוין דאָ אין לאַנד אַ היפשע צאַל יאָרן, באַמיט זי זיך נאָך אַלץ צו ריינדן רוסיש, מיט וועמען זי קען נאָר, און אַפילו איר יידיש איז אַנגעפיקעוועט מיט אַ סך רוסישע ווערטער און אַמאָליקע הויכע פּראָזן...

אָבער, ווי עס זאל ניט זיין, קעגן מאַן האָט זי קיינמאָל די "קאָרט" פון האַנט ניט אַרויסגעלאָזן. איצט, דאָכט זיך איר, אַז ער וויל זיך מיט איר אַפּרעכענען פאַר די אַלע יאָרן. אַמאָל האַלט זי זיך ניט איין און באַמערקט אים:

— וואָס רעדסטו אַזוי שטיל, אַז מען זאל ניט קענען הערן? פאַר-טרויסט עמעצן אַ סוד? ...
אָדער פאַרקערט:

— וואָס שרייסטו אַזוי? מען קען נאָך מיינען, אַז מען קריגט זיך דאָ... אין ביידע פּאַלן איז זיין ענטפּער מערסטנס:
— שטענדיק דאָכט זיך דיר, אַז איך רייך אָדער צו שטיל, אָדער צו הויך. איך רייך אַלעמאָל מיט דער זעלבער שטים... אפשר הערסטו ניט אַלע מאל גלייך...

זיין ענטפּער פלעגט זי אַנצינדן. מיט מאַטערניש פלעגט זי זיך איינהאַלטן אַפּצושווייגן אים, עס זאל ניט גיין נאָך ווייטער און זיינע ענטפּערס זאלן ניט זיין נאָך אויסדריקלעכער, נאָך שאַרפּער.
איר גאַנצער ליידן פונעם געפיל פון עלטער ווערן נעמט זיך טאַקע פון אים, פון דעם מאַן אירן. זי ווייסט טאַקע, אַז דאָס איז אַ זאָך, וואָס מען קען ניט אויסמיידן. פריער אָדער שפּעטער מוז דאָס טרעפן יעדן איינעם. אָבער, וואָלט דאָס כאַטש טרעפן ביידן גלייך!... דאָכט זיך, ביידע כמעט אין איין עלטער — און אַז ער איז יינגער פון איר מיט אַ פאַר יאָר, איז וואָס? — נאָר ווי זי קוקט אויס, און ווי ער!... וואָלט ער זיך דאָס ענדערן כאַטש אויף אַ האַר: פונקט ווי מיט צוואַנציק יאָר צוריק קוקט ער נאָך אויס גלייך און שטייף און שלאַנק. איר דאָכט זיך, אַז ער איז אַפילו שענער און אינגער געוואָרן... צו אַכט און פופציק יאָר וואָלט ער דאָס האָבן כאַטש איין גרויען האַר אין קאָפּ!... וועמען וועט דאָס גאָר איינפאַלן צו געבן אים מער ווי פופציק?... זי האָט טאַקע באַמערקט לעצטנס, ווען מען קומט זיך צוואַמען ביי באַקאַנטע, ווי נאָך גאָר יונגע פרויען, אפשר ניט מער, ווי פון אַ יאָר פּערציק, דרייען זיך אַרום אים און זוכן מיט אים צו פאַרברענגען. און ער, פונקט ווי אַ יינגעלע, זוכט צו זיין לייכט און שפּילעוודיק. מיט יעדן איינעם לאַכט ער און וויצלט זיך, זוכט צו שמייכלען צו יעדערן און זיין פריינטלעך, און מער ווי אַלץ טאַקע צו די פרויען, וואָס דרייען זיך אַרום אים...

פאַניע פילט זיך געקערענקט. זי איז ניט אייפּערזוכטיק, — חלילה! — אָבער זי וויל ניט בלייבן שולדיק. זי וויל ניט, אַז ער זאל זי אַריבערייאָגן... נעמט זי אַרויס פון אַרסענאַל איר אַלט אויספרובירט געווער: איר יחוס. זי געפינט שוין אַ וועג, ווי אַזוי צו פאַרבינדן דעם אַנגעקניפּטן שמועס

מיטן אמאליקן שטעטל, מיטן אמאליקן לעבן, און דאָס גיט איר שוין אַ גע-
לעגנהייט אַריבערצוגיין צו דער אייגענער שטוב און דערציילן פון די
אַמאָליקע גליקן: ווי דער פּאַטער איז געווען אַ גרויסער וואָלד־סוחר, ווי
ער פלעגט פאַרן אין דייטשלאַנד, און אַזוי ווייטער...

די מענטשן האָבן דאָס שוין טויזנט מאָל געהערט. עס איז זיי דערעסן.
אויב זי איז פון אַזאַ גרויסן יחוס, טאָ זאָל זי זיך אַליין פרעגלען אין אים...
אַנדערע פאַרגינען איר פשוט ניט. פאַר נאָך אַנדערע קלינגט עס, ווי אַ
מעשה פון קבר אַרויס... ווי עס זאָל גיט זיין, בלייבט זי אַמאָל איבער
מיט איר דערציילונג איינע אַליין, אין דער צייט וואָס דער קרייז אַרום
איר מאַן ווערט אַליץ גרעסער...

פאַניע קומט אַהיים אַ צעבראַכענע. עס ווילט זיך איר אַזש וויינען.
אַבער דאָס ווידער וואָלט געמיינט אַרויסגעבן זיך פאַר אים און ווייזן
קנאה, אייפערזוכט. ניין, טויזנט מאָל ניין! זי וועט בעסער אין האַרצן
דערשטיקן ביי זיך און לידן נאָך שטאַרקער, אַבי ער זאָל גאַרנישט דער-
קענען...

פאַניע קוקט לעצטנס אַליץ אָפטער און אָפטער אין שפיגל, און אַליץ
מער מאַסאַזש ווענדט זי אָן און אַליץ מער שמינקע פאַרווענדט זי. אַבער
פאַר אַ מאָן איז זיך שווער אויסצוהיטן. אַמאָל זעט ער זי אין אַזאַ צושטאַנד,
אַז זי וואָלט גלייכער אין קבר אַריין...

דערפאַר האָט פאַניע לעצטנס געפונען אַ געלעגנהייט צו שטילן איר
האַרץ און פילן אַ שטיקל באַפרידיקונג. עס איז געווען, ווען ער איז
איינמאָל געשטאַנען ביים שפיגל און לאַנג זיך איינגעקוקט אין אים. פאַניען
האַט עס גערייצט. איר האָט זיך געדאַכט, אַז דאָס פּוצט ער זיך אַזוי און
באַטראַכט זיך שיינע פיגור. האָט זי גיט אויסגעהאַלטן און אַ זאָג געטאַן:
— וואָס שטייטו דאָס אַזוי לאַנג ביים שפיגל? דערקענסט זיך גיט!..
— איך דערקען זיך טאַקע גיט — האָט ער רואיק, אַבער מיט אַ
שטיקל פאַרדראָס געענטפערט: — איך האָב ערשט געפונען ביי זיך
עטלעכע גרויע האָר אין קאָפּ...

פאַניע האָט דערפילט, ווי אין האַרצן ביי איר האָט זיך אַ צאַפּל
געטאַן.

— וואָס, עטלעכע גרויע האָר? — האָט זי מיט אַ באַהאַלטענער פרייד
געענטפערט. — דו פאַרגעסט אַפנים, אַז דו ביסט שוין באַלד אַ זעכציי-
קער... אייביק יונג קען מען גיט בלייבן...
זי האָט נאָך עפעס געזאָגט, באַמיענדיק זיך אַנצוהאַלטן אַ גלייכגיל-
טיקן טאָן, אַבער אין האַרצן האָט זי געפילט, ווי עס וואַקסט דאָרט אָן
אַ שטילע צופרידנקייט און ווי פון די פלייצעס אירע קייקלט זיך אַראָפּ
אַ שווערער באַרג...

שטילער פארדראָס

אסתר האָט זייער ליב איר מאָן און איז זייער שטאַלץ מיט אים. אַ יונגער שרייבער, איז ער אין אַ קורצער צייט געוואָרן אַזוי פּאָפּולער, אַז יעדע נייע דערציילונג זיינע ווערט אויפגענומען מיט פרייד און לויב, און דער נאָמען זיינער ווערט אַרויסגערעדט פון אַלעמען מיט גרויס דרך־ארץ. אויך די קריטיקער זיינען באַגייסטערט פאַר אים און לייגן גרויסע האַפענונגען אויף אים אין דער צוקונפט.

אסתר שאַצט דאָס אַלץ אָפּ און איז שטאַלץ מיט דעם, וואָס זי איז דער נאָענטסטער, אינטימסטער מענטש צו אים, און יעדע נייע זאַך, וואָס גייט אַרויס פון זיין פען, ווערט איר דער ערשטער אונטערגעטראָגן. איר מיינונג העלפט אים אָפט אַפילו אויספורעמען די זאַך און באַשטימען איר ענדגילטיקע געשטאַלט. זי פילט דעריבער אויף זיך אַ מין פאַראַנטוואָרט־לעכטייט פאַר זיין שאַפן און, טאַקע פאַר זיין טובה וועגן, באַמיט זי זיך אַלעמאַל צו זיין אַביעקטיוו.

דעריבער, ווען עס לויכט־אויף איר פנים פון אַ נייער שאַפונג זיינער, פאַרוואַלקנט ער זיך אָבער באַלד פון אינעווייניקסטן פאַרוואַרף, וואָס די פרייד ווערט ביי איר אַרויסגערופן ניט אַזוי פון דעם ווערק גופא, פון דער שיינקייט און ווערט זיינעם, ווי פון דער שטאַלצקייט און הנאה, וואָס דער וואָס לייענט די זאַך פאַר איר, איז איר נאָענטסטער און טייערסטער, און יעדער נייער דימענט פון זיין שאַפן וואַרפט אויך אַ שייך אויף איר. זי דאַרף זיך אַנטאָן אַ כוח כדי אַריינצודרינגען אין דער זאַך טיפער און אַפשאַצן אַזוי, ווי דאָס וואַלט געווען געשריבן פון אַ מענטשן, וואָס האָט מיט איר קיין שום פּערזענלעכע שיכות. זי באַרהאָקט זיך ערשט דעמאַלט, ווען זי גיט אַ טראַכט: „אַבער עס איז דאָך פאַרט אַזוי שייך! ווי קאָן מען ניט אַנטציקט ווערן פון אַזאַ זאַך? ...“ דעמאַלט גיט זי די פולסטע פרייד־הייט איר באַוואַנדערונג און איבער איר גאַנצן קערפער צעגיסט זיך ווידער אַ געפיל פון שטאַלץ און פרייד.

באַזונדערס שטאַלץ און גליקלעך דערפילט זיך אסתר, ווען זי דער־קענט אַמאָל אין זיינער אַ דערציילונג אַ טייל פון זייער אייגענעם לעבן. זייער לעבן קוקט איר דעמאַלט אויס העכער און שענער, ווי עפעס וואָס האָט פאַר זיך אַ באַזונדערן ציל. זי אַליין ווערט דערהויבן ביי זיך און פילט זיך ווי אַ העכערער סאָרט מענטש, וואָס דינט די צוועקן פון גייסטיקער שיינקייט, ווי מאַטעריאַל אויסצומייסטרעווען פון אים מאַנומענטן

פאר דער אייביקייט ... זי איז דעם יונגן מאן אירן אזוי דאנקבאר דעמאלט
און אירע אויגן לויכטן מיט אזויפיל פרייד און גליק ...
דערפאר אבער איז דאס מאטעריעלע לעבן אירס גארניט צופרידן-
שטעלנדיק. עס איז פול מיט אנטרענגונג און זארג. דער מאן אירער
ארבעט אין שאפ. ער איז א צושניידער ביי דאמען-קליידער. זי ארבעט
אויך אין שאפ, ווען עס איז דא נאר ארבעט און ווען זי פילט זיך געזונט.
פון זיין שרייבן און ארבעטן און פון איר ארויסהעלפן קאנען זיי ביידע
קוים אויסקומען אויפן לעבן. חוץ דעם, וואס ער איז א קליינער פארדינער,
ליידט ער א סך פון זיין לאגע. דאס ארבעטן אין שאפ מאכט אים שטענדיק
מיד און נערוועז, נעמט ביי אים צו דעם בעסטן טייל פון טאג און לאזט
אים ניט אנטוויקלען זיך אינטעלעקטועל, אויסברייטערן און פארטיפן זיין
טאלאנט. א סך וויכטיקע ארבעטן, וואס ער פארטראכט, וואס וואלטן אים
געקאנט אפילו מאטעריעל ארויסהעלפן, קאן ער ניט דורכפירן, ווייל עס
פעלט אים צייט און הויפטזעכלעך די רואיקייט, וואס איז נויטיק צו
קאנצענטרירן זיך. דאס שרייבן ווידער, און הויפטזעכלעך דער דערפאלג
וואס ער האט, לאזן אים ניט אפגעבן זיך מיט מער אינטערעס צו זיין
שאפ-ארבעט און ווערן א גוטער בעל-מלאכה. זיינע באלעבאטים זיינען
שטענדיק גרייט אויסצובייטן אים אויף אן אנדערן ... זי, ווידער, איז
א שוואכע, און אפארבעטנדיק א פאר מאנאטן אין שאפ, מוז זי נאכדעם
א פאר מאנאטן רוען. און ווען זי פילט זיך שוין נאכדעם ווידער בכוח
צו גיין ארבעטן, איז שוין דאן מערסטנטייל קיין ארבעט ניטא.

אזוי, אז איר לעבן, אויסער די פריידיקע מאמענטן פון זיין שרייבע-
רישן דערפאלג, איז שטענדיק פול מיט זארגן און נויטן. אסתר אבער
פילט זיך קיינמאל ניט דערשלאגן פון דעם און ליידט קיינמאל ניט פון
דעם. פארקערט, זי מאכט עס שטענדיק אוועק מיט דער האנט און וויל
גארניט קלערן דערפון, ווי עס וואלט געווען עפעס א ניט-שיינער, ניט-
פאסנדער געדאנק, אויב זי קלערט יא אמאל פון א בעסערן מאטעריעלן
לעבן, איז דאס הויפטזעכלעך טאקע צוליב אים, איר מאן, צו שאפן פאר
אים בעסערע באדינגונגען און בעסערע מעגלעכקייטן פאר זיין שאפן. זי
באמיט זיך אבער שטענדיק צו זיין פריילעך און אויפגעלייגט און זוכט
נאך אים צו צעשטרייען, ווען ער פילט זיך אמאל אין א שלעכטער
שטימונג.

אויף איין זומער זיינען זיי ביידע ארויסגעפארן ארבעטן אין א גרויסן
געזעלשאפטלעכן זומער-קעמפ, וואו עס געפינען זיך שטענדיק ביז עטלעכע
הונדערט געסט. ער — אלס אויפפאסער איבער דער ביבליאטעק און
אנפירער פון די ליטערארישע נאכמיטאגס, און זי — אלס געוויינלעכע

ארבעטערין ביי די עס-טישן. די אַרבעט אירע איז ניט געווען קיין לייכטע, עס האָט זיך געפֿאָדערט שעהן און שעהן פון שטיין אויף די פיס, אָבער דאָך איז עס איר ניט געפֿאלן צו-שווער. עס האָט איר שטאַרק הנאה געטאָן, וואָס ער האָט אַ מעגלעכקייט אַ זומער ניט צו אַרבעטן שווער, צו טאָן אַן אַרבעט, וואָס איז גיכער צוגעפֿאַסט פֿאַר אים, און ער וועט אַנקלייבן פֿרישע כוחות און פֿרישע איינדרוקן פֿאַר נייע שאַפֿונגען.

יעדע וואָך פֿלעגן זיך בייטן אין קעמפֿ הונדערטער געסט, אַ סך פון די געסט זיינען געווען אַנטיציקט פון זיין טאַלאַנט און געהאַט די העכסטע לויב פֿאַר זיין שאַפֿן. אין די זונטיקדיקע פֿרימאָרגנס פֿלעגן אין דערבייאַקן וועלדל איינגעאָרדנט ווערן ליטעראַרישע פֿאַרלעזונגען, וואו סיי ער און סיי אַנדערע יונגע שרייבער פון צווישן די אָנגעקומענע געסט, פֿלעגן פֿאַרלייענען זייערע שאַפֿונגען. כמעט אַלע מאָל פֿלעגן זיינע זאַכן אַמבעסטן געפֿעלן ווערן העם עולם, אַזוי ניי זיינען זיי געווען, אַזוי פול מיט דראַ-מאַטישן און פֿאַרכאַפֿנדיקן אינהאַלט. אסתר איז געווען איבערגליקלעך מיט זיין דערפֿאַלג און געפילט דערביי אין האַרצן אַזאָ שטאַלץ און מונטערקייט, וואָס האָט אין איר אַריינגעגאַסן פֿרישע כוחות און געמאַכט פֿאַר איר איר אַרבעט ווי אַ לייכטע שפיל.

נאָר אַט האָט זי זיך באַקענט מיט איינער פון די געסט, וואָס איז געקומען אין קעמפֿ צו פֿאַרברענגען דעם זומער-סעזאָן — אַ יונגע סימ-פֿאַטישע פֿרוי, וועלכע מען האָט פֿאַרגעשטעלט פֿאַר איר ווי דאָס ווייב פון איינעם אַ יונגן דערפֿאַלגרייכן דיריגענט. אסתר האָט זיך נאָענט באַפֿריינדעט מיט איר. אייניגן איז יענע געוואָרן איר בעסטע חברטע און צוזאַמען פֿלעגן זיי פֿאַרברענגען די פֿרייע צייט. יענע איז געווען אַ שטילע און צוריקגעהאַלטענע און האָט ווייניק גערעדט פון זיך. נאָר פון אַנדערע האָט אסתר געהערט, אַז דער מאַן אירער איז אין איר שטאַרק פֿאַרליבט און אַז זי לעבט בכלל זייער גליקלעך. אסתר איז געווען זייער צופֿרידן צו הערן אַזעלכעס וועגן איר נייער פֿריינדין. יענע פֿלעגט דער-האַלטן יעדן טאָג אַ בריוו, און פון דעם זעלביקן אויסערלעכן אויסזען פון די בריוו און פון דעם אופן ווי יענע פֿלעגט זיי אַלעמאַל עפענען און שטיל פֿאַר זיך לייצענען, האָט אסתר פֿאַרשטאַנען, אַז די בריוו זיינען פון איר מאַן און אַז ער שרייבט איר יעדן טאָג. אסתר האָט געפילט אַ טיפע פֿריינדשאַפט צו איר חברטע און האָט דעריבער געפילט אויך אַ טיפע דאַנקבאַרקייט צו איר מאַן, וואָס ער שרייבט צו איר אַזוי אַפֿט.

אין גיכן איז יענערס מאַן אויך געקומען אין קעמפֿ צו פֿאַרברענגען דאָ די לעצטע פֿאַר וואַכן פון זומער. עס האָט זיך אָנגעהויבן אַ פֿריינדלעכער און אינטערעסאַנטער צוזאַמענלעבן פון ביידע פֿאַרלעך. צוזאַמען פֿלעגט

מען שפאצירן איבער די ארומיקע וועגלעך, צוזאמען זינגען און צוזאמען פארברענגען אין די אונטן. דער פריינדיגס מאן איז געווען א פריילעכער, א לעבעדיקער. ער האט באמת שטארק ליב געהאט זיין פרוי. מער ווי דאס — ער האט זי פשוט פארגעטערט. מען האט ניט געדארפט האבן קיין שארף אויג צו באמערקן דאס, כאטש אין זיין באנעמונג צו איר איז קיינמאל גארניט געווען אזוינס, וואס זאל שרייען, אדער רייסן די אויגן. פארקערט, ער איז שטענדיק געווען איינגעהאלטן און רואיק. אבער ווען ער האט געקוקט אויף איר, האבן זיינע אויגן ממש געלויכטן מיט פרייד, אזוי, אז יעדער איינער האט דאס געקאנט באמערקן. ביי זיין גאנצער שפילעוודיקייט פלעגט ער בלייבן ערנסט-שטיל יעדעס מאל ווען זיין פרוי פלעגט נעמען א ווארט אין א דיסקוסיע. און פון זיין פייערלעכער אנגע- שטרענגטקייט האט מען געקאנט זען, וואס פאר א טיפע אכטונג ער פילט צו יעדן ווארט, וואס קומט ארויס פון איר מויל. די פריינדיגן האט איר מאן אויך זייער ליב געהאט, כאטש זי איז געווען נאך צוריקגעהאלטענער פון אים און האט איר ליבע צו אים צווישן מענטשן ניט ארויסגעוויזן. אבער אסתר האט דאס באמערקט אין איר צארטקייט צו אים, אין איר שמיכל און אין איר שטילן אויפליכטן יעדעס מאל, ווען זי האט אים באגעגנט.

צושרשט האט אסתר געפילט א טיפע צופרידנקייט פון איר חברטעס גליק. די שיינע הארמאניע פון איר לעבן האט איר אויסגעזען ווי א פייע פאעטישע שאפונג, פון וועלכער זי איז אנטציקט געווארן. אבער ביסלעכווייז האט זי אנגעהויבן פילן עפעס א בענקשאפט, אן אומעט. זי האט לכתחילה ניט געוואוסט גענוי, פון וואס עס קומט. זי האט זיך אפילו דערשראקן צו דערוויסן זיך פון וואנען דאס קומט. זי האט געטריבן די געדאנקען פון זיך און באמיט זיך ניט צו טראכטן. אבער איינמאל, ווען איר חברטעס מאן האט זי באזונדערס ווארעם געצערטלט און פון זיינע אויגן האט ארויס- געשטראלט די ליבע צו זיין פרוי, האט אסתר פלוצלונג דערפילט די פולע באדייטונג פון דעם אומעט ביי זיך אין הארצן. זי האט פלוצלונג דערפילט, ווי א דין ווענטל וואלט זיך אוועקגעשטעלט צווישן איר און איר מאן און ווי א שטילער פארדראס, וואס איז ערגעץ-וואו געלעגן באהאלטן און געדרעמלט, וואלט זיך ארויסגעריסן אויף דער אויבערפלאך.

פאר אירע אויגן האבן זיך ארויסאנטפלעקט צוויי בילדער פון ביידנס לעבנס — אירס און איר חברטעס — און אין פארגלייך מיט יענערס, האט איר אייגן לעבן איר אויסגעוויזן איצט ארעם ניט נאר אין מאטעריעלע באקוועמלעכקייטן, נאר אויך אין ווארעמקייט און אויפמערקזאמקייט. צו- קוקנדיק זיך צו די פארשיידענע צערטלעכקייטן און אויסדריקן פון ליב-

שאַפט, מיט וועלכע איר חברטעס מאַן רינגלט זי אַרום, האָט איר אייגן לעבן איר אויסגעקוקט בלאַס און קאַרג.

דאַכט זיך אַ קלייניקייט: יעדן טאָג כמעט פלעגט יענערס מאַן אויסזוכן אין דער קעמפֿ־קאַנטין עפעס אַן אַריגינעלע זאַך, דעם ווערט אַמאָל פון אַ נאַרישקייט, און ברענגען עס זיין פרוי אַ מתנה, אַדער מאַכן איר אַ וועלכן עס איז אַנדער טורפּריוו. אסתר פלעגט עס זען און אויפנעמען, דאַכט זיך, רואיק און גלייכגילטיק. אָבער טיף אין האַרצן פלעגט זי דערפילן אַ שטילן פאַרדראָס, אַ לייכטן געפיל פון קנאה, וועלכן זי פלעגט זיך סטאַרען צו דערשטיקן אין זיך, ניט וועלנדיק זיך דערנידעריקן און דעם מאַן אירן באַליידיקן. עס זיינען קיינמאָל ניט געווען די זאַכן גופא, זייער ווערטפולקייט און נוצלעכקייט, וואָס האָבן ביי איר אַרויסגערופן די דאָזיקע געפילן, נאָר דאָס, וואָס איז געלעגן הינטער זיי — דאָס שטענדיקע נאַכטראַכטן, דאָס שטענדיקע אינזינען האָבן, די שטענדיקע וואַכזאַמקייט, וואָס איז ניט איבערגעריסן געוואָרן און וואָס האָט שטענדיק געזוכט נייע פאַרמען פון אויסדרוק.

אין איר לעבן האָט עס כמעט קיינמאָל ניט פאַסירט. זי האָט פּלוצלונג זיך דערפילט אַזוי דערשלאָגן און דערדריקט, אַז איר האָט זיך געוואָלט וויינען. זי האָט זיך אָבער איינגעהאַלטן. אַנשטאַט דעם איז זי, ווי פון אַ שטאַרקן שטויס, אַריינגעלאָפן אין איר מאַנס צימער. ער איז געזעסן און געשריבן. זי איז צוגעפאַלן צו אים און אַרומגעמענדיק זיין האַלדו, האָט זי שטיל געפליסטערט:

— זאָג מיר, האָסט מיך ליב? ...

— וואָס עפעס פּלוצלונג? — האָט ער זי דערשראַקן אַנגעקוקט — וואָס עפעס פּלוצלונג איז דיר איינגעפאַלן מיר גאָר די פּראַגע צו שטעלן? — אַזוי ... איך וויל וויסן ... — האָט זי אַזוי ווי זיך געבעטן ביי אים. — שוין לאַנג, אַז איך וויל דיך דאָס פרעגן, אָבער איצט האָב איך געמוזט ... זאָג מיר: האָסטו מיך ליב, ווי איך דיך? ...

ער האָט אויף איר געקוקט מיט פאַרוואַונדערטע אייגן און ווייך געזאָגט: — אַוודאי האָב איך דיך ליב, וואָס דען? וואָס פאַר אַ פּראַגע איז דאָס גאָר? ...

ער האָט זי צאַרט אַ גלעט געטאַן איבערן קאַפּ און געזאָגט: — גיי, אסתרקע, איך וועל באַלד פאַרטיק ווערן מיט מיין אַרבעט, וועל איך אַרויס צו דיר... וואָס איז דיר פּלוצלונג איינגעפאַלן אַזאַ פּראַגע?... אסתר איז אַרויס און געפילט זיך אַ ביסל באַרוואיקט. זי האָט געוואָלט אַנהויבן לאַכן פון איר אייגענער נאַרישקייט. זי האָט אָבער געוואוסט, אַז דער פּריערדיקער געפיל איז נאָך ניט אינגאַנצן אויסגעוועפט ...

די נייע דערפארונג

שלמה ציווין איז אַ יידישער שרייבער. זיינע דערציילונגען און סקיצן דערשיינען פון צייט צו צייט אין צייטונגען און זשורנאלן. אין פלוג וואָלט אַזאַ מענטש געדאַרפט זיין צופרידן מיט זיך: כבוד און אַנזען ביי לייט און איבערלעכע באַפרידיקונג פון דער אייגענער אַרבעט. ציווין איז עס אַבער ניט. פאַרקערט, אַ שטענדיקע אומצופרידנקייט דריקט זיין געמיט און מאַכט אים שטענדיק אויסזען אומעטיק, אַפילו אַביסל פאַרטרויערט.

מען וואָלט געקענט מיינען, אַז עס נעמט זיך אפשר פון דעם, וואָס ציווין איז ניט גענוג דערפאַלגרייך מיט זיין שרייבן. איז עס אַבער ניט אַזוי. אויב דערפאַלג זאָל געמאַסטן ווערן מיט אַלגעמיינער אַפשאַצונג און אַנערקענונג, האָט ער געהאַט פולע רעכט צו דענקען וועגן זיך, אַז ער איז זייער דערפאַלגרייך. נאָך יעדער דערציילונג זיינער פלעגט אים אויסקומען הערן גוטע אַפרופן און אַ סך מאָל אַפילו שטאַרקע לויב. ניט איין מאָל האָט ער פון געטרייע ליינענער געקראָגן צוגעשיקט בריוו מיט דאַנק־אויס־דרוקן און לויב־אַנערקענונגען פאַר דער אַדער יענער דערציילונג, אַדער סקיצע. זיינע טעמעס זיינען שטענדיק געווען לייכטע, ניט קיין צו־איבער־שפיצטע, און דעריבער צוגענגלעכע צו דעם פשוטן צייטונגס־ליינענער. אין דער פרי, ווען ער פלעגט אַראַפגיין קויפן אַ צייטונג, אַדער אין אַ נאַכמיטאָג, ווען ער פלעגט אַמאָל נעמען אַ שפאַציר, פלעגן באַקאַנטע פרויען אים אַפּשטעלן און מיט אַ פריינטלעכן שמייכל אַפגעבן אַ צופרידע־נעם גרוס פון דער דערציילונג, וואָס איז מיט אַ טאָג. אַדער צוויי, פאַר דעם געווען געדרוקט. ציווין האָבן שוין כמעט אַלע געקענט אין דער געגנט, און אַ סך מאָל פלעגט ער באַמערקן, ווי עמיצער ווייזט־אָן אויף אים פון דער זייט, שפאַצירנדיק מיט אַ פריינט — פון אַן אַנדערער געגנט מסתם, וואָס האָט אים ניט געקענט.

אויך צווישן קאַלעגן־שרייבער האָט ציווין געקענט פאַרצייכענען גע־וויסע אַנערקענונג. כאָטש קיינער פון זיי האָט אויף אים ניט געקוקט, ווי אויף אַ גרויסן שרייבער — ער אַליין אויך ניט — האָט אַבער יעדערער געמוזט צוגעבן, אַז עפעס באַזיצט ער. די ספעציעלע טעמען, וואָס ער פלעגט אויסקלייבן, ווי אויך די לייכטקייט מיט וועלכער ער פלעגט זיי אַרויסברענגען, איז געווען עפעס אייגנאַרטיקס. און דעריבער, ווען זיי האָבן אים באַגעגנט נאָכדעם ווי זיינע אַ דערציילונג איז אַפּגעדרוקט געוואָרן,

האָבן זיי כמעט שטענדיק געהאַט וואָס אָנגענעמעס צו באַמערקן אים. אַפילו דער צייטונגס־רעדאַקטאָר, אַ שטאַרק־פאַרנומענער מענטש, האָט שטענדיק אַרויסגעוויזן צו ציווינען אַ געוויסע מאָס פריינטלעכקייט. יעדעס מאָל, ווען ציווין פלעגט אַריינקומען מיט אַ נייער אַרבעט, ווי פאַרנומען דער רעדאַקטאָר איז ניט געווען, פלעגט ער אים אויסשטרעקן די האַנט און בעטן זיצן. באַזונדערס האָט אויף ציווין געמאַכט אַן איינדרוק, ווען ער האָט איינמאַל, צוליב אַ געוויסער אורזאַך, ניט באַוווּן זיך אין דער צייטונג פאַר עטלעכע מאָנאַטן, און ער האָט פון רעדאַקטאָר געקראָגן אַ בריוועלע מיט אַן אַנפראַגע, פאַרוואָס מען „זעט“ אים עפעס אַזוי לאַנג ניט. ציווין האָט זיך אַ צייט אַרומגעטראָגן מיטן בריוועלע און איז שטאַרק שטאַלץ געווען דערמיט.

אַזוי, אַז אויך פון דער זייט איז ציווין שטאַרק געאַנגען און עס האָט געקענט בלוין הייבן זיין „איך“ און זיין ווערדע אין די אייגענע אַריגן. אויב אָבער ציווין איז געווען אומצופרידן און איז אַ סך מאָל אומגע־אַנגען מיט אַ געדריקטער שטימונג, איז עס געקומען גאַר פון אַן אַנדער קוואַל, פון אַזאַ צד, וואָס קיינער וואָלט זיך אויף דעם ניט געריכט: פון דער אייגענער פרוי...

ביי איר, ביי דער פרוי זיינער, האָט ער קיין אַנערקענונג ניט געהאַט. עס האָט קיינמאַל ניט געטראָפן, אַז ער זאָל פאַר איר פאַרלייענען זיינע אַ זאַך, און זי זאָל ניט האָבן וואָס אויסצוזעצן, געפינען עפעס אַ פגימה. עס האָט קיינמאַל ניט געטראָפן, אַז זי זאָל אים זאָגן, אַז דאָס מאָל איז זי צופרידן מיט זיין אַרבעט. פאַרקערט, אייניקע מאָל האָט זי עס אינגאַנצן אַרונטערגעריסן.

און וואָלט ער אַזוי שטאַרק ניט געהאַלטן פון איר מבינות אויף ליטעראַטור, וואָלט עס אים אַזוי שטאַרק ניט פאַרדראָסן. וואָלט ער גע־טראַכט ביי זיך, אַז זי באַנעמט עס ניט, ווי עס באַדאַרף צו זיין, אַדער פאַרשטייט עס ניט ריכטיק.

איז אָבער די צרה, וואָס ער קען דאָס וועגן זיין ווייב ניט זאָגן. פאַרקערט, ער ווייס, אַז זי פאַרשטייט שוין צו־גוט. צווישן אַלע פרויען פון זיינע קאַלעגן איז זי די געבילדעטסטע און אינטעליגענטסטע. נאָך אַמאָל אין רוסלאַנד האָט זי געענדיקט גימנאַזיע און איז ניט נאָר אַנגעלייענט מיט דער רוסישער ליטעראַטור און די רוסישע קריטיקער, נאָר אויך מיט אַנדערע ליטעראַטורן. ביז היינטיקן טאָג נאָך אַפילו הערט זי ניט אויף לייענען. יעדער איינער פון זיינע קאַלעגן און פריינט רעכנט זיך מיט איר און קוקט־אויס אויף אַ גוטער מיינונג פון איר פאַר זיין אייגענער דערציילונג אַדער ליד. דעריבער טאַקע טוט עס אים אַזוי וויי.

צווישן זיינע עטלעכע צענדליק קאלעגן און באקאנטע שרייבער ציילט ציווין אַ פינף־זעקס נעענטערע, אינטימערע. צוזאמען זיינען זיי אַן ענגער־רער קרייז, וואָס טרעפט זיך כמעט יעדן שבת אַוונט, דאָ ביי איינעם, דאָ ביי אַ צווייטן. די פרויען זעען שוין, אַז אַ פיינער טיש זאָל געדעקט ווערן, און צווישן איין נאָשעריי און דער צווייטער לייענט ווער פאַר פון זיינע לעצטע שאַפונגען. אַמאָל זיינען עס לידער, אַמאָל אַ דערציילונג, און אַמאָל אַ קאָפיטל פון אַ נייעם ראָמאַן. נאָכדעם אַנטוויקלט זיך אַ דיסקוסיע, און דער עולם זאָגט זיך אַרויס וועגן דעם געלייענטן.

איז דעם קרייז זיינען די אַוונטן זייער באַליבט. דער עולם באַטראַכט זיי סיי ווי אַ לאַבאָראַטאָריע, וואו מען טוישט זיך אויס מיט מיינונגען און מען קען עפעס לערנען פון אַ צווייטן, סיי ווי אַ מיטל צוזאָמען צו פאַרברענגען אַ גייסטרייכן אַוונט.

ציוויןען, נאַטירלעך, קומט אויך אויס אַ סך מאָל פאַרצולייענען. ער איז צופרידן אויסצוהערן באַמערקונגען וועגן נויטיקע אויסבעסערונגען, און אַ סך מאָל, ווען ער אַנערקענט עס נאָר, און עס האַנדלט זיך וועגן קלייניקייטן, פירט ער עס דורך באַלד אויפן אַרט. אָבער יעדעס מאָל, ווען עס קומט זיין פרוי אויס צו נעמען אַ וואָרט, ווייס ער שוין פאַרויס, אַז קיין גוטס וועגן זיין אַרבעט וועט זי ניט האַבן צו זאָגן. זי וועט עס אַזוי צענעמען אויף שטיקלעך, אַז עס וועט פון דעם גאַרניט בלייבן. ניט אויף אויבערפלעכלעכע קלייניקייטן וועט זי אַנווייזן, וואָס עס איז לייכט צו פאַרריכטן, נאָר אויפן סאַמע תוך — כאַטש נעם צעוואָרף די געביידע און שטעל זיך בויען צוריק פונדאָסניי...

עס טרעפט אַ סך מאָל, אַז זי נעמט איר וואָרט נאָכדעם, ווי די אַנדערע האָבן זיך שוין אַרויסגעזאָגט, און גראַדע זיך גוט אַרויסגעזאָגט, אַפילו געלויבט עס. דער עולם, וועלכער רעכנט זיך שטאַרק מיט איר מיינונג, בלייבט נאָכדעם זיצן אַביסל פאַרשעמט פון דער איבערגעאילטער מיינונג, וואָס מען האָט אַרויסגעזאָגט, און ציווין דערפילט זעמאָלט אין האַרצן, ווי עפעס וואַלט געפלאַצט דאָרט. עס פאַרדריסט אים: וואָס האָט ער גאָר געדאַרפט דאָס מאָל זי מיטנעמען? באַזונדערס טוט אים וויי, וואָס טיף אין וואָרצן מוז ער אַנערקענען, אַז זי איז געווען גערעכט. וואָס אים פאַרדריסט אָבער, איז וואָס זי גייט צו אים אַלעמאָל צו מיט אַ צו גרויסער מאָס. ווען מען טוט אַן אַ צו גרויסן מלבוש, מוז עס הענגען... צו וואָס מעסט זי זיין שאַפן מיט הויך־ליטעראַטור? ווען מען זאָל אַזוי צו יעדן איינעם צוגיין, וואַלט מען געדאַרפט יעדן קלענערן שרייבער אַרונטעררייסן און וואָרטן, ביז עס וועט געבוירן ווערן דער גרויסער, דער געניאַלער, דער חד בדורו... אָבער דאָס, טראַכט ער, וואַלט געווען אַ שלעכטער צוגאַנג, וואָס

וואלט געקענט בלויו שעדיקן דער ליטעראטור און אפשר אויך אפשטעלן איר גאנצן וואוקס.

ער געדענקט, אלעמאל האט זי געהאט אזא צוגאנג צו זיין שאפן. ווען זיי האבן זיך באקאנט — דאס איז געווען נאך מיט א צוואנציק יאר צוריק — האט ער געשריבן בלויו לידער. פון דערציילונגען שרייבן האט ער דעמאלט גארניט געטראכט. פלעגט ער קומען צו איר א פארליבטער, א צערוויטלטער און ברענגען זיינע נייעסטיע לידער, וועלכע, ער האט גע-גלויבט, דארפן ביי איר ארויסרופן ניט ווייניקער ענטווארען, ווי ביי אים אליין. אים האט זיך געדאכט: וואס קען זיין א שענערע אידיליע, ווי דער דיכטער, זיין מיידל, און דאס ליד אינצווישן? אבער זי פלעגט אויסהערן זיינע לידער, און מיט איר שטענדיקער רואיקייט אויפנעמען זיי, ווי ער וואלט זיי איר וועמעס אנדערש פון א ביכל ארויסגעלייענט. מער ווי פריינטלעכע טאלעראנץ האט ער אויף איר געזיכט ניט באמערקט. קיין שום ענטווארען... ער פלעגט פילן, ווי עס טרייבט אים צייטנווייז פון זינען. עס איז אפשר געווען איינע פון די אורזאכן, וואס האבן אים בא-וירקט אריבערצוגיין פון דיכטונג צו פראזע.

עס איז געווען דעמאלט א שווערער מאמענט פאר אים — א מאמענט, ווי אים האט זיך אויסגעדאכט, פון ירידה, כאטש ער האט דאס אויבנאויף ניט אויסגעדריקט, האט ער אבער ביי זיך אין הארצן געפילט, אז עס איז א קאנצעסיע פון זיין זייט, א נאכגעבן דער שטימונג, וואס פרעסט אים יעדעס מאל, ווען ער לייענט איר פאר זיינע לידער, וואס דארפן ארויסרופן ביי איר פרייד און שטאלץ מיט אים, — און זי בלייבט גאר גלייכגילטיק...

ציווין האט געוואוסט: פראזע שטייט אויף קיין האר ניט נידעריקער פון דיכטונג. אים האט זיך אבער געדוכט, אז ווען א שרייבער הויבט אן מיט פאעזיע, דערגרייכט א היפשע הויך און גייט שפעטער אריבער צו פראזע, איז עס א סימן פון ירידה, איז עס א באווייז, אז דער דיכטעריי-שער פונקט אין אים הויבט זיך אן אויסלעשן און די דיכטערישע וויזיע הויבט אן בלאס ווערן...

אזוי האט ציווין געקוקט אויף זיך דעמאלט, געפילט, ווי עפעס הויבט זיך אן אפטאן פון אים, אויסוועפן. שוין דעמאלט האט דער אוימעט זיך אויסגעלייגט אויף זיין פנים און דער טרויער האט זיך איינגעגעסן אין זיינע אויגן. אבער ווענדנדיק זיך צו פראזע, האט ער געהאפט, אז דא זעצט ער זיך אויף א נייער בארזשע, וואס וועט אים טראגן איבער נייע וואסערן צו נייע ברעגן. דער רעזולטאט איז געווען אן ערגערער. אויב פריער האט זיין פרוי זיך באצויגן צו זיינע לידער מיט גלייכגילט, באצייט זי זיך

איצטער צו זיין פראָזע מיט שאַרפער קריטיק. דער איינדרוק אויף אים איז נאָך אַ שווערערער.

ציווין פילט זיך שטאַרק באַליידיקט. אָן אייגענע פרוי, טראַכט ער, וואָלט אַזוי ניט געדאַרפט האַנדלען, אַפילו ווען זי איז באַרעכטיקט דערצו אַלס פרייער מענטש און ערלעכער קריטיקער. אַרונטעררייסן זיין פּרעס־טיזש, דאָס מיינט דערנידערקן אים, אַרויסרופן ביי אים אַ געפיל פון ביטערקייט קעגן זיך. ער זעט עס ניט ביי די אַנדערע פרויען פון זיינע קאַלעגן.

ציווין באַשליסט, ער מוז איר ווייזן. איינמאַל פאַר אַלעמאַל מוז ער שאַפן אַ דערציילונג, וואָס אַפילו זי זאָל ניט האָבן וואָס אויסצוזעצן קעגן דעם, וואָס אַפילו זי זאָל עס מוזן אַנערקענען. עס איז אים שוין ניט געגאַנגען אַזויפיל אין שאַפן אַ זאָך, וואָס זאָל אים מיטאַמאַל אַרויסהויבן, אַוועקשטעלן פלוצלונג אויף אַ מער אַנגעזעענער הויך, ווי „דערזען אָן איר נקמה“, זיצן און קוקן איר אין די אויגן, ווי זי זוכט ערגעץ אַ שפאַלט, אָן עפענונג, וואו זי זאָל זיך קאַנען ערגעץ אַריינרייסן און מוז סוף כל סוף צוריקפאַלן — צוגעבן, אָן דאָס מאַל האָט ער געשאַפן אַ באַמת־ווערטפולע זאָך. כאָטש אַביסל צו שפּעט, אָבער אפשר וועט דאָס ווערן אַ ווענד־פונקט אין זיין גאַנצער שטימונג. אַרויסהויבן אים פון זיין אינערלעכער דערשלאַנגקייט און אַרויפהויבן אים אויף נייע פליגל צו נייע הויכן...

אויפגעמונטערט פון דער אייגענער שטימונג, האָט ער זיך געזעצט שרייבן. ער האָט אויסגעקליבן אַ טעמע, וואָס אים האָט זיך געדאַכט איז ווייניק באַרירט געוואָרן און איז צוליב דעם אַליין שוין געווען אַ דאַנק־באַרער באַדן צו באַאַרבעטן. ער האָט זיך גענומען צו דער טעמע מיט פלייס און חשק. שעה נאָכאַנאַנד האָט ער געקענט אָפשרייבן און ניט מיד ווערן. אַ נייער אימפעט האָט זיך אין אים אַריינגעזעצט, אַ נייער טעמפ פון אַרבעט. ער האָט קיינעם פון זיין פלאַן ניט דערציילט — זיין פרוי געוויס ניט — און געטאָן זיין אַרבעט שטיל, באַהאַלטן, זי זאָל קיין אַנונג ניט האָבן פון דעם, די איבערראַשונג זאָל שפּעטער זיין פאַר איר וואָס גרעסער.

ציווין האָט אַלעמאַל געפּיילט זיינע אַרבעטן, געשריבן און איבערגע־שריבן. אָבער דאָס מאַל האָט ער עס געטאָן מיט באַזונדערער כוונה, געפּיילט און געשליפן, דורכגעזיפט יעדן זאַץ און אויסדרוק און געזען, אָן יעדעס וואָרט זאָל זיין אויף זיין געהעריקן פלאַץ און אָפּשפיגלען גענוי דאָס, וואָס ער האָט געוואָלט זאָגן.

ענדלעך איז די אַרבעט פאַרטיק געוואָרן. ציווין האָט עס אפשר צום

צענטן מאָל איבערגעלייענט און געבליבן שטאַרק צופרידן. עס האָט ביי אים אַרויסגערופן אַ יום־טובֿדיקע געהויבענע שטימונג. ער איז אַרומגע־גאַנגען אַן אַנגעלאָדענער מיט פריידיקער דערוואַרטונג און גלייכצייטיק מיט אומגעדולדיקן ציטער. ער האָט זיך קוים געקענט דערוואַרטן דעם טאָג.

ענדלעך איז דאָס געקומען. ציווין איז געווען אויפגערעגט און צע־ברויט. ער האָט אַנגעטאָן זיין שענסטן אַנצוג און אינגאַנצן געפילט זיך ווי אַ מחותן אויף אַ זייער געהויבענער חתונה. ער האָט זיך באַמיט צו באַהאַלטן די אינעווייניקסטע אויפרעגונג, אָבער אים איז דאָס שווער אַנגעקומען. יעדער איינער האָט עס געקענט באַמערקן, כאַטש קיינער האָט ניט געוואוסט די אורזאַך. צו דער פרוי איז ער געווען קעלטער ווי אַלעמאַל, כאַטש ער האָט זיך באַמיט צו בלייבן אויפמערקזאַם.

ענדלעך איז אַנגעקומען דער סאַמע אַנטשיידנסטער מאַמענט. ציווין האָט אַרויסגענומען דעם העפט און גענומען לייענען. זיין שטימע האָט צוערשט אַביסל געציטערט, אָבער באַלד האָט זי אַנגענומען דעם נאַרמאַלן גאַנג. ער האָט געלייענט מיט פאַטאַס, אַריינלייגנדיק אין יעדן וואָרט דעם גאַנצן אינהאַלט זיינעם, די גאַנצע אינטאַנאַציע. אַלץ האָט געזאָגט, אַז ער אַליין גיט צו דער דערציילונג אַ באַזונדער באַדייטונג. עס איז געווען ניט קיין קורצע דערציילונג, אָבער ציווין איז פאַרכאַפט געווען מיט זיין לייענען און די בלעטלעך פון העפט האָבן זיך געקערט איינס נאָכן צווייטן.

ענדלעך איז דאָס אויך געווען פאַראיבער. די לעצטע זייטלעך האָבן געפירט צום קלימאַקס פון דער דערציילונג, און ציווין האָט עס געלייענט מיט אַ שנעלן טעמפּאָ און פאַרענדיקט אין אַ העכערן טאָן, ווי אַ מוזיקאַ־ליש שטיק, וואָס וואַקסט און וואַקסט ביז עס דערגרייכט דעם שפיץ און רייסט זיך איבער.

דער עולם, וועלכער איז די גאַנצע צייט געזעסן צוגעשמידט צו די פלעצער און זיך אויפמערקזאַם צוגעהערט צום לייענען, האָט באַגלייט די לעצטע ווערטער פון ציוויןס דערציילונג מיט אַן אויסברוך פון אַפּלאַדיס־מענטן. אינעם שטאַרקן אַפּלאַז זייערן האָט זיך געפילט ניט בלויז די אַנגענומענע העפלעכקייט, נאָר טאַקע אַ בפירושער אויסדרוק פון גוט־היי־סונג, פון הסכמה.

ציווין האָט אַ מידער און אַן אויסגעשעפטער אַוועקגעלייגט דעם העפט און אַנגעשפּאַרט זיך אין ווענטל פון שטול. מיט בלאַנדזשענדיקע אויגן האָט ער גענומען באַטראַכטן זיינע פריינט און דעם איינדרוק, וואָס די דערציילונג האָט געמאַכט אויף זיי. ער האָט לאַנג ניט געדאַרפט זוכן: זיי האָבן אים אַלע אַנגעקוקט מיט פריינטלעכקייט און איבערגעגעבנקייט.

און פון זייערע אויגן האָט אַרויסגעשיינט פרייד און דאַנקבאַרקייט. ער האָט זיך דערפילט זיכער מיט זיי.

ער האָט איצט געווענדעט די אויגן צו דער פרוי. וואָס איז איר איינ-דרוק? איז זי נאָך אַלץ איינגעשפאַרט מיט איר ביטולדיקער מיינונג איבער אים. אָדער די נייע דערציילונג האָט זי אַביסל אויפגערודערט און אַנגע-רעגט, ווי די אַנדערע דאָ?

ער איז גאָר איבעראַשט געווען פון דעם, וואָס ער האָט דערזען. גאָר אַן אַנדער מענטש האָט ער איצט געטראָפן. איר פנים האָט געלויכטן מיט פרייד און די אויגן האָבן געשיינט מיט גוטסקייט. ער האָט זי נאָך קיינמאָל אַזאַ ניט געזען. זי איז, קענטיק, געווען אַליין איבעראַשט פון אומדערוואַרטיקייט און היפּשלעך פאַרלוירן. מיט אומאַנטשלאַסענע טריט און אַ ביסל פאַרשעמט, ווי אַ יונג מיידל, איז זי צוגעגאַנגען צו אים, אַרומגענומען אים און אַ קוש געטאָן. ער האָט זיך פאַרלוירן און שטאַרק צערויטלט זיך...

ווי וועלנדיק זיך פאַרענטפערן פאַר דעם, וואָס זי האָט נאָר וואָס געטאָן, האָט זי זיך אַנגערופן:

— האָס מאָל, שלמה, האָסטו זיך ווירקלעך איבערטראָפן. עס ווייזט, אַז טאַלאַנט קאָן אַמאָל אַ לאַנגע צייט שלאָפן, ביז ער רייסט זיך סוף-כל-סוף אַרויס. איך גראַטוליר דיך מיט דיין נייער שאַפונג. עס איז ווירקלעך אַ שטיק פיינע קונסט...

ציווין האָט זיינע אייגענע אויערן ניט געגלויבט. דער גאַנצער עולם האָט הויך אַפלאַדירט אירע ווערטער, ווי געפינענדיק אין זייער קורצקייט דעם אויסדרוק פון זייער אייגענער אַפּשאַצונג.

ציווין איז געזעסן אַ גליקלעכער אויף זיין פלאַץ. פאַרביי זיין אויער זיינען דורכגעפלויגן די ווערטער פון לויב, וואָס זיינע קאַלעגן האָבן געשאַטן אויף אים אין דער דיסקוסיע, וואָס האָט זיך שפּעטער אַנטוויקלט. ער האָט זיך ווייניק צוגעהערט צו זיי. ער איז איצטער אינגאַנצן געווען פאַרסאַפט פון דער נייער איבערלעבונג, פון דער נייער דערפאַרונג, וואָס ער האָט באַקומען אין לעבן: די אַנערקענונג מצד דער אייגענער פרוי...

יונגע ליבע

שלמהלע און חנהלע האָבן זיך, קען מען זאָגן, אויפגעהאָדעוועט אין קעמפּ „יונגוואַלד“, וואָס ביי דער קאַלאַניע „גרינע פעלדער“. פון זינט זיי זיינען אַלט געווען אַ יאָר 7—8 פאַרן זייערע עלטערן יעדן יאָר אַרויס מיט זיי אַהין. די קינדער האָבן זייער ליב דעם קעמפּ, וואו זיי קענען אי געניסן פון אַלע אַקטיוויטעטן פונעם קעמפּ־לעבן, אי גלייכצייטיק זיין פריי פון דער דיסציפלין פונעם קאַנסעלאַר צו גיין פונקט צו דער מינוט שלאָפן, דאָס טאָן און דאָס ניט טאָן. קעמפּ „יונגוואַלד“ איז אַ בייטאַגדיקער קעמפּ, וואו די קינדער פאַרברענגען מיט די קאַנסעלאַרס בלויז אַ 6 — 7 שעה אַ טאָג און דאָס איבעריקע זיינען זיי אונטערן רשות פון די עלטערן און זיינען פריי צו טאָן, וואָס זיי ווילן.

שוין אַ יאָר זעקס, אָז זיי פאַרן אַרויס אַהין און דערוואַרטן זיך קוים אויפן זומער, אַז זיי זאָלן זיך קענען צוריק טרעפן מיט די פאַראַיאַריקע פריינט און קאַנסעלאַרס און קענען פאַרזעצן דאָס פאַראַיאַריקע לעבן פון פרייד, שפּיל און פאַרגעניגן.

נאָר אַט האָבן שלמהלע און חנהלע זיך דערפילט שוין ניט מער אַלט קינדער, נאָר אַלט דערוואַקסענע, מיט אַן אייגענעם פרייען ווילן און מיט אַן אייגענעם פאַרלאַנג דורכצופירן די אייגענע וואונטשן. עס איז געווען, ווען זיי זיינען אַרויסגעוואַקסן פון צו זיין מער קעמפּ־קינדער, נאָר זיינען באַשטימט געוואָרן צו זיין אַליין קאַנסעלאַרס: שלמהלע צו זיין דער ספּאָרט־קאַנסעלאַר, צו לערנען די קינדער שפּילן באַל, טעניס און שווימען, און חנהלע — צו זיין דער דראַמאַטישער קאַנסעלאַר און צו לערנען די קינדער טאַנצן. די נייע פליכטן, וואָס די קינדער האָבן אויף זיך גענומען, האָבן געמאַכט זיי אַליין אויסצוואַקסן ביי זיך אין די אויגן און אויסקוקן וויכטיקער, זיי האָבן מער ניט געקאַנט ליידן, ווען אַ סך עלטערן פון די קינדער, וואָס האָבן זיי געקענט פון קינדווייז־אויף, און אַפילו זייערע אייגענע עלטערן האָבן זיי גערופן מיט זייערע אַמאָליקע נעמען: שלמהלע און חנהלע. דאָס האָט פאַר זיי איצט געקלונגען קינדערש און אַרונטער־געזעצט זיי פון דעם פרעסטיזש, וועלכן זיי האָבן איצט געצויגן פון זייערע נייע פאַזיציעס, זיי האָבן געוואַלט מען זאָל זיי רופן סאַל און ען.

סאַל און ען, וועלכע זיינען פריער געווען בלויז פריינט, אַזוי ווי די צענדליקער אַנדערע אינגלעך און מיידלעך אין קעמפּ, האָבן פלוצלונג באַמערקט איינע די אַנדערע, עס האָט זיי אַנגעהויבן צו ציען איינער צום

אנדערן און עס איז זיי אנגענעם געווען צו באגעגענען זיך און רעדן און אוודאי, ווען איינעם איז אויסגעקומען צופעליק אַנצורירן דעם צווייטנס האַנט. עס איז פאַר זיי אַ נייע אַנטפלעקונג געווען, עפעס ווי אַ נייער חוש וואָלט זיי צוגעקומען. זיי האָבן אַנגעהויבן קוקן איינער אויפן אנדערן מיט גאַר אנדערע אויגן. סאַל האָט פּלוצלונג באַמערקט ענס שלאַנקייט און בויגעוודיקייט און ווי גראַציעוּ זי טאַנצט און באַוועגט זיך, און ען האָט פּלוצלונג באַמערקט, ווי שייַן סאַל שווימט און שפּילט טעניס און אויך ווי לייכט ער טאַנצט. ען האָט איצט געוואָלט טאַנצן בלויז מיט סאַל און פאַר אַ פאַרטנער אין טעניס האָט זי אויך אויסגעקליבן בלויז אים. עס איז אָבער געווען נאָך עפעס, וואָס די קינדער האָבן באַמערקט איינע אין די אנדערע. סאַל האָט באַמערקט די זיך אויספורעמענדיקע טיילן פון איר קערפער און ען — די לייכט־שפּראַצנדיקע, קוים־באַמערקבאַרע הער־רעלעך איבער זיין אויבערשטער ליפּ. ביידע האָבן איצט ליב געהאַט צו באַגעגענען איינע די אנדערע און אַ פייערל פּלעגט זיך אַנציינדן אין ביידינס אויגן, ווען זיי פּלעגן אָנהויבן רעדן איינער צום אנדערן.

סאַל איז געווען אַביסל צעמישט פון די נייע געפילן און איז אומ־געגאַנגען אַזוי ווי פאַרחלומט. דאָס זעלבע וואָלט מען געקענט באַמערקן אויך אין ען. מער ניט, וואָס ביי איר האָט זיך עס אויסגעדריקט אַביסל אין אַן אנדער אופן: אין וועלן טרעפן זיך מיט סאַלן וואָס אָפטער און אין זוכן אין זיינע אויגן יענעם באַהאַלטענעם פּלעמל, וואָס נאָר זי אַליין האָט געקענט זען און וועלכער האָט זיך נאָכאַנאַנד געצויגן צו איר האַרצן.

נאָר אַט האָט סאַל דערפּילט, אַז יענער מוטושטשער, ניט קלאַרער געפיל אין האַרצן, וואָס האָט געהאַלטן אין אַנוואַקסן, איז פּלוצלונג רייף געוואָרן. אים איז געוואָרן שווער דערפון, פיינלעך שווער. ער האָט ניט געקענט פאַרטראַגן דעם שווערן סוד, וואָס האָט געדריקט אויף אים. סאַל איז פון דער נאַטור געווען אַ שטילער און ערלעכער אינגל. אַ סך שווערע פּראַבלעמען פּלעגט אים זיין מוטער העלפן לייזן. אָבער ווי קען ער קומען צו דער מוטער מיט דער פּראַבלעם?

ער האָט באַשלאָסן צו טיילן זיך מיט אים מיט ען.

ניט לאַנג טראַכטנדיק האָט ער עס אויך געטאָן. שבת אַוונט, טאַנצנדיק מיט איר אין קאַסינאָ, האָט ער איר שטיל און פאַרטרוילעך איינגערוימט: „וויילסט שפעטער גיין צום טייכל? ...“ זי האָט זיך עטוואָס פאַררויטלט, אַרויסגעלייענט פון זיינע אויגן וואָס עס דריקט אים, און אויך שטיל, קוים באַאירנדיק דאָס וואָרט מיט די ליפּן, געענטפערט: „גוט“ ...

איר איז אויך שווער געווען צו טראַגן איר סוד, און איר האָט זיך אויך געוואָלט פאַרלייכטערן די משא דורך אַנטפלעקן אים פאַר סאַלן.

שפעט אין דער נאכט איז אין דער קאסינג שטיל געוואָרן. די לאַמפּן זיינען אויסגעלאָשן געוואָרן און די קאלאָניע איז פאַרזונקען אין שטילקייט און אין שלאָף. סאָל און ען זיינען געגאַנגען מיטן וועג, וואָס האָט געפירט צום טייכל. עס איז געווען אַ ניט־געפלאַסטערטער וועג פול מיט שפיציקע שטיינדלעך. סאָל האָט געהאַלטן ענס האַנט און זי האָט צוטרוילעך נאָכ־געפאַלגט. זי איז זיכער געווען, אַז מיט אים קען זי ניט פאַלן און קען ניט געשטרויכלט ווערן. זיי זיינען געגאַנגען און געשוויגן, בלויז אַפּגעריי־סענע באַמערקונגען, ווי איבערלאַזנדיק די ווערטער אויף שפעטער.

ענדלעך זיינען זיי צוגעקומען צום טייכל. דאָס וואָסער האָט אונטן שטיל געפלאַסן, לאַנגזאַם און מעטאָדיש, אָבער פול מיט ביינאַכטיקער געהיימיספּולקייט. מיט עמעצן אַנדערש וואָלט זי אַהער איצט ניט געגאַנגען און אַוודאי ניט געבליבן שטיין דאָ. מיט אים אָבער האָט זי געפילט ווי אַ מאַדנע רואיקייט און זיכערקייט. איר האָט ניט געאַרט דאָס אַליין זיין מיט אים אינמיטן וואַלד און דאָס אומאויפהערלעכע און סודותדיקע רוישן, וואָס האָט זיך געטראָגן סיי פונעם וואַלד און סיי פון דער נאָכט. אַן אויסגעשטערנטער הימל פון אויבן האָט העלער געמאַכט די טונקלקייט און לייכטער געמאַכט אויפן האַרצן.

זיי זיינען ביידע אַרויף אויפן בריקל, וואָס איז געווען איבערגעוואָרפן איבערן טייכל. זי האָט זיך אָנגעשפּאַרט אין דער פאַרענטשע און ער — לעבן איר.

זיי האָבן אַ וויילע געשוויגן.

— עס איז אַזוי שטיל דאָ און סודותדיק — האָט זי איבערגעשלאָגן דאָס שווייגן: — זאָג עפעס, סאָל...

ער האָט אַ סעקונדע ניט געענטפערט.

— זאָג עפעס, סאָל, איך בעט דיך...

— דו ווייסט, ען, אַז איך האָב דיך ליב?...?

ער האָט אַרויסגערעדט די ווערטער פּלוצלונג, ווי שרעקנדיק זיך אַליין פאַר דעם קלאַנג זייערן.

זי האָט אויסגעדרייט דעם קאַפּ צו אים אין דער פינצטער און ער האָט דערפילט, ווי איר האַנט טוליעט זיך וואַרעמער אין זיינער.

— דו ווייסט?...? — האָט ער נאַכאַמאָל שוין דרייטער איבערגע־פרעגט.

— יא, איך ווייס...

— פון וואַנען ווייסטו עס?...?

— איך פיל עס... איך פיל עס שוין לאַנג אין דיר...

— טאַקע?...?

— יע, סאל...
 — און דו, ען?
 — זאג, וואס פילסטו אין מיר, סאל?...
 — איך פיל אויך דאס זעלבע אין דיר... מאך איך ניט קיין טעות?...
 — ניין, סאל.
 זי האט ארויפגעלייגט איר קאפ אויף זיין אקסל און ער האט איינגע-
 גראבן זיין קאפ אין אירע געדיכטע האר.
 זיי זיינען א היפשע ווילע געשטאנען אזוי אין דער פאזיציע.
 זי האט זיך די ערשטע אויפגעכאפט און, נעמענדיק אים פארן האנט,
 ווייך געזאגט:
 — עס איז שפעט, סאל, מיר מוזן גיין אהיים...
 ער האט זיך ניט גערירט.
 די שטיקלייט פון דער נאכט איז געווארן טיפער און דער סודותדיקער
 גערויש — איינגעהאלטענער, פארטייעטער.
 נאכט-פליגעלעך האבן געצונדן זייער פאספאר, אויפפלאקערנדיק יעדע
 סעקונדע דא אין איין פלאץ, דא אין א צווייטן.
 זי האט אים א צי געטאן פארן האנט און געזאגט:
 — דו זעסט, ווי שייך עס איז און ווי — שרעקלעך...
 — פארוואס שרעקלעך, טייערע?...
 — אזוי... מיר דאכט, אז די ליבע צינדט זיך און פארלעשט זיך
 — ווי די פייערלעך...
 — זיי ניט קיין קינד, ען, די פייערלעך לעשן זיך קיינמאל ניט
 אויס. די פליגעלעך האלטן זיי בלויז באהאלטן, כדי זיי זאלן אויפגליען
 א מינוט שפעטער מיט א נייעם גלי...
 זי האט זיך, ווי אין מורא, צוגעטוליעט צו אים:
 — סאל, וועסט מיר אייביק ליב האבן?...
 — אייביק, ען, איך שווער...
 זי האט צוגעדריקט אירע ליפן צו זיינע. דער שייך פון א דורכפארן-
 דיקן אויטאמאביל האט זיי פונאנדערגעריסן.
 זיי זיינען געגאנגען צוריק שווייגנדיק, נאך מיט א לייכטערן טראגט און
 שווינגענדיק די צוזאמענגעשלאסענע הענט, ווי איבערלאזנדיק דארט ביים
 טייכל די שווערע לאסט, וואס האט זיי פריער ביידן געדריקט...

א פארשטערטער זומער

צוואנציק יאר שוין זינט דער פלאץ איז פארבויט געווארן מיט זומער-
באנגעלאס און קיין איינציקן מאל נאך האט אזוינס ניט געטראפן. אבער
דעם מאל האט עס ענדלעך פאסירט.

עטלעכע צענדליק משפחות פלעגן יעדן זומער ארויספארן אין דעם
זומער-פלאץ. דער פלאץ איז געווען א שיינער מיט א סך באקוועמלעכקייטן,
מיט א טיכל צום באדן זיך, מיט אן ארט פאר די קינדער צום שפילן און
אויסלעבן זיך, מיט אפטע פארווילתונגען פאר די דערוואקסענע, — זיינען
די איינוואוינער דעריבער געווען שטארק פארליבט אין אים, און איז שוין
איינער איינמאל געקומען אהין, איז אים נאכדעם שווער געווען צופאסן פאר
זיך אן אנדער פלאץ, און ער פלעגט שוין יאר נאך יאר קומען אהער.

די איינוואוינער האבן שוין גוט געקענט איינער דעם צווייטן, פלעגן
זיך ארומכאפן ביי דער ערשטער באגעגעניש און פרייען זיך, וואס מען
טרעפט זיך ווידער געזונטערהייט. שפעטער פלעגט מען שוין צעפאלן אין
באזונדערע גרופעס, יעדער לויט זיין געשמאק און נויגונגען, און אנהאלטן
נאענטערע פארבינדונגען בלויז מיט דער אייגענער גרופע.

פונקט ווי אין שטאט האט מען אויך דא געזוכט די נאענטקייט און
פארבינדונג מיט מענטשן דערהויפט פון אייגענעם גראד און שטאנד. מיט
די אנדערע האט מען אנגעהאלטן גוט-שכנותדיקע קארעקטע באציאונגען,
באגעגנט זיי מיט א "העלא" אדער "גוט-מארגן", באגלייט דערביי מיט
א פריינטלעכן שמייכל.

דער פלאץ האט פארמאגט א הויכן טייל, א בארגיקן, וואו עס זיינען
געשטאנען די בעסער-געבויטע טייערערע באנגעלאס, באוואוינט הויפט-
זעכלעך פון פארמעגלעכן סוחרים-עלעמענט, און א נידעריקן, א ביליקערן,
נאענט צום קינדער-פלאץ און קאנטיין, וואו עס איז א גאנצן טאג געווען
טומלדיק און פול מיט באוועגונג — באוואוינט פון ארבעטער און ערגער-
באצאלטע פראפעסיאנאלן. דעם באלעבאס פון פלאץ איז ניט אנגעגאנגען
וועמען ער פארדינגט, אבי יענער האט אים געגעבן דעם געהעריקן פרייז,
באצאלט אין צייט און אויפגעפירט זיך אנטשענדיק, איז ער שוין געווען
צופרידן, בכלל האט זיך דער באלעבאס באמיט אנצוהאלטן א גלייכגעוויכט
צווישן די געסט און זען, אז קיין רייבערייען און צוויסטיקייטן זאלן צווישן
זיי ניט פארקומען.

געוויינלעך האבן זיך די "בארג"-מענטשן ניט געמישט צופיל מיטן

„טאל“, און איז מען זיך צוזאמענגעקומען צו אַ פאַרווילונג, וואָס דער באַלעבאָס האָט פון צייט צו צייט איינגעאַרדנט, האָבן די „באַרג־מענטשן“ פאַרנומען דעם אויבן־אָן און ברייט זיך אויסגעשפּרייט, ווי זיי וואָלטן געווען די מיוחסים און עס וואָלט זיי געקומט אַזוי, און די פון „טאל“ האָבן פאַר־נומען די נידעריקערע וויטערע פּלעצער, אַראַפּצו. מען האָט אפשר אַביסל אונטערגעמורמלט, אָבער קיין וועזן האָט מען דערפון ניט געמאַכט: מען איז שוין געוואוינט געווען דערצו.

אין איין ווינקל אָבער אין דעם זומער־פּלאַץ איז ניט געווען קיין אונ־טערשייד צווישן איין טייל און דעם צווייטן, און ביידע האָבן זיך פריי אויס־געמישט: דאָס איז געווען אין קינדער־קעמפּ. דער קעמפּ איז געווען בלויז אַ בייטאַגיקער, דער אַפּפּאַל פאַר דעם ניט קיין צו גרויסער, האָבן אַפילו די ניט־פאַרמעגלעכע עלעמענטן זיך געקענט אַנשטרענגען צו שיקן אַהין זייערע קינדער, און קיין איין קינד איז דעריבער ניט געווען, וואָס זאָל דעם קעמפּ ניט באַזוכן.

אין קעמפּ איז קיין אונטערשייד ניט געווען צווישן די קינדער. די לופט און דער שפּיל־פּלאַץ זיינען אַפּן און פריי פאַר אַלעמען, די אַקטיוויטעטן גלייך פּאַנאַנדערגעטיילט, און אין פּרט פון פּיאַטיגייט און אויסצייכענונג האָבן די אַרעמע אַ סך מאָל געקענט איבערשטיגן די רייכערע.

נאָך מער ווי די עלטערן אפשר, פּלעגן די קינדער יאַר־איין, יאַר־אויס קוים דערוואַרטן זיך דעם זומער און אַריינשטראָמען אין קעמפּ מיט טומל און פרייד.

אַזוי פּלעגן זיך ביסלעכווייז גיין די יאַרן. די קינדער פּלעגן אויסוואַקסן אין קעמפּ און אַרויסוואַקסן פון אים. אַ סך פּלעגן נאָכדעם אַליין בלייבן אַרבעטן אין קעמפּ — צוערשט אַלס געהילפן און שפּעטער אַלס פּולע קאַונ־סעלאַרס — ביז מען פּלעגט אויך פון דעם אַרויסוואַקסן און אין איין זומער צוריקקומען אין פּלאַץ אויף אַ באַזוך, אָדער מיט אַ „פריינט“, אָדער שוין חתונה געהאַט.

נאָר אַ מאַדנע זאָך איז געווען מיטן קעמפּ: דאַכט זיך, צוזאַמען זיך געהאַדעוועט, צוזאַמען אויסגעוואַקסן, נאָר ס'האַט ניט פּאַסירט, אַז אַ בחור אָדער אַ מיידל זאָלן זיך צוקלייבן זייער פאַר פון צווישן די געוועזענע חברים, פון צווישן די יונגע מיטוואויבער פון דעם פּלאַץ.

אַ סך עלטערן האָבן זיך געוואונדערט, ניט געוואוסט ווי אַזוי דאָס צו דערקלערן. אַז ס'האַט זיך אַמאָל יאָ עפּעס פאַרוויקלט צווישן די יונגע קינדער, האָט עס אַנגעהאַלטן ניט זייער לאַנג: בלויז איבערן זומער... נאָר איין מאָל האָט יאָ עפּעס פּאַסירט, שוין נאָר די לעצטע זומערן.

און פאסירט האָט עס דווקא צווישן אַ נישט-גלייכער פּאַר: צווישן אַ „באַר-
גיקן“ און אַ „טאַליקער“...

דער באַרגיקער — איז געווען אַלען דימענטשטיין, און די טאַליקע —
סעלמאַ רובין. צווישן ביידע האָט זיך פאַרבונדן אַן אויפריכטיקע ליבע.
אַלען האָט געשטאַמט פון אַ רייכער פאַמיליע. זיין פאַטער איז געווען
אַ צירונג-סוחר און אויף איינער פון די הויפט-אַסן פון ניו-יאָרק האָט
איבער אַ גרויסן געשעפט אַראָפּגעקוקט אַ ברייטע שילד מיט גאַלדענע
אותיות: „דימענטשטיין און גאַלדפאַרב — צירונג-הענדלער“.

אַלען איז געווען אַ שטילער פאַרטרוימטער אינגל, וואָס האָט ליב
געהאַט צו ליענען אַ סך און דענקען. ער האָט זיך מיט גאַרנישט געפאַסט
פאַר דער פּראַקטישער קאַריערע, וואָס זיין פאַטער האָט פאַר אים געפלאַ-
נעוועט, — אַ ביזנעס-קאַריערע צוערשט אין דעם אייגענעם געשעפט און
נאַכדעם נאָך העכער...

אַלען האָט ניט געהאַט קיין חוש פאַר ביזנעס. אָדער פאַר געלט מאַכן
בכלל. אים איז גאַר געלעגן אין זינען דאָס לערנען זיך: ער האָט געוואָלט
ווערן אַ דאָקטאָר. גאַנצע טעג איז ער געווען פאַרנומען מיט זיינע
שטודיען און אין זינען ניט געהאַט דעם פאַטערס פלענער.

זומער איז ער געקומען אין קעמפ, וואו ער איז אַמאָל אַליין געווען
אַ קעמפ-קינד, צו אַרבעטן אַלס קאָנסעלאָר. דער פאַטער האָט גראדע גע-
וואָלט, אַז ער זאָל אויסנוצן דעם זומער צו מאַכן אַ רייזע קיין איראָפּע, צו
באַקאַנען זיך מיט נייע מענטשן און נייע לענדער, און אַגב אורחא מיטן
צושטאַנד פון דער צירונג-אינדוסטריע אין יענע לענדער. אָבער אַלען האָט
בעסער געוואָלט אַרבעטן דעם זומער. ער האָט געוואָלט פאַרדינען אויף זיינע
קלענערע אויסגאַבן און פילן זיך דורך דעם מער זעלבסטשטענדיק און
מער פריי.

אין דעם זעלבן קעמפ מיט אים האָט געאַרבעט אַלס קאָנסעלאַרין
סעלמאַ רובין. זי איז אויך געווען אַ געוועזענע קעמפ-קינד. אין היפוך צו
אַלענען, האָט זי געאַרבעט, ווייל זי האָט זיך פשוט גענויטיקט אין דעם. די
עלטערן אירע, אַרבעטער, האָבן פון קינדווייז-אַן באַמיט זיך צו געבן איר
אַ דערציאונג, מיט פיאַנאַ און טאַנצן, קעמפ און אַנדערע לוקסוסן, וואָס איז
אייגנטלעך געווען ניט פאַר זייער קעשענע. די מוטער האָט דעריבער געמוזט
אַרויסהעלפן דעם פאַטער און ווינציקסטנס עטלעכע מאַנאַטן דורכן יאָר אויך
גיין אַרבעטן אין שאַפ. איצט איז סעלמאַ געגאַנגען אין קאַלעדזש און די
אויסגאַבן זיינען נאַכמער פאַרגרעסערט געוואָרן. זי האָט דעריבער געמוזט
אַרבעטן זומער צו פאַרלייכטערן די עלטערן און אַרויסהעלפן זיך אַליין.
אַלען איז די גאַנצע צייט מיט איר צוזאַמען געגאַנגען אין קעמפ, נאָר,

וויזט אויס, ביז איצט זי ווי גיט באמערקט. פלוצלונג איז זיין אויג געפאלן אויף איר. זי האָט זיך טאַקע היפשליעך געענדערט: פון אַ קינד געוואָרן אַ דערוואַקסענע מיידל, אַ שוואַרץ־הנעוודיקע, אַ שיינע, אַן ערנסטע און אַ ליבהאַבערין פון ביכער, פונקט ווי ער.

ער אַליין האָט זיך אויך געענדערט: פון אַ אינגל געוואָרן אַ בחור מיט אַן אַנגענעמען סימפּאַטישן פנים, מיט אַ פאַרטרוימטן בליק אין די אויגן.

ביסלעכווייז האָבן זיך ביידע קאָנסעלאַרס דערנעענטערט און באַ־פריינדעט. אָפטער און אָפטער האָט מען אַנגעהויבן באַמערקן ביידן צוזאַמען, זען זיי האַלטנדיק זיך פאַר די הענט, און טרעפן זיי אוימיין צוזאַמען ביז שפּעט אין דער נאַכט אויף די וועגן און שטעגן, וואָס האָבן געפירט פונעם זומער־פּלאַץ צו די אַרומיקע פאַרמס און קאַלאָניעס.

מען האָט אַנגעהויבן ריידן וועגן דעם אין דעם פּלאַץ, אָבער צו־ערנסט האָט עס קיינער נישט גענומען. ערשטנס האָבן שוין אַזעלכע זאַכן פאַסירט נישט איינמאַל און שפּעטער זיך אויסגעלאָזט מיט גאַרנישט. צווייטנס, האָט זיך די זאַך נישט געלייגט קיינעם אויפן שכל: דער „באַרג“ מיטן „טאַל“ — וואָס פאַר אַ פאַר קליידער? ...

אָבער, וויזט אויס, אַז דאָס מאַל האָבן די איינוואוינער געמאַכט אַ טעות. וויל באַלד, ווי מען איז געקומען אין שטאָט, האָט סעלמאַ פאַרטרויט דער מוטער אַ סוד:

— דו ווייסט, מאַמע, אַלען האָט מיר געזאָגט, אַז ער מיינט עס ערנסט ... ער וויל זיך מיט מיר ווייטער טרעפן און וויל אַפילו איך זאָל אים דערלויבן קומען צו אונדז אין שטוב ...

ביי דער פרוי רובין האָבן זיך פאַרטרויטלט די באַקן פון אויפּרעגונג. באַלד אָבער האָט זי זיך באַרואיקט און אַנגעהויבן באַנעמען די זאַך קילער און מיט מער ישוב הדעת. און אַז זי האָט עס זאָכלעך און ערנסט צעקייט, האָט זיך די גאַנצע פריערדיקע פרייד ביי איר אויסגעוועפּט.

אמת, אַלען אַליין איז ביז גאַר אַ פיינער בחור און זי וואַלט זיך נישט געוואונטשן קיין בעסערן פאַר איר טאַכטער. וואָס קומט אָבער אַרויס, אַז ער איז צו גוט! וואָרעם ווי קומען זיי צו די דימענטשטיינס! זיי — פשוטע אַרבעטער, און יענע — אַזעלכע נגידים ... און נאָך וואָס פאַר אַ נגידים! האַלטן אין איין בלאַזן פון זיך ... אַז די פרוי דימענטשטיין גייט דורך און זאָגט שוין עמעצן „העלאָו“, אַדער „גוט־מאַרגן“, איז עס ווי זי וואַלט יענעם אַ נדבה צוגעוואָרפן, אַדער ווער ווייסט וועלכע טובה געטאַן ... מיט די רובינס ספּעציעל, זינט סעלמאַ האָט אַנגעהויבן אַרומגיין מיט זייער זון,

מיידן זיי בכלל אויס צו באַגעגענען זיך און קערן אָפּ דעם קאַפּ יעדעס מאָל, ווען מען איז געצוואונגען צו באַגעגענען זיך אויף אַ סטעזשקע, אָדער אין קאַנטיין. איז גיי זיי זיך משדך מיט אַזעלכע!...

סעלמאַס מוטער האָט פיינט רייכע. זי האָלט זיי ניט פאַר קיין שלעכטע מענטשן, זי האָלט פון זיי בכלל ניט. זי האָט זיך צופיל אָנגעזען אין לעבן און צופיל געהאַט צו טאָן מיט זיי: מיט די אַלע באַסעס אין די שעפער און לענדלאָרדס אין די דירות. ווען מען פרעגט ביי איר, וואָלט מען זיי בכלל ניט געדאַרפט האָבן אויף דער וועלט... אַמאָל האָט זי זיי געהאַט און וואָלט ניט געוואָלט שטיין אין זייערע דלד אמות. נאָר דאָ, אין דעם פלאַץ, האָט זי זיך אויסגעלערנט אַלעמען טאַלערירן און באַהאַלטן די אינעווייניק-סטע געפילן...

און איצטער זאָל עס איר סעלמאַ דאַרפן אַריינפאַלן אין דער אַטמאַ-ספערע און אַטעמען מיט יענער פאַרפעסטערער לופט? ...

איר איז שווער געווען שלום צו מאַכן מיט דעם געדאַנק...

פונדעסטוועגן האָט זי זיך ניט געוואָלט מישן און זאָגן דער טאַכטער: ביין! זי האָט געוואוסט, וואָס פאַר אַן ערנסטע פאַראַנטוואָרטלעכקייט זי וואָלט אויף זיך מיט דעם גענומען און פילייכט שפעטער זיך קיינמאָל ניט געקענט מוחל זיין. האָט זי בעסער פאַרשטיקט אין זיך אירע געפילן און שטימונגען און מוטערלעך געזאָגט:

— אויב דו דענקסט, אַז ער מיינט עס, קענסטו טאָן, ווי דו פאַרשטייט. נאָר איידער דו פאַרבינדסט זיך, זע אַליין, צי איז עס ערנסט אויך פון דיין זייט... דיין געפיל האָט דאָ אויך עפעס צו זאָגן... עס איז ניט קיין שפילעכל...

פון דעמאָלט אָן איז אַלען געוואָרן אַן אַפטער אַריינגייער צו די רובינס אין הויז. צוערשט אַביסל שעמעוודיק, בלויו אויף אַ וויילע, ביים קומען נאָך סעלמאַן און ביים אַפפירן זי, נאָר וואָס ווייטער האָט ער זיך אָנגעהויבן פאַרהאַלטן אַלץ לענגער, ביז ער האָט זיך אָנגעהויבן פילן היימיש מיט די שטוביקע און די שטוביקע מיט אים. אינגיכן האָבן זיי אים אָנגעהויבן איינלאָדן אויף מיטאַג, און פון דעמאָלט אָן איז ער געוואָרן אַ גאַנץ אַפטער גאַסט ביי די רובינס.

די רובינס האָבן ליב געקראָגן דעם אינגל און ניט געטראַכט מער פון זיין משפחה. זיי האָבן אים באַטראַכט ווי אַן אייגענעם, אַ קינד...

גאַנץ אַנדערש איז עס אַבער צוגעגאַנגען מיט דעם צווייטן צד. דאָרט האָט זיך גערעשט און געקאַכט. ווען די דימענטשטיינס האָבן באַמערקט דעם זונס חברן זיך מיט דער אַרעמער מיידל, וואָס שטאַמט פון אַן אַרבע-

טער-היים, האָבן זיי זיך דערפילט שטאַרק שאַקירט און באַליידיקט: — ווי קומט ער צו אַזאַ? ... וואָס פאַר אַ שייכות קען ער האָבן מיט איר? ... זיי האָבן עס באַטראַכט ווי אַ משוגעת פון זיין זייט און פאַר אַ גרויסן אומגליק.

זיי האָבן באַשלאָסן גלייך צו מאַכן אַ סוף דערצו, איידער עס ווערט שפעט. די מוטער האָט פשוט געזאָגט דעם זון: — איך וויל ניט, דו זאָלסט גיין מיט איר, דו הערסט! ... דו ביסט נאָך אַ אינגל און ווייסט ניט, וואָס דו טוסט ... דער שטענדיק שטילער און איינגעהאַלטענער אַלען האָט זיך דער-פילט שטאַרק געטראַפֿן און באַליידיקט און, ניט ווי ער איז געוואוינט געווען צו ריידן מיט דער מוטער, איר שטרענג אָפגעענטפערט: — מאָ, דו קענסט מיר אין אַזעלכע זאַכן גאַרניט איינזאָגן ... איך גיי מיט וועמען מיר געפעלט ...

זי האָט שיר ניט געהלשט פון דאָפלטער אויפגענונג, און דער פאַטער, אַליין אויפגעבראַכט ביז גאַר, האָט, אַראַפּוואַרפנדיק פון זיך יעדן אַנשטעל פון געלאָסנקייט און רואיקייט, זיך הויך צעשריען: — אַט מיט יענע „קייקס“ ווילסטו זיך דאָס פאַרבינדן, מיט יענע לאַפּאַצאַנעס? נישט אַנדערש? ... ווייניק מיידלעך פעלן — שענערע, געביל-דעטערע, פון פיינערע משפחות? ...

— פאַ, רייד גאַרניט אויף סעלמאַן, — איז אַלען אויפגעשפרונגען אַן אויפגעצאָרנטער — דו קענסט זי ניט און ווייסט זי ניט, און האָסט ניט קיין רעכט צו באַליידיקן זי ... באַליידיק בעסער מיך, אויב דו מוזט דאָס טאָן, אָבער ניט זי ...

— אַזוי? ... האָט די מוטער סאַרקאַסטיש איבערגעקרימט: — ניט זי, ניט די פרינצעסין ...

— יאָ, ביי מיר איז זי אַ פרינצעסין, אויב דו ווילסט ... און סיי-ווי, וואָס זי זאָל ניט זיין, האָט זי אייך קיין שלעכטס ניט געטאָן ...

די עלטערן האָבן דערפילט, אַז מיט בייוו וועלן זיי גאַרניט מאַכן, האָבן זיי באַשטימט דערווייל צורו לאָזן די זאָך. זיי האָבן געהאַפּט, אַז עס וועט זיך אויספרעסן פון זיך אַליין, דאָס מיידל אַליין וועט אפשר איינזען די ניט גלייכקייט און אויפגעבן איר פלאַן צו „פאַנגען“ אַ רייכן זינדל ...

אַ גאַנצן ווינטער איז די זאָך ווי געהאַנגען אין דער לופטן. ניט די עלטערן האָבן גערעדט וועגן דעם און ניט אַלען האָט געפונען פאַר נויטיק עפעס וואָס צו זאָגן די עלטערן. זיי האָבן אַפילו באַמערקט, אַז באַשטימטע אַוונטן קומט ער שפעט אַהיים און פעלט אַ סך מאָל אויס צו דינער, אָבער זאָגן מיט פולער זיכערקייט, אַז דאָס פירט ער זיך אַרום מיט „איר“, האָבן

זיי ניט געקענט. אזוי איינגעגלויבט זיינען זיי געווען, אז עס וואלט געווען א שרעקלעכע זאך, א משוגעת, א זעלבסטמארד מצד זייער זון, אז זיי האבן געהאפט, אז ער אליין וועט עס איינזען און באצייטנס זיך ארויסדרייען פון דער „פאסטקע“, וואס דאס מיידל האט פארלייגט פאר אים...

אז דער זומער איז געקומען, האבן די עלטערן גענומען איינטענהן מיט אים, ער זאל מער ניט פארן אין קעמפ ארבעטן; אז זיי זיינען וויליק אים צו געבן וויפל געלט ער וויל, ער זאל פארן וואוהין ער וויל: אין מעקסיקא אדער בראזיל, אין פראנקרייך, איטאליע, אדער דער שווייץ. זיי האבן גע-נומען איינטענהן מיט אים, אז אזא פארמעגלעכער אינגל ווי ער הארף ניט פארקויפן זיין וואקאציע פאר א נישטיקע פאר דאלאר... אלען אבער איז געבליבן איינגעשפארט און איז באשטאנען אויף זיינס.

דערווייל האבן זיך די איינוואוינער פון דעם פלאץ גענומען צונויפפארן און פארנעמען זייערע שטענדיקע באנגעלאס. אויך די רובינס זיינען געקומען. אלען איז איצט מער געווען אין דער רובין-באנגעלא, ווי אין זיין איי-גענער. פאר אלעמען איז קלאר געווען, אז זיין פריינדשאפט מיט סעלמאן איז ניט קיין פאראיבערגייענדיקע... דאס מאל איז עס געווען ניט בלויז א זומער-שפיל.

וואס אין דער דימענטשטיין-באנגעלא האט זיך אפגעטאן, איז קיינעם ניט באוואוסט געווען. נאר אלע האבן באמערקט, אז די פרוי דימענטשטיין האט זיך אנגעהויבן ווייזן זעלטענער צווישן מענטשן און גאר זעלטן, כמעט גארניט, אין קאנטין. איר פיגור איז אזוי ווי קלענער געווארן און די שטאלץ און גאווה פון די אויגן האט זיך אויסגעלאשן. אנשטאט דעם האט זיך א ביטערקייט באוויזן אין איר בליק... דער זון, ווייזט אויס, האט איר גוט אנגעטראטן...

אבער קיינער אין „טאל“ האט מיט איר קיין מיטלייד ניט געהאט. פארקערט, א סך האבן מיט באהאלטענער צופרידנקייט געוויצלט זיך: — נאך אזא פארשטערטן זומער וועט זי שוין מכתם מער ניט קומען אהער...

יונג ווארג

דער וועג פון דער קאלאניע אין שטעטל האָט זיך געצויגן אַ גלאַטער, אַ שטילער, אַ שמאַלער און אַן אומעטיקער. פון ביידע זייטן איז געווען וואַלד: רעכטס — אַ טיפער, אַ געדיכטער, דורכגעשפרענקלט וואו ניט וואו מיט גרינע לאַנקעס און קליינע פאַרמס, און לינקס — אַ שיטערער, אַ דורכזיכטיקער, דורך וועלכן עס האָט זיך אַרויסגעזען אַ שמאַלער און פלאַכער טייך, באַזוימט לינקס מיט אַ קייט פון הויכע בערג.

כמעט שטענדיק איז דער וועג געווען שטיל און ווייניק באַטראַטן, סיי פון דורכפאַרנדיקע אַטאַמאַבילן, סיי פון שפאַצירנדיקע פוסגייער. זייער ווייניק האָבן זיך באַנוצט מיט אים. אַ גאַנצע וואָך איז די קאלאָניע געווען כמעט אַן אויסשליסלעך „וויבערשע מלוכה“ פון יונגע מוטערס, עלטערע באַבעס, און ביידע האָבן ניט געהאַט אַדער קיין מעגלעכקייט אַדער קיין פאַרלאַנג אויסצונוצן אים: די ערשטע — דערפאַר, ווייל זיי זיינען געווען פאַרנומען מיט די קליינע קינדער און קוים באַוויזן זיך אַרויסצוכאַפן פאַרנאַכט אַ וויילע אַפצוכאַפן דעם אַטעם, און די צווייטע — ווייל מיט זיין שמאַלקייט און שלענגלען זיך אין וואַלד האָט ער זיי בכלל אַפגעשראַקן. ניט איינמאַל פלעגן זיי האַלטן אין וואַרענען דאַס קליינוואַרג, און אַפילו די עלטערע, פאַר אַ שלאַנג, וואָס מען קען אַנטרעפן אויפן וועג און פאַר אַן אויטאַמאַביל, וואָס קען פלוצלונג אַנקומען און חלילה וועמען איבערפאַרן. אַפילו די, וואָס האָבן שוין קיין קלענערע קינדער ניט געהאַט, און די עלטער האָט זיי אויך ניט געקענט שטערן אין דעם, זיינען ניט צו באַגייסטערט געווען צו כאַפן אַ שפאַציר דורכן וואַלד. סיי ווי האָט דער וועג אין ערגעץ ניט געפירט — צום שטעטל איז גאַנצע פיר מייל געווען! — און אַחוץ דעם באַפאַלט די נאַכט אין די בערג אַזוי פלוצלונג, אַז איידער מען האָט נאָך צייט נאָך סאַפער זיך אַרומצוקוקן, איז שוין די גאַנצע געגנט איינגעהילט אין פינצטערניש.

בלויז באַב און עליס האָבן אויסגענוצט דעם וועג אין דער פולער מאַס. פאַר זיי זיינען ניט די לענג זיינע און ניט די פינצטערניש ביינאַכט קיין מניעות ניט געווען. די פינצטערניש האָבן זיי דורכגעשניטן מיט זייערע יונגע געזונטע אויגן, און פאַר אַ נויטפאַל האָט דער אויפגלי פון אַ „פלעשלייט“ געוויזן זיי וואו אויסצומיידן אַ געפערלעכן אויסבויג, און די ווייטקייט אין שטעטל האָט זיך אויך פאַרלאָרן אין זייערע הויכע און דינע פיס, וואָס האָבן געקענט מאַכן ברייטע שפרייזן, ווען מען האָט

געדארפט. איבעריקנס האָט זיי דאָס שטעטל גאַרניט אַזוי געצויגן און זיי פלעגן פאַרגיין אַהין בלויז זעלטן נאָך אַ סאַדע, אַן אייז־קרים, אָדער אַ מואווי. דער וועג אַליין איז געווען אינטערעסאַנט גענוג און באַהאַלטן אין זיך אַ סך מער איבערלעבונגען, ווי דאָס שטעטל האָט זיי געקענט געבן.

באַב און עליס זיינען געווען קאַנסעלאַרס אין דעם טאַג־קעמפּ, וואָס ביי דער קאַלאַניע. באַב איז געווען דער ספּאַרט־דירעקטאָר, געלערנט די קינדער שפּילן באַל, טעניס, שווימען און אַנדערע ספּאַרטן, און עליס האָט געדאַרפט אַנפירן מיטן זינגען און טאַנצן פון די קינדער, ווי אויך צוגרייטן מיט זיי דראַמאַטישע שפּילן. ביידע זיינען געקומען פון דער זעלבער שטאָט, אָבער פון פאַרשיידענע געגנטן, און האָבן זיך פריער קיינמאַל ניט געקענט. דאָ זיינען זיי געוואָרן באַענט צווישן זיך. סיי צוליב דעם, ווייל זיי זיינען געווען די איינציקע יוגנטלעכע דאָ און סיי צוליב זייערע געמיינזאַמע פליכטן אין קעמפּ, צוליב וועלכע זיי האָבן געמוזט קומען אין טעגלעכער באַרירונג איינער מיטן צווייטן. יעדן פאַרנאַכט כמעט נאָך סאַפּער האָבן זיי זיך געדאַרפט טרעפן אָפּצוגעבן זיך אַ חשבון פון דער אַרבעט פון דעם פאַרגאַנגענעם טאָג און אויסאַר־בעטן צוזאַמען די פלענער פאַרן קומענדיקן טאָג. נאָך אַזאָ קורצן מיטינג פלעגן זיי זעלטן צעגיין זיך באַזונדער. מערסטנס פלעגן זיי צוזאַמען אַוועק־שפאַצירן מיטן וועג.

אין דער קאַלאַניע אין דער אָנוועזנהייט פון די מוטערס און די קינדער, האָט מען געדאַרפט האַלטן שטאַט. אָבער אַזוי שנעל, ווי מען איז אַרויס אין מיטן וועג און פאַרשוואונדן אין וואַלד, זיינען אַלע שטערונגען אָפּגעפאַלן. באַב און עליס פלעגן זיך נעמען פאַר די הענט און שפּילעוודיק שפאַנען מיט שנעלע טריט. אינגיכן פלעגט די נאַכט אַנקומען און איינהילן זיי אין דער פינצטערניש, וועלכע האָט אין וואַלד אויסגעקוקט נאָך שטאַר־קער און געדיכטער. אָבער זיי האָבן פאַר איר זיך ניט געשראַקן. זיי האָבן שוין געקענט דעם וועג און געקענט יעדן בוים ביים זייט. איינער אַזאָ, אַן אַלטער דיקער בוים, האָט זיי געדינט פאַר אַ סטאַנציע. דאָ פלעגן זיי בלייבן שטיין. עס איז ניט געווען קיין אָפּגערעדטע זאַך, נאַר אינסטינקטיוו פלעגן זיי זיך אָפּשטעלן, ווי דאָס וואַלט געווען דאָס אַרט, צו וועלכן זיי זיינען לכתחילה געגאַנגען. אַנשפאַרנדיק זיך אַן בוים, פלעגט באַב זי צוציען צו זיך, אַרומנעמען זי און אָנהויבן קושן. עליס פלעגט זיך ניט ווערן. באַב פלעגט קושן שטאַרק, זאַפטיק און לאַנג. ווי איינבייסנדיק זיך מיט געזונטע ציין אין אַ רייפן עפל, ביז עליס פלעגט מיד ווערן און נעמען זיך בעטן:

— נו, באַב, לאָז אָפּ, איך בעט דיך. איך קען ניט מער...

באב פלעגט זי אַפלאָזן.

נאָכן קושן זיך פלעגט מען, ווי אָנגעזעטיקטע, אַוועק ווייטער. דער גאַנג איז געווען איצט פאַמעלעכער און רואיקער. ביידע זיינען געווען מיד. אַ ווילע האָבן ביידע געשוויגן. ביסלעכווייז האָט זיך צוריק פאַרבונדן אַ שמועס. מען האָט גערעדט מערסטנס וועגן פריינט, דערציילט קאַמישע עפיואַדן וועגן זיי, דערציילט לייכטע פאַסירונגען פון שטאַט, געהערטע און געלייענטע וויצן און גערעדט פון באַקאַנטע מואוויס, וואָס איינער אָדער ביידע האָבן געזען. אַ מאָל פלעגט זיך אַריינכאַפן אין שמועס אויך אַ בוך, וואָס ביידע אָדער איינער פון זיי האָט געלייענט, מערסטנס אַ פאַפּר-לערער ראַמאַן, וואָס האָט פאַרהאַנדלט עפעס אַ פאַפּירענע פּראָבלעם. דער שמועס איז אַלע מאָל געווען לייכט, זומערדיק, ניט טיף און ווייניק אינטע-לעקטועל.

נאָך אַט איז די שעה געוואָרן שפעטער, דער טראַט און דער שמועס אָפּגעהאַקטער, ביסלעכווייז איז ער אינגאַנצן אָפּגעשטאַרבן. ביידע האָט געצויגן צו שווייגן. מען איז צוגעקומען צו אַ שטאַם פון אַ געפאַלענעם אָדער אָפּגעזעגטן בוים, וואָס איז געלעגן ביים וועג, און מיד זיך אַוועקגע-זעצט. עליס שפאַרט אָן איר קאַפּ אויף באַבס אַקסל. זי נעמט אים אַרום מיט אירע הענט, די מידיקייט, די שטילקייט און די פינצטערניש צעגיסן אַ פוילקייט אין אירע אבריים. זי בענקט איצט נאָך צערטלעכקייט, נאָך ווייכער באַרירונג און נאָך שטילע איינרוימענדיקע ווערטער — אַט אַזעל-כע, ווי עס זינגט זיך אין די זיסע, לירישע לידלעך... אָבער באַבס געדאַנקען און שטימונג איז ערגעץ פאַרטיפט אין זיך און ער פייפט שטיל אויס אַ פאַפּולערע מעלאָדיע. עליס דריקט זיך צו אים שטאַרקער...

גאָר שפעט קערט מען זיך אום צוריק, ביידע מיד און אויסגעשעפט פונעם שפאַציר, פון דער נאַכט, אַ שלעפּעריקע פירט באַב צו עליסן צו איר באַגעלאָ און צעזעגנט זיך מיט איר.

בלויז זעלטן פלעגט זיי איינפאַלן אַ געדאַנק צו גיין אין שטעטל. מיט שנעלע געמאַסטענע טריט פלעגט מען אין אַ שעה צייט דורכשפּרייזן דעם וואַלד און אַריינקומען אין שטעטל. די העל-באַלויכטענע און אָנגעפילטע קענדי-סטאַר איז געווען אין פולן קאַנטראַסט צו דער שטילקייט און פינצטערניש פונעם וועג. עס זשומעט דאָרט מיט יונגוואַרג, אויך אַזעלכע בחורים און מיידלעך ווי זיי, קאַנסעלאַרס פון די אַרומיקע קעמפּס. אַלע לאַכן, וויצלען זיך און זופן סאָדאַס דורך לאַנגע שטרויען, באַב און עליס שטייען אַ ווילע, הערן זיך צו, וואַרפן אַמאַל אַריין אַ פאַר אייגענע ווערטער, טרינקען אויס זייערע סאָדאַס און, אויסקלייבנדיק אַ ביכל „פּאַנסיס“, גייען זיי צוריק אַ היים.

אָט אַזוי האָבן באַב און עליס גענוצט דעם וועג דורך די זומערדיקע נעכט און דער וועג פון זיין זייט האָט זיי אויך געדינט געטריי באַלויגענדיק פאַר זייער אויפמערקזאַמקייט צו אים...

אַז דער זומער האָט זיך געהאַלטן ביים ענדיקן, איז עליס געוואָרן ערנסטער. אירע רייד זיינען געוואָרן געמאַסטענער און אויסגעצויגענער און די אויגן פאַרקלערטער. זי האָט אָנגעהויבן פאַרהאַלטן איר בליק אויף באַבן לענגער און דאָס קושן זיך — פון איר זייט — איז אויך געוואָרן צאַרטער און אינטימער. אויך דער סדר פונעם נאַכט־שפּאַציר האָט זיך אַביסל געענדערט: זי האָט איצט ליבער געהאַט צו זיצן איידער אַרומגיין און, אַוועקגעצנדיק זיך, פלעגט זי אַרומפלעכטן אירע הענט אַרום באַבס האַלדז און אָנשפּאַרנדיק איר קאַפּ אויף זיין אַקסל, זיצן און שווייגן. אַמאָל, ווי געשטויסן פון אַ אינעווייניקסטן אימפּולס, פלעגט זי צובויגן איר פנים צו זיינעם און אָפּזעצן אַ קוש אויף זיינע ליפּן. דאָס איז געווען גאַר אַן אַנדער סאַרט קוש, ווי יענע ווילדע, ליידנשאַפטלעכע און הייסע, וואָס זיי פלעגן זיך געבן איינע די אַנדערע פריער — איצט איז עס געווען איינגעהאַלטענער, געטרייער און באַדייטנגספּולער. ער האָט ניט ווילנדיק געמוזט ענטפּערן מיטן זעלבן...

עס זיינען געקומען די לעצטע טעג פון זומער. דער קעמפּ האָט זיך געשלאָסן און די זומער־איינוואוינער האָבן זיך אָנגעהויבן ביסלעכווייז פונאַנדערצופאַרן. באַב און עליס האָבן צוזאַמען פאַרפּאַקט די קעמפּ־מכשירים און באַזונדער געפּאַקט די אייגענע זאַכן. עליס איז געווען אָנגעשטרענגט און אַזוי ווי אויף עפעס געוואַרט. באַב איז געווען פאַר־זאַרגט און געטראַכט וועגן זיין קומענדיקן טערמין אין קאַלעדזש. בייטאַג האָט די זון געוואַרעמט ליבלעך, אַבער קיל, און די נאַכט איז צוגעפּאַלן פרי און מיט דורכדרינגענדיקער קאַלטקייט. מיטן אויסנאַם פון אַ פאַר שעה אין מיטן טאַג איז אין דער קאַלאַניע געווען ניט אָנגענעם און אומ־היימלעך. עס האָט געצויגן אין שטאַט. דער וועג איז איצט געלעגן אַן איינוואַמער, אַ האַרבסט־קער, פאַרלאָזן אַפילו פון די געצייטלע באַזוכער זיינע.

עס איז געווען דער לעצטער פאַרנאַכט. צומאַרגנס האָבן באַב און עליס געזאַלט אַוועקפּאַרן. אַלץ איז שוין געווען פאַרפּאַקט. עליס איז געקומען צו באַבן אין באַנגעלאַ.

— וואָס, עליס, ביסט שוין אינגאַנצן גרייט?

— יאָ, און דו?

— איך אויך. דו זעסט דאָך... איך דאַרף מאַרגן בלויז נאָך פאַרפּאַקן

דאָס קישעלע און קאָלדער — און פאַרטיק...

- מיט וועמען פאַרסטו?
- מיט דער באַן... און דו?
- איך ווייס ניט... אפשר זאָל איך אויך פאַרן מיט דער באַן?...?
- מיט וועמען האָסטו געזאָלט פאַרן?
- מיט דער קעמפֿ-פאַרויצערין. זי האָט מיך איינגעלאָדן אין איר קאַר...?
- די בעסטע זאָך... אַ סך בעסער, ווי שלעפּן זיך מיט דער באַן. הלוואי שלאָגט מיר עמעצער פאַר...?
- עליס איז געוואָרן אומעטיק.
- ווילסט גיין אַ ביסל אויפן וועג?
- איצטער?... עס איז אַזוי ניט אַנגענעם און איך האָב נאָך געוואָלט דאָ עפעס פאַרענדיקן...?
- וועסט שפעטער ענדיקן... אַזוי פיל אויסגענוצט דעם וועג — און איצטער אַוועקפאַרן גאַר אָן אַ זיי־געזונט?... עס וואָלט געווען ניט שייך...?
- אַל־רייט, עליס, קום...?
- זיי זיינען ביידע שטיל געגאַנגען. עליס האָט אים שטייף געהאַלטן אונטערן האַנט און געוואָרט, ער זאָל עפעס זאָגן. ער האָט אַבער, ווי זי, געשוויגן.
- ענדלעך האָט זי ניט אויסגעהאַלטן און די ערשטע געפרעגט:
- וואָס דענקסטו איצטער, באַב, צו טאָן אין שטאָט?
- וואָס איך דענק? ווייסט ניט? איך דאַרף זיך לערנען, כּדאַרף גיין אין קאַלעדזש...?
- און אויסער דעם?...?
- וואָס קען זיין אויסערדעם? דער קאַלעדזש נעמט צו מיין גאַנצע צייט...?
- גייסט גאַר קיינמאַל ניט אויס?
- זייער זעלטן... סידן אַמאַל צו אַ בעסקעט־באַל גיים...?
- און אַזוי גייסטו גאַר מער ערגעץ ניט?...?
- כּמעט...?
- עליס האָט זיך דערפילט קאַלט. אַ קאַלטע נאַכט איז צוגעפאַלן און פון באַבס ווערטער האָט אויך געווייט מיט קעלט. עליסן האָט פאַרדראָסן וואָס זי איז גאַר געגאַנגען.
- זיי זיינען פאַרבייגעגאַנגען פאַרביי דעם אַלטן בוים, אונטער וועלכן זיי זיינען אַזוי פיל מאַל געשטאַנען און געקושט זיך. זיי זיינען אים פאַר־בייגעגאַנגען אומבאַמערקט.

— קום צוריק באַב... —

— יאָ, קום צוריק. עס איז אַזוי קאַלט און איך דאַרף נאָך עפעס פאַרענדיקן... —

זיי האָבן זיך אומגעקערט צוריק. עליס האָט אַרויסגענומען איר האַנט פון אונטער באַבס. ער האָט זי צוגעפירט צו איר באַנגעלאָ. אַלע איבעריקע אַרום זיינען שוין געווען פּוסט און פאַרלאָזן. בלויז אין אַ ווייטער באַנגעלאָ האָט נאָך געברענגט אַ פייערל.

— זיי געזונט, עליס. איך וועל דיך שוין מסתם מער ניט זען... —

— זיי געזונט, באַב... —

זי איז שנעל אַריינגעלאָפן אין באַנגעלאָ און אַ וואָרף געטאָן זיך אויף איר בעטל. אין האַלדז האָבן איר געשטיקט טרערן. זי האָט איינגעגראָבן דעם פנים אין קישן און שטיל זיך צעוויינט... —

ד ע ר ש ל י ס ל

2] יין זאך האט אזוי ניט אויפגערודערט די ראָזענס און אזוי קלאָר ניט אויפגעדעקט פאַר זיי, ווי אָפּגעפרעמדט זייער איינציקער זון סימאָר איז געוואָרן פון זיי, ווי די מעשה מיטן שליסל.

אָנגעהויבן, אייגנטלעך, האָט זיך עס נאָך לאַנג פאַר דעם, טאַקע באַלד ווי ער האָט זיך באַפריינדעט מיט זיין מיידל. ער איז איינמאָל געקומען און פאַרטרויט דער מוטער, אַז ער האָט שוין אַ מיידל און וויל זי ברענגען אַהיים צו זיי צו באַקאַנען זיי מיט איר.

די עלטערן זיינען געוואָרן מלא שמחה. זייער הויפט־וואונטש איז געווען צו דערלעבן נחת אין זייער איינציקן זון, און איצט, ווייזט אויס, איז געקומען דער מאַמענט דערצו. זיי זיינען נאָר געווען אַ ביסל אומרור איק, צי האָט ער ניט געהאַנדלט אַ ביסל איבעראַיילט, און עס האָט זיך זיי שוין וואָס שנעלער געוואַלט זען דאָס מיידל, צי איז זי טאַקע ווערט זייער זון. די ראָזענס האָבן שטאַרק געהאַלטן פון זייער זון. כאַטש נישט קיין פאַרמעגלעכע, אָבער אינטעליגענטע מענטשן, האָבן זיי זיך שטאַרק אָנגעשטרענגט צו געבן זייער זון אַ גוטע דערציאונג. ער איז אויסגעוואַקסן אַ הויכער, אַ שיינער, אַ געענדיקטער קאַלעדזש, און זיי האָבן געגלויבט, אַז ער פאַרדינט אַ מיידל אויך מיט מעלות, וואָס זאָל ווערט זיין אַזאָ ווי ער.

ווען סימאָר האָט אָבער אַריינגעפירט זיין מיידל, איז זיי פינסטער גע־וואָרן אין די אויגן. ער — אַ הויכער, אַ שלאַנקער, ווי אַ שיינער יונגער בוי, און זי — אַ קלייניקע, אַ דאַרינקע, שיר ניט אַ העלפט די גרויס פון אים. בלויז אויגן האָט זי געהאַט גרויסע און שפילעוודיקע.

זיי זיינען אויף אַ מינוט צעטומלט געוואָרן, אָבער שנעל זיך באַהערשט און געזוכט צו פאַרשטעלן דעם שווערן איינדרוק, וואָס זי האָט געמאַכט אויף זיי. זיי האָבן זיך באַמיט די גאַנצע צייט צו זיין צו איר ניט נאָר העפלעך, נאָר אויך פריינטלעך.

ווען זי איז נאָך דינער אַוועק און סימאָר איז אַוועק מיט איר אָפּפירן זי אַהיים, אין אַן אַנדער טייל שטאָט, זיינען ביידע עלטערן, באַגלייטנדיק זי ביז דער טיר, געבליבן שטיין אָפהענטיקע, פאַרלאָרענע, ווי מען וואַלט ביי זיי נאָר־וואָס אַ טייערע זאך אויסגענאַרט.

אַ גאַנצע נאַכט נאָכדעם האָבן זיי ניט געקענט איינשלאָפּן. זיי האָבן זיך געהאַלטן אין איין ישובן, צי עס איז נאָך ניט צו־שפעט, און אפשר וואַלטן

זיי געדארפט אויסאיבן זייער איינפלוס אויף אים, ער זאל מיטן מיידל איבעררייסן, איידער עס ווערט צו-שפעט.

פון דערפארונג האָבן זיי געוואוסט, אז אזעלכע זאכן העלפן זייער זעלטן, און אַ סך מאל פירט עס נאָך דערצו, אָז ניט נאָר די שוור ווערט אָפגע-פרעמדט און אַ דם שונא אויפן גאַנצן לעבן, נאָר אַפילו דער אייגענער זון פילט אויך אַ פאַרדראָס.

זיי האָבן באַשלאָסן אַנצוגיין זייער פאַרזיכטיק.

ווען סימאָר האָט אויף מאַרגן פרי, דערפילנדיק פון דער מוטערס שוויגן און דערשמעקנדיק עטוואָס אַנגעשטרענגטעס אין הויז, ניט זיכער געפרעגט די מוטער: — נו, ווי געפעלט זי דיר? ... — האָט יענע ניט גאָר באַלד, נאָר ווי באַטראַכטנדיק זיך אַ ווילע, געענטפערט: — ווי, דיענקסטו, דאַרף זי מיר געפעלן ווערן? ... האָט שוין גאַרניט געקענט געפינען קיין שענערע, קיין העכערע? כאַטש בלויז מיט איין קאַפּ ניי-דעריקער פון דיר? ...

די מיינונג פון די עלטערן איז געווען קלאַר ...

סימאָר, זיינענדיק געפלעפט פון דער מוטערס ענטפער, און דערפילנדיק זיך באַליידיקט פאַר דער מיידל זיינער, האָט שאַרף אָפגעענטפערט: — מענטשן מעסט מען ניט אויפן יאַרד — דאָס איז ניט קיין סחורה ... ער האָט נאָכדעם מער ניט גערעדט אַ גאַנצן טאָג מיט די עלטערן, ביז ער איז אַרויס פון הויז.

בלייבנדיק אַליין, האָבן די עלטערן געפרוואווט טראַכטן און ברעכן זיך דעם קאַפּ: מיט וואָס אַזוינס קענען און דאַרפן זיי זי מעסטן, זיי זאלן דערווען איר ווערטפולקייט, כאַטש עפעס געפינען אין איר ... דאָכט זיך, אַ גע-וויינטלעכע, דורכשניטלעכע מיידל, וואָס ווייס נאָר, ווי צו הנדלען זיך און קאַקעטירן פאַר זייער זון ...

די עלטערן האָבן אים דעמאָלט מער גאַרניט געזאָגט, אָבער זיי האָבן געפילט, אַז עפעס צווישן אים און זיי איז פאַרגעקומען און אַז אַ ריט צווישן זיי האָט זיך אַנגעהויבן.

סימאָר האָט זיין מיידל געבראַכט צו זיך ניט צו אַפט, און ווען זי פלעגט קומען, פלעגן זיי זיך פאַרשפאַרן אין זיין צימער און אָפּזיצן דאַרט די גאַנצע צייט, ביז ער פלעגט זי דאַרפן אָפּפירן צוריק אַהיים. יעדעס מאל כמעט פלעגט זי זיך אָפּזאָגן צו עסן ביי זיי, אויסער די נאַשערייען, וואָס סימאָר פלעגט אַריינברענגען צו זיך אין צימער, און ער איז קיינמאל ניט באַשטאַנען אויף דעם. די געציילטע מאל, וואָס זי האָט יאָ געגעסן דינער ביי זיי, זיינען געווען ווי אַרויפגעצוואונגענע אויף אַלעמען: קיינער האָט זיך ניט געפילט פריי, נאָטירלעך, מיט אַ לעבהאַפטן שמועס ביים טיש.

די עלטערן, וויסנדיק פון דערפארונג, אז די זאך איז אָפגעטאָן און פארפאלן, האָבן געזוכט צוריקפאָן דאָס, וואָס זיי האָבן קאָליע געמאַכט, און באַמיט זיך צו זיין באַזונדערס העפלעך און פריינטלעך, אָבער עס האָט זיך שטענדיק געפילט אַ געוויסע אָנגעשטרענגטקייט און געמאַטערטקייט. דאָס מיידל, וואָס האָט זיך אויך באַמיט צו זיין העפלעך, האָט אָבער, ווייזט אויס, קיין סך פון דעם ניט באַזעסן און במילא ניט געקאָנט פאַרשטעלן די גלייכגילטיקייט צו די פרעמדע צוויי מענטשן, וואָס דורך אַ צופאַל וועלן זיי דאַרפן זיין אַ טייל פון איר נאָענטסטער משפּחה. באַזונדערס האָט זיך שטאַרק געוואָרפן אין די אויגן איר לייכטע שפּילעוודיקע קאָקעטישיקייט צו זייער זון, וואָס האָט אַ סך מאָל אַפילו געטראָגן דעם כאַראַקטער פון אינטימער נאָענטקייט און איבערגעגעבנקייט, און די איינגעהאַלטענע, ערנסטע, כמעט קאָלטע, באַציאונג צו זיי.

אָבער וואָס נעענטער עס איז געקומען צו דער חתונה, אַלץ ווייניקער איז אַפילו פון דעם געבליבן ביי איר. ווען אַ דירה פאַרן יונגן פאַר איז געדונגען געוואָרן, מעבל שוין איינגעקויפט, אַ האָל פאַר דער חתונה באַ- שטעלט און איינלאָדונגען צו די געסט אַרויסגעשיקט, האָט זי זיי אויפגעזערט אַזוי ווי צו באַמערקן, אַפילו ביי זיי אין הויז, און אַ סך פון זייערע באַמער- קונגען זיינען אָפט געבליבן ווי ניט דערהערט.

די עלטערן האָבן דאָס געפילט און עס האָט זיי שטאַרק ווי געטאָן. זיכער ניט דאָס האָבן זיי דערוואָרט פון זייער איינציקן זונס מיידל, פון זייער צוקונפטיקער שוור. אָבער אַזוי ווי העלפן האָבן זיי סיי-ווי ניט געקענט, האָבן זיי זיך געטרייסט מיטן געדאַנק, אַז זיי זיינען ניט די איינציקע; אַזעל- כע זאָכן האָבן שוין פאַסירט... זיי האָבן זיך בלויז באַמיט צו האַנדלען לויט זייער פאַרשטאַנד: וואָס קעלטער זי איז צו זיי געוואָרן, אַלץ פריינט- לעכער זיינען זיי צו איר געווען...

אין דעם טאָג פון דער חתונה, ווען אַלע זיינען שוין געווען אָנגעטאָן, גרייט צו פאַרלאָזן דאָס הויז, וואָרטנדיק בלויז אויף דער טעקסי, וואָס זאָל קומען זיי נעמען, האָט סימאָר, אַזוי ווי דערמאָנענדיק זיך אָן עפעס, פלוצלונג זיך אַ כאַפ געטאָן:

— איך האָב דיר פאַרגעסן, מאַמע, אָפגעבן דעם שליסל פון הויז. איך וועט ער מסתמא צוניץ קומען, איך דאַרף אים מער ניט... אַט די, דאַכט זיך, קלייניקייט, וואָס איז נאָך דערצו געקומען אומגע- ריכט, האָט דערלאָנגט דער מוטער ווי איבערן קאַפּ.

— דאַרפסט אים מער ניט? — האָט זי אים שטאַרק אָנגעקוקט: — וואָס איז, קלייבסט זיך גאָר מער קיינמאַל ניט קומען אַהער?... — יא, אָבער צו אָפט מסתם, וועל איך דאָך ניט קענען קומען. און

ווען איד וועל קומען, וועל איד אַנקלינגען... צו וואָס דאַרף איד זיך אַרומ-
טראָגן מיט אים? ...

די מוטער האָט געקוקט אויף אים און געוואָלט נאָך עפעס זאָגן, אָדער
פרעגן, אָבער אין האַרץ האָט איר פאַרדריקט און אין די אויגן האָבן זיך
איר געשטעלט טרערן. סיי-ווי איז די שטימונג אירע דעם טאָג געווען
אַ געבראַכענע: ניט דאָס האָט זי זיך פאַרגעשטעלט פאַר איר איינציקן זון...
דאָס לעצטע איז געווען ווי אַ פאַרבייסונג...

דער זון, ווייזט אויס, דערפילנדיק דער מוטערס אַנטווישונג און באַ-
ליידיקונג און באַמערקנדיק טרערן אין אירע אויגן, האָט געפרוּאוּט וויי-
כער מאַכן דעם איינדרוק:

— וואָס נעמסטו עס אַזוי ערנסט, מאַמע? ווייסטו ניט, אַז אַזוי פירט
זיך? ... ביז איצט האָב איד געוואוינט מיט איד, און איצט גיי איד
בויען מיין אייגענע היים... דאַרפסט זיין צופרידן און ניט וויינען...

די מוטער האָט געפילט אינגאַנצן אַנדערש. נאָר סיי-ווי האָט זי געזוכט
מיט אַלע מעגלעכקייטן איינצוהאַלטן זיך. אַז אַ מאַמע זאָל וויינען בשעת
דעם איינציקן זונס חתונה איז נאַטירלעך, נאָר אַז זי זאָל קומען אַ פאַר-
וויינטע פון דער היים — דאָס איז שוין ניט אַזוי נאַטירלעך, און וואָלט
געקענט מאַכן אַ סך געסט צו וואונדערן זיך.

זי איז דעריבער נאָר אַריין צום מאַן, וועלכער האָט זיך בשעת מעשה
געפונען אינעם צווייטן צימער, געגעבן אים דעם שליסל און געזאָגט:
— נאָ, לייג עס אַוועק — פאַר אַן אַנדענקונג...

דער פּאָטער האָט עפעס געוואָלט פרעגן, אָבער באַלד אַליין פאַר-
שטאַנען, און צונעמענדיק ביי איר דעם שליסל, אַריינגעלייגט אין שופלאַך
פון קאַמאַד. זיין פנים, וואָס איז אַזוי אויך געווען אַנגעכמורעט, איז גע-
וואָרן נאָך שטערענער און מער אַנגעצויגן.

ווען דער חתונה-מאַלצייט האָט זיך שפּעט געענדיקט און כמעט אַלע
זיינען זיך שוין צעגאַנגען, זיינען די עלטערן צוגעגאַנגען זיך געזעגענען
מיטן זון. עס איז געווען באַשטימט, אַז דאָס יונגע פאַרל גייט נעכטיקן
צו אירע עלטערן און מאָרגן, באַלד אין דער פרי, פאַרן זיי אַוועק אויף זייער
„האַני-מון“.

— וועסט נאָך אַפּשר אַרופן מאָרגן אין דער פרי פאַרן אַפּפאַרן?
— האָט די מוטער געפרעגט דעם זון.

— דו שפּאַסט? ... — האָט ער, ווי מיט סאַרקאַזם געענטפערט: —
צו וואָס? ...

— נו, און פון דאַרטן וועסטו שרייבן? וואו איר זייט? ווי איר
פילט? ...

— וויסט ניט, מאַמע, אָן אויף אַ האַנימון וויל מען זיין ווייט פון אַלץ און אַלעם? ... און צו וואָס? וויסט דאָך, אָן מיר פאַרן אין די אַדיראַנדעקס, און אָן מיר וועלן קומען, וועלן מיר זיך מסתמא זען ... די מוטער האָט געטראַכט, אָן זי וואָלט מסתם אַנדערש געהאַנדלט, נאָר, ווייזט אויס, אַזוי פירן זיך די יונגע. דער פאַטער האָט געשוויגן און איז בלויז געווען ביזן אין האַרצן.

די גאַנצע צוויי וואָכן פונעם האַנימון האָבן די עלטערן גאַרניט געהערט פונעם יונגן פאָר. ווען זיי האָבן זיך אַבער פאַרט ניט געקענט איינהאַלטן און געפרוואווט אַפרופן אירע עלטערן, פילייכט האָבן זיי עפעס געהערט, האָט זיך אַרויסגעוויזן, אָן יענע האָבן דורך דער צייט שוין אַ פאָר מאָל געהאַט גערויסן פון די קינדער: די טאַכטער זייערע האָט זיי צוויי מאָל געשריבן. טאַקע בלויז קאַרטלעך, און אַ פאָר ווערטער נאָך דערצו, אַבער בעסער ווי גאַרניט ...

די מוטער איז געווען צופרידן, וואָס זיי הערן פונעם זון, כאַטש דורך אַ צווייטן ...

ווען די קינדער זיינען געקומען צוריק פונעם האַנימון און זיך אייניג געאַרדנט אין דער אייגענער דירה אין דעם אַנדערן טייל שטאָט, ניט ווייט פון אירע עלטערן, זיינען די ראַזענס אַודאי געווען צופרידן. אונטער אַנדערע אומשטענדן וואָלטן זיי אפשר געקענט דערוואַרטן, אָן זייער אייניג ציקער זון, וועלכער איז די גאַנצע צייט געווען אַזוי צוגעבונדן צו זיי, איז איצטער, ווען ער וואוינט ווייט פון זיי, וועט אפשר זאָגן: — מאַמע, נאָך דיר אַ שליסל צו אונדזער אַפאַרטמענט. טאַמער מאַכט זיך, אָן איר קומט אַמאָל און טרעפט אונדז ניט, זאָלט איר קענען אַריין און ניט דאַרפן פאַרן צוריק מיט גאַרנישט, אָדער שטיין אין דרויסן און וואַרטן ...

איצטער האָט אַזאָ געדאַנק גאַרניט געקענט קומען אין קאַפּ די עלטערן. איצטער וואָלטן זיי געווען צופרידן, ווען זיי קענען בכלל אָפט זען דעם זון. אַבער דאָס, ווייזט אויס, איז אויך ניט געווען פון די גאַר גרינגע זאַכן. יעדעס מאָל, ווען זיי האָבן אים אַפגערופן און געוואָלט איינלאָזן צו קומען מיט דער יונגער ווייבל אויף דיגער, זיינען יענע געווען פאַרנומען דאָ ביי איין משפּחה אירער, דאָ ביי אַ צווייטער; דאָ ביי איין פריינדין אירער און דאָ ביי אַ צווייטער ... אַפרופן די עלטערן, ווידער, אָן יענע זאָלן קומען צו זיי, האָבן זיי זיך אויך ניט געכאַפט. און אַזוי זיינען אַזעק וואָכן און די עלטערן זאָלן ניט האָבן געזען דעם זון זייערן. וועגן אַליין קומען צום זון אַמאָל אַלמדיערוואַרטעטערהייט, האָט גאַרניט געקענט זיין קיין רייד. אַפילו ווען זיי וואָלטן יענע געטראַפן אין הייז, איז געווען די געפאַר, אָן זיי זאָלן זיי באַגעגענען מיט אַזאָ

פארוואונדערונג, וואָס זאָל זיך גרענעצן מיט דער אָנצהערעניש, אַז אַזוי טוט מען ניט ...

און אויסשטיין וועלכע עס איז באַליידיקונג, מעג זיין די סובטעלסטע, האָבן זיי געוואָלט אויסמיידן. זיי האָבן בעסער באַשלאָסן צו וואַרטן אויף אַן איינלאָדונג, מעג זיך עס צייען ווי לאַנג פאַר זיי. געוויינטלעך איז די איינלאָדונג געקומען ניט פאַר זיי אַליין, נאָר שטענדיק בשותפות מיט אירע עלטערן, אַדער מיט אַן אַנדער מיטגליד פון איר משפּחה. די ראַזענס האָבן זיך עס אויסגעלערנט נעמען ...

איר מוטער האָט, ווייזט אויס, יאָ געהאַט די פּריווילעגיע און אַרייַנגעכאַפט זיך צו דער טאַכטער, ווען איר האָט זיך נאָר געגלוסט. זי איז גראַדע געפעלן געווען די ראַזענס מער ווי די טאַכטער. פאַר איר האָבן זיי קיין מורא ניט געהאַט אַמאָל אַרויסריידן אַ וואַרט, וואָס האָט זיי געדריקט אויפן האַרצן. איינמאָל האָט אַפּילו יענע אַליין זיך אַראָפּ-גערעדט פון האַרצן:

— וואָס? כבוד וועט איר פון די היינטיקע קינדער דערוואַרטן? מען נעמט און מען קומט ניט אָנגעפרעגטערהייט ... אַדערבא, זאָלן זיי עפעס זאָגן ...

די פּרוי ראַזען האָט געפּילט, אַז אַ סך אמת איז פאַראַן אין דער מחתנתטעס רייד. דאָך וואָלט זי עס אַליין קיינמאָל ניט געטאָן: פאַרט איז יענע אַ מוטער און זי בלויז אַ שוויגער — און אין שטוב איז די שנור די באַלעבאַסטע ...

נאָר סיי-ווי איז איר ניט אָנגעשטאַנען צו פּילן זיך ווי אַן אָנגעוואַרפּענער גאַסט און דאַרפן נאָך דערצו מורא האָבן פאַר אַ וואַרט אַדער באַמערקונג פון דער שנור, צי אַפּילו פון דעם זון, וואָס זי זאָל קענען אויסטייטשן, ווי אַ באַליידיקונג פאַר זיך — ווען אַפּילו ניט קיין געמיינטע ...

דער פּאַטער האָט גאָר געזאָטן, ער האָט ניט געוואָלט הערשטיקן אין זיך דעם פאַרדראָס און עס לייכט אַראָפּשלינגען. עס האָט געברענט אין אים און געקאַכט:

— אויב ער וויל זיך גטן מיט טאַטע-מאַמען און מתחתן זיין זיך מיט דער ווייבס משפּחה — געזונטערהייט ... זאָל אים גאַט העלפן! עס טרעפט, אַז מענטשן שמדן זיך אַפּילו צוליב אַ ווייב ...

די מוטער האָט געפרוּאווט שטילן דעם פּאַטערס טעם און פאַר אַלץ געפרוּאווט זוכן אַ תּירוץ, וואָס זאָל לייכטער מאַכן דעם זונס שולד. טיף אין זיך אָבער האָט זי געפּילט דאָס זעלבע, וואָס דער מאַן.

דערפאַר, ווען דאָס ערשטע קינד איז געבאַרן געוואָרן און די שנור, קומענדיק פון שפּיטאַל, האָט זיך גענויטיקט, אַז יעדע איינע פון די מוטערס,

בייטנדיק זיך, זאל כמעט יעדן טאג קומען ארויסהעלפן, האט מיסעס ראָזען זיך אָנגענומען מיט מוט און געפרעגט דעם זון:

— אפשר וואָלסטו מיר געגעבן אַ שליסל צו דער טיר? איך וועל ביי דיר חלילה גאַרניט אַרויסנעמען... נאָר אַמאָל קאָן זיך מאַכן, אַז איך זאל קומען און זי זאל פּונקט זיין פאַרנומען מיטן קינד און ניט קענען אָפּ-טרעטן פון אים צו עפענען מיר. אָדער, שפעטער אַ ביסל, קען זי גאָר זיין מיט אים אויף אַ שפּאַציר. וואָלט גוט געווען, איך זאל קענען אַליין אַריינגיין — פאַרשטייט זיך, אָנקלינגענדיק פּריער...

דער זון, ניט דערוואַרטנדיק דער מוטערס פאַרלאַנג, איז געבליבן אַ מינוט ווי אין פאַרלעגנהייט. באַלד אָבער האָט ער זיך געכאַפט און גע-פונען וואָס צו ענטפערן:

— איך וועל זאָגן פּרענסיסן...

דער ענטפער אַליין האָט שוין דער מוטער אַ סך געזאָגט. און כאַטש עס האָט זי אַ ברען געטאָן, האָט זי זיך געמאַכט, ווי זי נעמט עס רואיק און באַצייט זיך צו דעם גלייכגילטיק, סיי-ווי איז איר געווען טשיקאָווע צו הערן, וואָס די שונד וועט באַשטימען...

אין אַ פאַר טעג אַרום, ווען דער זון האָט זי אָפּגערופן און געבעטן צו קומען, האָט זי אים דערמאַנט:

— נו, וואָס האָט פּרענסיס געזאָגט?...

זי האָט דערפילט דורכן טעלעפאָן, אַז דעם זון איז געוואָרן אַ ביסל ניט באַקוועם. ווי פאַרענטפערנדיק זיך, האָט ער געזאָגט:

— פּרענסיס האָט געזאָגט, אַז איר מוטער האָט אויך ניט קיין שליסל... אין פאַל זי וועט ניט קענען עפענען אויף דער מינוט, וועסטו צוואוואַרטן אַ וויילע...

דער מוטער האָבן דעם זונס ווערטער, כאַטש זי האָט ניט דערוואַרט קיין בעסערן ענטפער, אַ שטאַרקן ברי געטאָן און דער פאַטער, דערהערנדיק, איז אויפגעשפרונגען אַ צעקאַכטער:

— אַט ביי דער שטיקל גאַרנישט וועסטו שטיין אונטערן טיר און וואַרטן מיט דיינע שוואַכע פיס? ניט דערלעבן וועלן אונדזערע שונאים... אויב זי וועט דיך דאַרפן, וועט זי דיר מוזן געבן אַ שליסל, און אַז ניט — זאָלן זיי ביידע זיין געזונט פון דער ווייטנס...

זיי האָבן זיך ביידע לאַנג ניט געקענט באַרואיקן.

יוגנט-שאַטנס

איי האָבן זיך אומדערוואַרטעט געטראָפֿן אויף בראַדוועי, אַרויסגייענדיק פֿון אַ ביינאַכטיקער פֿאַרשטעלונג.

צופֿעליק האָבן זייערע בליקן פֿאַרטשעפעט איינער דעם צווייטן, און אינמיטן דעם געדראַנג פֿון אַרויסגייענדיקן עולם, זיינען זיי געבליבן שטיין איינער קעגן אַנדערן — געפלעפטע.

זיי האָבן אַ סעקונדע שאַרף און דורכדרינגענדיק אָנגעקוקט איינער דעם צווייטן, ווי וועלנדיק זיך איבערצייגן אין דער זיכערקייט פֿון זייער אויג, און פֿלוצלינג האָט זיך פֿון ביידן גלייכצייטיק פֿריידיק אַרויסגעריסן:

— גרישא, דאָס ביזטו?!

— סאַניע, דאָס ביזטו?!

זי האָט זיך אַ וואַרף געטאַן אין זיינע אַרעמס און ער האָט זי פעסט צוגעדריקט צו זיך.

דאָס פֿאַרוואַנדערטע אָנקוקן זיי פֿונעם אַרומיקן עולם, ווי אויך דער געדראַנג, וואָס האָט ניט-וויילנדיק און העפלעך, אָבער אומאויפהערלעך און זיכער געשטויסן זיי צום אַרויסגאַנג, האָט זיי אויפגעוועקט פֿון פֿאַר-געסנקייט און מיטגעריסן מיט זיך.

זיי זיינען אַרויס אין דרויסן.

זי האָט נאָך אַלץ געהאַלטן אין קלאַמערן זיך אין זיין אַרעם און אין איין באַגייסטערטן איבערחזרן:

— אַ, וואָס פֿאַר אַ צופֿאַל! וואָס פֿאַר אַ וואַנדערלעכער צופֿאַל! אַזאַ איבעראַשונג!

און ער האָט, אויך אין באַגייסטערונג, אָבער עטוואָס געלאַסענער, צוגעגעבן:

— יאַ, אַ מאַדנער צופֿאַל. שיר ניט אַ וואַנדער...

זיי זיינען געבליבן שטיין אַ וויילע, באַפֿרייענדיק זיך פֿונעם שיטער-ווערנדיקן עולם.

די קילקייט פֿון דער לופט האָט זיי אויפגעטשוּכעט פֿון דער איבער-ראַשונג און ניכטער געמאַכט פֿאַר דער ווירקלעכקייט.

— נו, סאַניע, איז וואָס טוען מיר איצט? גייען מיר ערגעץ צוזאַמען? האָסט דאָך מסתּם אַזוי פֿיל צו רעדן און דערציילן — האָט ער האַלב זיכער און האַלב פֿרעגנדיק געזאָגט. — ווילסט אפשר אַריין אין אַ רעסטאָ-ראַן?

די לעצטע ווערטער זיינע האָבן זי פלוצלונג אויפגעוועקט פונעם חלום, אין וועלכן זי האָט זיך געפונען, און וואָך געמאַכט, ווי נאָך אַ קאַלטן שפּריץ. — ניין, גרישאַ, האָט זי שטיל און ווי פאַרשולדיקט געענטפערט. איך קען מיט דיר איצט לאַנג ניט בלייבן. עס איז שפעט. איך מוז גיין אַהיים. אַ קוים באַמערקבאַרער וואַלקן האָט זיך פאַרצויגן איבער זיין פנים. — וואָס, מוזט פרי אויפשטיין צו דער אַרבעט?

— ניין, נישט דאָס...

— וואָס דען, ביזט פאַרהייראַט? — האָט ער מיט אַ שטילן פאַרוואורף געפרואווט טרעפן.

— יא, האָט זי מיט נאָך מער פאַרשולדיקט אַרונטערגעלאָזן די אויגן און ניט געקוקט אים גלייך אין פנים.

אַ געדיכטערער וואַלקן האָט זיך אויסגעשפּרייט אויף זיין פנים און אויגן, וועלכן ער האָט געפרואווט צושטערן און פאַרשטעלן, אָבער וועלכן דאָס בלענדנדיקע בראַדוועיער ליכט האָט קלאַר אַרויסגעבראַכט.

— נו, און דו? — האָט זי געפרואווט פאַרקלענערן די אייגענע שולד און מיט געמאַכטער מונטערקייט אַריינגעקוקט אים אין די אויגן און גע־פרואווט שפּאַסן.

— דערוויל — ניט, האָט ער עטוואָס צערייצט געענטפערט.

זיי האָבן אַ וויילע אומאַנגענעם געשוויגן.

— איז וואָס? פיר איך דיך צו ביז דער סאַבוועי? און דאָס אַלץ?

— ניין, קענסט מיך באַגלייטן ביז מיין הויז.

— און דאָס אַלץ?

— אַ, ניין, איך וויל דו זאָלסט צו מיר מאַרגן קומען. אומבאַדינגט קומען. איך פאַדער דאָס פון דיר.

און ביים געזעגענען זיך שפעטער נאַכאַמאָל איבערגעחזרט:

— וועסט זיין מאַרגן? זיכער? איך וועל וואַרטן אויף דיר.

צומאַרגנס אין דער פרי איז ער געווען ביי איר. זי האָט אים באַגעגנט אין דערוואַרטונג און דערפרייט זיך מיט אים.

זי האָט זיך געזעצט אויף דער סאַפע און איינגעלאָזן אים לעבן זיך.

— אַזויפיל יאַרן פאַרגאַנגען, האָט ער געזאַגט, און דו ביזט נאָך אַלץ אַזוי שיין ווי אַמאָל.

— און דו ביזט נאָך אַלץ אַזוי דיין און שלאַנק ווי אַמאָל.

— ביזט נאָך אַלץ די זעלבע סאַניע, אין וועלכער מען קען זיך אַזוי לייכט פאַרליבן.

— און וועלכע מען קען אויך פונקט אַזוי לייכט פאַרגעסן — האָט זי געזאַגט מיט אַ טאָן, אין וועלכן עס האָט זיך געפילט אי שפּאַס, אי ווייטאַג.

ער האָט פאַרשטאַנען דעם פאַרוואַרף און זיך אָנגערופן:
 — דו ווייסט, איך בין קיין באַווייז ניט. געבאָרן געוואָרן אַזאַ מיט
 אַ לייכטן טראַט: לייכט צו קומען און לייכט אַוועקצוגיין.
 — ביזט נאָך אַלץ אַזאַ?
 — כּווייט ניט. מען ווערט עלטער, ווערט דער טראַט אַביסל
 שווערער...
 זיי האָבן אַ ווילע געשוויגן, יעדערער קענטיק פאַרזונקען אין זיינע
 אייגענע געדאַנקען און עריבערונגען.
 — הייסט עס דו ביזט פאַרהייראַט — האָט ער דער ערשטער איבער-
 געריסן דאָס שווייגן — שוין לאַנג?
 — שוין איבער פינף יאָר.
 — ביזטו גליקלעך?
 איר פנים האָט זיך שנעל געענדערט. זי האָט אים שטרענג אָנגעקוקט.
 — צו וואָס דאַרפסטו עס וויסן? איז עס פאַר דיר אַן אונטערשייד?
 — האַסט אַ קינד?
 — ניין.
 — ניט געוואָלט?
 — צו וואָס אַזוינע פראַגן, גרישאַ? האַסט פאַרוואונדעט מיין האַרץ
 און איצט ווילסטו זיך נאָך שפּילן מיט דער וואונד...?
 — שוין אַזוי לאַנג, דאַכט זיך, און נאָך אַלץ ניט פאַרהיילט?
 זי האָט געשוויגן און ניט געענטפערט.
 — האַסט געדענקט מיך?
 — גאָר קיינמאַל ניט פאַרגעסן.
 — און געבענקט אַמאַל?
 — קיינמאַל ניט אויפגעהערט.
 — נאָך געהאַפּט מיך אַמאַל צו טרעפן?
 — איך ווייס ניט. אַלענפאַלס געוואָלט... און דו?
 — ווי אַמאַל... דו ווייסט, דו ביזט ביי מיר ניט די איינציקע געווען.
 נאָר שטאַרקער ווי אַנדערע האַסטו זיך איינגעשניטן אין מיין זכרון און
 האַרצן. קענטיק, ביזט אַנדערש געווען פון אַנדערע, אויפריכטיקער...
 אמתדיקער...
 — יאָ, האָט ער נאָך אַ ווילע נאָכדענקען געזאָגט — איך האָב דיך
 מער געדענקט, ווי אַלע אַנדערע.
 אירע אויגן האָבן זיך אָנגעהויבן אָנפּילן מיט פייכטקייט און מיט גרויס
 מאַטערניש האָט זי געזוכט איינצוהאַלטן אין זיך די וואַקסנדיקע טרערן.
 — קום צו מיר, קינד — האָט ער, גערירט פון די אייגענע געפּילן,

גענומען איר האנט און פאטערלעך זי צוגעצויגן צו זיך — דריק זיך צו צו מיר און טוליע זיך צו — ווי אמאל ... געדענקסט, ווי דו פלעגסט ליב האבן אינצושרומפן זיך, זאלסט ווערן קלענער, קליין ווי א קינד, אריינ-זעצן זיך אין מיין שוים און טוליען זיך צו מיר, ווי צו א גרויסן פאטער? ... — יא, איך געדענק, און דו ביזט געווען אזא גרויסער, אזא שטארקער — דער העלד פון אלע מיידלעך, און אויך מיין העלד ... זי האט זיך געלאזט צוציען פון אים און אוועקגעלייגט איר קאפ אויף זיין אקסל.

ער האט זי געקושט אין שטערן:

— עס איז גוט, וואס מיר האבן זיך ווידער געטראפן, נאך אזוי פיל יארן — וועלן אונדזערע איצטיקע באגעגענישן זיין זיסער, פרידיקער, און צוליב אונדזער ריפערן עלטער — זאפטיקער, פולער, די יוגנט-טעג פון אמאל וועלן ווידער אויפשיינען פאר אונדו און די בלויע נעכט וועלן ווידער אנפילן אונדזער לעבן מיט רייך און מיט ציטער.

זי האט זיך אויפגעכאפט און אפגערוקט זיך פון אים.

— דו פאנטאזירסט, גרישא. ניט קיין גוטער סימן פאר דיר ... ביזט קיינמאל פריער אזא ניט געווען, פארשטיסטו דען ניט דעם אונטערשייד פון אמאל ביז איצטער? ... מיר זיינען עלטער געווארן — און נאך א זאך האט פאסירט: „טרוים ניט פון דעם, וואס עס קען ניט זיין און באגער ניט דאס, וואס עס איז ניט מעגלעך צו דערגרייכן“ ...

ער האט זי פארוואנדערט און האלב-דערשראקן אנגעקוקט:

— דו מיינסט צו זאגן, אז אונדזער איצטיקע באגעגעניש איז נאר געווען א צופעליקע, א איינמאליקע? אז מער וועלן מיר זיך ניט קענען טרעפן?

— ניין, גרישא, ניט מעגלעך, דו ווייסט, עס איז ניט מעגלעך, איך

וועל דאס ניט טאן ...

— און וואס איז מיט דער בענקשאפט נאך מיר, וועגן וועלכער דו

האסט נאר-וואס גערעדט — האסטו זי שוין אינגאנצן געשטילט?

— ניין, ניט געשטילט, זי וועט זיך אפשר קיינמאל ניט שטילן ...

איך וועל ווידער בענקען און ... ווידער האפן צו טרעפן דיך אמאל, די

בענקשאפט נאך דיר וועט זיין די טרייב-קראפט פון מיין לעבן, אבער

דאס לעבן אליין וועט מוזן אנגיין, ווי ביז איצטער ...

ער איז געזעסן מיט אן אראפגעלאזטן קאפ און געשוויגן.

ער איז שפעטער ארויס פון איר מיט א טיפער אומצופרידנקייט,

אבער גלייכצייטיק מיט א בענקשאפט, וואס ער האט נאך קיינמאל אזא

פריער אין זיין לעבן ניט געפילט ...

די אפגענארטע...

ביי ערליכן אין הויז האָט געטראָפֿן אַן אומגליק. זיין פרוי צירל, וואָס אָט ערשט מיט אַ פֿאַר טעג צוריק נאָך האָט מען זי געזען אין גאַס. איז פלוצלונג קראַנק געוואָרן אויף אַ געפערלעכער קראַנקייט — און איידער וואָס-ווען, איידער עמעצער האָט נאָך צייט געהאַט זיך אַרומצוקוקן, איז שוין אין הויף געהאַנגען אַ טאַול, אַרומגעזוימט מיט אַ שוואַרצער ראַם, וואָס האָט גערופֿן די איינוואוינער צו קומען צו איר לוויה.

אין הויף האָט עס אַלעמען געטראָפֿן ווי אַ דונער. די שכנות זיינען גאַר געפלעפט געווען. אַ גאַנצן טאָג זיינען זיי געשטאַנען אין רעדלעך און גערעדט וועגן דעם אומגליק. יעדער איינער האָט באַדויערט די יונגע צירל און באַקלאַנגט איר פריציטיקן סוף. אַ סך האָבן זיך אַליין באַשולדיקט און גערעדט וועגן זיך, ווי וועגן די שולדיקע אין איר טויט.

— ווען מען וואַלט זיך געכאַפט גלייך, באַלד אין דער ערשטער מינוט, און גערופֿן אַ גרויסן דאַקטאָר, וואַלט אפשר דאָס אומגליק ניט געטראָפֿן. אָבער קיינער האָט גאַרניט געוואוסט, ניט אַרויף אַפילו אַ קוק טאָן...

— וואָס רעדט איר? האָבן אַנדערע געפרוואוט טרייסטן אי די ערשטע, אי זיך אַליין — מסתם האָט ער געטאָן אַליץ, וואָס מען האָט געקענט. נאָר אַז עס איז ניטאָ קיין יאָרן, העלפט סיי-ווי קיין זאָך ניט...

— געוויס האָט ער געטאָן — האָבן די ערשטע זיך ניט געלאָזט טרייסטן און זיך ניט געלאָזט פאַרגעבן — אָבער אין אַזאַ פאַל, ווייסט איר דאָך, ווערט דער קאַפּ פאַרדרייט און מען פאַרלירט זיך. אַ זייטיקער קען מערער אויפֿטאָן...

אַזוי האָבן די שכנות באַשולדיקט זיך אַליין און ניט געקענט קומען צו זיך פון דעם אומגליק, וואָס האָט געטראָפֿן ניט בלויז ערליכן, נאָר אויך דעם גאַנצן הויף. ביי אַ סך זיינען גערונען טרערן פון די אויגן, און אַ סך האָבן זי פשוט באַוויינט אויפֿן קול, ווי מען באַוויינט אַן אייגענעם.

אינעם הויף פונעם גרויסן אַפֿאַרטמענט-הויז, וואו עס האָבן געוואוינט אַרום זיבעציק פאַמיליעס, האָבן די ערליכס פאַרנומען אַ באַזונדערן פלאַץ. יעדער איינער האָט זיי ליב געהאַט, באַזונדערס זי — צירלען. פון אַלע פרויען, וואָס האָבן געוואוינט אין הויז, האָט זי זיך אויסגעטיילט און געצויגן אַלעמענס אויפֿמערקזאַמקייט. ניט אַזוי מיט איר שיינקייט, אָדער

געבילדעטקייט — דאָס אויך אפשר — נאָר הויפטזעכלעך מיט דעם, וואָס זי איז געווען אַזאַ דינע און צאַרטע און אויף איר פנים איז שטענדיק געלעגן אַזויפיל שטילקייט און פיינקייט, איידלקייט און וויכיקייט. דערצו איז אויך איר האַלטונג מיט אַלעמען געווען אַזוי פשוט, אַזוי צוגעלאָזן און פריינטלעך, און מיט אַזויפיל גרייטקייט פאַר יעדן איינעם, אַז עס איז אוממעגלעך געווען ניט ליב צו האָבן זי.

האַבן טאַקע אַלע אין הויף אַרויפגעקוקט צו איר. איר געלאַסנקייט האָט יעדן איינעם אָנגעשטעקט און איר איידלקייט האָט זיך אויך איבער-געגעבן צו יעדן איינעם, וואָס איז מיט איר אין באַרירונג געקומען. אַזוי איז זי געווען אין באַצוג צו אַנדערע, אַזוי אויך אין באַצוג צו איר אייגן קינד: שטענדיק רואיק, געלאַסן, אָן געשריי.

איבערן גאַנצן הויף פלעגן זיך אָפט טראָגן די געשרייען פון די מאַמעס, וואָס פלעגן זיך אויסעסן דאָס האַרץ רופנדיק די קינדער צו גיין עסן, אָדער שלאָפן. אָבער קיין איינציק מאָל האָט מען ניט געקענט הערן צירלס שטימע, זי זאָל שרייען אויף איר קינד. און אויסגעוואַקסן איז איר נחמן ניט נאָר ניט ערגער פון די אַנדערע קינדער אין הויף, נאָר אין אַ סך הינזיכטן נאָך בעסער: הויך, שייך, דערצו נאָך פייך און איידל, פונקט ווי זיין מוטער. פאַר אַ סך מאַמעס איז ער אַ ביישפּיל געווען:

— פאַרוואָס קאָן נחמן גיין ריין אָנגעטאַן, און דו מוזט שטענדיק זיין פאַרמורועט? ...

— פאַרוואָס גייט נחמן אין צייט שלאָפן און איך מוז זיך דאָס האַרץ אויסעסן פון דיר? ...

די מאַמעס זיינען ניט געווען אייפערזיכטיק אויף צירלען און איר קינד. זיי האָבן עס אָנגענומען ווי אַ זעלבסטפאַרשטענדלעכע זאַך.

— נו, וואָס דען — פלעגן אייניקע פון זיי צוגעבן, פאַרגלייכנדיק דעם זויבערן און שטילן נחמן צו זייערע פאַרשטיפטע און אָפט צעכראַס-טעטע קינדער — אַ קינד דאַרף מען וויסן ווי צו דערציען. ווי מען דער-ציט עס, אַזוי וואַקסט עס ...

און פונקט ווי וועגן צירלען בכלל, אַזוי אויך אין דעם פאַל, האָט קיינער ניט אַרויסגעזאָגט די ווערטער מיט קנאה אָדער פאַרדראָס, נאָר בלויז צוגעגעבן אַ זעלבסטפאַרשטענדלעכן פאַקט.

אפילו די קינדער אין הויף, אויב זיי האָבן ניט געוואַלט צוגעבן, אַז נחמן איז בעסער פון זיי, האָבן זיי אָבער געהאַלטן, אַז צירל איז אַ בעסערע מאַמע. ניט נאָר האָבן זיי קיינמאַל ניט געזען, אַז צירל זאָל שרייען אויף נחמנען, אָדער שלאָגן אים, נאָר פיל מאָל זיינען זיי אַליין ניצול געוואָרן פון דער מאַמעס קלעפּ אַ דאַנק צירלען. עס פלעגט טרעפן אַמאָל, אַז

א מאמע פלעגט האלטן אינמיטן שלאגן א קינד און צירל פלעגט אַנקומען, ווי די מאמע פלעגט בלייבן שטיין פאַרשעמט מיט דער אויפגעהויבענער האַנט און ניט וואָגן עס אַראָפּצולאָזן אויפן קינד. אין צירלס אַנוועזנהייט האָט קיין מאַמע ניט געוואָגט צו שלאָגן איר קינד. אַ סך פלעגן זיך פּרואוון פאַרענטפערן:

— וואָס קאָן מען טאָן? אַז קיין ווערטער העלפן זיי ניט, וויפל מען זאָל אין זיי ניט אַרײַנרעדן...

די קינדער אַליין זיינען אויך געווען בעסער אין צירלס אַנוועזנהייט און קיינמאָל ניט געוואָגט צו ענטפערן די מאַמעס אַזוי, ווי זיי פלעגן דאָס געוויינטלעך טאָן.

עס פלעגט טרעפן אַמאָל, אַז אַ קינד פלעגט כליפענדיק, אויסהערנדיק דער מוטערס פאַרווארפן, פאַרוואָס ער איז ניט אַזוי ווי נחמן, פאַרוואָרפן דער מוטער אויף צוריק:

— פאַרוואָס ביסטו ניט אַזוי ווי צירל? זי שלאָגט קיינמאָל ניט איר קינד...

די מוטער, געטראָפן און פאַרשעמט, פלעגט ענטפערן:

— אויב דו דענקסט, אַז צירל איז בעסער פון מיר, טאָ גיי צו איר. נאָר פרעג זי פריער, צי זי וועט אַזאָ ווי דו וועלן צונעמען און האַלטן... אין האַרצן אָבער פלעגט זי טראַכטן, אַז דאָס קינד איז אפשר גע־רעכט...

אין צירלס אַנוועזנהייט זיינען ניט נאָר די קינדער און ניט נאָר די מאַמעס, נאָר יעדער איינער בכלל, געווען איינגעהאַלטענער, רואיקער און געזוכט אויסצווען פיינער. געפילט האָט מען, אַז ניט אויסגערעכנטע ווער־טער אָדער באַוועגונגען קענען אין איר אַנוועזנהייט אויסזען באַזונדערס ניט שייין און שאַקירנדיק. געפילט האָט מען אויך, אַז צירל איז אַזאָ, פון וועלכער עס איז זיך דאָ וואָס אַפּצולערנען און וועלכער עס איז כּדאַי נאַכצוטאָן.

אויך ערליכן, צירלס מאַן, האָבן אַלע געקענט און רעספעקטירט. זיין שייין איידל פנים האָט עדות געזאָגט אויך אויף זיין פייניקייט.

וואָס אייגנטלעך ערליך האָט געטאָן, מיט וואָס ער האָט זיך פאַרנומען, האָט קיינער אין הויף גענוי ניט געוואוסט. נאָר געוואוסט האָט מען, אַז מיט קיין פיזישער אַרבעט פאַרנעמט ער זיך ניט. געזאָגט האָט מען, אַז ער האַלט לעקציעס פאַר דערוואַקסענע און לערנט ערגעץ אין אַ שול, וואָס גרייט צו לערערס — אַ מין פּראָפּעסאָר. אַלענפאַלס האָבן אַלע גע־וואוסט, אַז ער איז אַ געלערנטער מענטש. אויף דעם האָבן עדות געזאָגט ניט נאָר זיין נעטער אינטעליגענטער אויסזען, נאָר אויך זיין הויכער פיינער

שטערן, זיין איידעלער פנים, ווי אויך די געקרייזלטע גרוילעכע האַר, וואָס האָבן צוגעגעבן אַ סך חשיבות זיין יוגנטלעכן אויסזען.
 אָבער ניט בלויז דאָס האָט געמאַכט די ערליכס אַזוי באַליבט ביי אַלעמען און אַרויסגערופן אַלעמענס רעספעקט צו זיי. עס איז געווען נאָך עפעס אין זיי — און גראַד אַזוינס, וואָס האָט זיך ניט געוואָרפן שטאַרק אין די אויגן און וואָס מען האָט געקאָנט באַמערקן בלויז מיט אַ שאַרף אויג — עס איז געווען די שטילע פיינע ליבשאַפט, וואָס האָט זיך געפילט צווישן מאַן און ווייב, די טיפע אַכטונג, וואָס ביידע האָבן געפילט איינער צום אַנדערן, און די האַרמאָנישע גלייכגעוויכט, וואָס האָט געהערשט צווישן זיי.

אויסערלעך איז, דאָכט זיך, גאַרניט געווען צו באַמערקן. צירלס באַנעמונג צו איר מאַן איז געווען פּונקט ווי צו אַנדערע: שטיל, באַשיידן און איינגעהאַלטן. אויך זיין באַנעמונג צו איר איז געווען ניט פיל אַנדערש. אָבער די שכנות מיט זייער שאַרפן חוש און דורכדרינגענדיקן בליק האָבן דערשפּירט דאָס, וואָס די ערליכס, איבערהויפט צירל, האָבן זיך באַמיט צו פאַרשטעלן.

— אַזאָ פיינע באַציאונג פון איינעם צום אַנדערן! — פלעגן זיי שטענדיק איבעררעדן: — אַזויפיל ליבשאַפט און אַכטונג! און אַזויפיל באַוואונדערונג און פאַרשטענדיקונג פון איינעם צום צווייטן!
 אַזאָ רואיק און האַרמאָניש צוזאַמענלעבן האָבן די שכנות נאָך קיינמאַל ניט געזען. זיי האָבן זיך ניט געקענט אַפּוואונדערן פון דעם. עס האָט גערייצט זייער פאַנטאַזיע:

— קיינמאַל זאָל אַ מאַן מיט אַ ווייב קיין וואָרט אויף אַ וואָרט ניט איבערבייטן! ...

— וואָס איינער זאָל ניט זאָגן, אַדער טאָן, איז דער צווייטער שטענדיק דיך איינשטימיק! ...

אין הויף פלעגט מען שטענדיק רעדן וועגן דעם. ניט דערפאַר, ווייל די שכנות האָבן איר ניט פאַרגונען — צו צירלען האָט קיינער ניט געקענט זיין אַנדערש, ווי גוטמיניגענדיק און גוטווינטשנדיק — נאָר פשוט, ווייל מ'האַט באַוואונדערט דעם פאַקט. צו דעם, וואָס מען האָט געקענט באַמערקן, זיינען צוגעקומען מעשות דערפון, וואָס מען האָט ניט געקענט זען — און אַפמאַל גענומען פון דער פאַנטאַזיע אַרויס — און אינגיכן איז דער הויף פול געוואָרן מיט אַזעלכע מעשיות.

— אַז זי קומט פון דער אַרבעט — האָבן שכנות דערציילט — טרעפט זי אַן אַנגעגאַסענע וואַנע צום אַרומוואַשן זיך און אַן אַפגעקאַטע וועטשע-רע. ער אַליין גרייט צום טיש, און נאָכן עסן טוט ער אַן אַ פאַרטעך און

צעוואַשט די געפעסט און צעשייערט די טעפלעך. און זי זעצט זיך אַוועק
לייענען אַ צייטונג...

— נאָר דאָס טוט ער? אַ שכנה איז אַמאָל צופעליק אַריינגעקומען
אין הייז און אים געטראָפן שטיין איבער אַ שיסל מיט ווייבערשע זאַקן
און וואַשן. נו, וועמעס זאַקן, דענקט איר, האָבן דאָס געקענט זיין? ...

די שכנות פלעגן רעדן וועגן דעם אָן אַ ברעקל קנאה. פאַרקערט, זיי
זיינען נאָך געווען שטאַלץ מיט דעם און צופרידן, ווי אַנערקענענדיק, אַז
זי פאַרדינט דאָס און עס קומט איר.

אין דער אמתן אָבער איז הינטער דעם געלעגן אַ טיפערע אַרוואַך. די
שכנות זיינען געווען צופרידן, וואָס כאַטש איינע פון זייערע שוועסטער
לעבט אַזוי, ווי זיי אַלע וואַלטן געוואַלט לעבן: צופרידן און גליקלעך,
געליבט און געשעצט פונעם מאַן, און אַרויסגעהאַלפן פון אים אין זיין
פרייער צייט אין דער שטוביקער אַרבעט.

דאָס הייז איז באַוואוינט געווען פון ניט קיין רייכן עלעמענט. מער-
סטנס זיינען עס געווען אַרבעטער און קליינע געשעפטסלייט. אין דער פרי
פלעגן די מענער אַוועק איילנדיק, אַ סך מאָל ניט אויסגעשלאָפן. און אין
אַוונט קומען צוריק מידע און אויפגערעגטע, אַ שמיכל אויף די פנימער
האַט מען זעלטן-ווען געזען. די פרויען אַליין זיינען אויך געווען מיד און
פאַרמאַטערט פונעם טאָג און נערווען פון דער שטוב-באַלעבאַטישקייט
און אַנדערע זאָרג. און נאָך מער פון די קינדער, וואָס זיינען זיי דורכן
טאָג די גאַל דערגאַנגען און פיל מאָל אַרויסגעפירט פון געדולד. סיי דער
מאַן און סיי די פרוי זיינען ניט געשטימט געווען פאַר צערטלעכקייטן,
נאָך וועלכע ביידע, איבערהויפט די פרויען, האָבן אָבער שטאַרק געבענקט.
אַן אומבאַפרידיקונג האָט ערגעץ-וואו געטליעט, אַ געפיל פון פאַרדראָס.
אַ סך דערוואַרטונגען זיינען ניט פאַרווירקלעכט געוואָרן. אַן אַנטווישונג
האַט זיך שטיל גערויכערט פון אונטערן בערגל לעבנס-זאָרגן און לעבנס-
פליכטן.

די ערליכס זיינען דעריבער פאַר זיי געווען דער פלאַסטער צו זייער
אַנטווישונג, דער באַלזאַם צו זייער פאַרביטערטקייט. די ערליכס האָבן זיי
די טרייסט געגעבן, אַז זייערע טרוימען זיינען ניט קיין פאַלשע געווען,
פון דער פאַנטאַזיע גענומען, נאָר בלויז ניט קיין דערפילטע; אַז זייער
אידעאַל איז ניט געווען קיין אויסגעטראַכטער און פוסטער חלום.

פאַר די שכנות זיינען צירל און איר מאַן געווען די פאַרווירקלעכונג
פון זייערע מיידלשע טרוימען. אין זיי האָבן די פרויען געזען דעם פאַר-
ווירקלעכטן שיר-השירים, וועלכן די טאַטעס זייערע פלעגן אַמאָל אויס-
זינגען מיט אַ ניגון און פון וועלכן זייערע באַקן פלעגן זיך רויטלען. אין

זיי האָבן די פרויען געזען אַ שיינן ליד, ביט פון ווערטער, באַר פון לעבן גופא.

אַט פאַרוואַס צירלס לעבן האָט ביי זיי קיינמאַל ניט אַרויסגערופן קיין קנאה אָדער פאַרדראָס. פאַרקערט, זיי האָבן זיך נאָך געשפיגלט אין אים און געפּוצט זיך, ווי אין אַ שיינעם יום־טובדיקן קלייד.

און דעריבער, ווען צירלס פּלוצלונגדיקער טויט איז געקומען אַזוי אומגעריכט, האָט עס אַלעמען אַזוי געפּלעפט און געטראָפּן. דער צער איז געווען אַן אויפריכטיקער און דער ווייטאַג — ווי פון דעם פאַרלוסט פון אַן אייגענעם מענטשן. קיינער האָט זיך ניט געוואָלט טרייסטן.

צוערשט, באַלד נאָכן אומגליק, זיינען אַלעמענס געדאַנקען געווען פאַרנומען נאָר מיט צירלען און מיט איר טויט. מען האָט זיך ניט געקענט מוחל זיין, וואָס זי איז אַזוי פּלוצלונג געשטאַרבן, אַזוי יונג אַוועק. יעדע פרוי האָט גערעכנט און איבערגערעכנט, ווי אַלט זי האָט געמוזט זיין, און ווי לאַנג זי וואָלט נאָך געקענט לעבן. שפעטער אָבער, געטריי צום ווערטל: „וואָס די ערד דעקט צו מוז פאַרגעסן ווערן“ זיינען אַלעמענס געדאַנקען איבערגעווענדט געוואָרן צו די לעבעדיקע — צו ערליכן און צו זיין זון נחמן. צו בייזן האָבן די פרויען געפּילט אַ גרויס רחמנות, באַזונדערס צום פּאָטער. מילא, נחמן, האָבן זיי געטראַכט, איז אַ קינד. געוויס איז אַ גרויס רחמנות, ווען אַ קינד האָט געהאַט אַזאַ געטרייע און איבערגעגעבענע מוטער און דאַרף בלייבן אַ יתום. אָבער אַ קינד איז פאַרט אַ קינד. עס וועט אַריבערגיין אַביסל צייט און ער וועט זיך פאַר־געסן. דערצו איז ער אַלעמאַל געווען צוגעבונדן צום פּאָטער ניט ווייניקער, ווי צו דער מוטער, און יענער וועט שוין אויף אים גוט אַכטונג געבן. אָבער וואָס וועט זיין מיט אים, מיט ערליכן? וואָס וועט ער איצטער טאָן? ווי אַזוי וועט ער דאָס גאַר קאַנען אַריבערטראָגן — נאָך אַזאַ צוגעבונדנ־קייט, נאָך אַזאַ ליבע, נאָך אַזאַ גוט־לעבן? ... ווי אַ שיף אין מיטן ים איז ער דאָך געבליבן ...

איז וואָס וועט טאַקע זיין מיט אים? ווי אַזוי וועט ער דאָס אַריבער־טראָגן און פאַרזעצן דאָס לעבן אָן איר? ביידע זיינען דאָך געווען אַזוי צוגעבונדן איינער צום אַנדערן, אַז איינער אָן דעם צווייטן האָט זיך גאַר קיינמאַל קיין ריר ניט געטאַן. פאַר די אַלע יאָרן, וואָס זיי האָבן געוואוינט דאָ אין הייז, האָבן מענטשן זיך ניט געקענט אַפּוואונדערן, ווי אַזוי האַלט מען דאָס אָן אַזאַ יונגע הייסע ליבע, וואָס ווערט אַליין קיינמאַל ניט אַלט און מאַכט נאָך די מענטשן מיט יעדן יאָר אויסזען אינגער און פרישער ...

און בכלל, ווי קען זיך דאָס גאָר אַ מענטש ווען עס איז טרייסטן, פאַר-
לירנדיק אַזאַ טייערן פּערל, אַזאַ אוצר, אַזאַ קרוין? ...

די שכנים האָבן זיך פשוט געשראָקן פאַר ערליכס געזונט. צו דער
לוויה האָט ער אויסגעקוקט שרעקלעך. די באַקן איינגעפאַלן, די ליפן —
דין און אַן אַ טראַפּן בלוט, און פון די אויגן האָט מיט אַזאַ טיפּן ווייטאַג
געשלאָגן, וואָס האָט געמאַכט אַלעמען אויפשוידערן. מען האָט זיך פשוט
געשראָקן, ער זאָל ניט צוזאַמענברעכן.

די שכנות האָבן זיך דעריבער באַמיט צו טאָן פאַר אים אַלץ, וואָס
זיי האָבן געקענט. די ערשטע פאַר טעג האָבן זיי זיך געהאַלטן כסדר אין
בייטן, אַז אין שטוב זאָל שטענדיק עמעצער זיין, ער זאָל ניט דאַרפן
בלייבן אַליין מיטן אומגליק און ווייטאַג. זיי האָבן געזען, אַז ער זאָל
אַליין עפּעס נעמען אין מויל און דעם קינד זאָל גאַרניט פעלן, ער זאָל
ניט פילן אַזוי שטאַרק די ענדערונג.

שפּעטער, ווייזט אויס, איז ערליכן שווער געוואָרן די שטענדיקע אַנ-
וועזנהייט פון די שכנים און ער האָט זיי שטאַרק באַדאַנקט פאַר אַלץ,
וואָס זיי האָבן געטאָן פאַר אים.

זיי אַליין איז אויך, ווייזט אויס, שווער געוואָרן דאָס פאַרנאַכלעסיקן
די אייגענע הויז און דאָס זיין אין נאַענטער באַרירונג מיט אַ מענטשן,
מיט וועלכן זיי זיינען קיינמאַל גאַרניט אַזוי נאַענט געווען.

האָבן זיי אויפגעהערט צו קומען אַזוי אָפט אין הויז, אָבער די השגחה
האָבן זיי פונדעסטוועגן פון אים ניט אַראָפּגענומען. ווען זיי האָבן נחמנען
באַגעגנט אין הויף, האָבן זיי אים אַרומגערינגלט, אַרומגעקוקט, געפרעגט,
צי איז ער וואַרעם אָנגעטאָן, צי איז ער גוט פאַרשפּיליעט, און צי וויל
ער אפשר עפּעס.

ערליכן אַליין פלעגן די שכנות אויך אָפּשטעלן. פריער וואָלטן זיי
דאָס ניט געטאָן, די העזה ניט געהאַט. אָבער איצטער האָבן זיי זיך געפילט
פרייער, כאַטש אויך מיט גענוג אָפּשיי. זיי האָבן אים געוואָלט פאַרלייכטערן
און אַרויסהעלפן מיט וואָס זיי האָבן נאָר געקאַנט.

— אויב ער וויל, קען איינע פאַר אים אַן עוף קויפן. זי וועט עס
אָפּפליקן און אַריינטראַגן אין שטוב אַ פאַרטיקע ...

— אויב ער וועט ניט האָבן קעגן — האָט אַ צווייטע פאַרגעלייגט —
קאָן זי פאַר אים פיש קויפן און אַריינטראַגן אין שטוב אָפּגעקאַכטע ...

ער האָט אַלעמען פריינטלעך באַדאַנקט און דערקלערט, אַז ער נויטיקט
זיך אין גאַרניט. ער פאַסט אויף ווי געהערקט אויף דער שטוב, אויפן קינד
און אויף זיך.

שפּעטער האָבן די שכנות דערקענט, אַז זיין שטימונג לייטערט זיך

אביסל אויס, און דער אומעט, וואָס איז געלעגן אויף זיין פנים זינט נאָך צירלס טויט, ווערט ביסלעכווייז קלענער. זיי זיינען געווען צופרידן דערפון: סיי צוליבן קינד, סיי צוליב אים, און טאָקע אויך צוליב זיך אליין. זיין פריערדיקע געבראָכענע שטימונג האָט זיי שטאַרק באַזאָרגט און געשראָקן. איצט האָבן זיי געקענט זיין רואיקער. זיי זיינען צופרידן געווען צו זען אים צוריק אַנטאָן זיך נעט ווי אַמאָל, גיין צוריק מיט דער טעקע צו זיין אַרבעט, און ביסלעכווייז באַקומען צוריק דעם גאַנצן אויסזען, וואָס אַמאָל.

נאָר אַט האָט פּלוצלונג אַן אומרואיקייט אַרומגעכאַפט דעם הויף. אַ שטיל געמורמל האָט זיך שאַרף דורכגעטראָגן, אַריינגעכאַפט זיך צו די שכנים אין הויז, שטיל עפעס אַריינגעשושקעט אין אויער און שנעל זיך געלאָזן צו אַ צווייטן, אַ דריטן... עס איז געווען ווי אַ שטיל ווינטל, וואָס כאַפט זיך אַריין צווישן די גראָזן און זאָגט אָן אַ שטורעם. מען איז געוואָרן אומרואיק. מען האָט געזוכט אָן ענטפער אויף דער פּראָגע, וואָס האָט געמאַטערט, אַן אַפלייקענונג, אַ באַרואיקונג:
— איז עס אמת? איז עס מעגלעך? ...

די פּראָגע האָט געמאַטערט ווי אַ סוד, נאָר קיינער האָט זי ניט געוואָגט שטעלן דעם צווייטן אין דער הויף. קיינער איז ניט זיכער געווען, אין וואָס דער ענטפער קאָן באַשטיין...
בלויז געציילטע, מער זיכערע, האָבן מיט דער האַנט אַ מאַך געטאָן און געזאָגט:

— עט, מאַלע וואָס עמעצן קאָן איינפאַלן. עס איז ניט מעגלעך...
נאָר איז שוין דער וואָרעם פון חשד צווישן די שכנות אַריינגעדורנגען, האָט ער ניט אויפגעהערט צו טאַטשען. די שכנות האָבן גענומען זוכן און נישטערן צו דערגיין דעם אמת.
וואָס איז געשען?

עס איז געווען אינגאַנצן אַ זעקס חדשים נאָך צירלס טויט, ווי די שכנות האָבן אָנגעהויבן באַמערקן אין ערליכן מאָדנע ענדערונגען, וואָס זיינען זיי זייער שטאַרק ניט געפּעלן געוואָרן. מען האָט באַמערקט, אַז ער האָט זיך אָנגעהויבן צו פּרוען און מער אויפצופאַסן אויף זיין אויסערלעכ־קייט; אַז ער האָט זיך געקויפט אַ נייעם הוט און נייעם מאַנטל, און בכלל האָט זיין גאַנץ פנים עדות געזאָגט אויף באַרואיקונג.

דאָס אַליין וואָלט, פאַרשטייט זיך, ניט גענוג געווען אויפצושטורעמען דעם הויף און אַרויסרופן אַלעמענס אומרואיקייט. האָט זיך אָבער איינמאַל געמאַכט, אַז אַ שכנה האָט זיך צופעליק צוגעהערט צו אַ טעלעפּאָן־שמועס, וואָס ערליך האָט געהאַט דורכן טעלעפּאָן אין קאָרידאָר, און איר איז

פינצטער געוואָרן אין די אויגן... זי האָט אירע אויערן ניט געוואָלט גלויבן!... ווי אַ יונג בחורל איז ער געשטאַנען און שטיפּעריש געדרייט זיך — און זי איז זיכער, אַז דאָס איז מיט אַ יונגן מיידל געווען — און געלאַכט און געוויצלט זיך און קאַמפּלימענטן געזאָגט...

זי איז אַוועקגעלאָפּן און דערציילט איין שכנה און אַ צווייטער, און יענע האָבן עס איבערגעטראָגן ווייטער. מען האָט דער פּרוי ניט געוואָלט גלויבן. גלייכצייטיק אָבער האָט מען באַשלאָסן אַן אייגענע „אונטערזוכונג“ מאַכן. עס האָט לאַנג ניט גענומען, ווי די שכנות האָבן צוגעגעבן דעם אייגענעם דורכפּאַל: די ערשטע איז גערעכט געווען...

יעדן טאָג כמעט, אין איין-און-דערזעלבער צייט, האָט געקלונגען דער טעלעפּאָן און גערופן ערליכן. ערליך האָט שוין געוואוסט פון דער צייט און אַליין ביים טעלעפּאָן אָפּגעוואַרט, ניט געוואָלט מען זאָל אים גיין רופן. די שכנות האָבן זיך דעם קאַפּ געבראַכן און געפרעגט זיך: ווער קאָן דאָס זיין?...

זיי האָבן געטראַכט: אפשר די קוזינע זיינע? — אַן עלטערע און ניט קיין שיינע מיידל... ווען עס וואָלט זי געווען, וואָלט זיי שוין ניט געאַרט. אַ פּאַר מאָל האָבן זיי אַליין וועגן דעם אַ טראַכט געטאַן... אָבער, ערשטנס, איז די קוזינע זיינע ניט אַזאַ, וואָס וועט אַלע טאָג דורכן טעלעפּאָן רופן. צווייטנס, האָבן זיי געכאַפּט, אַז די שטימע, וואָס קומט דורכן טעלעפּאָן, איז אַ צו-פּריילעכע, אַ צו-לעבעדיקע — און די קוזינע זיינע איז גראדע אַן אומעטיקע, אַ פּאַרשלאָפענע...

הכלל, עס איז זיי אין לעבן געגאַנגען אויסצוגעפינען, ווער עס רופט אים כמעט אַלע טאָג און אין דערזעלבער צייט, און מיט וועמען ער האָלט דאָס אָן אַזעלכע לאַנגע און לעבעדיקע שמועסן...

עס האָט זיי לאַנג ניט גענומען, און זיי האָבן אויסגעפונען... זיי זיינען געפאַלן אויף אַן המצאה. זיי האָבן אַ פּאַר פון זיך צוגעשיקט צו אים מיט עפעס אַ פּראַגע כלומרשט, פונקט איידער ער האָט געדאַרפּט אַראַפּ-קומען און וואַרטן אויפן טעלעפּאָן...

דער איינפאַל איז געלונגען: ווען דער טעלעפּאָן האָט געקלונגען, איז ער ניט געווען דערביי...

אַ שכנה איז צוגעקומען און געפרעגט: — ווער רעדט עס און וועמען דאַרף מען?...

הינטערן טעלעפּאָן האָט זיך אַ וויל געפילט פאַרוואונדערונג און פאַרלירנקייט. אָבער נאָך אַ סעקונדע פאַרלעגנהייט איז געקומען אַ יונגע שטימע פון אַ מיידל, וואָס האָט געענטפערט, אַז זי דאַרף רעדן צו ערליכן... זי בעט, מען זאָל צוגיין און זאָגן: רעיטשל רופט...

„רעזיטשל רופט? ... אהא! ...“ עס איז גענוג געווען...

די שכנות האבן זייערס אויסגעפונען: טאקע אזוי ווי מען האט געזאגט
— א יונג מיידל...

א כעס האט זיך אין זיי צעברענט:

— אזא סקאנדאל! ווער וואלט זיך עס געקאנט ריכטן אויף אים! ...
אין הויף האט זיך עטלעכע טעג נאכאנאנד געקאכט, ווי אין א קעסל.
ביסלעכווייז אבער האט די נייגעריקייט צו דערגיין מער וועגן דער
גאנצער זאך איבערגעשטיגן דעם כעס. די שכנות האט זיך שטארק געוואלט
דערגיין: ווער איז זי, די העזהניצע? ווי קוקט זי אויס? איז זי טאקע
אזוי שיין און קלוג, וואס זי האט אים געקענט אזוי גיך דעם קאפ פאר-
דרייען? ...

גענוי אויסגעפינען האבן זיי דאס ניט געקענט, אבער א פארשטעלונג
פון איר האבן זיי זיך פונדעסטוועגן געשאפן. צוערשט א שוואכע פאר-
שטעלונג, וואס האט זיך אבער וואס ווייטער אלץ מער געשטארקט ביי
זיי און אנגענומען אלץ בולטערע פארמען מיט יעדע פאר ווערטער, וואס
זיי איז אויסגעקומען מיט איר אויסצורעדן.

א פאר מאל האט זיך געמאכט, אז זי האט טעלעפאנירט דעמאלט, ווען
ערליך האט עס ניט דערווארט. פון די פאר ווערטער, וואס זיי האבן מיט
איר אויסגערעדט, האבן זיי באקומען א פארשטעלונג — א זיכערע, כמעט
איבערזייגטע — אז זי איז א גרויסהאלטערין און א פוסטער קאפ מיט
א פארריסן נעזל...

פונדאנען האבן זיי דאס גענומען?

אין זייערע אויערן האט דער טעלעפאן געקלונגען שארף יעדעס מאל,
ווען זי האט אפגערויפן. איר שטימע האט פאר זיי געקלונגען באפעלעריש:

— וויל יו, פליז, קאל טו דהי טעלעפאן מיסטער ערליך! ...

איר הערט! — „וויל יו פליז! ...“ אזוי באפעלעריש! אזוי ווי עמעצער
וואלט איר עפעס שולדיק געווען... זאגט אפילו ניט קיין „טהענק יו“, ווי
עמעצער וואלט איר משרת געווען...

ניט איין מאל האט זיך די שכנות געוואלט אויפהענגען דאס טרייבל
מיט א טראסק, און זאל זי זיך גיין פריער אויסלערנען רעדן מיט מענטשן.
מער ניט, די נייגעריקייט צו זען, וואס דא וועט זיך אויסלאזן, וואס פון
דער גאנצער מעשה וועט ארויסקומען, האט זיי אפגעהאלטן דערפון. אבער
א בליק האבן זיי פון דעם געקראגן א קלארן: א גרויסהאלטערין און
א נאר...
— זאל ער זיך נאר מיט איר צונויפפארן — האבן די שכנות גערעדט

מיט כעס — קיין אפגעריסענע יארן וועלן אים שוין ניט פעלן. זי וועט שוין רייטן אויף אים! ... דאָס איז ניט צירל...

פאַר די שכנות איז מיטאַמאַל אַלץ קלאַר געוואָרן. אַפילו די אינגער-גלויבטע אין ערליכן האָבן איצט איינגעזען, אַז עפעס קומט פאַר צווישן אים און דער „מויד“ דאָרט. אַ שרעקלעכער כעס האָט זיך אין זיי צעברענט.

זיי האָבן זיך פּלוצלונג דערפילט אַנטוישט און אַפגענאַרט. יעדע איינע האָט געפילט, ווי ער וואָלט זי גענומען און פון אַ הויכן באַרג פּלוצלונג אַרונ-טערגעשליידערט אין אַ טיפּן טאַל; ווי ער וואָלט קעגן איר אַ פּערזענלעכע עוולה באַגאַנגען, פּערזענלעך באַליידיקט און שלעכטס געטאַן... עס איז געווען די באַליידיקונג קעגן איינער פון זייערע שוועסטער, וואָס האָט זיי אַזוי שטאַרק געברענט, און די באַליידיקונג קעגן זיי אַלעמען. זיי האָבן עס באַטראַכט, ווי אַ מין פאַרראַט, פאַר וועלכן עס איז ניטאָ קיין פאַר-ענטפּערונג.

וואָלט עס נאָך פאַסירט מיט אַ פשוטן מענטשן! אָבער ערליך — אַזאַ פיינער געלערבטער מאַן! און דערצו נאָך וועמען באַליידיקט? צירלען! וואָלט זיך גאָר ביי עמעצן געקענט עפענען דאָס מויל זי צו באַליידיקן? האָט זי וועמען עס איז אין איר לעבן באַליידיקט? ...

און צום סוף אַזוי מיאוס צו פאַרראַטן זי, אַזוי שענדלעך צו באַליידיקן זי... צו באַליידיקן איר אַנדענק, וועלכער שפּראַצט נאָך אַזוי פריש פון דער ערד...

זיי האָבן דאָס ניט געוואָלט באַגרייפן, ניט געוואָלט שלום מאַכן מיט דעם...

— ביזן יאָר אַפילו ניט געוואָרט, קיין צייט ניט געהאַט... און שעמט זיך גאַרניט פאַר לייטן!... און פאַר זיך אַליין...

אָבער ניט נאָר דאָס האָט זיי אַלעמען געברענט, ניט נאָר די באַליי-דיקונג קעגן צירלען. עס איז אויך געווען זייער אייגענע באַליידיקונג, זייער אייגענע אַנטוישונג. ערליך האָט אויך זיי פאַרראַטן...

אין זייער שטענדיק-פאַרהאַוועטן און פאַרזאָרגטן לעבן, פול מיט קליינלעכע קריודעס און באַליידיקונגען, אומבאַפרידיקונג און אומצופרי-דנקייט, איז דאָס שטילע צופרידענע לעבן פון די ערליכס געווען אַ רואיק און שייך ווינקל, אויף וועלכן סיי דאָס אויג און סיי דאָס האַרץ האָבן זיך געקענט אַפּשטעלן און אַפרוען. עס איז געווען אַ מין גאַרטן פאַרזייט מיט בלומען, וואוהין מען קומט אין די יום־טובדיקע טעג זיך אַפרוען און אַנשעפּן זיך מיט געמיטלעכקייט. מען וואַרפט אַראָפּ פון זיך די וואַכעדיקע זאָרג, און מען קומט אַרויפציען אויף זיך יום־טובדיקייט.

דאָס פיינע און געמיטלעכע לעבן פון די ערליכס איז אויך געווען ווי אַ מוסטער, צו וועלכן די שכנות האָבן אַרויפגעקוקט און געוואונטשן זיך פאַר זייערע קינדער ניט ערגער.

אַט פאַרוואָס דער „פאַרראַט“ איז געווען אַזוי קלאַר, און יעדע שכנה האָט עס געפילט אַזוי טיף. פאַר דעם איז ניט געווען קיין פאַרגעבונג. זיי האָבן מיטאַמאָל פאַרלוירן דעם רעספעקט צו ערליכן. נאָך מער ווי דאָס: זיי האָט זיך כסדר געוואַלט אַרויסווייזן אים אומאַכטונג, רייצן זיך מיט אים, וואַרפן אים אין די אויגן זיין „פאַרראַט“. ניט נאָר האָבן זיי אים אויפגעהערט טראַגן דעם „גוט־מאַרגן“ אַנט־קעגן, נאָר פאַרקערט. זיי פלעגן זוכן אָפגיין אַן אַ זייט, כדי אויסצומיידן צו באַגעגענען זיך מיט אים.

איינציקווייז האָבן זיי נאָך אַזוי די חוצפה ניט געהאַט, נאָר ווען אַ רעדל איז געזעסן צוזאַמען און ער איז פאַרבייגעגאַנגען, האָבן זיך באַלד פונעם רעדל אַרויס, הינטער אים, געטראַגן די גאַרניט־צוויידייטיקע באַמערקונגען, וואָס ער האָט זיכער געדאַרפט דערהערן:

— איך וועט זיך, אַז ער וועט נאָך אַ מצבה אויך פאַרגעסן שטעלן...
— איר וועט זען, אַז ער וועט נאָך דאָס קינד אויך ערגעץ אַוועק־שיקן...

און אַזוי ווייטער, און אַזוי ווייטער...

אַמאָל איז נאָך צו דעם צוגעקומען דער דראַענדיקער צורוף:

— זאָל ער זי נאָר פרוואון ברענגען אַהער...

אַבער דאָס, ווייזט אויס, איז נאָך אויך געווען צו־ווייניק. עס האָט זיך זיי נאָר געוואַלט אים באַליידיקן עפנטלעך, פאַר אַלעמען אין די אויגן, אַרויסזאָגן וואָס זיי דענקען און פילן וועגן אים. אַבער פאַר דעם האָט זיי שוין קיין מוט ניט געסטאַיעט, און דעם כעס זייערן האָבן זיי געמוזט לאַזן איבערקאָכן זיך איבערווייניק אין זיך.

ערליך האָט דערווייל אָנגעהויבן באַמערקן די געענדערטע באַציאונג צו אים. ער האָט ניט געוואוסט אַלץ, וואָס גייט אַן אין הויף, אָבער פון דעם וואָס ער האָט באַמערקט, איז גענוג געווען צו מאַכן אים פילן שטאַרק אומבאַקוועם. די פלוצעמדיקע קאַלטקייט פון די שכנים צו אים, זייער ווייכן פון אים, און די באַליידיקנדיקע צורופן, וואָס האָבן אים פון צייט צו צייט דערגרייכט, האָבן אין אים אַרויסגערופן פאַרדראַס.

— וואָס האָבן זיי צו טאָן מיט אים? וואָס גייט זיי אַן זיין פרויוואַט לעבן? וואָס פאַר אַ רעכט האָבן זיי גאָר די מינדסטע באַמערקונג צו מאַכן וועגן אים?

ער האָט דאָס אַנטשיידן צוריקגעשליידערט.

אַבער די קראַפט, מיט וועלכער זיי האָבן זיך אַריינגעריסן צו אים, דאָס רעכט וואָס זיי האָבן זיך אַליין גענומען, האָט אים אויך באַהערשט, און ניט ווילנדיק האָט ער זיך געמוזט רעכענען מיט דעם. — וואָס איז ער שולדיק? — האָט ער געטראַכט ביי זיך, ווי זוכנדיק זיך צו פאַרענטפערן — אַזוי איז דאָס לעבן, גערעכט צי אומגערעכט. ניט ער האָט גורם געווען צירלס טויט, און ניט ער האָט געזוכט רעיטשלס ליבע, ביידע זיינען געקומען פאַר אים אומדערוואַרט, קעגן זיין ווילן. שוין ניט דאָס ערשטע יאָר, אָז ער קען רעיטשלען. ער קען זי פונעם אַפּיט, וואו זי אַרבעט, און וואוהיין אים פלעגט אויסקומען פון צייט צו צייט אַרויפצוקומען צוליב פאַרשיידענע אַנגעלעגנהייטן, פאַרבונדן מיט זיין אַרבעט. אַבער קיינמאָל איז אים גאַרניט איינגעפאַלן, אָז ער זאָל זיך ווען עס איז פאַרבינדן מיט איר, און נאָך ווייניקער — אָז ער זאָל זיך פאַרליבן אין איר.

אמת, שוין דעמאָלט האָט ער זי באַמערקט, און ניט-ווילנדיק פלעגט ער פאַרהאַלטן זיין בליק אויף איר. אַבער דאָס איז געווען צוליב גאַנץ אַנדערע אורזאַכן. עס האָט דעמאָלט געצויגן זיין אויפּמערקזאַמקייט איר אויסערגעוויינלעכע וויבלעכקייט, איר רייץ און בלענדנדיקע שיינקייט. אַבער מער ווי אַלץ, וואָס האָט געצויגן זיין בליק צו איר, איז געווען דער באַזונדערס קלאַרער און ליכטיקער קאַליר פון איר פנים, איר האַלדז און אירע האַלב-נאַקעטע הענט. אַזוי דורכזיכטיק איז זייער היינט געווען, אָז די זון וואַלט זיך געקענט דורך דעם דורכזיכטיקן. ער איז דעמאָלט ניט דער איינציקער געווען, וועמען רעיטשלס שיינער אויסזען האָט גערייצט. אַבער אים איז דעמאָלט גאַרניט איינגעפאַלן, אָז ער וועט זיך אין איר שפּעטער פאַרליבן...

און געשען איז עס פונקט אַזוי שנעל, ווי אומדערוואַרט. קיינמאָל פריער, דאַכט זיך, האָט זי אים קיין באַזונדערע אויפּמערק-זאַמקייט ניט געשענקט. פאַרקערט נאָך, געווען שטענדיק מיט אים קורץ און זאָכלעך, בשעת מיט אַנדערע פלעגט זי שפּאַסן און-לאַכן. מסתמא האָט זי אים באַטראַכט פאַר אַ צו-ערנסטן.

אַבער זינט צירל איז געשטאַרבן, איז זי געוואָרן אינגאַנצן אַנדערש צו אים. זי האָט אַנגעהויבן פריילעך און שפּילעוודיק צו באַגריסן אים, דורך אַ שפּאַס פאַרהאַלטן אים לעבן זיך און אַריינציען אין אַ שמועס. שפּעטער ביים אַוועקגיין איז דער „גוד-באי“ ווידער געווען דורכגע-פלאַכטן מיט אַזאַ שפּילעוודיקער לייכטקייט, אָז עס האָט איבערגעלאָזן אַ רייצנדיקע אויפּרעגונג און האַרץ-קלאַפּעניש...

ער האָט טאַקע אָפּטער אָנגעהויבן אַרײַנצוקומען אין אָפּיס, ניט אַזוי צוליב אַנדערע זאַכן, ווי צוליב איר...
 און אַזוי איז ער ביסלעכווייז צוגעצויגן געוואָרן צו איר.
 נאָר, אַז דאָס זאָל געשען אַזוי גיך, האָט ער ניט דערוואַרט.
 און געשען איז עס אינגאַנצן צופעליק און אומגעריכט.
 ער איז איינמאַל אַרײַנגעקומען אין אָפּיס און, ווי שטענדיק לעצטנס,
 פאַרהאַלטן זיך לעבן איר שרייב־טיש. ער האָט געלאַכט און געוויצלט
 זיך, און זי האָט אויך געלאַכט, גלאַנצנדיק נאָך העלער מיט אירע בלויע
 אויגן און ליכטיקן פנים. ווען ער האָט זיך ענדלעך אָפּגעריסן אַוועקצוגיין,
 האָט זי פּלוצלונג, ווי דערמאָנענדיק זיך, געזאָגט, אַז זי דאַרף אים עפעס
 ווייזן.

זי איז צוגעגאַנגען צו איר האַנט־בייטל, אַרויסגענומען פון דאַרטן אַ
 צאָל טעאַטער־בילעטן און דערלאַנגענדיק זיי אים, האָט זי אַ זאָג געטאָן
 מיט אַ שטיפּערישן טאָן, אין וועלכן עס האָט זיך אָבער געפילט אי זיכער־
 קייט, אי באַפעלערישקייט:

— איך מוז זיי פאַרקויפן. קלייבט זיך אויס איינעם פון זיי...
 ער האָט אַ סעקונדע אַ טראַכט געטאָן, און פּלוצלונג איז אים איינגע־
 פאַלן צו פרעגן:

— איר אַליין וועט דאָך דאַרט מסתמא אויך זיכער זיין? ...
 — איך האָף אַזוי... סײַדן איך וועל ניט האָבן מיט וועמען צו גיין.
 אַליין אין טעאַטער גיי איך ניט...

— וואָס?! — האָט ער פאַרוואונדערט אויסגערופן — אַ שיין מיידל
 דאַרף זיך אויך זאָרגן מיט וועמען צו גיין?

— ווי אַמאַל... — האָט זי קאַקעטיש געענטפערט — שיינע מיידל־
 לעך, דאַרפט איר וויסן, זיינען זייער איבערקלייבעריש...
 — נו, און מיט אַזאַ ווי איך, דענקט איר, וואָלט אַ שיין מיידל געוואָלט
 „אויסגיין“? ... — האָט ער פונקט אַזוי קאַקעטיש געשפילט זיך.

זי האָט זיך הויך, אָבער גוטמוטיק, פונאַנדערגעלאַכט.
 — אויב אַזוי — האָט ער געזאָגט — לאָזט איבער צוויי...
 ער איז אַרויס פון אָפּיס צערודערט און צערוויטלט. ער האָט גע־
 וואוסט: עס איז ניט קיין שפיל מער — זיין גורל ווערט איצטער באַשטימט.
 און ווירקלעך, יענער אָונט שפעטער, דאָס ערשטע מאָל „אויסגיין“
 מיט איר, האָט באַשטימט זיין ווייטערדיק לעבן.

דאָס זיצן לעבן איר אין טעאַטער, דאָס האַלטן איר האַנט, דאָס פילן
 די נאַענטקייט פון איר שיין לייב, האָבן אים אַזוי באַרוישיט, אַז ער האָט
 געפילט, ווי ער וואָלט גאַנצע פלעשער וויין געטרונקען. דער קאַפּ האָט

זיך אים פארדרייט פון שיכרות. ווי אויסטוענדיק זיך פון יעדער ערנסט־קייט, איז ער געזעסן און געפלאַפלט, וואָס אים איז נאָר איינגעפאַלן. ער האָט געפילט, אַז ער רעדט נאַרישקייטן, זאָכן וואָס פאַסן זיך גאַרניט פאַר זיין עלטער. נאָר אין דער מינוט האָט ער זיך געפילט ווי אַ צענדליק יאָרן וואָלט זיך אים פון די פלייצעס אַרונטערגעקייקלט, און אַז ער פילט זיך אין דעראמתן נאָך אינגער, שיר ניט ווי אַ זעכצן־יאָריקער...

דעם זעלבן אָוונט נאָך, זיצנדיק אינמיטן אין אַ רעסטאָראַן, האָט ער זיך איר אין ליבע דערקלערט... זי האָט אים פאַרוואונדערט און כלומרשט איבערראַשט אָנגעקוקט און, ניט געבנדיק קיין דירעקטן ענטפער, בלויז געפרעגט: „איר מיינט עס?...“ אָבער, ווען ער האָט נאָכדעם די גאַנצע צייט געהאַלטן איר האַנט אין זיינער און געגלעט, און אַ פאַר מאָל זי אַפילו אַ קוש געטאָן און זי האָט אים גאַרניט געזאָגט — האָט ער עס פאַרשטאַנען, ווי אַ שטומען ענטפער, ווי אַ שטילע הסכמה...

פון דעמאָלט אָן איז ער אינגאַנצן פאַרשלונגען געוואָרן פון איר. זיינע געדאַנקען, זיינע טעג און נעכט, זיינען אָנגעפילט געוואָרן מיט איר.

— רעיטשל איז זיינע, זיינע... די ווערטער האָבן זיך איבערגעחזרט אין זיין מוח און געקלונגען דאָרט, ווי די מעלאָדיע פון אַ ליד.

ער געדענקט ניט, אַז צו זעכצן יאָר זאל ער האָבן אַזוי געפיבערט פאַר אַ באַגעגעניש מיט אַ מיידל, ווי ער פיבערט איצט יעדעס מאָל, ווען ער דאַרף זיך טרעפן מיט איר. אין דערוואַרטונג איז ער ווי אַ פלאַקערדיקער פייער, וועלכן דער ווינט האָט נאָך שטאַרקער צעבלאָזן... ער ציטערט נאָר, אַז דאָס גליק זאל זיך ניט מתקנא זיין אין אים, אַרויסרייסן זי און אַנטלויפן. לעבט ער דעריבער אין פיבער, אין טשאַד און אין שרעק...

פון צייט צו צייט קומט אים אויפן געדאַנק צירל... אַ מאַדנער געפיל באַפאַלט אים דעמאָלט, אַ ניט־קלאַרער, אומאַנגענעמער, אויסגע־מישט אַזוי ווי מיט שרעק... ער טרייבט אים פון זיך און וויל זיך פון אים באַפרייען. ער איז דעמאָלט אין כעס אויף זיך אַליין פאַר אַרויפברענג־גען זי גאָר אויפן זכרון. צו וואָס באַאומרוואיקן גאָר די טויטע אין די קברים? ער פילט זיך דאָך איצט אַזוי ווייט פון איר, ווי זי וואָלט געווען טויט שוין צענדליקער יאָרן... איר פלאַץ פאַרנעמט איצט דאָך רעיטשל...

ער ווייס: עס איז קיין פאַרגלייך צווישן זיי ניטאָ... צירל איז מיט טויזנט קעפּ געשטאַנען העכער פון איר, אינטעלעקטועל, מענטשלעך. עס טרעפט אַמאָל, אַז צירלס פינע פערזענלעכקייט שטעלט זיך אים אַוועק פאַר די אויגן, טייט מיטן פינגער אויף רעיטשלען און רייצט זיך מיט אים און מאַכט חזק פון אים... עס ווערט אים דעמאָלט אַזוי שלעכט אויפן

הארצן... אבער, וואס קען ער טאן? און צירל איז דאך טויט, און רעיטשל איז לעבעדיק און ווי א ריפע, זאפטקע פרוכט לאקערט זי מיט צוזאג און רייץ...

דערצו האט רעיטשל אויך אירע מעלות, אמת, פון א גאנץ אנדער כאראקטער ווי צירלס, אבער דאך מעלות.

רעיטשל קומט פון אן אנדער וועלט, און אירע אינטערעסן זיינען אויך אנדערע. אמת, פלאכערע, אבער דאך האבן זיי אויך זייער רייץ און קאליר.

אט, א שטייגער, דאס קליידן זיך, וויפל מאל פלעגט ער דארפן איבער-רעדן מיט צירלען און איינטענהן, זי זאל זיך קויפן א נייעם מאנטל, א ניי קלייד, אדער נייע שיד, און זי פלעגט כסדר האלטן אין אפלייגן, באווייזן אים, און עס איז נאך דא צייט. פארוואס? ווייל צירלען איז דאס ניט צו-שטארק אנגעגאנגען.

רעיטשל איז שוין גאר אנדערש. דאס אנטאן זיך איז ביי איר איינע פון די וויכטיקסטע זאכן. יעדעס מאל, ווען ער „גייט-אויס“ מיט איר, קומט זי אין אן אנדער קלייד, אנדער הוט, און אפט אויך אין אן אנדער מאנטל. ווער ווייס, וויפל זי האט קליידער און וויפל זי קויפט זיך! און די פילפארביקייט פון איר אנטאן זיך! דאס צופאסן די פארשיידענע קאלירן, און איינס זאל פאסן צום אנדערן, איינס זאל אפשאנגן דאס אנדערע, א שלל פון קאלירן... היינט די סטענגעלעך און בענדעלעך און שנירלעך און טיכעלעך און שאליקעס, און צירונג פארשיידענע שטיקלעך! א ים א גאנצער...

און יעדעס מאל, ווען ער זעט רעיטשלען און אויסגעפוצטע, און פארביקע, און קאלירפולע און און שמעקנדיקע — דערפילט ער זיך, ווי אין א וועלט פון בלומען, גערייזט פון זייער דופט...

בכלל גיט זיך רעיטשל שטארק אפ מיט איר אויסערלעכן אויסזען און מיט איר פיגור. ווי פארנומען זי זאל ניט זיין, מוז זי אבער געפינען צייט צו מאכן איר פריזור, צורעכט מאכן איר פנים, אויספונן אירע נעגל, און ווען זי גייט ארויס אין גאס, באמערקט ער ווי ניט איין מאן דרייט-אויס דעם קאפ און קוקט זיך אום אויף איר. ער איז צופרידן דעמאלט און איז שטאלץ מיט דעם, וואס זי איז זיינע... צו זעקס-און-דרייסיק יאר וועקט דאס אין אים אזעלכע געפילן און שטימונגען, ווי צו אכצן, און עס בינדט אים אזוי שטארק צו רעיטשלען, ווי ער וואלט זי די ערשטע באגעגנט אין לעבן...

יא, אן אנדערע איז זי, רעיטשל... פון אן אנדער וועלט קומט זי, א פרעמדלעכער, מיט אנדערע אינטערעסן, און ער מוז זיך צופאסן, סיי צו

רעיטשלען און סיי צו אַט דער וועלט. אין אַ נייער סביבה איז ער איצט אַריינגעפאלן, מיט נייע מענטשן, נייע געוואוינהייטן — און ער מוז זיך צופאַסן צו אַט דעם אַלעם.

צווערשט האָט ער זיך געשראַקן פאַר דעם, פאַר דער נייער און אַנדערשקייט, געשראַקן זיך, צי וועט ער זיך קענען אַריינפאַסן. וואָרעם, טאַמער ניט — וואָס וועט דעמאָלט זיין מיטן גאַנצן בנין, וועלכער קאָן זיך דאָן אין איין שיינעם פרימאַרגן אַ שאַקל טאָן און פונאַדערפאַלן... אָבער זיין שרעק איז געווען אומזיסט. ווי אַ יונג אינגל, וואָס מען פירט צום ערשטן מאָל אין חדר, איז ער געהאַרכזאַם נאַכגעגאַנגען, אַלץ אויסגעפאַלט און געזוכט פליסיק צו לערנען...

און איצט פילט ער זיך זיכער, זיכער מיט רעיטשלען און זיכער מיט זיין גליק. עס באַפאַלט אים בלויז אַמאָל אַ שווערע שטימונג און אַ לייכטער פאַרדראָס גייט אַדורך, וואָס ער האָט געמוזט אַזויפיל מקריב זיין, מיט אַזויפיל איינגעלעבטן און טייערן זיך שיידן... אויך צירל שטעלט זיך אים אַמאָל אַוועק פאַר די אויגן מיט איר גאַטצער גוטסקייט און אַידלקייט און טיפער מענטשלעכקייט — און עס דאַכט זיך אים, אַז זי קוקט אים אָן מיט שפאַט און שטילן בייסנדיקן פאַרוואורף...

דער אומאַנגענעמער געפיל גייט אָבער באַלד אַוועק אַזוי גיך, ווי עס קומט דער באַרוואיקנדיקער ענטפער אויף אַלץ, וואָס ער האָט לעצטנס געטאָן און לעצטנס דורכגעמאַכט:

— וואָס קען מען טאָן? אַזוי איז דאָס לעבן, און קעגן לעבן קען מען זיך ניט שטעלן...

מיט זיך אַליין גיט ער זיך נאָך ווי עס איז אָן עצה. ערגער ווי אַלץ אָבער איז מיטן הויף... פאַר די שכנות, ווייזט אויס, גילט ניט קיין פאַר-ענטפערונג. ווי פּיילן פאַרפאַלגן אים פון הינטן זייערע באַמערקונגען און רייצן אים און ערגערן.

ער פּרוּווט איינטענהן מיט זיך אַליין:

— וואָס, אייגנטלעך, האָט דאָס צו טאָן מיט זיי? וואָס פאַר אַ רעכט האָבן זיי צו מישן זיך אין זיין פּערזענלעכן לעבן?...

עס האָט אים גערייצט און געערגערט און אַרויסגערופן פאַרביטערט-קייט.

— דאָס בעסטע וועט זיין — האָט ער באַשלאָסן — ניט צו לייגן קיין שום אַכט אויף זיי...

אַ פאַר חדשים זיינען אַריבער. די שכנות האָבן ניט אויפגעהערט צו וואַכן. זיי האָבן איצט אויפגעהערט זיך צוהערן צום טעלעפאָן, האָבן זיי

דערפאר אָפּגעהיט אין די אָונטן, טאַמער וועט ער מיט איר קומען אָהער. זיי האָבן אַליין ניט געוואוסט, וואָס עס וועט זיין, ווען זיי וועלן זי דערזען. אָבער געפילט האָבן זיי, אַז עפעס וועט געשען. עפעס וועלן זיי זיכער טאָן צו לאָזן איר וויסן, אַז ניט אַזוי גרינג וועט איר אַנקומען דאָס פּאַרנעמען צירלס פּלאַץ.

די מענער האָבן געלאַכט און חזק געמאַכט פון זייער צעקאַכטקייט און היצן זיך, אָבער די שכנות האָבן געהאַלטן אין איין איבערחזרן: — זאָל זי נאָר וואַגן קומען אָהער!...

אָבער — צי ערליך האָט פּאַרשטאַנען, וואָס די שכנות טראַכטן, צי ער האָט זיך אפשר אַליין געשראַקן, אָדער געשעמט זיך, אָבער קיין איינציקן מאָל האָט ער זיך מיט איר ניט געוויזן אין הויף. אַליין האָט ער זיך אויך ווייניק געוויזן. מען האָט אים ווייניק באַמערקט איצט אין גאַס און גאַך ווייניקער אין הויף. ווען ער פּלעגט דורכגיין, פּלעגט ער אָפקערן דעם קאַפּ אין אַ זייט און אויסמיידן צו באַגעגענען זיך מיט עמעצן, ווי ער וואַלט געפילט, אַז ער איז אַ פּאַרבּרעכן באַגאַנגען.

נאָר אין איין שיינעם פּרימאַרגן, ווען די שכנות זיינען אַרויס אין הויף, האָבן זיי ביים אַריינגאַנג געטראַפּן שטיין אַ טראַק — אַ לאַסט־וואַגן, וואָס פירט איבער זאַכן — און ערליכן אַליין העלפּנדיק די מענטשן אַראַפּ־טראַגן און איינפאַקן די זאַכן. ער האָט זיך, ווייט אויס, געצויגן אין אַן אַנדער דירה.

די שכנות זיינען געבליבן שטיין געפלעפט און צעטומלט, קוקנדיק אויפן טראַק און אויף די זאַכן, און פּילנדיק ווי ערליך וואַלט זיי איצט האָבן „פּאַראַטן“ צום צווייטן מאָל...

וואָס איז דאָס לעבן ?

דאָס גוטע לעבן, וואָס רייזל האָט געהאַט פאַר בערישן, און די זעל-טענע ליבע, וואָס ער האָט איר אַרויסגעוויזן, זיינען געווען אַ שם-חבר צווישן פריינט און באַקאַנטע. עס איז ניט נויטיק געווען דווקא צו זיין אַ פריינט זייערער, אָדער אזוי אַן אַפּטער אַריינגייער אין הייז, צו באַמערקן עס. עס איז גענוג געווען בלויז איין מאָל צו טרעפן זיי צוזאַמען, ווי מען האָט געקענט גלייך זען, אַז ניט בלויז איז דער מאַן שטאַרק פאַרליבט אין איר, נאָר אַז ער פאַרגעטערט זי פשוט. ווען ער האָט געקוקט אויף איר, איז עס געווען מיט אזוי פיל אַנטזיקונג, ווי עס קוקט נאָר אַ יונגער פאַרליבטער אויף זיין געליבטע; און ווען זי האָט גערעדט, האָט ער זיך צוגעהערט מיט אזוי פיל דרד-ארץ, ווי עס הערט זיך צו אַ תלמיד צו זיין רבין, וואָס איז אַ סך עלטער פון אים.

אַנגעהויבן זייער לעבנס-וועג האָבן ביידע כמעט אויף איין-און דער זעלבער גייסטיקער פלאַך. ווען ביידע האָבן זיך געטראַפן מיט יאָרן צוריק, איז איינער פון זיי ניט געשטאַנען העכער פונעם צווייטן: זי איז געווען אַן אַרבעטער-מיידל, אַ שניידערין, און ער אויך דאָס זעלבע — אַ צושניידער ביי לעדער. זיין אויפמערקזאַמקייט צו איר האָט דעמאָלט געצויגן איר אויסערלעכע שיינקייט: אַ פיין פנים, ליכטיקע בלויע אויגן און אַ פיגור, וואָס איז געווען אַ זעלטנהייט אין שטעטל.

אַבער דאָס איז געווען אין דער „אַלטער היים“ און מיט אַ פאַר צענדליק יאָר צוריק, שפעטער האָבן זיך זייערע וועגן אַנגעהויבן צו צעגיין. מען קאָן ניט זאָגן, אַז ער איז דאָ געבליבן שטיין אויף דער זעלבער גייסטיקער מדרגה, ווי אין דער היים. געוויס האָבן די צייט און די נייע אומשטענדן אין דעם נייעם לאַנד געהאַט זייער ווירקונג אויף אים און אויך אים אויפ-געוויבן העכער און געמאַכט ניט צו דערקענען אין פאַרגלייך מיטן ערשטן טאָג, ווען ער איז אַראָפּ פון שיף. אָבער זי האָט זיך באַזונדערס אַ הויב געטאַן און אַריבערגעשטיגן אים ווייט-ווייט.

געשפּילט אַ ראַליע דערביי האָט כמעט ווי אַ צופאַל. רייזל האָט אַלע מאָל געהאַט אַ שיינע שטימע און האָט ליב געהאַט צו זינגען. אָבער קיין צו-גרויסן וועזן האָט קיינער דערפון ניט געמאַכט, ווי מען וואָלט געזאָגט: נו, זינגט זי — איז וואָס ?

דאָ אָבער האָבן די מיידלעך און בחורים אין שאַפּ, מיט וועלכע זי האָט געאַרבעט, דאָס גלייך באַמערקט. מען איז צוגעצויגן געוואָרן פון דער

מעלאדישקייט פון איר שטימע און ליב געהאט זי צו הערן. אין דער פרייער צייט, ביי דער מיטאג-שטונדע, פלעגט מען זי בעטן צו זינגען פאר זיי. עפעס אזוינס איז געווען אין איר שטימע, וואס פלעגט אלעמען פארכאפן. זי פלעגט זינגען מערסטנס די לידלעך, וואס זי האט מיטגעבראכט פון דער „אלטער היים“, נאר האט זיך גיך אויסגעלערנט זינגען אויך לידער, וואס זיינען געזונגען געווארן דא אין לאנד.

צוליב דעם טאקע איז זי געווארן דער ליבלינג פון שאפ. עס האבן זיך געפונען מענטשן, וואס האבן זי אנגעהויבן צורעדן צו פארפאלקאמען איר זינגען — מעגלעך אין א שול, אדער דורך אנשליסן זיך אין א כאָר. דאָס האָט איר צוגעגעבן מוט און אליין געמאכט זיך צו פארטראכטן איבער איר שטימע. עס האָט געטראָפן אַ פאַר מאָל, אַז זי איז געווען ביי אַן אונטערנעמונג, וואו ס'איז אויפגעטראָטן אַן אַנערקענטער פאַרווילער, און עמעצער, וואָס האָט זי געקענט, האָט זי אויך אַרויסגערופן, כדי צוצור געבן דעם אַוונט נאָך מער אינטערעסאַנטקייט, און זי, נאָך אַ לאַנגן לאָזן זיך בעטן, איז שעמעדיק אויפגעטראָטן, — ווי דער עולם איז געוואָרן פאַר-כאַפט פון איר זינגען, און פאַרגעסנדיק אין דעם אַפיציעלן פאַרווילער, געשענקט די גאַנצע אויפמערקזאַמקייט נאָר צו איר. ס'איז געווען, ווי מען וואָלט פּלוצלונג אַ נייעם טאַלאַנט אַנטדעקט, וואָס האָט אַריינגעטראָגן אין דעם אַוונט נייע פרייד און דערהויבונג.

זי האָט ביסלעכווייז אַנגעהויבן באַקאַנט ווערן. קליינע אַרגאַניזאַציעס האָבן זיך געיאָגט נאָך איר פאַר זייערע אונטערנעמונגען און זיינען געווען גליקלעך, ווען זי האָט אַנגענומען. זי האָט קיינעם ניט געוואָלט אַפּאָגן, אָבער גלייכצייטיק געקוקט אויף דעם מיט פאַרוואַנדערונג, ווי זי וואָלט זיך גער-חידושט, וואָס אַזוינס האָט מען דערזען אין איר, וואָס מען יאָגט זיך אַזוי נאָך איר.

זי איז צוערשט געווען צוריקגעהאַלטן. אָבער מיטן גרויסן דערפאַלג, וואָס זי האָט געהאַט, און מיט דער ליבשאַפט, וואָס אלע האָבן איר אַרויס-געוויזן, איז איר צוטרוי צו זיך געוואַקסן.

זי האָט אַנגענומען די עצה פון פריינט און אַנגעשלאָסן זיך אין אַ כאָר. דער דיריגענט האָט איר באַלד פון אַנהייב דערקלערט, אַז איר שטימע איז אפשר ניט קיין צו שטאַרקע, דערפאַר אָבער פאַרמאָגט זי אַ סך ווייכקייט און בויגעוודיקייט, וואָרעמקייט און צאַרטקייט, וואָס ווירקט שטאַרק אויפן צו-הערער. ריזיל איז געווען שטאַרק געשמייכלט דערפון.

זינגענדיק אין כאָר, האָט זיך איר שטימע נאָך מער אויסגעפייערט. מיט דער צייט איז זי געוואָרן איינע פון די סאַליסטינס פון כאָר. איר איי-גענער רעפּערטואַר האָט זיך אויך אויסגעברייטערט. זי האָט אַנגעהויבן זינגן

גען פאלקס-לידער און לידער פון אנדערע זשאנרען. אומעטום איז זי געווען דערפאלגרייך.

זי האט זיך אויסגעלערנט ליענען נאטן און אנגעהויבן נעמען לעקציעס אין פיאנא-שפילן. דאס אלץ האט געווירקט אויף איר און אויפגעהויבן איר גייסטיקן ניווא. זי האט איצט געלעבט אין אן אטמאספער פון קולטורעלער דערהויבנקייט. דאס האט זיך אנגעהויבן אפשפייגלען אויף איר פנים און אויף אירע מאנירן. אירע שטריכן זיינען געווארן איידעלער, ראפינירטער; אירע באוועגונגען — איינגעהאלטענער, געמאסטענער. איר גלויבן אין זיך איז געוואקסן און צוגעגעבן איר זיכערקייט און ווירדע.

זי איז געווארן נאך שענער ווי געווען. די ליבע, וואס זי האט גענאסן פון איר מאן און די אָנערקענונג, וואס זי האט גענאסן פון אנדערע, האט אָנגעפילט איר פנים מיט גוטסקייט און פריינטלעכקייט, וואס צוזאמען מיט דער ווירדיקייט, וואס איז געלעגן אויסגעגאסן אויף אים, האט געמאכט זי צייטווייז אויסזען שיר-ניט ווי אַ מאַדאַנע, אויף וועלכער עס איז אָנגענעם געווען צו קוקן.

איר הויז איז איצט פול געווארן מיט אינטעלעקטועלער געזעלשאַפט-לעכקייט. ס'האט אַלעמען געצויגן אַהין; זינגער, פאַרווילער און גלאַט קולטור-מענטשן. אַלעמען האט באַגעגנט אַ וואַרעמע אַטמאָספער, אַ ציכ-טיק-צוגעקליבענע היים, אַ שיינע און פריינטלעכע באַלעבאַסטע, און טישן אָנגעשטעלטע מכל-טוב. לעבאָפּטע שמועסן פלעגן זיך פאַרבינדן, וואָס פלעגן אָנפילן די לופט — אַמאָל מיט ערנסטער דיסקוסיע און אַמאָל מיט לייכטער פּלאָפּלעריי און קלינגענדיקן געלעכטער פון וויץ און הומאָר.

בעריש איז געווען מלא גדולה. די גאַנצע צייט פון רייזלס וואוקס איז ער נאָכגעגאַנגען נאָך איר און געווען גליקלעך מיט איר דערפאַלג. ער האט גיט געפילט קיין טראָפּן קנאה. ער האט געוואוסט, אָן רייזל איז אים געטריי, און איז געווען צופרידן צו באַהאַלטן זיך אין שאַטן פון איר דערפאַלג. ווי אַ פּאַטער, וואָס איז גרייט פאַר זיין „וואונדער-קינד“ אויף אַלע קרבנות, אַזוי איז אים קיין זאָך גיט שווער געווען. איר דערפאַלג איז געווען אויך זיינער. ער האט גענומען אויף זיך די ראָל פון אַ פאַר-זאַרגער פון אַ באַקוועם און צופרידן לעבן פאַר איר און באַטראַכט עס פאַר זיין ציל און אויפגאַבע אין לעבן.

אין די זונטיק-אָוונטן, ווען אַ סך מענטשן פלעגן זיך צוזויפקומען, פלעגט ער, ווי עקסטרע זוכנדיק זיך אַפצורוקן אין אַ זייט, צוטיילן רייזלען די ראָל פון אַ גאַסט-אויפנעמעריין און פאַר זיך אַליין נעמען די ראָל פון אַ באַלעבאַסטע און סאַרוועריין. ער פלעגט זען צו פאַרען זיך אַרום דעם צוגרייטן די שפיז און געטראַנקען. און ווען די געסט אַמאָל פלעגן וועלן

אים צוטיילן אויך זיין חלק אויפמערקזאמקייט, פלעגט ער זען זיך אַרויס־
דרייען פון דעם און פאַרשווינדן אין קיך.

דערפאַר, ווען ער פלעגט אַריינקומען מיט אַ טאַץ קאַווע און טרעפן
רייזלען אין צענטער פונעם עולם, פלעגט ער אויף שנעל אָפּפּטרן זיך
מיט זיין אויפגאַבע און בלייבן שטיין זיך צוצוהערן צו דעם, וואָס גייט־אָן.
אַליין פלעגט ער קיין אַנטייל ניט נעמען, נאָר צוקוקן זיך, ווי רייזל שוועבט
איבערן עולם און איז דער צענטער פון אַלעמענס אויפמערקזאמקייט. מען
האַט געקענט זען, אַז דער מענטש איז שטאַלץ דערמיט, וואָס זי איז זיין
ווייב, און איז איר שטאַרק דאַנקבאַר, וואָס זי האָט געמאַכט די היים זייערע
פאַר אַ צענטער פון גייסטיקן פאַרגעניגן.

אַפילו איר זינגען איז פאַר אים שטענדיק געווען ווי ניי. מיט אַן
אָפּנעם מויל פלעגט ער שטיין און איינזאַפן אין זיך יעדן קלאַנג און יעדן
בויג פון איר שטימע, ווי ער וואָלט יעדעס מאָל נייט וואונדער אין איר
אַנטדעקט.

מיטאַמאָל איז אַן איבערקערעניש פאַרגעקומען אין הויז. בעריש איז
פלוצלונג קראַנק געוואָרן און געשטאַרבן. דאָס האָט געמאַכט אַ דערשיטערנ־
דיקן איינדרוק אויף אַלע פריינט. אַ מענטש אין רעכטן בלי, אין די מי־
טלע פּערציקער, אַ גליקלעכער, אַ צופרידענער, נעמט און שטאַרבט פּלוצ־
לונג אַוועק.

דער ווייטאַג איז געווען גרויס. אָבער נאָך גרעסער איז געווען דער
מיטגעפיל צו רייזלען: צוגעוואוינט געווען צו אַזאַ גליקלעך לעבן, און
פלוצלונג — אויס, איבערגעריסן אינמיטן! צוגעוואוינט געווען צו אַזוי־
פיל איבערגעגעבנקייט מצד דעם נאָענטסטן און אינטימסטן פריינט, צו אַזוי
פיל ליבע און אויפמערקזאמקייט, — וואו קאָן מען עפעס געפינען, וואָס זאָל
כאָטש טיילווייז דאָס קאַנען פאַרבייטן?

אַלע האָבן געפילט, אַז דער גאַלדענער פּעריאָד אין רייזלס לעבן איז
פאַריבער. נאָך מער: מען האָט געפילט, אַז דער גאַנצער הערלעכער
גייסטיקער געוועב, וואָס איז אויסגעפלאַכטן געוואָרן אַרום רייזלס הויז,
וועט איצט מעגלעך צעפאַלן ווערן. כאָטש דער פאַרשטאַרבנער האָט תמיד
געזוכט צו האַלטן זיך אין שאַטן, איז עס אָבער אין דער אמתן ער געווען
דער צענטראַלער נערוו, וואָס האָט געהאַלפן באַוועגן און אָנהאַלטן די גאַנצע
גייסטיקע אַטמאָספּער אין הויז. אָבער איצט, אַן דעם פּונדאַמענט — ווי
אַזוי וועט די געביידע אויפגעהאַלטן ווערן?

וירקלעך, אויפן הויז האָט זיך אויסגעזעצט אַ טרויער. רייזל איז
געווען אַזוי דערשיטערט, אַז זי איז אַרומגעגאַנגען ווי אַ צעמישטע. זי האָט

בשום אופן ניט געקאָנט שלום-מאַכן מיטן געדאַנק, אָו בעריש איז טויט. אַפילו די קינדער און די טאַג-טעגלעכע זאַרג וועגן זיי האָבן ניט געקאָנט פאַרטומלען דעם ווייטאַג און שטילן די וואַנד.

אַ מין אַפּיצייעלער טרויער איז דערקלערט געוואָרן אין הויז. רייזל האָט איבערגעריסן מיט איר כאָר-געזאַנג, און אַוודאי האָט קיינער ניט געוואָגט קומען איינלאָדן זי אויפצוטערעטן ביי אַן אונטערנעמונג. די גייסט-רייכע זונטיק-אַוונטן זיינען אויך איבערגעריסן געוואָרן.

רייזל האָט זיך פּלוצלונג אויפגעכאַפט ווי פּון אַ חלום. אַ שיינער חלום איז געווען דאָס לעבן מיט בערישן, און איצט איז עס פאַרשוואַנדן. ס'איז געווען צו-ווייטאַגדיק צו טראַכטן פּון דעם. בלויז די פאַרגאַנגענהייט האָט פאַרמאַגט אין זיך עפעס אַזוינס, וואָס האָט איר געקאָנט געבן טרייסט און אַן אַנשפּאַר אין לעבן. פּלעגט זי זיך אַריינלאָזן אין ווייטע זכרונות און פאַרזינקען אין איבערלעבונגען פּון דער פאַרגאַנגענהייט, וועלכע זי פּלעגט פּרוואַוון צוריק אויפשטעלן. אָבער אַנשטאַט באַרואיקונג, פּלעגט עס איר געבן נאָך מער פייניקונג. זי פּלעגט אַרומגיין ווי אין אַ חלום, ווי זי וואָלט אין אַן אַנדער וועלט געלעבט. די איינציקע פאַרלייכטערונג איז געווען דאָס אָפּגעבן זיך מיט די קינדער.

אַזוי איז אַ יאָר אַריבער. אַ מצבה איז אויפגעהעקט געוואָרן נאָך בערישן, און דער אַפּיצייעלער טרויער איז אַריבער. ביסלעכווייז האָט זיך די טרויעריקע אַטמאָספּער אַנגעהויבן אויסצוועפּן און אַלץ האָט אַנגעהויבן איינשטעלן זיך און צוביסלעך זיך אויסלייטערן. אַ שמיכל האָט זיך פּון צייט-צו-צייט אַנגעהויבן באַווייזן אויף רייזלס פנים; פריינט האָבן צוריק אַנגעהויבן קומען און פּון זייער זייט, איינלאָדן זי צו זיך; פּון כאָר איז מען געקומען בעטן זי צוריק, און זי האָט מיט אַ זיפּן אַנגענומען. אויך די אַרגאַניזאַציעס האָבן איצט באַשלאָסן קומען מיט איר צוריק אין קאַנטאַקט: צוערשט פאַרזיכטיק, איינגעהאַלטן, איינלאָדנדיק זי ניט צו זינגען, נאָר בלויז אַזוי צו קומען, און נאָכדעם, ווען מען האָט זיך דערוואוסט, אָו זי איז ערגעץ-וואו אויפגעטראַטן. זיינען זיי אַליין שוין אויך געוואָרן דרייטער, זאַבלעכער. מיט איין וואָרט: רייזל האָט צוביסלעך אַנגעהויבן אַריינגיין אין דער פּריערדיקער קאָאליציע פּון לעבן.

אָבער דאָ, גאָר אומדערוואָרט, איז איר אויסגעקומען אַנצושטויסן זיך אויף אַ נייעם פאַקטאָר אין לעבן, מיט וועלכן זי איז ביז איצט כמעט ווי ניט באַקאַנט געווען.

עס זיינען נאָך קיין פּולע אַנדערהאַלבן יאָר ניט אַריבער נאָך בעריש-שעס טויט, ווי איר שוועלע האָט ניט אויפגעהערט אָפּגעשלאָגן צו ווערן פּון פאַרשיידענע אַנבאַטן — חתונה צו האָבן. זיי זיינען געקומען דורך אונטער-

געשיקטע און אָנגעשטעלטע פּאַרמיטלער, און אַ סך מאָל — דורך די בעל-דברס אַליין.

מערסטנס זיינען עס געווען עלטערע מענטשן — אַ סך מאָל מיט אַ פּופּצן-צוואַנציק יאָר עלטער — וואָס האָבן זי קיין רו ניט געלאָזט. דאָס זיינען געווען רייכע פּאַרמעגלעכע יידן, וואָס האָבן פּאַרמאָגט גרויסע היי-זער — אַ סך מאָל צו עטלעכע — פּון וועלכע זיי האָבן געצויגן גאָר היב-שע יערלעכע איינקונפּטן, אָדער רייכע געשעפּטס-לייט — איצטיקע, אָדער געוועזענע, זיי אַלע האָבן זיך געשדכנט צו איר און געזוכט זי צו קריגן. אַ סך האָבן זי געקענט נאָך פּון פּריער; אַנדערע, ווידער, האָבן זיך דער-וואוסט פּון איר דורך איר שוואַגער — אַליין אַ רייכער ריעל-עסטעיט מאַן. זיי האָבן געוואוסט, אַז רייזל איז ניט זייער גלייכן, אָבער זיי האָט עס ניט געאַרט. זיי האָבן געוואוסט, אַז זי איז אַ סך יינגער פּון זיי, אָבער דווקא צוליב דעם האָט עס זיי געצויגן צו איר. זיי האָבן געוואוסט, אַז זי גע-הערט בכלל צו אַן אַנדער וועלט, אָבער זיי האָבן געהאַפּט, אַז מיט דער צייט וועט זי זיך „אייגברעכן“.

זיי זיינען גאַרניט געווען אַראַפּגעפּאַלן ביי זיך אין באַצוג צו איר. זיי האָבן געפּילט, אַז זיי האָבן איר וואָס אַנטקעגנצוגעבן. איר שיינעם און שטאַלצן אויסזען, האָבן זיי געפּילט, קאָנען זיי אַנטקעגנשטעלן זייער רייכקייט און ברייטגיביקייט, וואָס זיי זיינען וויליק צו פּאַרוענדן אויף איר. דאָס איז: אַ רייך לעבן, אַן זאַרג פאַר זיך און אויך פאַר די קינדער, אַ שיינע רייכע היים, טייערע קליידער און צירונג, פּוטערנע מאַנטלען און רייזעס — וויפל און וואוהיין זי וועט נאָר וועלן; ווינטער אין פּלאַרידא און זומער אין אַנדערע פּלעצער.

אין זייערע פּריערדיקע יאָרן, צו זייערע ערשטע ווייבער, זיינען זיי גאַרניט געווען אַזוי טאַלעראַנט און פּרייגיביק. אַ סך זיינען אַפּילו געווען ווילד-קאַרג און באַהאַנדלט זייערע פּרויען אויפן ערגסטן אופן. אָבער איצט האָבן זיי באַשלאָסן צו „בויגן זיך“ און ענדערן דעם אייגענעם כּאָ-ראַקטער. רייכקייט איז געווען אַנגעזאַמלט אַן אַ שיר, און זיי האָבן באַשלאָסן אויסצולעבן די לעצטע יאָרן זייערע אין אַזוי פּיל פּאַרגעניגן, וויפל עס לאָזט זיך נאָר אַרײַנקריגן פאַר געלט אויף דער וועלט.

רייזל, האָבן זיי געגלויבט, איז צוגעפּאַסט פאַר זייערע פּאַרלאַנגען, און דעריבער האָבן זיי זיך נאָך איר אַזוי געיאָגט. זיי האָבן ניט איינגעזען, פאַרוואָס זי זאָל זיי אַפּזאָגן. זיי האָבן זי געהאַלטן אין איין פּאַרוואַרפּן מיט פּאַרשלאָגן, סיי דורך איר שוואַגער, סיי דורך אַנדערע אונטערגעשיקטע מענטשן.

אַז רייזל האָט דאָס דערהערט, איז זי ווילד געוואָרן פּון כּעס. זי האָט

זיך דערפילט אזוי באליידיקט, אז זי האט זיך אויף צעוויינט און א צייט לאנג אויסגעמיטן צו טרעפן זיך מיט איר שוואגער, וועלכן זי האט חושד געווען אין זיין ניט נאָר אַן אויספירער פון שליחותן, נאָר טאַקע אַליין דער אינציאַטאָר זייערער.

דערפאַר אָבער האָט זי אינגאַנצן אַנדערש רעאַגירט, ווען זי האָט זיך געטראָפּן צום ערשטן מאַל מיט אַלבערטן. ס'איז געווען ביי אירער אַ פּריינ-דין אין הויז.

זי איז איינמאַל געקומען צו אירער אַ פּריינדין און דאָרטן געטראָפּן אַ מאָן, וועלכן יענע האָט פאַרגעשטעלט פאַר איר ווי אירן אַ לאַנדסמאַן. ער האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין זייער אַן אינטערעסאַנטער מענטש. ער האָט אַרויסגעוויזן געניטשאַפט אין אַ סך פּראָגן און אַנגעהאַלטן אַ לעב-האַפטן שמועס. זיין אויסזען אַליין איז אויך געווען איינדרוקספול: אַ הוי-כער, אַ שטאַלטנער, מיט אַן אינטעליגענטן פנים און פיינע געשניצטע שטריכן.

איר פּריינדין האָט איר שפּעטער געזאָגט, אז ער איז נאָך אַ בחור — אַן עלטערער, פאַרשטייט זיך — און פאַרנעמט אַ פאַראַנטוואָרטלעכע שטע-לע אין אַ גרויסער פירמע.

רייזל האָט קיינמאַל ניט געקענט אויסמאַכן, צי די באַגעגעניש איז געווען אַ צופעליקע, צי ניט. זי וואָלט געווען זיכער, אז דאָס האָט די פּריינדין אירע אזוי איינגעאַרדנט. אָבער יענע האָט זיך געשוואָרן מיט אַזעלכע שבועות, אז זי האָט איר געמוזט גלויבן.

אַלפאַלס האָט דער מאַן געמאַכט אויף איר אַ שטאַרקן איינדרוק. ווען ער איז אין אַ פאַר שעה אַרום אַוועק, געזעגענענדיק זיך וואַרעם מיט רייזל לען, האָט זי דערפילט ביי זיין האַנט-דרוק, ווי אַ רויטקייט האָט זיך צעגאַסן איבער איר פנים און דאָס האַרץ האָט שטאַרקער אַנגעהויבן צו קלאַפּן. ווען ער איז אַרויס, איז אַ מאַדנע שטימונג געבליבן הענגען אין צימער. ביידע פּריינדינס האָבן אַ וויילע געשוויגן.

— נו, ווי געפעלט ער דיר? — האָט יענע ענדלעך געפרעגט. — אַ לאַנדסמאַן פון מיינ שטאַט. אויף איין גאַס זיך אויפגעהאַנדעוועט. כאַפט זיך אַריין פון צייט-צו-צייט. — אַ בחור נאָך, האָט זי נאָך אַ מינוט שווייגן צוגעגעבן. קיין שום פרוי אָדער מיידל געפעלט אים ניט. נאָר ווער עס וועט אים שוין יאָ געפעלן ווערן, וועט קריגן אַ טייערן מאַן...

רייזל האָט גאַרנישט געענטפערט. זי האָט געפילט, ווי זי האָט זיך נאָך ניט באַרואיקט פון דעם איינדרוק, וואָס יענער האָט אויף איר געמאַכט, און מורא געהאַט, אז יעדעס וואָרט, וואָס זי וועט אַרויסריידן, וועט זי אַרויס-געבן. זי האָט זיך געמאַכט רואיק און גלייכגילטיק.

אבער ווען זי איז אהיימגעגאנגען, האָט אַ מאָדנער געפיל זי געמאַ-
טערט. פאַר די אויגן איז איר די גאַנצע צייט געשטאַנען דער נייער באַ-
קאַנטער. זי איז יענע נאַכט נאַכדעם זייער שלעכט געשלאָפּן.

אין אַ וואָך אַרום האָט אינדערוואָרט יענער טעלעפּאָנירט צו איר.
ער האָט זיך שטאַרק אַנטשולדיקט, וואָס נאָך איין מאָל באַגעגענען זיך מיט
איר, נעמט ער זיך די דרייַסטקייט זי אָפצורופּן. נאָר — ער מוז זיין
אָפּנהערציק מיט איר. זי האָט אויף אים דעם ערשטן מאָל געמאַכט אַזאַ
אינדרוק, אַז ער פילט אַ באַגער צו טרעפּן זיך מיט איר אַ צווייטן מאָל...
און אַזוי ווי ער האָט געהערט, אַז זי איז אַליין אַ זינגערין און איז שטאַרק
פאַראינטערעסירט אין געזאַנג, און עס טרעט איצט אויף אַ באַרימטער
זינגער — צום ערשטן מאָל דאָ אין לאַנד — פילט ער, אַז זי וועט זיכער זיין
פאַראינטערעסירט צו גיין אים הערן. נישט אָנפּרעגנדיק זי העריבער,
האָט ער זיך פאַרגרייט מיט צוויי בילעטן און לאַדט זי איין מיטצוגיין...

ער האָט מסתם געקענט דערפילן אויף דער צווייטער זייט איר פאַר-
וואונדערונג און איבעראַשונג, ווי אויך נישט-אַנגענעמע פאַרלעגנהייט, וואָ-
רעם עס האָט גענומען אַ ווילע, ביז זי האָט געענטפערט.
איר האַרץ האָט אָנגעהויבן שטאַרק צו קלאָפּן. ס'איז פאַר איר געווען
אינגאַנצן אומדערוואָרט.

פאַר דער וואָך צייט, זינט זי האָט זיך מיט דעם מאָן געטראָפּן, איז
ער איר ניט איינמאָל אויפן געדאַנק געקומען. אָבער יעדעס מאָל האָט זי
געפרוואוט דעם געדאַנק פאַרטרייבן און איז געווען שטאַרק אין כּעס אויף
זיך, וואָס זי דערלאָזט גאָר דער געדאַנק זאָל זי באַהערשן אפילו איין רגע.
איר האָט דאָס אויסגעקוקט ווי אַ פאַרשוועכונג פונעם אָנדענק פונעם פאַר-
שטאַרבענעם מאָן און ווי אַ וויכע אויפּטרייסלונג פונעם שטילן טרויער,
וואָס איז נאָך אַלץ געהאַנגען איבערן הויז. אָבער איצט איז זי פּלוצלונג
געשטעלט געוואָרן פאַר אַ לאַגע, וואו דער באַהאַלטענער אַנריי פון גע-
דאַנק, וועלכן זי האָט אַזוי געזוכט צו פאַרטרייבן, האָט אָנגענומען גאַנץ
קאָנקרעטע פאַרמען, וואָס וועלן זיך ניט לאָזן מער טייטשן און פאַרענטפערן.
זי האָט זיך געקווענקלט און ניט געוואוסט, וואָס צו ענטפערן.

דער מאָן, ווייזט אויס, האָט אויף יענער זייט געפילט איר פאַרלעגנ-
הייט און וועלנדיק פאַרשטאַרקן די קראַפט פון זיין אַנבאַט, האָט ער ווי-
טער צוגעגעבן:

— ס'איז אומגעוויינלעך שווער צו קריגן בילעטן פאַר דעם קאָנצערט.
מיר האָט זיך איינגעגעבן, דאַרפט איר זיך באַנוצן מיט דעם. דערצו בעט
איך אייך זייער שטאַרק...

— נו, גוט... — האָט זיך ביי רייזלען, ווי קעגן איר ווילן, אַרויסגעריסן.
— איר וועל זיך טרעפן מיט אייך אין „לאַבי“ פון טעאָטער.

ווען רייזל האָט אַוועקגעלייגט דאָס טרייבל, איז זי געווען בלאָס און דערשראָקן. זי האָט כמעט געציטערט. זי האָט קלאָר געפילט, אָו דאָס איז ניט גלאַט אָנגענומען אַ פאַרשלאַג צו גיין מיט אַ באַקאַנטן צו אַ קאַנצערט. זי האָט געוואוסט: עס איז אַ סך מער ווי דאָס...

די גאַנצע צייט נאָכדעם ביזן טאָג פון קאַנצערט איז רייזל אַרומגע-
גאַנגען אַ צערודערטע. זי האָט מורא געהאַט צו טראַכטן און געשעמט זיך אַריינצוקוקן אין שפּיגל. פון וואַנט האָט אַראַפּגעקוקט בערישעס בילד און אַזוי ווי אָנגעקוקט זי פאַרוואונדערט. זי האָט מורא געהאַט אויפצוהויבן די אויגן אויף אים. זי האָט געוואוסט, אָו יענער אַוונט קאָן מיינען אַ נייע ווענדונג אין איר לעבן — און דאָס האָט זי שטאַרק געשראַקן. זי האָט זיך מיט פאַרדרוס פאַרגעוואַרפן אויף איר שוואַכקייט יענעם מאָמענט און געטראַכט אַפּילו, צי עס איז ניט צו שפּעט צוריקצורופן די גאַנצע זאַך. גע-
פילט האָט זי אָבער, אָו דאָס איז איבער אירע כוחות. די „שוואַכקייט“ יענע איז נאָך ביו איצט ניט פאַרשוואונדן, און זי איז גאַרניט זיכער, אָו וואַלט ער איר איצט טעלעפּאָנירט און געמאַכט דעם זעלבן פאַרשלאַג, צי זי וואַלט געהאַט גענוג כוח אים אַפּצוזאָגן. וואַרעם דער מאַן, וועלכער גייט שוין אין איר געדאַנק איצט אונטערן נאָמען אַלבערט, האָט געמאַכט אויף איר אַזאַ שטאַרקן איינדרוק, ווי קיינער פון אירע באַקאַנטע ווען-עס-איז פריער, און פון וועלכן זי קען זיך ביו איצט בשום-אופן ניט באַפרייען.

פאַרן גיין צום קאַנצערט האָט זי זיך שטאַרק אויסגעפּוצט. ס'איז בכלל געווען דאָס ערשטע מאָל, וואָס זי האָט זיך אויסגעפּוצט נאָך בערישעס טויט. די הענט האָבן איר געציטערט און אַלץ האָט איר געהאַלטן אין איין פאַלן. אָבער זי האָט ניט געוואַלט צופיל טראַכטן. אין דער מינוט האָט זי געוואַלט אויסטאָן זיך פון אַלע חושים און באַוועגן זיך בלויז מעכאַניש. זי האָט זיך געטראַפן מיט אַלבערטן אין „לאַבי“ און באַלד אַריין אין טעאָטער. ס'איז געווען סאַמע פאַרן אָנהייב און אויסער אַ פאַר באַמער-
קונגען האָבן זיי קיין געלעגנהייט ניט געהאַט איינער צום צווייטן עפעס צו זאָגן. די געלעגנהייט פאַר דעם איז געקומען ערשט ביים אַנטראַקט. אַ וויל האָבן זיך ביידע געפילט אַ ביסל מאַדנע. נאָך אַלעמען האָבן זיי זיך פריער געטראַפן בלויז איין מאָל און ניט געקענט זיך אַזוי גוט צו פילן זיך אינ-
גאַנצן פריי.

אָבער אַלבערט איז שנעל געקומען צו זיך און במילא שוין מיט-
געצויגן רייזלען. בפרט, אָו קיין טעמע האָט ניט געפעלט: סיי וועגן דעם זינגער, סיי וועגן קאַנצערט בכלל. ס'האַט זיך באַלד אַרויסגעוויזן, אָו

אלבערט האָט היפשע געניטשאַפט אויך אין דעם קונסט־געביט. כאָטש ס'איז גיכער געווען איר געביט, האָט ער אָבער געהאַט אַ סך מער צו זאָגן פון איר, און זיינע באַמערקונגען זיינען אויך געווען מער טרעפלעכע. ס'איז פאַר איר קלאָר געוואָרן, אַז זי האָט צו טאָן מיט אַ מענטשן פון הויכער אינטעליגענץ, וועלכער שטייט פיל־פיל העכער פון איר.

ווען דער קאָנצערט האָט זיך געענדיקט, האָט ער איר פאַרגעשלאָגן אַריינצוגיין אין אַ רעסטאָראַן, אָבער פון דעם האָט זי זיך העפלעך אָפגעזאָגט. זי האָט עס פאַרויסגעזען און דערפאַר געהאַט גענוג צייט אַנצוקלייבן זיך מיט כוחות און פאַרגרייטן זיך מיט אַ פּאַסיקן תירוץ.

דערפאַר, ווען ער האָט זי באַגלייט צום הויז און ביים געזעגענען זיך געפרעגט זי, צי זי וועט אים דערלויבן אָפצורופן און טרעפן זי ווידער, האָט די פריערדיקע שוואַכקייט זי ווידער באַוועלטיקט און זי האָט קיין מוט ניט געהאַט אָפצוזאָגן אים. זי האָט ניט געזאָגט יאָ, אָבער אויך ניט גיין. זי האָט בלויז געשוויגן, און דאָס איז פאַר אים געווען אַ צייכן פון אַ פּאַ־זיטיוון ענטפער.

אלבערט האָט איצט אַפּטער אָנגעהויבן טעלעפּאָנירן צו רייזלען. ער האָט שטענדיק געפונען די פּאַסיקע געלעגנהייט אָפצורופן זי און, אָדער אַזוי ריידן מיט איר דורכן טעלעפּאָן, אָדער איינלאָזן זי ערגעץ־וואו. רייזל האָט ניט געקענט ווידערשטיין. איר האָט זיך געדאַכט, אַז זי טוט אַ זאך, וואָס זי דאַרף ניט טאָן, וואָס ס'איז אַפילו גאַרניט שיין צו טאָן. אויף דער וואַנט איז געהאַנגען בערישעס בילד, וואָס האָט ניט אויפגעהערט צו קוקן אויף איר און אַזוי ווי פאַרוואַרפן איר. אָבער רייזל האָט געפילט, אַז זי איז געפאַנגען אין אַ נעץ, פון וועלכער זי קאָן זיך מער ניט אַרויסרייסן. וואָס מער זי האָט זיך געטראַפן מיט אלבערטן, אַלץ מער האָט זי געפילט, ווי עס ציט זי צו טרעפן זיך מיט אים ווייטער, און ווי דער מענטש באַ־הערשט זי אינגאַנצן. ביז איצט איז רייזל געוואוינט געווען, אַז אַלע זאַלן אַרויפקוקן צו איר. בעריש האָט זי געהאַלטן אויף אַ הויכן פיעדעסטאַל און צוגעטיילט איר די גרעסטע מאָס ליבע און פאַרערונג. אלבערט שעצט זי אויך זייער הויך און ווייזט איר אַרויס ניט קיין קליינע מאָס ליבע און אַנערקענונג. דער אינטערשייד איז נאָר, וואָס דאָס מאָל טוט עס אַ מאָן, וואָס שטייט אַליין זייער הויך אין אירע אויגן, פּאַקטיש העכער פון אַלע אַנדערע, מיט וועלכע איר איז אויסגעקומען צו באַגעגענען זיך. זיין באַ־ציאונג רייצט איר אייגנליכע און שאַפט ביי איר זייער אַן אָנגענעמען געפיל. רייזל האָט קלאָר דערפילט, ווי אלבערט האָט זי פאַרכאַפּט. ער האָט זי פאַרכאַפּט מיט זיין אימפּאַזאַנטקייט, מיט זיין אינטעלעקט און מיט זיין

פלאץ אין דער געזעלשאפט, וועלכע האָט זיך באַצויגן צו אים מיט גרויס רעספעקט. איר איז געפעלן געווען צו גיין מיט אים, צו אַסאַציאירט ווערן מיט אים אין די אויגן פון מענטשן.

רייזל האָט איצט געטראַכט זייער אַ סך. זי האָט געפילט, אַז זי קאָן זיך ניט שפילן אין באַהעלטערלעך — ניט מיט אירע געדאַנקען און ניט מיט אירע געפילן. די לאַגע ווערט יעדעס מאָל אַלץ ערנסטער. פריער אָדער שפעטער וועט זי אַוועקגעשטעלט ווערן פאַרן נסיון אַנצונעמען אַ קאַנ-קרעטע אַנטישידונג — אַהער אָדער אַהין, — און זי האָט ניט געוואָלט פאַר-כאַפט ווערן אַ צעטרומלטע. זי האָט געוואָלט זיין אַפּנהאַרציק מיט זיך.

זי האָט געפילט, אַז ניט נאָר איז אַלבערט פאַרליבט אין איר, נאָר אַז זי אַליין איז ניט ווייניקער פאַרליבט אין אים. פריער וואָלט זי זיך געשעמט פאַר די דאָזיקע געפילן, באַטראַכט זיי פאַר פאַרראַט קעגן בערישעס אַנ-דענק, קעגן זיין גרענעצלאָזער איבערגעגעבנקייט צו איר אין פאַרלויה פון איבער צוויי צענדליק יאָר, און וואָלט געזוכט די דאָזיקע געפילן דערשטיקן אין זיך. איצט אָבער האָט זי דאָס מער ניט געטאַן, באַוואוסטזיניק ניט גע-וואָלט טאַן.

זי האָט געזוכט זיך אַפּצוגעבן אַ חשבון-הנפש. זי האָט געוואוסט: איי-ביק טרויערן נאָך בערישן וועט זי סייווי ניט. ס'איז קעגן דער מענטשלעך-מער נאַטור. פריער אָדער שפעטער וועט דער אַנהענג זיינער אַנהייבן זיך אויסוועפן פון איר געפיל און פון איר שטימונג. דער טרויער האָט אַנ-געהויבן בלאַסער ווערן נאָך איידער זי האָט זיך געטראַפן מיט אַלבערטן. זיין באַקאַנטשאַפט מיט איר האָט דעם פּראַצעס בלויז אונטערגעטריבן. אָבער עס וואָלט געקומען סייווי, כאַטש אַ ביסל שפעטער. אַוודאי וואָלט זי געווען מער צופרידן, ווען איר באַגעגעניש מיט אַלבערטן קומט מיט יאָרן שפעטער, ווען זי וואָלט זיך געפילט מער באַהעכטיקט צו די נייע אומ-שטענדן און נייע איבערלעבונגען. נאָר אויב ס'איז געקומען פריער — איצטער — צי וואָלט ניט געווען צו קינדערש דאָס נעמען און אַוועקשטויסן? איינמאָל אין אַ לעבן קאָן זיך אַזאַ זאַך מאַכן, אַ צווייטן מאָל קאָן עס מער ניט קומען...

זי האָט געפילט, ווי ניט גרינג עס קומט איר אויס אַזוי צו אַרגומענ-טירן מיט זיך. עפעס, האָט זיך איר געדאַכט, איז דאָ ניט גלאַט, שטימט דאָ ניט. צוויי צענדליק יאָר צוזאַמענלעבן... אומבאַגענעצטע ליבע און איבערגעגעבנקייט... גרייטקייט אויף אַלערליי קרבנות... און דאָ — אַפ-ווישן עס, פאַרגעסן, ווי גאָר קיינמאָל ניט געווען...

זי האָט זיך געפרוואוט טרייסטן און צוואַנגן: זי וועט עס ניט פאַר-

געסן... א ווינקל וועט בלייבן אין איר האַרצן, אָפּגעזונדערט פאַר בערישן, וואוהין קיינער וועט קיין צוטריט ניט האָבן...

זי האָט אויך געפרואווט נעמען בערישן אליין צוהילף: ווען זי קאָן אים פרעגן, ווען ער קאָן רעאַגירן — וואָלט דען זיין באַציאונג ניט געווען אַ פאַר־זיטיווע, אַ גוט־הייסנדע, באַדעם ווי זיין איינציקער ציל אין לעבן איז גע־ווען נאָר זי, נאָר איר גליק?...?

אַלץ האָט געטייט אין דער ריכטונג פון אַנטשלאַסענער אַנטשיידונג. אַלץ מער האָבן די געדאַנקען און געפילן אירע געשטויסן זי אַלץ נעענטער צו אַלבערטן און געבויגט איר אויער זיך אַלץ מער צוצוהערן צו זיינע וועג־דונגען. און ווען אַלבערט איז איינמאַל צוגעשטאַנען אויף אַן אַנטשלאַסענעם אופן צו מאַכן אַ סוף צו זייערע וואַקלענישן און אַנטשיידן זיך אויף אַ פאַר־זיטיוון שריט, האָט רייזל אָנגענומען זיין האַנט און געבעטן אים בלויז אַ קורצע צייט אויף צוגרייטן די קינדער.

זי אַליין איז געווען גרייט. זי האָט געוואוסט: איר צוקונפט איז באַ־שטימט, איר באַשלוס איז אָנגענומען.

זי האָט זיך בלויז געטרייסט: אַזוי איז דאָס לעבן. אַזוי גייט עס שוין טויזנטער יאָרן... זיך שטעלן אַנטקעגן איז נאַריש...

עס איז געווען אַ זונטיק נאָכמיטאָג. רייזל האָט געבעטן די קינדער אירע — דריי זין — ניט אויפהייבן זיך פון טיש און ניט צוגיין זיך: זי האָט מיט זיי עפעס זייער וויכטיקעס צו ריידן. איר שטימע האָט געקלונגען שוואַך און ווי צערשאַקן, און די קינדער האָבן דערפילט, אַז עפעס האָט געמוזט פאַסירן. די גאַנצע צייט פון מיטאָג האָט זי ווייניק גערעדט און ווייניק געגעסן. עס האָט זיך געשפירט אַן אומרויאַקייט אין איר האַלטונג, און וויפל זי האָט זיך ניט אָנגעשטרענגט צו זיין רואיק און אויפגעלייגט, האָט זיך איר דאָס ווייניק איינגעגעבן.

אַלע זיינען אַריין אין גאַסט־צימער, און רייזל האָט זיך געזעצט אויף דער סאַפּע אַנטקעגן די קינדער. זיי זיינען געווען אָנגעשטרענגט, זעענדיק פון דער מוטערס פנים, אַז עס שטייט זיי פאַר צו הערן עטוואָס זייער ערנסטעס.

אַ מינוט האָבן אַלע געשוויגן. באַלד האָט רייזל, אַפויפצנדיק שווער, אָנגעהויבן:

— קינדער, איך וויל מיט אייך היינט איבעררעדן וועגן אַ זאַך, וואָס איז מיר זייער ניט אָנגענעם און אויסערגעוויינלעך שווער צו טאָן. הלואי וואָלט איך עס ניט געדאַרפט טאָן. נאָר קיין מענטש קאָן ניט באַשטימען זיין לעבן און וואָס עס זאָל מיט אים פאַסירן אין לעבן. איך בין ניט קיין

אויסנאם. איך האָב זיך לאַנג געשלאָגן מיט דער דעה, ניט געוואוסט, און ווייס נאָך איצט אויך ניט, ווי אַזוי מען טרעט צו צו דעם... אָבער וואָס עס מוז — מוז געשען... ווי שווער עס זאָל מיר ניט אַנקומען און ווי שווער אייך זאָל ניט זיין אויסצוהערן — וועלן מיר עס מוזן אויפנעמען און מוטיק עס דורכמאַכן...

די זין — דעיוויד, צוואַנציק יאָר אַלט, בעני — אַכצן און ליאַ — פופצן, — זיינען אַלע געזעסן אַנגעשטרענגט און געקוקט דער מוטער גלייך אין מויל אַריין.

רייזל האָט פאַרגעזעצט:

— איר האָט זיכער באַמערקט, אַז פון צייט צו צייט קומט אַרויף אַהער אַלבערט, דער, מיט וועלכן איך האָב אייך ניט לאַנג צוריק באַקאַנט. איר האָט זיך געוויס אַנגעשטויסן, אַז ער קומט אַרויף אַהער נישט צופעליק... די ערשטע צייט איז מיר זייער שווער געווען. מיר איז שווער געווען צו צולאָזן דעם געדאַנק, אַז נאָך אייער פאַטער זאָל אַן אַנדער מאַן גאָר טראַכטן וועגן מיר... אַוודאי — אַז איך זאָל זיין אויפמערקזאַם צו וועמען עס איז... אָבער דאָס לעבן זאָגט אַנדערש... דאָס לעבן צווינגט אַפט מענטשן צו ענדערן זיך. און דאָס לעבן זאָגט מיר, אַז נאָך עטלעכע יאָר וועלן אַרי-בער, און איר וועט זיך צעפלייען... יעדער איינער פון אייך מיט זיין אייגן לעבן. און איך וועל בלייבן אַליין... עס וועט זיין שרעקלעך פּוּסט און אומעטיק... איך ווייס: איך וועל אייער פאַטער קיינמאַל ניט פאַרגעסן. אָבער דאָס ווערטל גייט: וואָס די ערד העקט-צו מוז פאַרגעסן ווערן... מען געדענקט טאַקע, אָבער ס'איז אַן אַנדער סאַרט געדענקען — אַ בלאַסער, אַ צערונגענער... אַזוי איז דאָס לעבן...

— איצט — האָט זי ווייטער פאַרגעזעצט — איז אין מיין לעבן אַריינגעקומען אַלבערט. איך האָב אים ניט געזוכט און ניט געטראַכט וועגן אים... אָבער, ער איז געקומען... און איצט איז דאָס אַ פאַקט... פון אַלע מענטשן, וואָס איך האָב ווען געטראַפן, איז ער דער פיינסטער, דער איידל-סטער און פאַר מיר — דער פאַסיקסטער. ער איז אַ מאַן פון בילדונג און אינטעליגענץ און פאַרנעמט אַ פיינע פּאַזיציע אין לעבן. ער וויל מיר געבן גליק, און איך פיל, אַז איך האָב קיין רעכט ניט פון דעם זיך אַפצוזאָגן. איך טאָר זיך ניט אַפּזאָגן... איך פיל, אַז אויב איך וועל עס איצט צו-ריקווייזן, וועל איך זיך שפּעטער אפשר דעם גאַנצן לעבן ניט קאַנען מוחל זיין. נאָר איין מאַל אין לעבן מאַכט זיך אַזאַ צופאַל...

זי איז געבליבן שווייגן אַ ווייל און ווייטער פאַרגעזעצט:

— איך ווייס, קינדער, ווי שווער אייך דאַרף דאָס זיין צו הערן. אָבער, גלויבט מיר, אַז מיר איז דאָס ניט גרינגער צו טאָן... הלואי וואַלט צו

דעם ניט געקומען... אבער דאָס לעבן פּרעגט זיך ביי קיינעם ניט אָן און גייט מיט זיינע אייגענע וועגן... איך האָף, אַז איר וועט מיך, קינדער, פאַרשטיין און ניט פאַרדאַמען מיך...

די קינדער, וועלכע האָבן די גאַנצע צייט וואָס די מוטער האָט גערעדט, געהאַלטן די אויגן געווענדט צו איר, האָבן זיי איצט אַרונטערגעלאָזן און גע- זעסן שטיל, פאַרטראַכט אין זיך.

— וואָס דענקט איר, קינדער? וואָס איז אייער מיינונג? — האָט רייזל, נאָך אַ היפּשן שוויגן פון אַלעמען, געפרעגט.

— וואָס זאָלן מיר דענקען? — האָט דער עלטסטער, דעיוויד, נאָך אַ מינוט טראַכטן געענטפערט. — אויב דו פילסט אַזוי, טו ווי דו פאַר- שטייסט... וואָס קאַנען מיר דיר זאָגן? אַוודאי איז עס טרויעריק, אָבער ס'איז אויך אמת, אַז נאָך עטלעכע יאָר וועלן מיר זיך איינציקווייז צעגין און דו וועסט איבערבלייבן אַליין. ניט מיט אַ קעגנוואַרט, נאָר בלויז מיט זכרונות... ווי גוט מיר זאָלן ניט זיין צו דיר, וועלן מיר דיר קיין פּער- זענלעך גליק ניט קאַנען געבן... טאָ ווי קאַנען מיר זיך שטעלן אין דיין וועג און זאָגן: טו ניט... —

— איך דענק אויך אַזוי — האָט דער מיטעלער בעני צוגעגעבן.

בלויז דער יינגסטער, ליאַ, האָט זיך גאַרנישט אָנגערופן און אַפילו ניט אויפּגעהויבן די אויגן צו דער מוטער. ער איז געזעסן אַ צערודערטער און געפרואווט צעקייען, וואָס די מוטער האָט דאָ גערעדט. באַוונדערס שווער איז אים געווען צו פאַרשטיין איין געדאַנק, וואָס די מוטער האָט כסדר אַרויסגעבראַכט און איבערגעזחרט אַ סך מאָל, און וואָס איז געווען איינגע- שלאָסן אין די ווערטער: „אַזוי איז דאָס לעבן...“ — וואָס איז דאָס לעבן? ...

ליאַ איז ניט ענלעך געווען צו זיינע צוויי עלטערע ברידער. ער איז בכלל געווען אַנדערש, ניט נאָר פון די ברידער, נאָר פון אַלע אַנדערע קינדער אין הויף, וואו ער האָט געוואוינט. פון קינדווייז אָן איז ער געווען אַ שטילער, אַ פאַרטראַכטער מיט איינגעבוירענע גוטע, איידעלע זיטן. ער איז קיינמאָל ניט אומגעלאָפּן איבערן הויף ווילדערהייט און ניט געוואָרפן זיך מיט שטיינדלעך, ווי די אַנדערע קינדער. ער האָט ניט געטראַטן אויף די גראַז, וואָס איז ניט געווען דערלויבט, און אַוודאי ניט געבראַכן קיין צווייגן פון די ביימלעך און ניט געפליקט קיין בלומען. מען האָט אים בכלל ווייניק געזען אין דרויסן; ער האָט מער ליב געהאַט צו לייענען און מאַלן.

קיין סך פריינט האָט ער ניט געהאַט. די קינדער האָבן אים ניט ליב

געהאָט און גערופן „סיסי“. אָבער מיט איין מיידעלע האָט ער זיך באַ-
פריינדעט אין עלטער פון זעקס יאָר און געבליבן פריינט מיט איר אויך
ווייטער. וואָס עלטער זיי זיינען געוואָרן, אַלץ שטאַרקער איז זייער פריינט-
שאַפט געוואָקסן, ווי זי וואַלט געוואָקסן צוזאַמען מיט זיי.

דאָס מיידעלע איז געווען פיליס, אַ שכנס אַ קינד פונעם זעלבן הויף,
מיט אַ יאָר יינגער פון אים. ביידנס עלטערן זיינען געווען באַפריינדעט.
ווען פיליס האָט געדאַרפט אָנהייבן גיין אין קינדערגאַרטן און ליאָ
אין סקול, איז זיי ביידן אויסגעקומען צו גיין אין איין־אונדער זעלבער
צייט. ליאָ, ווי אַן עלטערן און שוין מער דערפאַרענעם, איז איבערגעגעבן
געוואָרן די אויפגאַבע אויפצופאַסן אויף פיליסן ביים אַריבערגיין די גאַס.
אַ צייט אַפילו האָבן זיך ביידע קינדער געהאַלטן ביי די הענט, ביז אַנ-
דערע יינגלעך האָבן אָנגעהויבן לאַכן פון ליאָ און ער האָט זיך געשעמט
דאָס צו טאָן מער. צוריק פון סקול פלעגט פיליס דאַרפן וואַרטן אויף ליאָ,
און ביידע קינדער פלעגן ווידער גיין צוזאַמען אַהיים.

שפעטער זיינען די קינדער עלטער געוואָרן און מער ניט גענויטיקט
זיך אין גיין צוזאַמען אין סקול און פון סקול. אָבער די געוואוינהייט איז
ביי זיי געבליבן. ווען ליאָ איז אַרויס פון הויז פריער, און פיליס איז נאָך
ניט געווען, פלעגט ער איר אָנקלינגען און וואַרטן ביז זי וועט אַרונטער-
קומען און גיין צוזאַמען. דאָס זעלבע פלעגן זיי אַפּוואַרטן איינער דעם
צווייטן און גיין פון סקול צוריק אַהיים. די קינדער האָבן שטענדיק גע-
האַט וועגן וואָס צו ריידן און וואָס צו דערציילן איינער דעם צווייטן. אונ-
טער ליאָס איינפלוס איז פיליס אויך געוואָקסן אַנדערש פון די אַנדערע
מיידלעך אין הויף. זי איז געווען געלאַסענער און אויך באַקומען די גע-
וואוינהייט צו לייצען אַ סך. נאָר אַנשטאַט צו מאַלן, האָט זי ליב געהאַט
מוזיק און געלערנט זיך שפילן פיאַנגאַ.

צווישן ביידע קינדער האָט זיך פאַרבונדן אַ שטאַרקע פריינטשאַפט.
פונקט ווי די עלטערן, אַזוי פלעגן אויך אָפט די קינדער אַרויפגיין איינער
צום צווייטן — שפילן זיך צוזאַמען, אַדער אַזוי אַרויסהעלפן איינער דעם
צווייטן אין דער סקול־אַרבעט. ווען זיי זיינען אָבער עלטער געוואָרן, און
ביידע האָבן דערפילט אין זיך דעם איבערגאַנג פון קינדערישקייט צו יוגנט-
לעכקייט, האָבן זיי זיך ווי אָנגעהויבן שעמען פאַר די אייגענע עלטערן,
האָבן אויסגעמיטן אַרויפצוגיין איינער צום צווייטן און געזוכט בעסער צו
טרעפן זיך אויף אַ זייטיקן אַרט.

אַזאַ אַרט זיינען מערסטנס געווען די טרעפּ אין איינעם פון די פיל
אַריינגאַנגען אין הויז. ביידע קינדער פלעגן זיצן אַפּגערוקט איינער פונעם
צווייטן, און שטיל רעדן צווישן זיך. אַ סך מאַל פלעגן זיי אַפילו ניט ריידן,

נאָר גלאַט זיצן און קוקן איינער אויפן צווייטן. עס פלעגט טרעפן, אָז זיי פלעגן אַזוי זיצן ביז גאָר שפעט. אַ סך מאָל פלעגן נאָך אַפילו די פעק מיט די סקול־ביסער ליגן לעבן זיי — אַ סימן, אָז זיי זיינען גלייך פון סקול געקומען אַהער. די שכנים, צוריקקערנדיק זיך פון דער אַרבעט, פלעגן זיי טרעפן זיצנדיק אַזוי און שטילערהייט ריינדנדיק איינער צום צווייטן, אָדער אַזוי בלויז קוקנדיק איינער אויפן צווייטן. קיינמאָל האָט מען זיי נישט געטראָפן צוגאַענט איינער צום צווייטן. די שכנים זיינען געווען אַנט־ציקט פון די צוויי קינדער און האָבן באַוואַנדערט זייער איידעלע פריינט־שאַפט און ליבע, וועלכע איז געווען אַנדערש — און אין זייערע אויגן אַ סך שענער — ווי ביי פיל אַנדערע קינדער אין הויף. עס האָט זיי דער־מאַנט אין אויפשפּראַצנדיקע בלומען, וועלכע צעלאָזן די בלעטעלעך און גרייטן זיך אַרויסצולאָזן שפעטער דעם גאַנצן דופט זייערן.

ליאַ האָט פאַרשטאַנען, אָז זיינע געפילן צו פּיליסן, זיין שטענדיקער פאַרלאַנג צו טרעפן זיך מיט איר, זיינען נישט בלויז אַלט־חברישע געפילן, נאָר אמתע יינגל־מיידל־ליבע, ליבע צווישן צוויי יונגע קינדער. אָבער ער האָט זיך און פּיליסן באַטראַכט פאַר נאָך צו יונג צו לאָזן זיינע געפילן אויסדריקן אין עפעס מער, ווי אין קינדערשער פריינטשאַפט. ער האָט זיך אַזוי ווי געשעמט פאַר זיינע יונגע געפילן און קיינמאָל וועגן זיי מיט פּיליסן נישט גערעדט. זי, וויזט אויס, טיילנדיק די זעלבע געפילן צו אים, איז אויך געווען צוריקגעהאַלטן און שעמעוודיק. ביידנס האַלטונג איז דעריבער קיינמאָל נישט געגאַנגען ווייטער ווי יוגנטלעכע פריינטשאַפט.

אָבער וואָס עלטער די קינדער זיינען געוואָרן, אַלץ שטאַרקער האָט עס זיי געצויגן איינער צום צווייטן און אַלץ קלאַרער איז פאַר זיי געוואָרן, אָז צוזאַמען מיטן אַרויסוואַקסן פון די קינדערישע יאָרן, וואַקסן זיי אויך אַרויס פון דער אומשולדיקער קינדערישער פריינטשאַפט און וואַקסן אַריין אין אַ געפיל פון שטאַרקער ליבע און צוגעבונדנקייט איינער צום צווייטן — טאַקע אַזאַ, ווי עס ווערט געשילדערט אין די ראַמאַנען, וואָס זיי ביידע ליינענען. עס האָט זיי געצויגן צו אַ שטאַרקערן און מער אַפענעם אויס־דרוק פון זייערע געפילן.

עס איז געווען אַ וואַרעמער פּרילינג־אַונט, אַ שבת אויף־דער־נאַכט. די מיטלשול פאַר מוזיק און קוונסט, וואו ליאַ און פּיליס האָבן געלערנט, האָט אַראַנזשירט אַ טאַנץ פאַר די סטודענטן. ביידע זיינען געגאַנגען צוזאַ־מען. פּיליס איז געווען אַנגעטאַן אין אַ ווייסער קלייד און אויסגעקוקט באַוואַנדערט שיין און יום־טובדיק. אירע באַקן זיינען געווען צערויטלט און אירע אויגן האָבן געשטראַלט מיט פּרייד. אַלע יינגלעך און מיידלעך האָבן

פריילעך זיך געטומלט אין רעדלעך. פיליס האט זיך אויך געטומלט, דא ביי איין רעדל און דא ביי א צווייטן. אלע ווייל אבער איז זי צוגעקומען צו ליאָן. ליאָ, וועלכער איז אויסערלעך אויך געווען פארטאָן אינעם אַוונט. האָט אָבער פון זיינע געדאַנקען ניט אַרויסגעלאָזן פיליסן. ער האָט איר כסדר נאָכגעקוקט און ניט אַראָפּגענומען די אויגן פון איר. זי האָט אויס־געקוקט יענעם אַוונט באַזונדערס שייַן אין זיינע אויגן און ער האָט זיך געוואונדערט, פאַרוואָס ער האָט דאָס ביו איצט גאַרניט באַמערקט.

ער האָט זיך געפילט מאַדנע דעם אַוונט. ער האָט זיך געפילט, ניט ווי אַ יינגל, נאָר ווי אַן עלטערער שוין, וועלכער איז איינגעלאָדן געוואָרן צו אַן אַוונט פון קינדער. פיליס, אין איר לענגערער באַל־קלייד, האָט אויך אויסגעקוקט עלטער און הערוואַקסענער. ער האָט געוואַלט, אַז דער אַוונט זאָל שוין וואָס גיכער אַריבער, און ער זאָל קאַנען בלייבן אין צווייען מיט פיליסן.

שפעטער האָבן זיי געטאַנצט צוזאַמען. פיליס האָט אויסגעמיטן צו טאַנצן מיט עמיצן אַנדערש און געטאַנצט נאָר מיט אים. ליאָ האָט אין איר אויך געפילט אַן ענדערונג דעם אַוונט, ווי אויך זי וואַלט זיך מיטאַמאָל דערפילט עלטער, הערוואַקסענער. ער האָט הערפילט מער ערנסטקייט אין איר האַלטונג און מער אינטימקייט אין באַצוג צו זיך. ווען זיי האָבן געטאַנצט, האָט זי זיך מער ווי ווען־עס־איז פריער געטוליעט צו אים און געהאַלטן איר קאָפּ מער אָנגעבויגן צו זיין אַקסל. זייערע באַקן האָבן זיך אָנגערירט און ער האָט געפילט, ווי די פאַסמעס האָר אירע, וואָס פאַלן אויף זיין האַלדז און אויער, רופן ביי אים אַרויס אַן אָנגענעמע סענסאַציע. ער האָט נאָך יעדן טאַנץ געדריקט איר האַנט און זי האָט אים וואַרעם געענטפערט.

ענדלעך איז דער טאַנץ געווען געענדיקט. ס'איז געווען היפּשלעך שפעט און די אַנוועזנדע האָבן זיך גענומען אײלן צו גיין אַהיים. ליאָן האָט זיך ניט געוואַלט נאָך גיין אַהיים. אים האָט זיך געוואַלט היינט וואָס לענגער בלייבן מיט פיליסן. זי, ווייזט אויס, האָט אויך געהאַט אַזאַ שטימונג.

— ווילסט, פיליס, גיין אין פאַרק אַ ביסל? מיר ווילט זיך נאָך ניט גיין אַהיים...

— נו, גוט. אויב דו ווילסט...

זיי זיינען אַוועק צום פאַרק קעגנאיבער און געזעצט זיך אויף אַ באַנק. אַ לענגערע ווייל האָבן זיי ביידע געשוויגן. ליאָ האָט געהאַלטן פיליסעס האַנט אין זיינער.

— ווייסט, פיליס, אַז מיר זיינען שוין מער קיין קינדער ניט? איך האָב דאָס היינט דערפילט... וואָס דענקסטו? ...

- איך דענק אויך אזוי, איך פיל היינט אויך אנדערש ווי אלע מאָל ...
 מער דערוואַקסן ...
- האָסט, פיליס, אַמאָל געטראַכט פון מיר ?
 — איך טראַכט אלע מאָל פון דיר ... און דו ?
 — איך טראַכט אויך אלע מאָל ...
 ער האָט געשוויגן אַ ווייל און געזאָגט :
- איך טראַכט פון דיר, און עס ווילט זיך מיר אלע מאָל דיך עפעס
 פרעגן. אָבער איך שעם זיך ... איך טראַכט, אַז מיר זיינען נאָך צו-ריונג
 פאַר אזוינע פראַגן. אָבער היינט אַזונט פיל איך זיך דערוואַקסן און איך
 קלייב זיך דיך צו פרעגן ...
- וואָס איז די פראַגע, ליאַ ? שעם זיך ניט ...
 — וויסטו, אַז איך האָב דיך ליב ?
 — אַוודאי ווייס איך ...
- פון וואָנען וויסטו ? איך האָב דאָס דיר דאָך קיינמאָל ניט גע-
 זאָגט ...
- איך דאַרף ניט, דו זאָלסט מיר זאָגן — איך פיל עס ...
 ליאַ האָט שטאַרקער געדריקט איר האַנט.
- און דו ? — האָט פיליס געפרעגט.
 — איך פיל אויך האָס זעלבע ...
 פיליס האָט זיך שטאַרקער צוגעטוליעט צו ליאַן.
- וויסטו, פיליס, ס'איז אזוי גוט ליב צו האָבן ... לעצטנס, ווען
 איך וואָרט אויף דיר, פיל איך דאָס ...
- פיליס האָט אויפגעוויבן איר קאָפּ צו ליאַן און צוגעלייגט איר באַק
 צו זיינע ליפּן. ליאַ האָט זי אַ קוש געטאָן.
- זיי זיינען לאַנג געזעסן צוגעטוליעט איינער צום צווייטן און געשוויגן.
 ליאַ האָט דער ערשטער איבערגעריסן :
- עס איז אזוי גוט, אזוי זיס ... לאַמיר פאַראייביקן דעם היינטיקן
 אַזונט.
- ווי אזוי ? דורך וואָס ?
 — דורך אַ שבועה ...
 — וואָס זאָלן מיר שווערן ?
 — אַז מיר זאָלן זיך אייביק ליב האָבן. אייביק ! ... ביזן טויט ...
 נאָכן טויט אַפילו ... אייביק ! ...
- גוט, איך שווער ...
 — איך שווער אויך ...

זיי האָבן זיך דערלאָנגט די הענט ווי פאַר אַ שבועה און שטאַרק און הייס זיך צעקושט.
זיי האָבן מער ניט געוואָלט זיצן. ס'איז געוואָרן שפעט און ביידע האָבן זיך געאיילט אַהיים.

ליאַ איז אַריין צו זיך אין צימער אַ פריידיק־צערודערטער, אַ צעמיש־טער פונעם היינטיקן אָוונט. די איבערלעבונג, וואָס ער האָט נאָר־וואָס דורכגעמאַכט, איז געווען אַ ביסל צו־שטאַרק פאַר אים. זיינע געפילן צו פיליסן, וואָס זיינען געלעגן אין אים פאַרבאָרגן די לעצטע עטלעכע יאָר, זיינען היינט פלוצלונג געקומען צום אויסדרוק אויף אַזאַ דראַמאַטישן אופן. ס'איז געווען אַ ביסל צו־שווער פאַר אים און ס'האָט אים אינגאַנצן איבער־וועלטיקט. אַ צערודערטער, אַ גליקלעכער און אַ מידער, האָט ער זיך אַ וואָרף געטאָן אויפן בעט און איז באַלד איינגעשלאָפן.
ווען ער האָט זיך אויף מאַרגן שפעט אויפגעכאַפט, האָט די זון אַרייַנגעשיינט אין צימער און פאַרגאַסן עס מיט ליכט. אַ ווילד האָט ער זיך געפילט ווי פאַרלוירן: ווי קומט עס, וואָס ער איז געשלאָפן אַזוי שפעט? און גאַרנישט אויסגעטאָן זיך? באַלד האָט ער זיך דערמאַנט...
אַ פריידיקער געפיל האָט אים אַרומגעכאַפט. ער האָט ליב פיליסן; זי אים אויך... ווי גוט, ווי זיס!...

עס ווילט זיך אים אַראַפּשפּרינגען פון בעט און באַווייזן עפעס גרויסעס, שטאַרקעס... אַ באַרג וואָלט ער איצט אויפגעהויבן! מיט איין שפאַן וואָלט ער דעם ים אַריבערגעשפּרייזט!... צו די הימלען אַוועקגעפלוויגן!...
אים איז שווער איינצוהאַלטן די פרייד אין זיך. טיילן ווילט זיך אים מיט עמיצן. פיליסן וועט ער זען שפעטער — אָבער דערוויל? ... ווי גוט וואָלט עס געווען, ווען ער האָט עמיצן אַ נאַענטן, אַ אינטימען...
ער כאַפט זיך פלוצלונג: זיין בעסטער פריינט, דער פּאַטער זייבער, איז טויט... אַ, ווען ער וואָלט געלעבט!... ווי ער וואָלט דאָס צוגעלאָפן צו אים, אַרומגענומען אים און געטיילט זיך מיט אים! — נאָך נעכטן ביי־נאַכט וואָלט ער עס אפּשר געטאָן...

אָבער דער פּאַטער זיינער איז טויט... אַזאַ גוטער איז ער געווען! — צו אַלעמען: צו פריינט, צו דער מוטער, צו די קינדער אין הויז, און באַ־זונדערס צו אים... אים דאַכט זיך, אַז אים האָט ער ליב געהאַט מער פון די אַנדערע קינדער. ער ווייס ניט פאַרוואָס, אָבער אַזוי דאַכט זיך אים... אַן אמתער פריינט געווען, אַ חבר... אים וואָלט ער זיך ניט געשעמט צו דער־צייילן אַלין, וואָס נעכטן איז געווען...
מיט דער מוטער איז ער מער איינגעהאַלטן, מער שעמעוודיק...

סיי-ווי איז ער מיט דער מוטער קיינמאל אַזוי נאָענט ניט געווען, ווי מיטן פאָטער ... זי איז שטענדיק געווען פאַרנומען מיט זיך, מיט איר זינגען, מיט אירע דערפאַלגן ... דער טאַטע האָט געפונען מער צייט פאַר די קינדער.

לעצטנס, ווען דער טאַראַראַם אין שטוב האָט זיך איינגעשטילט, האָט זיך אַריינגעמישט דער מאַן, דער אַלבערט, וואָס טעלעפאָנירט צו איר אָפט און קומט אָפילו אין שטוב ...

מען טאַר וועגן אַ מוטער קיין שלעכטס ניט טראַכטן. אָבער אים דאַכט זיך: ס'איז ניט ריכטיק, ניט שוין ... נאָך קיין צוויי יאָר ניטאָ, ווי דער טאַטע איז געשטאַרבן, און אים דאַכט: ער הייבט אָן פאַרגעסן ווערן ... ער וועט אים קיינמאל ניט פאַרגעסן ...

ער כאַפט זיך פלוצלונג, און עס פאַרדריסט אים אויף זיינע שווערע געדאַנקען. ער באַשליסט: ער וועט זיך גרייט מאַכן און גיין טעלעפאָנירן פיליסן ...

שפעטער נאָכמיטאָג האָט די מוטער געהאַט דעם געשפּרעך מיט די קינדער. זי האָט, ווייזט אויס, שלום געמאַכט מיטן פאַטערס טויט. זי איז גרייט צו טיילן איר ליבע מיט אַן אַנדער מאַן, מיט אַלבערטן ... זי באַ-שולדיקט אין אַלץ דאָס לעבן: „אַזוי איז דאָס לעבן ...“ — האָט זי גע-האַלטן כסדר אין איבערחזרן. די עלטערע ברידער האָבן איינגעשטימט מיט איר און גוטגעהייסן איר האַנדלונג. אָבער ניט ער. ער קען דאָס ניט טאָן און וועט דאָס ניט טאָן ... דאָס לעבן האָט דאָ גאַרנישט צו זאָגן. אָט ערשט נעכטן האָט נאָך דער טאַטע געלעבט. ער האָט דער מאַמען אויף די הענט געטראָגן. אַלץ, וואָס זי האָט נאָר געוואָלט, האָט ער איר נאָכגעגעבן ... און אָט איז ער געשטאַרבן — און אַזוי ווי גאַר קיינמאל ניט געווען. און וואו איז די שבועה זייערע? ...

ליאָ דערמאָנט זיך אין דער שבועה, וואָס ער און פיליס האָבן זיך נעכטן געגעבן: — „ביזן טויט! ... נאָכן טויט אָפילו ... אייביק! ...“ מסתמא האָט דאָך די מאַמע אַמאל אויך אַזוי געשוואוירן דעם טאַטן; איז ווי קאָן זי דאָס איצט ברעכן די שבועה? ... — ניין! ער און פיליס וועלן זייער שבועה קיינמאל ניט ברעכן ...

אַ צעבראַכענער און אַ צערודערטער, ניט אויפהייבנדיק די אויגן צו דער מוטער, האָט זיך ליאָ אויפגעהויבן פון זיין פלאַץ און אַריין צו זיך אין צימער. ער האָט זיך אַ וואָרף געטאָן אויפן בעט און איינגענורעט דעם קאָפּ

אין קישן. זינט נעכטן אָוונט, פילט ער, איז ער אַ סך עלטער געוואָרן.
 אַ ניי לעבן שטייט-פאַר פאַר אים און פיליסן: אַ לעבן פון ליבע און גליק,
 אַ לעבן פול שיינקייט — און דאָ קומט גאָר די מוטער זיינע, טוט-אַפּ אַ ניט
 שיינע זאָך און באַשולדיקט דאָס לעבן. — „אַזוי איז דאָס לעבן“, זאָגט זי...
 — טאָ, וואָס איז דאָס לעבן? ...

ליאַ איז געלעגן אינגעקאָרטשעט אין בעט, אַ צעווייטאַגטער, אַ ברוגזער
 אויף דער מאַמען, און זיין מוח האָט ניט אויפגעהערט צו אַרבעטן קלאַר-
 צו-מאַכן פאַר זיך די פראַגע:
 — וואָס איז דאָס לעבן? ...

ש ו ו א כ ק י י ט

וויטקין און רחל זיינען אַרומגעגאַנגען אויף אַן אַלייע אין סענטראַל־פאַרק פאַרטיפט אין אַן ערנסטן שמועס. אייגנטלעך האָט וויטקין אַליין בלויז גערעדט, און רחל, שווייגנדיק, האָט בלויז פון צייט צו צייט אַ קער געטאַן דעם קאַפּ צו אים, אָדער אויפגעהויבן די אויגן און דערמיט געגעבן אַ צייכן, אַז זי איז אויפמערקזאַם צו זיינע רייד. וויטקין האָט זיך באַמיט צו רעדן שטיל, אָבער די ערנסטקייט פון זיין פנים, די טיפיקייט פון דער שטימע און דאָס קוקן די גאַנצע צייט אין איר ריכטונג האָבן עדות־געזאָגט אויף דער וויכטיקייט פון דעם שמועס. פון צייט צו צייט פלעגט ער זי אָננעמען ביים עלנבויגן, ווי וועלנדיק זי נעמען אונטערן אַרעם, אָבער, ווי באַרעכענענדיק זיך, באַלד אָפּלאָזן.

פון צייט צו צייט, באַגעגענענדיק אַנקומענדיקע שפּאַצירער, פלעגט וויטקין אומצופרידן איבעררייסן זיין רעדן, און כאַטש עס איז ניט געווען צו דערוואַרטן, אַז ווער פון די דורכגייער זאָל האָבן וועלכן עס איז אינ־טערעס צו כאַפּן אַ וואָרט פון דעם שמועס, פלעגט אָבער וויטקין, אינס־טינקטיוו צי פון פאַרויכט־וועגן, זיך אָפּשטעלן אַ מינוט און איבערוואַרטן ביז יענע וועלן דורכגיין.

ענדלעך האָבן זיי באַמערקט אַ באַנק אין אַ זייטיקער אַלייע און זיך צוגעזעצט.

רחל איז געווען מיד און, קענטיק, אַז דער שמועס האָט איר פאַרשאַפט

פּיין.

וויטקין האָט זי גענומען פאַר דער האַנט און נאָך ערנסטער און נאָך

הייסער ווי פריער איינגעטענהט:

— באַרעכנט זיך, רחל, עס איז די העכסטע געלעגנהייט אין אייער לעבן, און ווער ווייסט: אפשר די איינציקע, אפשר די לעצטע ... איך ווייס, מיר זיינען ביידע ניט קיין יונגע קינדער, אָבער איך פיל, אַז מיר קאָנען ביידע אָנהויבן אַ ניי קאַפיטל אין אונדזער לעבן. ביידע — ווען מיר וועלן גיין צוזאַמען ... פון אַלץ וואָס איך האָב געהערט וועגן אייך, ווייס איך, אַז איר האָט נאָך ביז איצט גאַרניט געלעבט ... און ווי לאַנג קאָן אַ מענטש געניסן פון לעבן? ווי לאַנג האָט אַ מענטש אַ זין און אַ באַגער פאַרן לעבן? וויפל נאָך טעג זיינען פאַר אונדז ביידן געבליבן? באַרעכנט זיך און באַשליסט זיך. לאַזט ניט דורך די געלעגנהייט. זי איז געקומען צו אייך און צו מיר ווי פון הימל אַראַפּגעשיקט ... הויבט אַן אַ

ניי, גליקלעך און צופרידן לעבן — אַזאַ וואָס וועט פאַרגעבן אויף דער פאַרגאַנגענהייט און פאַרגיטיקן אייך פאַר די פאַרלוירענע טעג... איר פנים איז געווען אַראָפּגעלאָזן צו דער ערד און צעווייטאַגט פון ניט וויסן וואָס צו טאָן, פון ניט קענען זיך באַשליסן. זי האָט געשוויגן און גאַרניט געענטפערט. פאַר דער מינוט איז עס געווען דער איינציקער אויסוועג.

און ער איז געזעסן און געמאַנט פון איר :

— באַרעכנט זיך. נעמט זיך אין די הענט אַריין און באַזיגט אייער שוואַכקייט. באַזיגט איר זיך, עפנט זיך פאַר אייך אויף אַ ניי קאַפיטל אין אייער לעבן, אַ ניי לעבן מיט אַלע זיינע פריידן און אינטערעסאַנטקייטן. און האַלט איר זיך געפאַנגען פון אייער שוואַכקייט, בלייבט איר ווידער געשמידט אין דער תּפּיסה — מיט יעדן טאָג אַלץ טרויעריקער און האַפּער־נונגסלאָזער. באַדענקט זיך און באַשליסט... עס האָט אָנגעהויבן צו טונקלען, און די לאַמפּן האָבן זיך אָנגעצונדן. זיי האָבן זיך אויפּגעהויבן און ער האָט זי צוגעפירט צו דער סאַבוועי.

רחל איז געקומען אַהיים אַ מידע, אַן אויסגעמאַטערטע. זי האָט בלוין דעם מאַנטל און די הוט אויסגעטאָן, און אַ וואַרף געטאָן זיך אין די זאַכן אויפן בעט. זי האָט איינגענורעט איר פנים אין קישן. עפעס האָט איר געדריקט אין האַלדז און עס האָט זיך איר געוואַלט וויינען. זי האָט זיך אָבער מיט אַלע כוחות געמאַטערט איינצוהאַלטן. די לעצטע וואַכן, און באַזונדערס דער לעצטער שמועס, האָבן זי אינגאַנצן צעשרויפט. די לעצטע פאַר וואַכן גייט זי אום ווי אין אַ חלום און ווייסט ניט וואָס צו טאָן מיט זיך. עפעס איז איר לעבן ווי פאַר אַ שייִד־וועג, וואו דער אויסוואַל מיינט לעבן אָדער טויט.

זי איז געלעגן מיט אַפּענע אויגן און געטראַכט. פאַר איר איז דורכ־געגאַנגען איר לעבן מיט איר מאַן פאַר די לעצטע צוולעף־פּופּצן יאָר.

זי האָט זיך באַקאַנט מיט אים כמעט באלד, ווי זי איז געקומען אַהער אין לאַנד. זי איז נאָך כמעט אַ „גרינע“ געווען, און יעדע זאַך האָט איר אויסגעקוקט פרעמד, אומפאַרשטענדלעך און אַפּטמאַל דערווידער. זי האָט נאָך ניט באַוווּזן אַפּצוטרייסלען פון זיך די הימישע ראַמאַנטישקייט און אינטעליגענטישקייט, און יעדע זאַך דאָ האָט איר אויסגעקוקט גראַב, ביליק און מאַטעריאַליסטיש. אַט אין יענער צייט האָט מען זי פאַרגע־שטעלט פאַר אים. ער איז געווען אַ פּראַפעסאָנעלער טוער און רעדנער, און טאַקע באלד נאָך זיינער אַ רעדע, צו וועלכער פריינט האָבן זי גענומען, האָט מען זיי באַקאַנט. ער האָט זיך פאַראינטערעסירט מיט איר. עס האָט

אים, ווייזט אויס, אימפאנירט איר פרישקייט, איר היימישע נאָאיוויטעט, און איבער אַלץ איר לאַגישער געזונטער אופן פון דענקען. אויף איר האָבן געמאַכט אַן איינדרוק זיין פיינער רעדנער־טאַלאַנט, זיין פאַלירטע פראָזע און מער ווי אַלץ די מענטשלעכע אידייען, וועלכע ער האָט גע־פריידיקט און מיט וועלכע ער האָט געזוכט צו באַאיינפלוסן זיינע צוהערער. די אידייען זיינען פאַר איר ניי געווען, און ניט מיט אַלץ האָט זי איינגע־שטימט. אָבער דאָ, אין דעם גרויען אַרום, האָט עס איר דערמאַנט אין דעם היימישן אידעאָליזם.

אַזוי האָבן זיי זיך באַפריינדעט.

זי איז געווען מער ווי צופרידן; זי איז געווען גליקלעך. ווי אַ גע־פונענעם דימענט, האָט זי איר אומדערוואַרט גליק טיף אין האַרצן באַהאַלטן און מורא געהאַט גאָר צו טראַכטן פון דעם. נאָר אין שטילע פאַרגאַכטן אַליין, אָדער זיינענדיק וואָך אַמאָל ביינאַכט, פלעגט איר צוקונפט, ווי ווייטע דינע האַריוואַנטן, אויסמאַלן זיך פאַר איר אין קאָלירן פון ראָז און בלוין. איר געדאַנק, ווי אויף זיידענע טאַפעטן געטראַטן, וואו מען שרעקט זיך אַ שטייפן טראַט צו שטעלן, פלעגט איר צוקונפטיק לעבן קוים באַרירן. בלויז אין דרייסטע מאַמענטן אַמאָל פון אייגענעם שטאַלץ און זיכערקייט פלעגט זי פאַר זיך איר צוקונפטיקע היים דערזען. עס איז געווען אַ קולטורעל יידיש הויז, וואו ביכער און זשורנאַלן פאַרנעמען דעם אַנגעזעענסטן פלאַץ, וואוהיין אין די אַוונטן, ביי אַ גלעזל טיי, קומען זיך צוזאַמען מענטשן פון גייסט און געדאַנק, קאָלירפולע און אינטעלעקטאַנטע, און דיסקוטירן פראַבלעמען פון לעבן און גייסט. עס איז געווען אַ לעבן, וואָס זי האָט דאָן געזען פאַר זיך, ניט רייך מאַטעריעל, נאָר פול מיט אינהאַלט, מיט קאָליר, מיט גייסטיקער רייכקייט. זי האָט געפילט דאָן, אין אַזעלכע מאַמענטן, אַז איר געגנוואַרט גיט איר דאָס פולע רעכט אַזוי זיך די צוקונפט צו מאַלן.

אירע פריינדיגס האָבן זי מקנא געווען, אָבער פון גאַנצן האַרצן פאַרגונען איר דאָס גליק. זיי האָבן געפילט, אַז זי פאַרדינט עס פולשטענדיק. אין איר קרייז האָט יעדער איינער צו איר געקוקט מיט רעספעקט, מיט אַכטונג. זי איז געווען באַליבט ביי אַלעמען. מען האָט געשאַצט ניט נאָר איר גראַדן שכל און אינטעליגענץ, נאָר אויך איר באַנעמונג צו מענטשן, איר פייניקייט און איידלקייט. צו יעדן איינעם איז זי געווען פריינטלעך, יעדן איינעם גרייט צו העלפן.

האַט זי אַזוי געלעבט אין טרוימען־לאַנד, ניט טראַכטנדיק פון דעם, אַז דאָס לעבן איז גאַרניט אַזוי איינפאַך און קאַן אָפט זיין פול מיט

שטרויכלונגען. פון די פראַקטישע שוועריקייטן אינעם טאַג-טעגלעכן לעבן האָט זי אוודאי ניט געטראַכט.

איר פריינט איז געווען אַנגעשטעלט אין אַן אַרגאַניזאַציע, וואו ער האָט געדאַרפט די אידייען פון דער אַרגאַניזאַציע ברענגען צו גרעסערע מאַסן. ער האָט פאַר דעם געקראָגן ניט קיין צו הויכן געהאַלט. אָבער זי האָט פון דעם גאַרניט געטראַכט. איר איז דאָס ווייניק וואָס אַנגעגאַנגען. זי האָט קיינמאָל פון קיין רייכקייט ניט געטראַכט, און גבירים האָט זי פיינט געהאַט צוזאַמען מיט זייער לוקסוס-לעבן. פיל מער איז איר אַנגע-גאַנגען הער פאַקט פון קריגן באַצאַלט פאַר פאַרשפרייטן אַן אידייע. אין אירע געדאַנקען און געפילן האָט זיך עס זייער שווער געפאַרט. זי האָט אָט די געזעלשאַפטלעכע באַצאַלטע אַמטן קיינמאָל ניט ליב געהאַט, און האָט אַזאַ אַמט אַליין איינמאָל צוריקגעוויזן, ווען מען האָט עס איר נאָך אויף יענער זייט ים פאַרגעלייגט. עס איז אפשר געווען דאָס איינציקע גרויע פינטל אויף איר ליכטיקן האַריזאָנט.

און אַזוי זיינען געאַנגען די טעג, דערנענטערנדיק זיך צו יענעם מאַמענט, ווען די טרוימען וועלן זיך אָנהויבן פאַרוואַנדלען אין ווירקלעכ-קייט און די חלומות אין וואַר. זי איז מיטגעגאַנגען מיט זיי פעסט אין איר גלויבן און זיכער אין איר צוקונפט.

נאָר אָט האָט זיך אַ וואַלקנדל באַוויזן אויף איר בלויזען האַריזאָנט, און איר הימל איז לייכט פאַרכמאַרעט געוואָרן. אין האַרצן האָט זי דער-פילט אַ לייכטן ציטער. עס איז ניט געווען קיין קאַנקרעטע זאַך, וואָס מען קען זען, נאָר עטוואָס לייכטס, אומזעבאַרס, וואָס האָט איר אויער געמאַכט וואַכזאַם אַנגעשטרענגט און אַרויסגערופן ביי איר אַ שלעכטן פאַרגעפיל. עס איז געווען איין שטריך אין זיין כאַראַקטער, וואָס איר האָט זיך אויס-געדאַכט, אַז זי האָט עס באַמערקט, און איז ניט אינגאַנצן זיכער געווען, ווייל זיכער זיין וואַלט געמיינט פאַר איר עטוואָס שרעקלעכס. האָט זי זיך געזוכט איינצורעדן, אַז איר אויג און איר האַרץ האָבן זי אָפּגענאַרט, און געהאַפט האָט זי, אַז מער וועט זי גאַרניט באַמערקן און זי וועט זיך צוריק באַרואַיקן.

אָבער איינמאָל פון גלייכגעוויכט אַרויס, איז איר שווער געווען צו-ריקצוקומען צו זיך און איר פריערדיקע רואיקייט צוריק איינצושטעלן.

עס זיינען קלייניקייטן געווען, בלויז קלייניקייטן, וואָס האָבן זי פון גלייכגעוויכט אַרויסגעפירט און אַרויסגערופן איר אומרו. אָבער קלייני-קייטן האָבן ביי איר אַלעמאָל געשפילט אַ גרויסע ראַלע, באַזונדערס ווען עס איז געקומען אָפּצושאַצן דעם מענטשנס כאַראַקטער און באַקענען זיך מיט זיין נאַטור. אין קלייניקייטן, האָט זי געגלויבט, דריקט זיך אויס די

אמתע פערזענלעכקייט פונעם מענטשן. אין גרויסקייטן איז דער מענטש אַלעמאַל פאַרשטעלט, ווייל ער ווייסט, אַז אַלע באַמערקן זיי. צו קלייניקייטן, דאַכט זיך אים, קוקט זיך קיינער נישט צו און ער האַנדלט לויט זיינע אמתע געפילן. האָט זי שטענדיק דעריבער אין יעדן מענטשן, וואָס האָט זי אינטערעסירט, געזוכט די קלייניקייטן פון זיין כאַראַקטער און לויט זיי אים געאורטיילט.

אין אים, אין איר איצטיקן מאָן, האָט זי עס צוערשט פאַרפעלט צו טאָן. זי איז אַזוי פאַרכאַפט געוואָרן פון די ראַזעווע און בלויע קאַלירן, אַז גרויע פינטעלעך האָט איר אויג נישט געקענט כאַפּן. באַר האָט זי זיי שוין באַמערקט, האָט איר אויג זיי נישט אָפּגעלאָזט און איר האַרץ האָט נישט אויפּגעהערט זיי פאַרשן.

עס איז געווען איינמאַל, ווען זי איז מיט אים אין סאַבוועי געפאַרן. אַ בלינדער מאָן, דערצו נאָך אַ קריפל, איז דורכגעגאַנגען דעם וואַגאַן און אין זיין אויסגעשטרעקטן היטל נדבות געקליבן. דער מאָן האָט געמאַכט אַ שרעקלעכן איינדרוק. יעדער איינער האָט אין היטל זיין מטבע אַרייַנגעוואָרפּן, בלויז ער איינער איז געווען אַן אויסנאַם. מיט דער צייטונג, וואָס ער האָט געלייענט, האָט ער זיך פאַרשטעלט דאָס פנים, ווי ער וואָלט געווען שטאַרק פאַרטיפּט אין איר. אַן אומאַנגענעם געפיל איז איר דורכגעגאַנגען: „איז ער טאַקע געווען פאַרטיפּט אַזוי? האָט ער גאָר יענעם נישט באַמערקט? ווי קען דאָס זיין?“. זי האָט זיך געשראַקן צו קריגן אַן ענטפער אויף דער פראַגע...

אַ צווייט מאַל האָט זי באַמערקט, אַז ווען זיי האָבן געגעסן אין אַ רעסטאָראַן, וואו דער קעלנער האָט געזאַלט זיין טרינג-געלט פון זיי קריגן, האָט ער זיך באַנוצט מיטן מאַמענט, ווען יענער איז אָפּגעטראָטן אַ ווייל, און גאַרניט איבערלאָזנדיק אים, האָט ער מיט איר פאַרלאָזט דעם רעסטאָראַן. זי האָט אים נישט געוואָלט אויפּמערקזאַם מאַכן אויף דעם, ווייל זי האָט שוין דעמאַלט געשפּילט די ראַלע פון אַ באַאַבאַכטער, וואָס קוקט און פאַרצייכנט די קלייניקייטן, צו שאַפּן פאַר זיך אַ בילד פונעם גאַנצן.

אַ דריט מאַל האָט זי באַמערקט, אַז ער זוכט שטענדיק צו בלייבן פון די לעצטע, ווען אַ גרויסער קרייז באַקאַנטע גייט צוזאַמען ערגעץ פאַרן און וואו, געוויינטלעך, דער פּאָדערשטער באַצאַלט פאַר אַלע.

און אַז זי האָט אַנגעהויבן זוכן און באַמערקן, האָט זי שוין דערזען אַ סך זאַכן. זי האָט באַמערקט, אַז ער „נעמט זי אויס“ בלויז אין ביליקע רעסטאָראַנען און אַז אין טעאַטער גייט ער בלויז אין יענע טעג, ווען דער פרייז איז אַ ספּעציעל ביליקער, און אַז די פינף לאַנגע בלאַק פון זיין הויז ביז דער סאַבוועי מאַכט ער דורך שטענדיק צופוס, אין וואָס פאַר אַ שלעכטן

וועטער עס זאל ניט זיין, אין דער צייט ווען עס לויפט פאַרביי דער טראַמוויי.

ווען זי האָט אָט די אַלע קלייניקייטן דערנען, איז זי פאַרצווייפלט געוואָרן. ווי אַ קליין קינד, וואָס דערזעט זיך פּלוצלונג אַליין אין אַ שטורעם, איז זי אַריינגעפאַלן אין אַ שרעק און איר גאַנצער וועזן איז פאַראַליזירט געוואָרן: זי האָט אַפילו וויינען ניט געקאַנט.

איז געשען דאָס, פאַרוואָס זי האָט זיך אַזוי שטאַרק געשראַקן? איז איר באַשערט דאָס, וואָס זי האָט אַזוי שטאַרק פיינט און פון וואָס עס עקלט זי? עס איז איר געווען צו־שרעקלעך צו טראַכטן פון דעם.

אין דער גאַנצער פאַמיליע אירער איז קאַרגשאַפט באַטראַכט געוואָרן, ווי אַ מיאסע זאָך. עס איז געווען אַן אַנגעווייטיקטער פּונקט אין דער משפּחה. דער שוואַגער אירער איז געווען דער רייכסטער מאַן אין שטעטל. אַ האַלב שטעטל קראַמען און הייזער האָבן צו אים געהערט, און דאָך איז זייער שוועסטער געווען די אומגליקלעכסטע פרוי. אַ גאַנצע וואָך פלעגט דער שוואַגער אירער אומגיין מיט אַ בייטעלע איבער די קראַמען און הייזער צונויפקלייבן דאָס דירה־געלט. נאָר אַז עס פלעגט קומען פרייטאָג, פלעגט די שוועסטער אירע מוזן קומען צו דער מאַמען צובאַרגן אַ פאַר גילדן צו קענען פאַרענדיקן דעם שבת. דער דאָזיקער פאַקט האָט זיך אַזוי איינגעשניטן דער גאַנצער משפּחה אין די הערצער און אין די מוחות, אַז אַפילו די סאַמע קאַנסערוואַטיווסטע מיטגלידער אירע האָבן געקוקט אויף קאַרגשאַפט, ווי אויף אַן עקלהאַפּטער קראַנקייט.

אָט דער איינדרוק האָט זיך אויך איינגעשניטן אין איר, און אַמאָל, אין מאַמענטן פון טראַכטן און טרוימען, פלעגט זי קלערן: שוין בעסער אַ קריפל, אַ פאַרזעעניש, נאָר ניט אַזאַ...

אַבער, ווייזט אויס, אַז דאָס, פאַרוואָס מען שרעקט זיך, קומט אַמאָל דווקא יאָ. און דאָס, פאַרוואָס זי האָט זיך אַזוי געשראַקן, איז צו איר אויך געקומען. קען דאָס זיין?

זי איז אַריינגעפאַלן אין אַ פאַרצווייפּלונג. זי האָט ניט געוואוסט, וואָס צו טאָן. עס איז איר געווען שרעקלעך צו טראַכטן, צו באַנעמען דעם אמת. אָט האָט זי אַ פּערל געפונען און געפרייט זיך מיט דעם, און אָט ווייזט זיך עס גאָר אַרויס פאַר אַ פּראַסטן שטיינדל. זאָל זי עס אַוועקוואַרפן?

זי האָט פאַר קיינעם איר פאַרצווייפּלונג ניט אויפגעדעקט, אַפילו ניט פאַר דעם אייגענעם ברודער. אייניקע האָבן איר באַמערקט, אַז זי קוקט אויס ניט גוט. דער ברודער האָט זי אַפילו געפּרעגט, פאַרוואָס זי איז אַזוי אומעטיק לעצטנס — אפשר האָט ער עפּעס וואָס חושד געווען — אַבער

אין ביידע פאלן האָט זי אַ תירוץ געפונען, און די אמתע אורזאך באַ- האַלטן.

אַזאַ איז זי שוין שטענדיק געווען: אַ באַהאַלטענע אין זיך, ווען עס איז געקומען צו איר פּערזענלעך. אירע פּריינט האָבן געשעצט איר שכל און פּלעגן שטענדיק זיך ווענדן צו איר נאָך אַן עצה אין יעדער שוועריקייט, וואָס זיי האָבן געהאַט, אָדער גלאַט אַזוי זיך קומען אַראָפּריידן פון האַרצן פאַר איר. זי אָבער האָט מיט קיינעם קיינמאַל וועגן זיך ניט גערעדט.

נאָך פון קינדווייז אָן איז זי אַזאַ געווען. האָט אַ חברטע, אָדער ווער עס איז, באַליידיקט זי אָדער אָפּילו געשלאָגן, איז זי קיינמאַל אַהיים קיין פאַרווייניג ניט געקומען און ניט געזוכט קיין הילף ביי די עלטערע אין שטוב. האָט זי געקאַנט אַליין פאַר דער קרוידע באַצאָלן, האָט זי עס געטאַן; און ניט האָט זי די באַליידיקונג פאַרשטיקט טיף אין זיך. אַנדערע צו הילף האָט זי קיינמאַל ניט גערופן. אייניקע האָבן זי אין שטוב דערפאַר געהאַלטן פאַר אַ פאַרביסענע; אַנדערע ווידער האָבן געלויבט אַט דעם שטריך אין איר. אָבער אַזאַ איז זי שוין געווען.

ווען זי איז עלטער געוואָרן, איז זי ניט נאָר מיט דעם שטריך אויס- געוואַקסן, נאָר ער האָט זיך נאָך אין איר אַנטוויקלט אין אַ שטאַרקערער מאָס. ניט נאָר האָט זי שטענדיק אויסגעמיטן צו ריידן וועגן זיך, נאָר האָט אויך געזוכט אויסצומיידן, און אַנדערע זאָלן ריידן וועגן איר, איבער- הויפט וועגן די זאַכן, וואָס האָבן געהאַט צו טאָן מיט איר פּערזענלעכן לעבן. זי פּלעגט הערן ווי באַקאַנטע צענעמען אַמאַל איינע אויף טעלערלעך, אַריינגייענדיק אין די אינטימסטע איינצלעייטן פון יענערס לעבן — און זי פּלעגט אויפציטערן, ווען זי פּלעגט זיך פאַרשטעלן, און דאָס זעלבע קען פאַסירן אויך אין באַצוג צו איר.

עס איז ביי איר אַזאַ שוואַכקייט געווען, וואָס זי האָט ניט געקענט און ניט געוואָלט באַקעמפן אין זיך. דאָס האָט זי אַ סך מאָל געמאַכט אויסקוקן פאַר אירע באַקאַנטע ווי אַ רעטעניש, ווי אַ ספּינקס, — און בלויז דער גרויסער רעספעקט, וואָס מען האָט געהאַט פאַר איר, האָט זיי אָפּגע- האַלטן פון גריבלען זיך צו טיף אין דער רעטעניש.

איצט איז זי אַריינגעפאַלן אין דער לאַגע, וועלכע זי האָט איר גאַנץ לעבן געזוכט אויסצומיידן: צו זיין „אַ טעמע“ פאַר לייטישע שמועסן און געריידעריי. אָבער וואָס קען זי טאָן? זי איז געווען ווי צווישן פייער און וואַסער.

זי האָט באַשלאָסן דורכצורייידן זיך מיט אים. זי האָט אים דערקלערט איר ווידערגעפיל פאַר קליינלעכקייטן: עס דערנידעריקט דעם מענטשן און מאַכט קליינלעך זיין ווירדע. אַזאַ מענטש פאַרלירט יעדנס רעספעקט צו

זיך, און זי, ספעציעל, האָסט עס. זינט זי האָט עס באַמערקט אין אים, איז איר געפיל צו אים ניט קיין גאַנצער, און אָן אַ פולן געפיל — ווי קען זי זיך מיט אים פאַרבינדן?

ער האָט זי אויפּמערקזאַם אויסגעהערט און ווען זי האָט געענדיקט ריידן, האָט ער זיך צעלאַכט. ער האָט איראַניש צונישט געמאַכט אירע באַאָבאַכטונגען, געלייקנט דעם שטריך אין זיך, וואָס זי האָט פאַרדעכטיקט, און אַפילו אָפּגעלייקנט אייניקע פּאַקטן. יעדנפאַלס, האָט ער דערקלערט, נעמט ער אויף זיך אַ טייל פון דער שולד: מסתמא מוז אין אים זיין עטוואָס אַזוינס, וואָס שאַפט אַזאַ פאַלשן איינדרוק וועגן אים, און דאָס וועט ער זען מיט אַלע מעגלעכקייטן פאַרניכטן. אַבער סיי ווי, וואָס פאַר אַ חסרונות ער זאָל ניט האָבן, וועט זיין ליבע צו איר געבן אים גענוג כוח צו דערשטיקן עס אין זיך און אויסוואַרצלען.

זי האָט קיין ברירה ניט געהאַט און געמוזט אָננעמען זיין צוואַג. זיי האָבן זיך פאַרבונדן און זיינען מאַן און ווייב געוואָרן. אירע פריינדיגס האָבן זי פונקט ווי פריער מקנא געווען און פון גאַנצן האַרצן איר פאַרגונגען איר גליק. זי אַליין אַבער איז ניט גליקלעך געווען. אין איר האַרצן האָט געלעבט אַ ציטער, אַ שרעק, אַ ניט־זיכערקייט. זי האָט געוואַלט גלויבן אין זיין אויפריכטיקייט. זי האָט אַבער אויך געוואוסט, ווי טיף־איינגעוואַרצלט אין אַ מענטשן ליגן זיינע געוואוינהייטן און ווי שווער עס איז זיי אויסצוואַרצלען.

זי איז וואָך געווען און אָנגעשטרענגט געזען, ווי ער ראַנגלט זיך מיט זיך אַליין און ווי שווער עס קומט אים אָן יעדעס מאָל זיך בייצוקומען. אַ סך מאָל האָט זי צו אים געפילט אַ רחמנות. אַ סך מאָל אַפילו האָט זי געפרוואוט זוכן אויב ניט קיין פאַרענטפערונג, איז כאַטש אַ דערקלערונג פאַר זיינע האַנדלונגען: געפרוואוט עס זוכן אין זיינע באַגרענעצטע שכירות, אין זייער ניט־שטענדיקער זיכערקייט. זי האָט אַבער בשום אופן ניט געקענט זען אין די אַלע אורזאַכן קיין פאַרענטפערונג, אַוודאי ניט קיין באַרעכטיקונג. איר גאַנצער וועזן האָט פּראַטעסטירט קעגן דעם. ניט איינ־מאל, ווען זי איז מיט אים צו זיינע אויפטריוטן געגאַנגען, געהערט אים פּרעדיקן אידעאָלזום. ברייטהאַרציקייט און טיפע מסירת־נפשדיקע מענטש־לעכקייט, פלעגט זי אירע אויגן צודריקן, כדי ניט צו קוקן אין דער ליכטי־קייט אַריין. זי פלעגט דערנאָך אַ קורצע צייט אויך אויסמיידן צו קוקן אים אין די אויגן און אַפילו צו ריידן מיט אים. עפעס אַזאַ מאַדנעם פאַר־דראָס האָט זי דעמאָלט געפילט צו אים און אויך ניט ווייניקער — צו זיך אַליין...

איר לעבן איז בשום אופן ניט געווען אַזאַ, ווי זי האָט זיך געמאָלן

אין די ערשטע טרוימען פון זייער באקאנטשאפט. אירע באקאנטע און פריינט פלעגן זי באזוכן, זי האט געפרואווט איינארדענען אונטן, צוזאם מענקונפטן, זי פלעגט אלעמען מיט דערוועלבער פריינטלעכקייט אויפנעמען, נאך וואס ווייטער איז זייער צאל געווארן אלץ קלענער. זי האט ניט געוואוסט די ארונאך, ניט געקענט פארשטיין — פארוואס? דאכט זיך, און ער פלעגט זיי אויך אויפנעמען פריינטלעך, מיט יעדן ריידן, דערלאנגען, אבער ווייזט אויס, און מענטשן האבן דערפילט די אָנגעשטרענגטקייט, וואָס איז געלעגן אין אים בשעת-מעשה און וועלכע ער האָט זיך געמאָט טערט צו פאַרשטעלן. קענטיק, אַז ניט נאָר זי, נאָר אויך זיי האָבן דאָס דערפילט. ווען זי פלעגט טראכטן וועגן דעם, פלעגט זי פילן ווי דאָס האַרץ אירס צעגייט, פלאַצט...

אַבער דעם גרעסטן קלאַפּ האָט זי געקראָגן אומדערוואַרט, ווי אַ דונער וואָס פאַלט אַראָפּ פּלוצלונג, ווען מען האָט זיך אַמווינגיקסטן געריכט אויף אים. עס איז געקומען פון אים, אַבער עס איז פון זיין זייט געווען ניט מיט אַ כּוון, ניט שלעכט-מיינענדיק, פאַרקערט, גראַדע אין אַ מאַמענט פון אינטימער נאַענטקייט און געטריישאַפט האָט ער איר זיין סוד דערקלערט, דעם סוד וועלכן ער האָט פון איר ביו איצט געהאַלטן פאַרבאָרגן. ער האָט פאַר איר זיין נשמה אויפגעדעקט, די באַהאַלטנסטע ווינקלען פון זיינע געדאַנקען, און די ווייטערדיקע פלענער פון זיין לעבן. ער האָט אויפגע- דעקט פאַר איר זיין אַנטווישונג מיט די אידייען, וועלכע ער האָט אַזויפיל יאָרן געפּרעדיקט, און זיין איבערדריסיקייט אויף זיך אַליין, פאַרוואָס ער האָט זיי אַזוי פיל יאָרן פון זיין לעבן — די שענסטע און בעסטע יאָרן — אַוועקגעגעבן.

ער האָט אויפגעדעקט פאַר איר זיין אַנטווישונג אין מענטש: דער מענטש איז צו-מאַטעריאַליסטיש גענויגט און דעריבער איז זיין אויער ניט גענויגט אויפצונעמען אידייען און געדאַנקען. דער בעסטער ביישפּיל איז טאַקע זיין אייגענע דערפאַרונג: אַזוי פיל יאָרן האָט ער געהאַלטן אין רעדן צו מענטשן, אין לערנען זיי, אין פרעדיקן פאַר זיי — און וואָס זיי נען די רעזולטאַטן? גאַרנישט מיט נישט. ער קען דאָס מער ניט פאַר- זעצן. ער קאָן ניט מער פרעדיקן יענעם, אין וואָס ער האָט ניט קיין פעסטן גלויבן אַליין. ער קאָן ניט מער איבערחזרן געדאַנקען און ווערטער, וואָס פליסן אויטאָמאַטיש פון זיין מויל, און אינעווייניקסטער איבערצייגונג הינטער זיי. ווייזט אויס, און דאָס היגע לעבן און דער היגער קלימאַט זיינען אַנדערש: די פלאַנצן און געוויקסן פון אייראָפּעאישן באָדן קענען זיך דאָ ניט צונעמען... ער פילט שוין אַזוי אַ לענגערע צייט און דעריבער האָט ער זיך נאָך לאַנג צוריק גענומען גרייטן צו אַן אַנדער לעבן, אַ מער

„רעאַליסטישן“, אַ מער פּראַקטישן... פאַר די לעצטע יאָרן האָט ער גע-
שפּאַרט אַ פעני צו אַ פעני, ביז ער האָט אַ היפשע סומע אָנגעקליבן —
כאַטש ער האָט איר פון דעם ניט דערציילט — און איצט איז ער גרייט
אויסצונוצן זיין פאַרמעגן און אַ ניי לעבן אָנצוהייבן. ער האָט זי געטרייסט,
אַז זיין צוקונפט איז אַ געזיכערטע, און במילא אױך אירע, און אַז זייער
ביידנס לעבן וועט נאָך אַמאָל זיין אויסגעבעט מיט בלומען...

זי האָט אויף אים אַ דערשטוינטן לאַנגן קוק געטאָן, זוי פּרעגנדיק
זיך אַליין, צי הערט זי דאָס טאַקע די ווערטער פון זיין מויל, אָדער אַ
פּרעמדע אויסגעקרימטע שטימע, וואָס וועט צעברעכן איר לעבן, האָט זיך
אַרויסגעריסן פון אַ באַהעלטעניש און שפּאַלט איר אויער און לעכערט
איר האַרץ. ווען זי האָט זיך איבערצייגט, אַז עס איז ניט קיין פּרעמד קול
געווען און די שטימע איז זיינע, האָט זי זיך דערפילט ווי אַרומגענומען פון
קריכנדיקע שלאַנגען, וואָס גלעטן זי מיט זייער אָפּשטויסנדיקער גלאַט-
קייט און ווייכקייט. זי האָט דערפילט צו אים אַן עקל. זי האָט גאַרנישט
געזאָגט, אָבער דערפילט האָט זי, אַז דאָס לעבן האָט זיך אַראָפּגעלאָזט
אויף איר מיט אַ שווערן באַרג און וויל זי דערשטיקן. זי האָט נישט גע-
וואוסט, וואָס צו טאָן. עס איז געווען איבער אירע כוחות. עס איז געווען
ערגער, ווי זי האָט געטראַכט, ווי זי וואָלט זיך פאַרגעשטעלט, ווי זי האָט
מורא געהאַט... עס האָט זי אַזוי צעשמעטערט, אַז זי איז געלעגן היילפ-
לאַז און צעבראַכן, און קיין קרעכץ אָפּילו איז פון איר מויל ניט אַרויס-
געקומען. די טרערן זיינען ערגעץ פאַרשוואונדן, און זי האָט ניט געקענט
וויינען.

טעג איז זי אומגעגאַנגען ווי אַ צעמישטע, אויסמיידנדיק באַקאַנטע
און נישט וויסנדיק, וואָס צו טאָן מיט זיך. איר מוח איז מיד געוואָרן פון
טראַכטן, אָבער זי האָט גאַרנישט געקאַנט צוטראַכטן, ניט געקאַנט געפינען
קיין אויסוועג. איין וועג איז פאַר איר געלעגן אָפּן: אַוועק פון אים, אַנט-
לויפן. אַפּרייט זיך פון דעם געלן פּלעק, וואָס וואַרפט אַ שאַטן אױך אויף
איר, און אַפּוואַשן דעם שמוץ, וואָס ער וויל איר צוקלעפּן. אָבער דאָס איז
איר געווען שווער צו טאָן, אוממעגלעך כמעט. אוממעגלעך, צוליב דער
שוואַכקייט וואָס האָט זי אַלע מאָל, פון קינדהייט אָן באַהערשט; צוליב
דער שוואַכקייט, וואָס האָט זיך איינגעגעסן אין אירע ביינער און איז גע-
וואָרן אַ טייל פון איר נשמה — די שוואַכקייט צו זיין פאַרשלאָסן אין זיך,
פאַרשטעלט, און מורא האָבן אויפצודעקן זיך פאַר מענטשן און זיין „אַ
טעמע“ פאַר זייער געריידעריי און באַריידעריי. איר איז גרינגער געווען
צו ליידן שטילערהייט, ווי אויפצודעקן אַ וואונד; אומגיין מיט אַ ווייטיק אין

הארצן און מיט א שמיכל אויפן פנים, איידער באגעגענען יענעם רחמנות-דיקן און מיטפילנדיקן בליק.

זי האט זיך פארגעשטעלט די פארוואנדערונג, וואס וועט אלעמען ארומכאפן, די איבעראשונג און שטויבונג, ווען פריינט און באקאנטע וועלן זיך פון דער נייעס דערוויסן, און א געפיל פלעגט זי ארומכאפן פון וועלן אויפהערן צו עקזיסטירן, פארשווינדן און ניט דארפן דורכמאכן דאס שרעק-לעכע, דאס באגעגענען זיך; דאס אַנקוקן זיך אין די אויגן, ווען די אויגן וועלן העפלעך זוכן די ווייטיקדיקע פראגע ניט צו באַרירן, כדי נישט צו באַליידיקן זי און וויי צו טאָן, און דאָך אויסדריקלעך זאָגן: מיר ווייסן, מיר ווייסן אַלץ... נין, איר איז טויזנט מאל לייכטער געווען צו לעבן אַ מאַרטירער-לעבן און טראָגן דאָס גאַנצע לעבן אַ מאַסקע אויפן פנים, איי-דער איין מינוט פון שאַנדע און ווייטיק.

און זי איז געבליבן, כאַטש עס האַט זי געעקלט. ווי אַ פרעמדע איז זי געווען אין איר הויז, און ווי אַ פרעמדע איז זי געווען צו איר מאַן. זי האַט ווייניק גערעדט צו אים און נאָך ווייניקער געווען פריינטלעך צו אים. זעלטן-ווען מען האַט זיי געזען צוזאַמען און נאָך זעלטענער, ווען עמעצער זאָל האָבן באַמערקט אַ פריינטלעכן שמיכל אויף איר פנים צו אים. זי האַט איצט געלעבט איר פאַרשלאָסן לעבן, ניט באַרירנדיק מיט אים קיין איינציק מאל אירע שטימונגען און געפילן. זי האַט געטראָגן איר ווייטיק שטייף פאַרבונדן אין האַרצן און, ווי אַלע מאל, אַ פריינטלעכן טיף-מענטש-לעבן שמיכל פאַר אירע באַקאַנטע.

און ער? — ער איז זיך אָנגעגאַנגען מיט זיין לעבן, פאַרנומען מיט זיינע געשעפטן און „דערפאַלגן“, און נישט האָבנדיק קיין צייט גאַר צו באַ-מערקן איר קאַלטקייט און פרעמדקייט צו אים. און אפשר האַט ער דאָס יאָ באַמערקט, און אפשר אַפילו פאַרשטאַנען דעם קוואַל פון דעם, נאָר געמאַכט זיך ניט-וויסנדיק, נישט זייענדיק בכוח אַוועקצוגיין פון די אייגענע פאַרלאַנגען און אַפצורייסן זיך פונעם כוח, וואָס האַט אים געהאַלטן גע-פאַנגען, און געשטויסן אָן אויפהער אַלץ ווייטער פון איר.

ווי עס זאָל ניט זיין, איר איז דאָס סיי-ווי ניט אָנגעגאַנגען. פונקט ווי עס איז איר ניט אָנגעגאַנגען די ליבע, וואָס ער האַט געפילט צו איר און אַרויסגעוויזן, און די רייכקייט און באַקוועמלעכקייט, מיט וועלכע ער האַט זיך באַמיט זי אַרומצוריינגלען. זי האַט ניט געוואַלט געניסן פון דעם און מורא געהאַט זיך צורירן צו דעם, ווי צו עטוואָס אומווירדדיקס.

אַט אַזוי איז איר לעבן געגאַנגען.

נאָר אַט האַט זיך אַריינגעריסן אַ שטראַל אין איר פאַרשלאָסענעם האַרצן און אָנגעפילט עס מיט וואַרעמקייט און ליכט און אויפגעוועקט

דאָרט לאַנג-פאַרשלאָפענע, האַלב-אַפגעטויטע געפילן. עס איז געווען איר באַקאַנטשאַפט מיט וויטקינען. זי האָט זיך מיט אים געטראָפן אויף איר נייער שטעלע, וואו זיי האָבן ביידע געאַרבעט: אין אַ גרויסער געזעלשאַפט-לעכער אַרגאַניזאַציע, וואו זי איז די סעקרעטאַרין פון דער עקזעקוטיווע געווען, און ער — דער רעדאַקטאָר פונעם זשורנאַל פון דער אַרגאַניזאַציע. צוליב אירע פליכטן פלעגט איר אָפט אויסקומען צו טרעפן זיך מיט אים, סיי ביי די מיטינגען פון דער עקזעקוטיווע, און סיי אויך ביי אים אין אָפּיס. זיי האָבן באַמערקט איינע די צווייטע און גענטער געוואָרן איינער מיטן צווייטן. זי האָט באַמערקט זיין ברייטע אינטעליגענץ, זיין ערנסטן פנים און די איבערגעגעבנקייט, מיט וועלכער ער האָט געאַרבעט און וועלכע איז פון אַלעמען אַפגעשאַצט געוואָרן. און ער האָט באַמערקט איר רואיקייט און געלאַסנקייט, איר אינטעליגענטן אַרט דענקען, ווי אויך די ליבשאַפט און רעספעקט, וואָס אַלע מיטאַרבעטער האָבן געפילט צו איר.

אומבאַמערקטערהייט האָבן זיי זיך באַפריינדעט. צוערשט פלעגן זיי זיך טרעפן אין דער מיטאַג-שעה אין רעסטאָראַן, וואו ער פלעגט צוקומען צו איר טישל און צוועצן זיך. שפעטער האָט ער אָנגעהויבן אַזוי אויסמאַרקירן, אַז זיי זאָלן זיך טרעפן ביים אַרויסגאַנג און צוזאַמען גיין עסן. צוערשט איז זי געווען שטאַלץ און געשמייכלט, וואָס ער גייט צו צו איר, שפעטער האָט זי דערפילט, אַז עס איז איר אָנגענעם צו זיצן און רעדן מיט אים. נאָך לאַנגע יאָרן פון זיין אַליין מיט זיך, פון זיין מיט אַ מאַן, צו וועלכן זי האָט געפילט בלוזי גלייכגילט און פאַרדראָס, איז איר איצט אָנגענעם געווען צו זיצן מיט אַ מאַן פון געזעלשאַפטלעכן פאַרנעם און פירן אַ פריינטלעכן שמועס איבער געזעלשאַפטלעכע פראַבלעמען און פראַגן. זי האָט איצט באַגערט דאָס טרעפן זיך מיט אים און שטאַרק הנאה געהאַט פון די שמועסן, סיי ערנסטע און סיי לייכטערע. ביסלעכווייז איז ער געוואָרן מיט איר נעג-טער.

אין דער אַרגאַניזאַציע, וואו ער האָט געאַרבעט, האָט ער געגאַלטן פאַר אַ מענטשן אַן ערנסטן, אַ פאַרשלאָסענעם, בכלל פאַר אַזאַ וואָס רעדט וויניציק. מיט איר אָבער פלעגט ער אָפּווייזן די גאַנצע מיטאַג-שעה און רעדן, רעדן אַפילו פון זיין פערזענלעכן לעבן. ער האָט איר דערציילט, ווי שווער עס קומט אים אויס צו לעבן, זינט זיין פרוי איז מיט עטלעכע יאָר צוריק געשטאַרבן און איבערגעלאָזן אים מיט אַ קינד, קומט אים אויס צו זיין ניט נאָר אַ באַלעבאַסטע אין שטוב, נאָר אויך אַ פאַטער און מוטער צום קינד. ער מוז אַליין ראַמען און וואַשן און צוגרייטן דאָס עסן. ער האָט איר אויך דערציילט, אַז זיין אַרבעט דאָ באַצאַלט זיך ניט גענוג, און כדי צו קאַנען אויסקומען, מוז ער נאָך זיצן אין די אַוונטן, אַ סך מאָל ביז

שפעט אין דער נאכט, און שרייבן ארטיקלען פאר צייטונגען און זשורנאלן, און אין די שבת-נאכמיטאגס און זונטיקס האלטן לעקציעס. זי פלעגט זיצן און הערן און פילן אַ שטאַלצקייט פון דעם אינטימען צוטרוי, וואָס ער האָט צו איר. זי איז זיכער געווען, אַז מיט קיין איינער פון די אַפּיס-אַנגעשטעלטע וואָלט ער אַזוי פּרייַ ניט גערעדט. און דעריבער, ווען ער האָט זי איינמאַל אַ שבת-נאָכמיטאָג, נאָך דער אַרבעט, איינגעלאָדן צו זיינער אַ לעקציע, איז זי אויף אַ מינוט אַריינגעפאַלן אין אַ פאַרלעגנהייט, שטיל אין זיך דערפילט, ווי עס באַשלאָגט זי אַ רויטקייט, אָבער באַלד נאָכדעם צוגעזאַגט צו קומען. פון דעמאָלט אָן איז זי געוואָרן אַן אַפּטע באַזוכערין פון זיינע לעקציעס.

אַזוי זיינען זיי געוואָרן נאָך נעענטער. פון זיך האָט זי קיינמאַל ניט גערעדט מיט אים און ער האָט זי אויך ניט געפרעגט. זי האָט געוואוסט, אַז ער ווייסט, ווער זי איז, אַז ער ווייסט, ווער איר מאַן איז, אָבער ער האָט פון אים קיינמאַל ניט גערעדט און קיינמאַל ניט געפרעגט זיך אויף אים. צי ער ווייסט עפעס פון איר לעבן, צי עמעצער בכלל ווייסט עפעס, אָדער שטויסט זיך אָן, האָט זי אויך ניט געוואוסט. ער האָט קיינמאַל מיט קיין זאַך ניט אָנגעדייט אויף דעם.

נאָר דאָך האָט זי געפילט, אַז — צי ער ווייסט, צי ניט, צי ער שטויסט זיך אָן, צי ניט — פילט ער אַ באַזונדער פּרייקייט אין זיין האַלטן זיך מיט איר, אַ באַזונדער אינטימקייט, ווי קיין זאַך וואָלט אים ניט געשטערט, ווי קיינער וואָלט צווישן זיי ניט געשטאַנען. עס האָט זי אי געוואונדערט, אי געשראַקן, פונקט ווי זיין גאַנצע באַציאונג צו איר האָט זי אי געצויגן, אי געשראַקן — געשראַקן מיט עפעס אומקלאַרס, וואָס מוז אומפאַרמיידלעך קומען.

און אַט איז עס טאַקע איינמאַל געקומען. עס איז אַ שבת-נאָכמיטאָג געווען. די לעקציע, וואָס ער האָט געדאַרפט האַלטן, האָט צוליב עפעס אַן אומפאַראויסגעזענער סיבה אין דער לעצטער מינוט געמחט צוריק-געצויגן ווערן, און סיי ביי אים און סיי ביי איר, וועלכע איז צו דער לעקציע געקומען, איז געבליבן אַ פּרייער נאָכמיטאָג. ביידע זיינען געשטאַנען און געקווענקלט זיך און ניט געוואוסט, וואָס צו טאָן מיט זיך. אַ געדאַנק איז אים איינגעפאַלן: באַזונדן זיך מיט דער געלעגנהייט און צופאַרן באַקע-נען זיך מיטן נייעם מאַדערניסטישן רעסטאָראַן, וועלכער האָט זיך נאָר-וואָס געעפנט, און וועלכן די צייטונגען האָבן באַשריבן. נאָך אַ סעקונדע קווענקלען זיך האָט זי צוגעשטימט.

עס איז ווירקלעך געווען אַנדערש, ווי אין אַנהערע רעסטאָראַנען. כאַטש עס איז געווען העלער טאָג, איז די שייך פון דרויסן כמעט ניט אַריינגעדורנגען.

די פענצטער זיינען געווען פארהאנגען מיט שווערע פארטיערן, און פון א באהאלטענעם ארט אין דער סטעליע איז געקומען א מאטעווע ליכט, וואָס האָט קוים באַלויכטן דאָס צימער. אינמיטן טאָג האָט געהערשט אַן אַוונ-טיקע אַטמאָספּערע. קליינע טישלעך פאַר צוויי זיינען געווען אויסגעשטעלט ביי די ווענט און אָפּגעטיילט דורך דינע הויכע ווענטלעך, וואָס האָבן עס געמאַכט אויסצוקוקן ווי באַזונדערע אינטימע צימערלעך, און געגעבן אַ געלעגנהייט יעדן פאַרל צו זיין פאַר זיך, אומגעשטערט פון אַנדערע. עס איז גיכער געווען אַ פּלאַץ פאַר יונגע פאַרליבטע פאַרלעך, איידער פאַר ערנסטע, לאַנגפאַרהיראַטע מענטשן, נאָר סייזוי איז געווען אינטערעסאַנט איין מאָל צו באַזוכן דאָ און זען, ווי עס קוקט אויס. וויטקיין האָט אויסגעקליבן אַ טישל אינעם ווייטסטן עק פון צימער, וואו זיי האָבן געקאַנט זיצן פריי און קיינער זאָל זיי מיט גאַרנישט קענען שטערן.

אַבער די טונקעלע ליכט פון אויבן און די ברוינע ווענט מיט די קאָ-לירטע אַבאַזשורן האָבן גראַדע ניט געשאַפן קיין שטימונג צו ריידן. גיי-כער זיינען זיי געווען אַ סטימול צו שוויגן, רחל האָט דאָס דערפילט און דעריבער געפילט זיך מאַדנע אין דער ניט-צוגעוואוינטער סביבה און אַזוי ווי פאַר עפעס זיך געשראַקן. צוגעגעבן מער צו דער דאָזיקער שטימונג האָט אויך דאָס, וואָס וויטקיין האָט אויסגעקוקט אַ ביסל נערוועז און צעשטרייט און איז ניט אַריינגעפאַלן אין דעם לייכטן אומבאַצוואונגענעם שמועס, ווי ער איז עס לעצטנס געוואוינט געווען.

— איך זע, אַז איר זייט היינט ערנסט געשטימט, — האָט רחל מיט אַ געלעכטער זיך אַנגערופן, כדי לייכטער צו מאַכן די שטימונג. — ערנסט-טער ווי אַלע מאָל... זאָל זיין, אַז די אַטמאָספּערע דאָ האָט אייך אַזוי באַוירקט?

— מעגלעך, די אַטמאָספּערע, — האָט וויטקיין, באַמיענדיק זיך אַרויס-צורופן אַ שמייכל אויף זיין פנים, געזאָגט. — אַבער — איז ער באַלד גע-וואָרן ערנסטער — איך גלויב, עס איז מער ווי דאָס...

רחל האָט דערפילט אין זיין שטימע אַ לייכטע אויפּרעגונג און גע-קראָגן דאָס פאַרגעפיל, אַז עפעס זייער ערנסטעס קלייבט ער זיך איצט איר צו זאָגן, מעגלעך דאָס, פאַרוואָס זי שרעקט זיך לעצטנס אַזוי שטאַרק... זי האָט זיך באַמיט אַנצוהאַלטן די פריערדיקע לייכטקייט פונעם טאָג:

— וואָס-זשע איז עס אַזוינס, וואָס מאַכט אייך צו זיין אַזוי ערנסט? געקומען זייט איר, דאָכט זיך, אין אַ גאַנץ אויפּגעלייגטער שטימונג...

זי האָט זיך באַמיט צו באַהאַלטן די אייגענע אויפּרעגונג און געשטאַרקט זיך אַרויסצוברענגען אירע ווערטער אַזוי געלאַסן, ווי נאָר מעגלעך.

ער האָט זיך טיף איינגעקוקט אין איר, און ווי באַמיענדיק זיך בייצור-
קומען אַ שווערע אַנשטרענגונג, שנעל, אַבער מיט האַרץ אַרויסגערעדט :

— איר ... דאָס זייט איר טאַקע די סיבה פון מיין ערנסטקייט ...
איצטער, און אַ סך פריער ווי היינט ...

— איך? ... — האָט זי כלומרשט פאַרוואונדערט און ניט פאַרשטייענ-
דיק, וואָס ער מיינט, איבערגעפרעגט.

— יא, איר ... — האָט ער הייס און מיט האַרץ געזאָגט. — אַנט-
שולדיקט מיר, וואָס איך וועל היינט זיין אַזוי אַפּנהערציק מיט איך ...
איך האָב עס שוין עטלעכע מאָל אַפּגעלייגט, אַבער איין מאָל מוז דאָך עס
געשען ...

ער איז געוואָרן אויפגעלעבט, אַ פאַרב איז אים אַריין אין די באַקן,
און ער האָט גענומען רעדן טיף און מיט געפיל, קוקנדיק איר גלייך אין
די אויגן.

ער האָט איר געזאָגט, אַז באַלד נאָך זייער באַקאַנטשאַפט האָט ער זיך
פאַראינטערעסירט מיט איר. גלייך פון אַנהייב האָט זי אויף אים אַ שטאַרקן
אינדורק געמאַכט. ער האָט אַנגעהויבן פאַרשן איר לעבן און באַלד זיך
דערוואוסט — אַליין אויך דערפילט — ווי טיף-אומגליקלעך זי איז ...
ווי זינלאָז עס ציט זיך איר לעבן ...

ער האָט זיך אַנטשולדיקט פאַר באַרירן די פּראָגע, אַ זאָך, וואָס רירט-
אָן די טיפּסטע טיפּענישן פון איר נשמה. אַבער די פּראָגע איז איצט
ניט נאָר אירע, נאָר אויך זיינע ... זינט ער האָט זיך מיט איר באַקאַנט,
און באַזונדערס די לעצטע צייט, פילט ער, ווי אַ שטאַרקער שנור, ניט
בלויז פון פּריינטשאַפט אַליין, בינדט אים צו צו איר און מאַכט יעדן מאָ-
מענט פון איר לעבן פאַר אים וויכטיק און טייער ... יא, עס איז ניט בלויז
אַ באַנד פון פּריינטשאַפט, עס איז שטאַרקער ווי דאָס ... ווען ער און זי
וואַלטן יינגער געווען, וואַלט ער געפונען די יוגנטלעכע ווערטער איר זיי-
נע געפילן אויסצודריקן ... נאָר סיי-ווי זיינען די ווערטער איבעריק, וויכ-
טיק איז, וואָס ער פילט צו איר — און וואָס זי פילט צו אים. יא, ער פילט,
אַז טיף אין איר האַרצן פילט זי צו אים דאָס זעלבע, וואָס ער צו איר. און
טאַקע דאָס מאַכט אים היינט דרייטער מיט איר צו רעדן, און דאָס וואָס עס
דריקט זיי ביידן, אַפן און קלאַר אַרויסצוברענגען.

ער האָט נאָך לאַנג גערעדט, גערעדט וועגן דער גייסטיקער און קול-
טורעלער האַרמאָניע, וואָס עקזיסטירט צווישן זיי ביידן, וועגן דער פול-
שטענדיקער צוגעפאַסטקייט פון איינעם צום צווייטן, און פאַרענדיקט מיט
דעם, אַז עס איז בלויז אַ צופאַל געווען, אַ מיספאַרשטענדעניש, וואָס זיי
האַבן זיך ניט געטראָפן פריער מיט יאָרן צוריק, ווען זייער באַגעגעניש וואַלט

די ערשטע אין זייער ביידנס לעבן געווען, און וואָס וואָלט זייער לעבן גאָר אַן אַנדער זין געגעבן. אָבער, ווייזט אויס, אַז איצט איז געקומען די צייט יענעם טעות צו פאַרריכטן...

ער איז אַנטשוויגן געוואָרן. ער האָט גענומען איר האַנט אין זיינער און געוואָרט אויף איר ענטפער. ער האָט געקוקט אין אירע אויגן און געוואָלט אויפכאַפן איר ענטפער. אָבער זי האָט געשוויגן. זי איז גע- זעסן צעשראַקן און צעטומלט און ניט געוואוסט וואָס צו זאָגן.

פון דעמאָלט-אָן, ביי זייערע באַגעגענישן, האָבן זיי ווייניק גערעדט, מערסטנס געשוויגן. נאָר אין זייער ביידנס שוויגן איז געלעגן אַ סך. אין זיין שוויגן איז יעדעס מאָל געלעגן דערמאָנונג און מאָנונג, און אין איר שוויגן — צעטומלעניש און אומאַנטשלאַסנקייט.

צום ערשטן מאָל נאָך יענעם שמועס האָט ער מיט איר היינט ווי- דער גערעדט, אין סענטראַל-פאַרק, און ווידער, ווי דעם ערשטן מאָל האָט זי אים געענטפערט מיט שוויגן. מיט שוויגן — ווייל דאָס איז געווען דאָס גרינגסטע פאַר איר און, אונטער די אומשטענדן, דער איינציקער אויסוועג.

זי איז איצט געלעגן אויפן בעט מיט אָפּענע אויגן, אַ מידע און אַן אויסגעמאַטערטע. זי איז געוועזן מיד פון דעם טאָג, פון דעם שמועס אין סענטראַל-פאַרק און פון די לעצטע עטלעכע וואָכן בכלל. זי איז געלעגן און געטראַכט וואָס צו טאָן, און האָט קיין ענטפער ניט געקאַנט געפינען. זי האָט פריער אַליין ניט פאַרשטאַנען, אין וואָס פאַר אַ לאַגע זי פאַרוויקלט זיך און צו וואָס דאָס קאָן פירן. זי האָט באַלד פון אָנהייב געפילט, אַז איר באַקאַנטשאַפט מיט וויטקינען איז מער ווי געוויינלעכע פריינטשאַפט. אָבער זי האָט קיינמאָל ניט געטראַכט אויפצונעמען עס מער, ווי אַן אַנ- גענעמע איבערלעבונג, ווי אַ גייסטיקן אָפרו פון דער שטוביקער אָנגע- שטרענגטער און דריקנדיקער אַטמאָספערע. אָבער אומדערוואָרט פאַר איר האָט עס דערפירט גאָר צו אַן אַנדער פונקט, צו אַן ערנסטן פונקט, וואו די פראַגע איז שאַרף אַוועקגעשטעלט געוואָרן און וואו אַ קלאַרער ענטפער מוז געגעבן ווערן.

זי האָט געפילט, ווי זי וואָלט געשטאַנען פאַר אַ שייד-וועג און ניט געוואוסט וועלכן וועג אויסצוקלייבן. אין די אויערן האָבן איר געקלונגען וויטקינס ווערטער און געוועקט זי און גערייצט. זי האָט געפילט, אַז פאַר אירע אויגן ליגט אַ דימענט, איר צוקונפט, און זי האָט ניט קיין כוח עס אויפצוהייבן. זי האָט אויך געפילט, אַז דאָס וואָס זי האָט לעצטנס אַזוי אויסגעמיטן צו טראַכטן פון דעם און געטריבן פון אירע געדאַנ-

קען, האָט זיך איצט שאַרף אַוועקגעשטעלט פאַר אירע אויגן און צווינגט זי: קוק מיר גלייך אין פנים.

זי האָט אַרויסגענומען פון זייער טיפעניש באַהאַלטענע און פאַרשלאָ-
טענע געדאַנקען און געפילן און געלאָזט זיי פריי זיך באַוועגן.

„... יא, ער איז עס דער מענטש, פון וועלכן זי האָט אַלע מאָל גע-
טרוימט און מיט וועלכן זי וואָלט איצט געקענט זיין גליקלעך...“

„... ער איז עס דער מענטש, וואָס וואָלט זי געקאַנט פון איר טראַ-
גישן לעבן אַרויסרייסן און צוריק אַ ניי לעבן אין איר אַריינבלאָזן — אַ שוין,
פול, צופרידן לעבן...“

„... ער איז עס דער מענטש, וואָס וואָלט איר געקאַנט צוריקקערן אירע
פאַרלאָרענע טעג און אויפריכטן אירע באַליידיקטע מיידלשע חלומות...“

„... ער איז עס דער, מיט וועלכן זי וואָלט געקאַנט האָבן אַזאָ לעבן,
פון וועלכן זי האָט אין די גליקלעכסטע מאָמענטן געטרוימט, און וועלכעס
איז שפּעטער צעטראַטן און באַשפיגן געוואָרן...“

„... יא, ער איז עס...“

זי האָט דייטלעך געפילט דעם אמת פון זיינע ווערטער, אַז נאָר דורך
אַ צופאַל, דורך אַ מיספאַרשטייעניש האָבן זיי זיך אַמאָל ניט באַגעגנט,
און אַז איצט נאָך קען דער טעות פאַרריכט ווערן...

אַבער — ווי אַזוי ?

אין דעם מאָמענט שוין, ווען זי האָט געוואָלט זיך אַנטשליסן, ווען
דאָס צינגל פון דער וואַגשאַל האָט זיך אין איין באַשטימטער זייט גענו-
מען וויגן און זי האָט איר ווייטערדיקן וועג שוין געהאַלטן ביי באַשטימען,
האָט זי פּלוצלונג דערפילט, ווי אַ שטאַרקע קראַפט האָט זי צוריק אַ שליי-
דער געטאַן און פעסט אַוועקגעשטעלט אויף דער פּאַזיציע, אויף וועלכער
זי איז פריער געשטאַנען. ווי מיט צוויי מעכטיקע הענט האָט עס זי אַרומ-
גענומען און געדריקט צו זיך און געהאַלטן ווי אין צוואַנגען, און ניט
געלאָזט זיך אַ ריר טאָן.

זי האָט זיי דערקענט: עס זיינען אַלטע באַקאַנטע געווען... הענט,
וואָס האָבן זי דעם גאַנצן לעבן געהאַלטן געבונדן און ניט געלאָזט זיך
רירן פון אַרט... עס איז איר אַלטע קראַנקייט געווען, איר שוואַכקייט,
וואָס פלעגט זיך יעדעס מאָל אַפּרופּן, ווען זי האָט אַ וויכטיקן שריט גע-

דאַרפט מאַכן און אַ גייעם קער אין לעבן אָננעמען: „וואָס וועט מען זאָגן?“
 „וואָס וועט מען ריידן?...“ ווי אַ באַציל האָט זיך דאָס איינגעפרעסן
 אין איר בלוט און פאַרסמט איר לעבן און פאַראומגליקט זי אויף אייביק...
 און אויך איצט האָט זי געפילט זיך אין די הענט פון איר „שוואַכ-
 קייט“ און געפילט זיך צו שוואַך צו ראַנגלען זיך מיט איר. זי האָט גע-
 וואוסט, עס איז אומזיסט: איר קאַמף איז אַ פאַרשפילטער און איר לעבן
 אַ פאַרלוירנס...

אין גרויס פאַרצווייפלונג האָט זי איר קאַפּ אין קישן איינגעגראָבן און
 ביטער זיך צעכליפעט, ווי אַ קינד...

אומזיסטע שרעקן

סילווער איז געפאָרן צוריק מיטן באַס פון די „מאָונטנס“. ער איז געפאָרן פון אַ האַטעל, וואו ער האָט פאַרבראַכט די לעצטע פיר וואַכן. עס איז געווען אַ שיינער טאָג און די זון האָט מילד געשיינט. סילווער איז געזעסן אויפן פאָדערשטן פלאַץ, פון וואָנען מען האָט פאַרנדיק געקענט גוט זען דעם וועג פאַר זיך און די גאַנצע לאַנדשאַפט פון ביידע זייטן וועג. סילווער האָט אַלעמאַל ליב געהאַט צו זיצן אויף דעם פלאַץ, פון וואָנען ער האָט גוט געקענט באַאָבאַכטן די נאַטור, וועלכע ער האָט אַ גאַנץ יאָר, זייענדיק פאַרנומען, זייער זעלטן געזען. אָבער דאָס מאַל איז ער געזעסן דערשלאָגן און געקוקט אויף דער אַרומיקער שיינקייט מיט קנאה און פאַר-צווייפלונג.

סילווער האָט זיך שוין ניט געפילט איבעריק גוט דעם גאַנצן ווינטער און האָט קוים זיך דערוואַרט אויפן זומער, ער זאָל קאָנען אַרויספאַרן אין אַ האַטעל און עטלעכע וואַכן צייט זיך גוט אויסרוען. דער דאָקטאָר האָט אים ניט אָפגעשלאָגן דערפון.

— עס קען קיינמאַל ניט שאַטן... — האָט ער געזאָגט.

סילווער האָט שטאַרק געבויט אויף דעם אַוועקפאַרן. ער האָט געגלויבט, אַז די שטענדיקע אָנשטרענגונג בכלל און די אויפֿרעגונג אין הויז זיינען שולדיק אין זיין ניט פילן זיך גוט, און ווען ער וועט זיך אָביסל צייט גוט אויסרוען, גיין שלאָפן אין צייט, עסן אין צייט, ניט אויפֿרעגן זיך — דערצו נאָך זיין אויף דער פֿרישער לופט אַ גאַנצן טאָג — וועט ער צוריקקומען צו זיך און זיך אָנהויבן פילן גוט ווי אַמאָל.

סילווער האָט לעצטנס שטאַרק אויפגעפאַסט אויף זיין געזונט. ער האָט מורא געהאַט ניט אַזוי פאַר קראַנק זיין, ווי פאַר שטאַרבן. און דער טויט איז אים לעצטנס אָפט געקומען אויף די געדאַנקען. ניט דערפאַר, ווייל ער איז אַזוי אַלט געווען — ער איז נאָך קיין פולע פּרופּיק יאָר ניט געווען — און ניט ווייל ער האָט זיך בכלל געשראַקן פאַר שטאַרבן, נאָר צוליב אַזעלכע אורזאַכן, וואָס ער וואַלט נישט געוואַלט פאַרטרויען אַפילו זיין בעסטן פֿריינט און וועלכע מיט זיך אַליין האָט ער אויך ניט ליב געהאַט צו דיסקוטירן, סיידן זיי האָבן זיך איינגעגעסן אין אים און ניט אָפגעלאָזט, ווי אַ ביזע צושטייענדיקע פליג...

עס זיינען געווען גאַנץ אייגנאַרטיקע אורזאַכן, צוליב וועלכע דער גע-דאַנק וועגן טויט איז צו אים אַזוי אָפט געקומען און אַזוי שטאַרק געשראַקן.

אינגנטלעך, נישט קיין סך אורזאכן זיינען דאָס געווען נאָר בלויז איינע: די ווייב זיינע... צוליב איר האָט ער עס לעצטנס אַזוי אָפּגעגעבן זיך מיט זיך און אַזוי אויפּגעפּאַסט אויף זיין געזונט. עס איז געווען אַ מאַדנע פּאַרדרייטע געשיכטע, שווער צו פּאַרשטיין און שווער צו דערקלערן.

עס טרעפט זייער אָפט: אַ מענטש איז פּאַרליבט אין זיין ווייב, שטאַרק פּאַרליבט און עגאָאיסטיש דערצו — איז אַז עס פּאַסירט אַ מאָל, ער ווערט פּלוצלינג ערנסט קראַנק און דערשרעקט זיך, אַז ער וועט פּיליכט מוזן „גיין“, דערפילט ער פּלוצלינג אַן אויפּערזוכט צום ווייב און אַ באַהאַלטענע קנאה צו עמעצן אַן אומבאַקאַנטן, אַ פרעמדן... עס ווילט זיך אים שטאַרק ניט, אַז אַ צווייטער זאָל אים ירשהנען און געניסן פּון די פּריידן, וואָס ער אַליין האָט ביז איצט גענאָסן. עס טרעפט אַזוינס...

ביי אים איז עס געווען פּונקט פּאַרקערט. ניט די ליבע צו דער ווייב האָט אים געשראַקן צו שטאַרק, נאָר דער האָס צו איר... אַ לעבן פּון האָס האָט ער אָפּגעלעבט מיט איר, אַ לעבן פּון קעגנזייטיקער פיינטשאַפט. אַ מיזעראַבעלן לעבן. קיינער האָט פּון דעם ניט געוואוסט, אָפילו ניט די אינטימסטע פּריינט זיינע. אַזוי פּאַרשטעלט איז ער שטענדיק געווען, אַזוי פּאַרבאַהאַלטן, אַז קיינער האָט אין גאַרנישט געקענט חושד זיין. אין דער אמתן אָבער האָט אים שטענדיק געטאַטשעט אַ וואָרעם, געזעסן אינעווייניק און געלעכערט, געפייניקט. ער האָט זיך שטענדיק געפילט אומגליקלעך און ניט באַפּרידיקט און געזוכט עפעס אַזוינס, וואָס זאָל אים פּאַרגיטיקן און פּאַרטומלען. עס האָט זיך אָנגעהויבן אַזוי שוין באַלד פּון אָנהויב. עפעס אַן אומחן האָט זי געוואָרפן אויף אים נאָך דער חתונה און ניט געזוכט, אָדער אפשר ניט געקענט, באַהאַלטן פּון אים. געגעבן אים דאָס צו פילן אויף יעדן שריט און טריט.

און דעמאָלט האָט זיך עס אָנגעפּאַנגען. צוערשט פּאַרדראָס, באַליידיקונג און נאָכדעם האָס... ער האָט איר אָנגעהויבן צאָלן מיטן זעלבן: כלומרשט אַליין אינגאַריט זי און געמאַכט זיך גלייכגילטיק צו איר, געזוכט באַפּריידיקונג אין דער נקמה. אָבער עס האָט ניט געהאַלפּן: געבליבן די זעלבע באַליידיקונג, אויפּערזוכט און האָס... און זי? ווי אַ דעמב איז זי געשטאַנען גלייך און אומבויגזאַם און אויף זיינע געפילן צו איר געענטפּערט מיט קאַלטקייט, מיט רואיקער, איינגעהאַלטענער קאַלטקייט... אים האָט דאָס שרעקלעך ביי געמאַכט: וואָס פאַר אַ מאַיעסטעטישע רואיקייט! וואָס פאַר אַ שטאַרקע נערוון! וואָס פאַר אַ מאַדנע שטאַרקער גייסט פּון אַ פּרוי!... ער האָט געפילט ווי צו פּלאַצן...

וואָס עס האָט זי געצוואונגען אָנצוהאַלטן אַזאָ לעבן, וואָס האָט זיכער

איר אליין קיין פארגעניגן ניט פארשאפט, ווייס ער ניט. איבעריקנס איז ער ניט פאראינטערעסירט געווען צו גריבלען זיך אין דעם. וואָרעם, וואָס עפעס נאָר זי — און וואו איז ער אליין? וואָס האָט אים געצוואונגען?

ער האָט געוואוסט: עס איז ניט שווער צו מאַכן אַ סוף צו דעם. מען טוט, וואָס טויזנטער אַנדערע טוען אין אַזאַ פּאַל: מען האַקט איבער דעם קנּופּ — און פּטור... אָבער — דאָ הויבט זיך עס ערשט אָן... דאָ ליגט דאָך דער גאַנצער טשוואַק באַהאַלטן! די אייפערזוכט האָט אים געפרעסן ערשט אין דעם פּאַל, ערשט אויף יענער זייט צוים... ער האָט געוואוסט: מער ווי דאָס דאַרף זי ניט — באַפּרייען זיך פּון אים און אָנהויבן דאָס לעבן פונדאָסניי. און דאָס האָט ער בשום אופן ניט געוואָלט. זי זאָל אָנהויבן דאָס לעבן פון דאָס ניי — דאָס האָט אים פאַרביטערט זיין לעבן שוין, איידער עס האָט נאָך גאָר געהאַלטן דערביי...

אַזוי שטאַרק האָט זיין האָס אין אים געברענט צו איר!

אי, ער וואָלט דאָך אויך געקענט טאָן דאָס זעלבע? איז ערשטנס, האָט ער ניט געגלויבט אין דעם: אליין דורכגעדרונגען געוואָרן מיטן געפיל פון מינדערוויכטיקייט, וואָס זי האָט די אַלע יאָרן געפרוואווט אים פאַרסמען דערמיט. צווייטנס — וואָס גייט אים אָן זיין לעבן, אויב אירס וועט צוליב דעם אויפגעריכט ווערן?...

ער האָט געוואוסט: די אַלע יאָרן פון ליידן און דערשטיקן אין זיך די אומבאַפרידיקונג פון לעבן האָבן איר פנים אויסגעלייטערט און באַדעקט אים מיט אַ באַזונדער חן און זעלבסט-וויירדע, וואָס מאַכט זי אויסזען ווירדיק און אינטערעסאַנט, ערנסט און קלוג. מענער באַציען זיך צו איר מיט גרויס רעספעקט און אין פּאַל פון איר פריי ווערן וועלן זיי זיך אילן מיט זייער גליק פאַר איר און מיט אירן פאַר זיך. און דאָס האָט ער ניט געוואָלט — בשום אופן ניט געוואָלט! זען זי גליקלעך און צופרידן מיט אַנדערע — דאָס וואָלט געווען דער גרעסטער קלאַפּ פאַר אים, די שרעקלעכסטע שטראַף! בלויז דער געדאַנק אליין פון דעם האָט אים צעפרעסן דאָס לעבן, ביטער געמאַכט יעדע סעקונדע פון טאָג. און די מעגלעכקייט, אַז די לייונג זאָל קומען אויף אַ נאַטירלעכן אופן — דורך זיין טויט — האָט אים משוגע געמאַכט, האָט אים קראַנק געמאַכט... האָט אים געצוואונגען שטענדיק צו טראַכטן פון זיין געזונט און שטענדיק זיך אָפּגעבן מיט זיך. ער האָט געוואוסט: עס איז אַ קליפּה, אַן אייגרעדעניש. עס פאַרביטערט זיין לעבן און מאַכט נענטער די זעלבע מעגלעכקייט, פאַר וועלכער ער אליין שרעקט זיך אַזוי. אָבער ער האָט זיך ניט געקענט העלפן: עס איז געווען שטאַרקער פון אים...

און אַט האָט ער זיך אָנגעהויבן פֿילן ניט גוט. אַליין ניט געוואוסט, וואָס אים איז, אָבער געפֿילט, אַז עפעס איז מיט אים. ער האָט געוואָרט אויפֿן זומער, אין וועלכן ער איז געווען איינגעלויבט, אַז פֿון אים וועט אים די ישועה קומען: ער דאַרף נאָר אַוועקפֿאַרן, זיך גוט אויסרוען, עסן און שלאָפֿן אין צייט, ניט האָבן קיין זאַרגן און איבערהויפֿט ניט אויפֿרעגן זיך פֿון דער שטוב, די פֿרישע לופֿט נאָך דערצו — וועט ער זיך צוריק אָנהויבן פֿילן גוט, ווי אַמאָל.

אַ גאַנצן חרדש איז סילווער געווען אין די בערג אין אַ האַטעל און ניט געפֿילט קיין וועזנטלעכן אונטערשייד. ער האָט אויסגעפֿילט אַלע כללים פֿון רו און עסן אין צייט און געהיט זיך פֿון ניט איבערעסן זיך און ניט איבעראַנשטרענגען זיך. נאָר איין זאַך האָט ער ניט געקענט אויסמיידן: די אויפֿרעגונג וואָס די היים פֿלעגט אים געוויינטלעך געבן. עס האָט אים פֿאַרפֿאַלט און דערגרייכט אַפֿילו דאָ... מיט קנאה פֿלעגט זיך סילווער צוקוקן צו די געסט, וואָס האָבן דאָ פֿאַרבראַכט מיט זייערע פֿרויען, אויפֿ־ מערקזאַמע איינע צו די אַנדערע, באַזאַרגטע איינער פֿאַרן צווייטן, פֿול מיט פֿריינטשאַפט און אינטימער נאָענטקייט — און ער פֿלעגט זיך דערפֿילן נאָך צעבראַכענער און עלנטער, צערייצטער און פֿאַרביטערטער. קרים צוויי בריוולעך האָט ער פֿון דער היים געקראָגן פֿאַר דער גאַנצער צייט, און יענע זיינען אויך געווען אַזעלכע קורצע, זאַכלעכע און קאַלטע. סילווער האָט גע־פֿילט, ווי עס עקט זיך אים דאָס געזונט.

זיין לענגער אין האַטעל האָט קיין זיין ניט געהאַט, האָט ער באַשלאָסן צו פֿאַרן אַ היים. נאָר מיט אַ נאַכט פֿריער, ווען ער האָט גענומען גרייטן זיך אַוועקצופֿאַרן מאָרגן גאַנץ־פֿרי און גענומען איינפֿאַקן זיינע זאַכן, האָט ער פֿלוצלונג דערפֿילט עפעס אַזוי ווי אַ שטאַך אין האַרצן. ער איז פֿאַר־ ציטערט געוואָרן: זאל זיין אַז דאָס, פֿאַרוואָס ער האָט זיך אַזוי געשראַקן איז טאַקע געקומען? ... ער איז אַ גאַנצע נאַכט ניט אָנטשלאָפֿן געוואָרן, געטאַפט זיך פֿאַרן האַרצן און צוגעהערט זיך צו זיין קלאָפֿן, אינדערפֿרי ביים אָנבײַסן האָט ער זיך צו גאַרנישט כמעט צוגערירט — קוים אַ טעפעלע קאַווע אויסגעטרונקען — און געאַיילט זיך צום באַס, אין שטאַט אַריין, און דאַרט גלייך לויפֿן צום דאָקטאָר.

ער איז געזעסן אין באַס און אים איז גאַרניט איינגעגאַנגען דער שיינער פֿרימאַרגן און די גאַנצע נאַטור אַרום, וואָס האָט אַזוי רואיק זיך געבאַדן אין די מילדע זון־שטראַלן. אַן אַנדערש מאָל וואָלט דאָס אים פֿאַרשאַפט אַ סך פֿאַרגעניגן: ער וואָלט די פֿרישקייט און די שיינקייט איינגעזאַפט מיטן פֿולן האַרצן. דעם מאָל אָבער האָט דאָס אים גערייצט און געשטאַכן:

ניט פאר אים איז דאָס אַלץ — ער וועט דאָס סיי ווי מוזן איבערלאָזן און אַוועקגיין ...

אַ פאַרצווייפּלונג האָט אים אָנגעכאַפּט און אַ שווייס האָט אים באַשלאָגן : הייסט עס, עס איז געקומען דער מאַמענט, ווען קיין הילף איז ניטאָ און קיין אויסוועג איז ניט פאַראַן ... ער וועט מוזן „גיין“ — אַ קורצע צייט פריער, אָדער אַ ביסל שפעטער ... ער וועט גיין — און זי וועט איבערבלייבן ... באַפרייען זיך אַזוי פון אים אויף אַ נאַטירלעכן אופן, אָן איבעריקע שוועריי־קייטן, אָן שום חשד פון קיינעם — און טיף אין האַרצן פרייען זיך, יובלען ... און דאָן וועט זיך פאַר איר אַ נייע וועלט עפענען, אַ נייע לעבן אָנפאַנגען. פון יוצא וועגן, מסתם, מענטשן זאָלן ניט רעדן, וועט זי אַפּוואַרטן אַ קורצע צייט. אָבער, וואָס איז אים דער אונטערשייד? קירצער, צי לענגער — עס וועט קומען. זי וועט חתונה האָבן מיט אַ צווייטן און ערשט וויסן פון אַ לעבן. חווק מאַכן פון אים אין האַרצן, ווי ער ליגט דאָרטן און פּוילט ... און אפשר דאָס אויך ניט? אפשר אים גאָר קיינמאַל אויפן געדאַנק ניט אַרויפברענגען און אויסמעקן אים פון זכרון, ווי אַ בייזן שילינגער ...

סילווערן כאַפּט אָן נאָך אַ גרעסערער פאַרצווייפּלונגס־געפּיל. ער וואַלט שוין וועלן וואָס גיכער קומען אין שטאַט און זען זיך מיט אַ דאָקטאָר : אפשר איז נאָך ניט אַלץ פאַרפּאַלן, אפשר קען מען נאָך עפעס טאָן פאַר אים ... ער האָט דאָך געלייענט איינמאַל, געדענקט ער, אַז מיט אַ קראַנק האַרץ קען מען אָפּלעבן אַ סך יאָרן. אפשר איז זיין צושטאַנד ניט אַזוי געפּערלעך? ...

סילווער האָט פון באַס גענומען אַ טעקסי און איז אַוועקגעפאַרן אַהיים. ער איז געווען צופרידן, וואָס ער האָט די פרוי ניט געטראָפּן אין שטוב. ער האָט אַוועקגעשטעלט דעם טשעמאַדאָן און איז גלייך אַוועק צו זיין הויז־דאָקטאָר. יענער איז גראַדע געווען אין אַפּיס.

— וואָס מאַכט איר, מיסטער סילווער? — האָט אים דער דאָקטאָר געגעבן די האַנט — ווי פילט איר עפעס נאָך דער „קאונטרי“?

אָבער אַ קוק טוענדיק אויף אים, האָט זיך דער דאָקטאָר דערשראָקן. — וואָס איז, מיסטער סילווער? וואָס זייט איר אַזוי בלייך? און די אויגן אַזוי צעשראָקן? פילט איר עפעס ניט גוט? האָט עפעס פאַסירט מיט אייך? ...

— ניין, דאָקטאָר, האָט סילווער געזאָגט, וועלנדיק זען, צי דער דאָקטאָר וועט אַליין אויסגעפּינען וואָס מיט אים איז. — עס איז גאַרנישט דער מער מיט מיר ... איך בין בלויז געקומען איר זאָלט מיך אונטערזוכן, טאַקע נאַכדעם ווי איך בין געווען אַ חודש אויף דער פרישער לופט. נאָר אונטער־

זוכט מיך גוט, איך בעט איך... גיט מיר אַ פולע אונטערזוכונג: דאָס האַרץ, דעם בלוט-דרוק...

דער דאָקטער האָט צוגעלייגט דאָס טרייבל, געפירט זי פון איין אָרט צום צווייטן, געטאַפּט, זיך איינגעהערט און ענדלעך געזאָגט:

— איר זייט אַל-ראַיט, מיסטער סילווער. נאָר איר מוזט זיין זייער נערוועז: דאָס האַרץ קלאַפּט ביי איך שטאַרק און דער פולס איז ניט אין אַרדענונג... וואָס איז דער מער? איר האָט עפעס זאָרג וועלכע עס איז, אָדער זיך איבערגעשראַקן פאַר עפעס?...?

— אַ ניין, הער דאָקטאָר... עס איז מסתמא פון דער נאַכט, וואָס איך בין ניט געשלאָפן, און פונעם באָס — איר וויסט דאָך, ווי עס טרייסלט... סילווער איז געוואָרן פריילעכער און אויפגעלעבטער. ער האָט דער-לאַנגט דעם דאָקטאָר אַ גרעסערע מטבע, ווי ער איז אים געוויינטלעך גע-וואוינט געווען צו צאָלן און פאַרן אַרויסגאַנג שוין נאַכאַמאָל איבערגעפרעגט: — איז וואָס זאָגט איר, הער דאָקטאָר, מיין האַרץ איז אין אַרדענונג?...? — אַ, יע, איר דאַרפט זיך גאַרניט שרעקן פאַר דעם. הלואַי ווייטער ניט ערגער...

סילווער איז אַרויס פונעם דאָקטאָר אַ צופרידענער און אַ שמייכלענדי-קער. ער האָט פלוצלינג דערפילט, ווי עס האָט אים אויפגעהערט צו שטעכן און אויף דער נשמה איז אים אויך געוואָרן גרינגער. ער איז געגאַנגען מיט אַ לייכטן טראַט אַהיים און שטיל אין האַרצן חוזק געמאַכט פון דער פרוי: — ניט באַשערט דיר אַפנים, האַ? ניט באַ-שערט... וועסט זיך שוין מוזן עלטערן מיט מיר, ניט אזוי?...?

אָו אַ נאַמען

אַ גאַנצע וואָך האָט גערעגנט. פון זיין בעט האָט גרינשטיין געזען פאלנדיקע רעגן־טראָפּנס, פאַרטערטע פענצטער און אַ בלייענעם פאַרוואַלקנטן הימל. אויף קיין מינוט האָט עס נישט אָפּגעלאָזט. דער וועטער האָט געווירקט אויף זיין געדריקטער שטימונג און געמאַכט זי נאָך שווערער.

היינט איז דער ערשטער זוניקער טאָג געווען. די זון האָט העל אַרייַן־געשיינט און ברייט זיך צעגאַסן איבער דער שטוב. ווי נאָך אַ געוואונענעם שווערן קאַמף, האָט די זון דורכגעריסן זיך דורך די געדיכטע וואַלקנס מיט אירע שטראַלן און פאַרפליצט מיט זיי דעם גאַנצן דרויסן.

גרינשטיין האָט זיך געפילט אויפגעלייגט און מונטער. די לעצטע פּאַר חדשים, זינט ער איז קראַנק געוואָרן, האָט ער זיך קיין אַיין מאָל נישט געפילט אַזוי ווי היינט. שוין נישט צו רעדן פון די ערשטע פּאַר וואָכן, ווען מ'האַט אים פון אַרט נישט געטאַרט רירן, נאָר אַפילו די לעצטע צוויי וואָכן, ווען ער פילט זיך שוין אַזויפיל בעסער, אַז דער דאָקטאָר האָט אים אַפילו דערלויבט אַ פּאַר מאָל דורכן טאָג אַראָפּצוגיין פון בעט און זיך דורכשפּאַצירן איבערן צימער. היינט, וואָלט ער געקענט שווערן, פילט ער זיך געזונט און וואָלט זיך געקענט אַנטאָן און אַרויס אין גאַס. אַן איינגעשפּאַרטער מענטש, דער דאָקטאָר, זאָגט ער עפּעס, מוז מען אים פּאַלגן. אַז נישט, שרייט ער און סטראַשעט, אַז ער וועט גאָר מער נישט קומען. און אַלץ איז ביי אים מיט „ניין“ און מיט „ניט“: דאָס טו נישט, דאָס עס נישט, אַזוי ליג נישט...“

לעצטנס איז שוין דער דאָקטאָר פריינטלעכער, ווען ער קומט. ער דערלויבט זיך שוין אַפילו אַ שפּאַס צו מאַכן. נאָר — אַפילו דער שפּאַס איז אויך אַזוי שטרענג און רק דורכגעפלאַכטן מיט פאַרבאַטן און „ניטס“ — נאָר נישט געזאָרגט, מיסטער גרינשטיין. זאָרגן איז פאַר אייך נישט גוט, טראַכט וואָס ווייניקער וועגן זיך. און אויב איר טראַכט שוין יאָ אַמאָל, איז טראַכט נאָר וועגן פריילעכע זאַכן.

אים איז גרינג צו זאָגן: נישט זאָרגן... ווי קאָן זיך אַ מענטש נישט זאָרגן, אַז ער ליגט שוין אַזוי באַלד דריי חדשים אין בעט און ווייט נאָך נישט, ווען ער וועט געזונט ווערן און צי וועט ער קאָנען צוריק אַרבעטן. און נישט טראַכטן... אַן איינפאַל פון אַ דאָקטאָר: נישט טראַכטן!... ער וואָלט וועלן זען עמעצן, אַפילו אים, דעם דאָקטאָר אַליין, ער זאָל אַפליגן

אין בעט אַ פּאַר חדשים און ניט טראַכטן. וואָס דען זאָל ער טאָן ? און בכלל ווי קאָן דאָס אַ מענטש ניט טראַכטן, באַזונדערס נאָך ווען ס'איז דאָ אַזוי פיל פון וואָס צו טראַכטן... אַ גאַנץ לעבן האָט ער קיינמאַל קיין צייט ניט געהאַט, נאָר געהאַוועט, געשמייעט, האָט זיך אַזוי פיל אָנגעקליבן... און איצטער, אַז ער האָט אַזוי פיל צייט, קומט דער דאָקטאָר און הייסט אים: טראַכט ניט... אַ בעלנות פון אַ דאָקטאָר!...

„און אַז איר טראַכט שוין יאָ, איז נאָר וועגן עפעס פריילעכס...“ און ווי איר, אַז ס'איז ניטאָ קיין פריילעכס פון וואָס צו טראַכטן? ער וואָלט וועלן זען וועמען אַנדערש, טאַקע אים, דעם דאָקטאָר אַליין, ער זאָל אָפּ-לעבן אַזאַ לעבן ווי ער און טראַכטן „נאָר וועגן פריילעכס...“ און אַט טאַקע, אַז מען רעדט שוין: זיין לעבן... גיי טראַכט ניט פון אַזאַ לעבן, אַז ס'איז עפעס אַזאַ פאַרדרייעניש, אַזאַ פּלאַנטער, אַז מען קאָן צעפּלאַצט ווערן. אַ פאַרזעעניש, ניט אַ לעבן... נאָך אַזאַ איינעם איז אפשר גאָר אוממעגלעך צו געפינען, אַז מען זאָל אַפילו אַ גאַנצע וועלט אויספאַרן. ער האָט תמיד געוואָלט אַפּשטעלן זיך אַ ווילל, אַריינקוקן אין זיין לעבן און באַטראַכטן עס. וואָס פאַר אַ לעבן איז עס? אַבער ער האָט קיינמאַל קיין צייט ניט געהאַט: שטענדיק געווען פאַרהאַוועט, פאַרשמייעט... איצט איז דאָ טאַקע אַ גוטע געלעגנהייט: סייזוי ניטאָ וואָס צו טאָן...

שוין איינמאַל אַ לעבן האָט ער אָפּגעלעבט! ס'הייסט, ניט דאָס גאַנצע לעבן, נאָר זינט ער האָט חתונה געהאַט... אויף זיין קינדשהיט האָט ער זיך גראַדע נישט וואָס צו באַקלאַגן: אַ קינדשהיט, ווי אַלע קינדשהיטן. און אויף זיין יוגנט אויך ניט: ווי געוויינלעך, טרוימען, אַנטווישוונגען... נאָר זינט ער האָט זי באַגעגנט, ס'הייסט זיין פרוי — איז שוין גאָר עפעס אַנדערש: דאָ איז שוין אַלץ אַוועק גאַרניט ווי ביי אַלעמען.

דאָכט זיך, אַזוי איז אַלץ ווי ביי לייטן געווען: באַגעגנט אַ מיידל, באַקענט זיך מיט איר, געטראַפן זיך אַ ביסל צייט און שפעטער חתונה געהאַט. אַבער ווייזט אויס, אַפנים, אַז פאַרט ניט ווי ביי לייטן. שוין באַלד נאָך דער חתונה דערפילט... אַט נעמט אַ שטייגער: אויף מאַרגן נאָך דער חתונה איז אים איינגעפאַלן זי צו פּרעגן: „האַסט מיך ליב?...“ נו, וואָס דערוואַרט מען אין אַזאַ פאַל — אויף מאַרגן נאָך דער חתונה? וואָלט גאָר עמעצן איינגעפאַלן צו דערוואַרטן, אַז זי וועט ענטפּערן אַזוי מיר-ניט, דיר-ניט ערנסט און אויפריכטיק: „איך ווייס ניט...“ ווי מיט אַ קאַלטן עמער וואָסער האָט דאָס אים אָפּגעגאַסן.

ער געדענקט שוין ניט ווי אַזוי ער האָט רעאַגירט אויף דעם, אַבער ער געדענקט, אַז דעם גאַנצן טאָג נאָכדעם — דעם ערשטן טאָג נאָך דער חתונה!

— זיינען זיי ביידע אומגעגאנגען ווי אַנגעבלאָזן, און אין האַרצן האָט ער געפילט אַן אומבאַשטימטן פאַרדראָס...

און אַזוי איז עס שוין אַוועק, אין אַ פאַר טעג אַרום קומט ער אַהיים און טרעפט זי אַן אומעטיקע, אַ קאַלטע, כמעט אַ ברוגזע. ער האָט ניט גע-קענט פאַרשטיין, וואָס ס'איז געשען. האָט ער זיך געשטאַרקט און געפרעגט זי: „וואָס איז? וואָס רעדט זי עפעס ניט?“ נאָך אַ לאַנגן בעטן זיך האָט ער קוים אַרויסגעקראָגן: עפעס אַ באַמערקונג זיינע אינדערפרי נאָך, אַ קלייניקייט, וואָס ער וואָלט געקענט שווערן, אַז ער האָט דערמיט גאַרניט געמיינט, האָט זי אין אַ שווערער שטימונג דעם גאַנצן טאָג געהאַלטן...

און אַזוי איז עס שוין אַלע מאָל געווען: שטימונגען, ברוגזן, קאַלט-קייט און גלייכגילטיקייט. ער האָט דאָס גאַר קיינמאָל צווישן מאַן און ווייב ניט געזען...

און אַזאָ ניט אויסרעכענען אים, אַזאָ ניט וועלן פאַרשטיין זיינע גע-פילן! — שווער גאַר פאַרצושטעלן זיך אַזוינס. אַט נעמט אַזאָ מין מעשה. ס'איז אינגאַנצן עטלעכע חדשים נאָך דער חתונה געווען. ס'איז זומער געווען. קומט צו איר איינמאָל אַ פריינדין, און ביידע באַשליסן צו פאַרן באַדן זיך צום ים. גוט, זאָלן זיי פאַרן. ער האָט גראַד עפעס קיין חשק ניט געהאַט מיטצופאַרן. גייט אַזוי דורך דער טאָג, עס ווערט זעקס, זיבן אַזיגער, הייבט ער אָן צו וואַרטן זי זאָל קומען. ווי לאַנג פאַרברענגט מען ביים ים? ווערט אַכט אַזיגער, און זי איז נאָך ניטאָ. גייט ער שוין צו דער סאַבוויי-סטאַנציע אַפּוואַרטן זי. ניטאָ... הייבט ער שוין אָן צו ווערן אַ ביסל אמרואיק. ווערט גיין אַזיגער. לויפט ער שוין אַהיים זען, אפשר האָט ער זי ניט באַמערקט אַרויסגייענדיק פון סאַבוויי. נישטאָ אין שטוב אויך... גייט ער שוין אַוועק צוריק צום סאַבוויי. ער וואַרט; עס ווערט צען אַזיגער, עלף — לויפט ער שוין צוריק אין שטוב און צוריק צום סאַבוויי, ביז עס ווערט שוין צוועלף אַזיגער. ווערט ער שוין גאַר אמרואיק, ווייסט ניט וואָס איבערצחוקלערן: וואָס האָט אַזוינס געקענט פאַסירן? אפשר אַן אומגליק געשען? וואָרעם וואָלט די זאך געווען גלאַט — פאַרהאַלטן געוואָרן צוליב עפעס — וואָלט זי דאָך געקענט טעלעפּאָנירן: אין שטוב ביי דער באַלעבאַסטע (זיי האָבן דעמאַלט ביי יענעם אין אַ צימער גע-וואוינט) אַ טעלעפּאָן פאַראַן. איז וואָס-זשע קאָן דאָס זיין? לויפט ער אַזוי פון שטוב צום סאַבוויי — און צוריק. די גאַס ווערט ביסלעכווייז שטילער; מיט יעדער אַנקומענדיקער באַן קומען אַרויס אַלץ ווינציקער מענטשן. ער שטאַרקט זיך און מיט אַ ציטערנדיקער שטימע טעלעפּאָנירט ער אין דער פּאָליציי-סטאַנציע. אפשר פון אַזאַ-אין-אַזאַ געהערט? ... ניין, אַ דאַנק גאַט, גאַרנישט. וואָס-זשע קאָן דאָס פאַרט זיין? אַ ווייל באַרוואיקט ער זיך, אַבער

באלד הויבן אים אן ווילדע געדאנקען צו קומען אין קאפ: אפשר איז נאך צו פרי? אפשר ווייס נאך די פאליציי ניט? ... א גאנצע נאכט איז ער אזוי אומגעלאפן היין-און-צוריק, די פיס האבן אים געבראכן, אין מויל איז אים געווען טרוקן, אבער ער האט זיך אויף קיין מינוט ביט צוגעזעצט: געלאפן פון שטוב צום סאבוויי — און ווידער אהיים. ערשט ארום צוויי ביינאכט איז ער אזוי מיד געווארן, אז ער האט זיך א ווארף געטאן אויפן בעט. וועגן איינשלאפן האט קיין רייד ביט געקענט זיין. דער לאמפ האט געברענט, און ער איז געלעגן מיט אפענע אויגן, ביז ענדלעך אזייגער דריי איז זי אָנגעקומען. רואיק אריין אין שטוב, ווי מען קומט געוויינטלעך אריין בייטאג פון גאס, און ווי עס וואלט געווען נאטירלעך צו קומען אזוי שפעט אין דער נאכט.

— וואס האט פאסירט?

גאָרנישט האט פאסירט. עפעס האט זי ביים באַדן זיך באַגענגט מיט אַ חברטע, וואָס וואוינט טאַקע דאָרט ביים ים; האָט זי יענע איינגעלאָרן צו זיך און דאָרט זיינען נאָך באַקאַנטע געווען, האָט זי זיך אזוי פאַרזעסן... איר הערט? און אין שטוב איז אַ טעלעפאָן געווען... ווען ער האָט דאָס דערהערט, האָט ער איינגענורעט דעם קאַפּ אין קישן און שטיל זיך צעוויינט: הייס, אין זיך, קיינער זאָל ניט הערן, ווי אַ באַליידיקט קינד...

און זי האט ניט געקענט פארשטיין: — וואס איז דאָ געווען וואָס איי-בערצוקלערן? איך האב געמיינט, אז דו האָסט זיך געלייגט און דו שלאָפסט... זי וואָלט מסתמא טאַקע אזוי געטאָן. ער האָט זיך שפעטער אַליין איבערצייגט אין דעם.

ס'איז געווען איינמאָל אין אַ ווינטער-אָונט. אַ גאַנצן טאָג האָט גע-שאַטן אַ שניי און פאַרשאַטן די גאַסן. די טראַמוואַיען האָבן זיך אָפּגעשטעלט, ביט געקענט מער גיין. די באַנען זיינען געלאָפן אומרעגלמעסיק. אין אָונט, ווען ער האָט געדאַרפט אַהיימקומען פון דער אַרבעט, האָט זיך צעבושעוועט אַ שטורעם מיט אַ זאָרערוכע. אַ שניידנדיקער פראַסטיקער ווינט האָט גע-ריסן, געהויבן דעם שניי אין דער לופטן און מיט אַ ווייען און פייפן גע-טראָגן זיך מיט אים אין אַ טאַנץ און אַריינגעדרייט אין זיך יעדערן, וואָס האָט נאָר געוואַגט אין דרויסן זיך באַווייזן.

אַלע, וואָס זיינען מיט אים צוזאַמען געווען, האָבן באַשלאָסן: זיי גייען נישט אַהיים; דאָס לעבן אין געפאַר וועלן זיי ניט שטעלן. אייניקע, וואָס האָבן געהאַט טעלעפאָנען ביי זיך אין הויז, האָבן טעלעפאָנירט אַהיים, אַז זיי וועלן וואַרשיינלעך צוליב דעם וועטער ניט קומען און ווי עס איז דאָ איבערשלאָפן. ער האָט זיך געקוויינקלט. טעלעפאָנירן האָט ער ניט גע-

קענט, האָט ער באַשלאָסן צו וואַרטן, צו זען, וואָס עס וועט זיין: אפשר וועט דער שטורעם זיך אַ ביסל איינשטילן, וועט ער קענען אַהיים גיין. אָבער דער שטורעם האָט זיך ניט איינגעשטילט. אַלע מינוט האָט דער ווינט אין פענצטער אַריינגעשמיסן און פאַרשאַטן עס מיט הויפּנס שניי. ס'איז שפעט געוואָרן און ס'איז אויך קלאַר געוואָרן, אַז אַזוי גיך וועט דער שטורעם ניט אויפהערן. וער האָט געדאַרפט באַשליסן: איבערזיצן דאָ ביז אינדערפרי, אָדער זיך לאָזן גיין. ער איז געוואָרן אומרואיק. ער האָט גענומען זאָרגן זיך: „וואָס וועט מען אין שטוב איבערקלערן? וואָס וועט די פרוי זיינע איבערטראַכטן? ס'האָט קיינמאָל ניט פאַסירט, אַז ער זאָל ניט קומען אַהיים בעכטיקן.“

ער האָט זיך פאַרטעשטעלט, ווי זי וועט אַלע וויילע אומרואיק צוגיין צום פענצטער זען, צי ער גייט, און אַן אַנטוישטע אָפּגיין צוריק, און יעדער דער פּינף פונעם ווינט וועט אַרויסרופן ביי איר אַ ציטער. ער האָט דערפילט, ווי אַ שטאַרקע קראַפט שטויסט אים, און יעדע וואַקלדיקייט איז פון אים אַוועק. ער האָט זיך איינגעוויקלט אין מאַנטל, אַרומגעוויקלט זיך מיטן שאַל, די הוט איבער די אויערן אַרונטערגעלאָזט, און געלאָזט זיך גיין.

די אַנדערע האָבן אים פאַרוואונדערט אַנגעקוקט:

— משוגענער, וואָס טוּסטו? דיין לעבן איז דיר דערעסן? ...

אָבער ער האָט קיינעם ניט געהערט. ער איז אַרויס.

ווען ער האָט דערווען די גרויסע הרבעס שניי און די פאַרשאַטענע טראַטואַרן, האָט ער זיך דערשראָקן אַ ביסל: ווי אַזוי וועט ער צוקומען צום סאַבוויי? פינף גרויסע בלאַק! און פונעם סאַבוויי צו זיין הויז — אויך אַזויפיל כמעט ... אָבער באלד האָט ער איבערגעטראַכט: אינגאַנצן פינף בלאַק ... און זאָל ער שוין גאָר ביז זיין באַן־סטאַנציע דערגרייכן, וועט ער זיך שוין שפעטער זאָרגן, ווי צו זיין שטוב צוצוקומען.

ער האָט גענומען שפּאַנען איבערן שניי. דער שניי איז געלעגן אויס־געלייגט איבער דער גאַנצער ברייט פון דער גאַס און ס'איז ניט קענטיק געווען, וואו ס'איז די מיט פון דער גאַס און וואו ס'איז דער טראַטואַר. אחמעטום האָט אים דער שניי ביז איבער די קנעכלעך דערגרייכט. ס'האָט לאַנג גענומען אַ טראַט צו מאַכן, און די פינף בלאַק האָבן אים אויסגעזען ווי פינף לאַנגע מייל.

ער האָט זיך מיט אַ הייסן שווייס באַשלאָגן, אָפּגעמאַטערט זיך — אָבער וער האָט זיך דערשלאָגן ביז צו דער סאַבוויי־סטאַנציע.

ער איז דאָרטן ניט דער איינציקער געווען. נאָך עטלעכע מענטשן זיינען געשטאַנען צעשראַקענע און געוואַרט, אַז די באַן זאָל קומען. און אַז

זיי האבן אים דערזען, איז זיי אזוי ווי עטוואס פריילעכער געווארן. אויך אים איז געווארן עטוואס פריילעכער: פאָרט ניט דער איינציקער ... ער איז יענעם אָונט אַהיים געקומען שפעט. ס'האָט שוין געמוזט זיין אַ זייגער צוועלף. אָבער ווען ער איז אין קאַרידאָר פון זיין הויז אַריין און דערפילט, ווי אַ שווערע לאַסט וואָלט אים פון די פלייצעס אַראָפּ, האָט ער גלייכצייטיק דערפילט, ווי אַ שרעק איז אים באַפאַלן. ער האָט קלאָר דערזען די געפאַר, אין וועלכער ער האָט זיך געפונען: דאָס האַרץ האָט ביי אים שרעקלעך געקלאַפט און אינגאַנצן האָט ער געפילט ווי צו חלשן פון מידיקייט. קוים-קוים האָט ער זיך איבער די טרעפּ צו זיין וואוינונג פאַרשלעפט און געעפנט די טיר. אַ פינצטערניש האָט אים אין די אויגן אַ קלאַפּ געטאָן, און אַ שטילקייט, וואָס הערשט אין אַ ביינאַכטיקן פאַר-שלאַפענעם הויז. ער איז געבליבן שטיין ביי דער טיר ווי געפלעפט. קוים האָט ער זיך פאַרשלעפט צום גאַסט-צימער און זיך אַ וואַרף-געטאָן אויף דער סאָפּע. דעם ווייבס שטילער שטאַרבן, וואָס איז פון שלאַף-צימער געקומען, האָט זיך גערייצט מיט אים. ער איז מיד און דערשלאָגן געבליבן ליגן אויף דער סאָפּע.

אויף מאָרגן אינדערפרי איז זי, ווי תמיד, אויפגעשטאַנען, אויסגעריבן זיך די פאַרשלאַפענע אויגן, איז צוגעגאַנגען צום פענצטער און אַרויסקוקן דיך אין דרויסן זיך רואיק און גלייכגילטיק אָנגערופן:

— אַ, וואָס דער שטורעם האָט עס געכטן אָנגעטאָן! ...

ווען און ווי אזוי ער איז געקומען אַהיים, האָט זי אים ניט געפרעגט ... צופעליק איז אים אויפן געדאַנק געקומען די פאַסירונג מיטן גיין באַדן זיך און קומען צוריק שפעט ביינאַכט. ביידע פאַסירונגען האָבן זיך צוזאַמענגעלייגט אינאיינעם און אָנגענומען איין געשטאַלט. זיי האָבן ביידע אויסגעדריקט איין זאַך: קאַלטקייט און פרעמדקייט צו אים, און גלייכגיל-טיקייט צו זיינע געפילן און צו אים אינגאַנצן.

אָבער, וואָס האָט ער זיך אזוי אָפגעשטעלט אויף דער פאַסירונג? איז זי דען די איינציקע געוועזן? אַ סך מאל האָט פאַסירט, אַז ער זאָל קומען אַהיים אין שטורעם און זאָווערוכעס, און זי זאָל זיך זיצן אין וואַרעמען ליכטיקן צימער, טאָן וועלכע-עס-איז אַרבעט און זיך אָפילו ניט אומקוקן אין זיין זייט.

ער פלעגט טראַכטן בשעת-מעשה: ווען אַ קאַץ אָדער אַ הונט וואָלט אין דעם וועטער די טיר געעפנט און פון דרויסן אַריינגעקומען, וואָלט מען זיך אויך אויף דעם אומגעקוקט, צוגעגאַנגען, געזאַגט עפעס, אָדער אַ גלעט געטאָן.

שפעטער האָט ער שוין מער ניט געטראַכט. אָבער גאָר פון אָנהייב

פלעגט ער זיך ניט קענען פארשטעלן, אז אזוינס קאן פאסירן אין דער ווירק-
 לעכקייט, אז עס פאסירט טאקע מיט אים אליין. איר קאלטקייט צו אים
 פלעגט ער פרואוון פארענטפערן מיט איר קאלטן טעמפעראמענט בכלל.
 אבער איינמאל איז זיין גאנצע פילאזאפיע וועגן איר צעקלאפט גע-
 ווארן. ס'איז געווען א זומער-אונט. א גאסט איז צו זיי געקומען, א חברטע
 אירע פון א צווייטער שטאט. זיי האבן זיך שוין עטלעכע יאר ניט געהאט
 געזען. נאכן אונט-ברויט זיינען אלע דריי ארויס שפאצירן. זיי זיינען
 געגאנגען צום נאענטסטן פארקל און געזעצט זיך אויפן גראז. איר חברטע
 איז ביי איר זייט געזעסן. און אזוי רעדנדיק, האט זי איר חברטעס קאפ
 גענומען, צו זיך אויפן שויס געלייגט און צערטלעך גענומען גלעטן: אירע
 האר, אירע באקן, איר האלדן. ער האט זיינע אויגן ניט געוואלט גלויבן —
 אזא געטריישאפט וואלט ער זיך קיינמאל ניט געקענט פארשטעלן ביי איר.
 א ספאזם האט אים דעמאלט אין האלדן אנגעכאפט. ער האט געפילט, אז
 עס פעלט אים אויס לופט צו אטעמען...
 וואס אמת איז אמת: זי האט אים קיינמאל מיט קיין ווארט ניט בא-
 לידיקט, ניט געזידלט זיך, ניט געקריגט זיך. דערפאר האט זי אבער
 געהאט אנדערע מיטלען פון באליידיקונג — שטילערע, טיפערע און וויי-
 טיקדיקערע.

אט, צום ביישפיל, טוט זי זיך אן ערגעץ אוועקצוגיין.

— וואוהין גייסטו?

— איד דארף ערגעץ צוגיין...

— ווען וועסטו צוריקקומען?

— איד ווייס ניט...

שטענדיק איז געקומען אן אומקלארער, אומפריינטלעכער ענטפער.
 אדער אט, צום ביישפיל, רעדט זי דורכן טעלעפאן. אזוי קונציק,
 אזוי וקורצמעסיק און אזוי פארשטעלט, אז מען וואלט געדארפט זיין מיט צען
 קעפּעפּעס צו פארשטיין. א האלבע שטונדע האט זי אזוי געקענט מיט
 עמעצן אפרעדן, און ער זאל קיין ווארט ניט קענען כאפן, ניט וויסן מיט
 וועמען און וועגן וואס זי האט גערעדט. קיין זאץ, נאר אזוי אפגעריסענע
 ווערטער, האלבע פראזן: „ווער...?“, „וואו...?“, „ווען...?“, „ווי
 אזוי...?“. קיין ווארט האט ער ניט געקענט פארשטיין.

ער האט געוואוסט: זי האט ניט קיין סודות און זוכט זיי פון אים
 נישט צו באהאלטן. ער האט זי אין גארנישט ניט חושד געווען. נאר אזוי
 באליידיקנדיק איז דאס געווען, אז ער וואלט שוין ליבערשט אויסגעקליבן
 קריגעריי און זידלעריי, איידער אט-די פארשטעלטע פייניקנדיקע פארמע
 פון אויסשליסונג און איגנארירונג.

ער האט דאס קיינמאל ביי זיינע פריינט און באקאנטע ניט געזען. און אוודאי האט ער קיינמאל ניט געזען, און א ווייב זאל שטענדיק האלטן מיט דעם, וואס באעוולט איר מאן. ביי אים אבער איז עס יא געווען. ווען ער זאל ניט האבן דערציילט וועגן א קריוודע, וואס עמעצער איז קעגן אים באגאנגען, האט זי שטענדיק פאר יענעם א גוט ווארט געפונען, א פאר-ענטפערונג און א בארעכטיקונג. און אפילו נאך ערגער ווי דאס: ווען יענער איז א באקאנטער געווען, איז די באנעמונג אירע צו אים באלד נאכדעם נאך פריינטלעכער געווארן און נאך ליבלעכער. ער פלעגט פילן, ווי אלץ אין אים קאכט און זידט פון באלידיקונג — אבער אזוי האט זי געהאנדלט.

ער האט גערואס טוט זי דאס? ווי שעמט זי זיך דאס ניט פאר יענעם? וואס קאן יענער טראכטן וועגן אים? וואס קאן יענער טראכטן וועגן זייערע באציאונגען? אבער סיי-ווי, אזוי האט זי געטאן... ווען ער האט איר א פאר מאל געפרוואוט אויפמערקזאם מאכן אויף דעם, האט זי אנטשלאסן און קאלטבלוטיק געענטפערט: — אז דו צעקריגסט זיך מיט עמעצן, מוז איד אויך זיין מיט יענעם ברוג? מיר האט יענער גארנישט געטאן...

ווי זיי וואלטן געווען צוויי באזונדערע מענטשן, פרעמדע מענטשן... קענטיק, די שטילע און באהאלטענע פיינטשאפט צו אים איז געווען ביי איר שטארקער, ווי דאס געפיל פון אַנגענומענע געזעלשאפטלעכע פיר-רונגען.

ער האט פון העמאלט אן אויסגעמיטן צו דערציילן איר פון זיינע אומ-אַנגענעמעלעכקייטן, און איז ער פון וועמען אויסגעשטאַנען א באלידיקונג אדער א קריוודע, האט ער עס טיף, טיף באהאלטן אין זיך און איבער-געקאכט אין זיך אליין. ווער ווייס: אפשר אט-דאס, צוזאַמען מיט די אַנדערע באלידיקונגען, וואס ער האט געטראָגן אין האַרצן קעגן איר, האָבן טוף-כל-סוף אויפגעריסן און זיין האַרץ האָט געפלאַצט... ווער ווייס?... אַבער מער ווי אַלץ, וואָס האָט אים געקערענט איז געווען איינע אַ באַליי-דיקונג, וואָס ער האָט בשום אופן ניט געקענט אַריבערטראָגן. ער ווייס ניט, צי דאָס איז געווען פאַרטראַכט אזוי, אַ סאַדיסטישער איינפאַל, אַדער ס'האָט גלאַט אזוי געשטאַמט פון אירע געפילן און באַנעמונג צו אים, — סיי-ווי האָט עס אים שטאַרק דערניזערקט.

ווען ער זאל דאס עמעצן דערציילן, וואלט יענער מסתמא אים פארוואונ-דערט אַנגעווקיקט, אַדער זיך גאַר אפשר פאַנאָדערגעלאַכט. אים אַבער האָט עס געברענט, ביזן מאַרד געברענט. ער האָט געפילט, ווי זיין האַרץ ווערט צעפלאַצט פון שאַנדע.

הערט א געשיכטע: די פרוי זיינע האָט אים קיינמאָל ביים נאָמען ניט אָנגערופן, ניט מיטן ערשטן און ניט מיטן לעצטן... אָבער בוכשטעבלעך קיינמאָל ניט! קיין אינציק מאָל ניט! פשוט איגנאָרירט דעם נאָמען זיינעם... אַ מענטש אָן אַ נאָמען...

צוערשט האָט ער זיך גאָרניט אומגעקוקט אויף דעם. וועמען זאָל איינפאָלן צו באַמערקן אַזאַ זאָך? נאָר איינמאָל האָט ער עפעס אַ וויער נויטיק פֿעקעלע, וואָס ער האָט געדאַרפט מיטנעמען, פאַרגעסן אין שטוב און איז אַרויס צום סאַבווי. זי האָט זיך באַלד געכאַפט, גענומען דאָס פֿעקעלע און געלאָזט זיך יאָגן נאָך אים. דריי בלאַק האָט זי זיך געיאָגט, ביז זי האָט אים אָנגעיאָגט. אָבער ס'איז גאָרניט נויטיק געווען. דורך איין געשריי, דורך איין מאָל אַנרופן אים ביים נאָמען, וואָלט זי אים געקענט מאַכן אומצוקוקן זיך און דערזען זי. אָבער איר איז, ווייט אויס, גרינגער געווען נאָכיאָגן אים גאַנצע דריי בלאַק, אידער איין מאָל אַרויסריידן זיין נאָמען...

פון דעמאָלט אָן האָט ער אָנגעהויבן נאָכקוקן, נאָכשפירן צי איז עס אַ צופאַל אָדער אַ סיסטעם אַזאַ, אַ אינעווייניקסטער ווידערגעפיל... דעם אמת זאָגנדיק קאָן ער ביי אַינצט ניט באַגרייפן איר כוח, איר אייגענשאַפֿט קייט. פאַר צוואַנציק יאָר קיין איין מאָל זיין נאָמען ניט אַרויסרעדן!... ער שעמט זיך צו דערציילן: ער האָט דאָס אויך געפרוּאוּט, געוואָלט איר נאָכטאָן — אָבער ס'איז ניט געאַנגען, ער איז שנעל מיט געוואָרן און געמוזט עס אויפגעבן...

ער ווייסט ניט, צי מענטשן באַמערקן עס, צי ניט. ער וואָלט זייער ניט געוואָלט, אַז עמעצער זאָל דאָס באַמערקן. עס וואָלט צוגעגעבן נאָך אַ טראָפּן ווייטאָג צו זיין ברענענדיקער שאַנדע און געמאַכט זיין לעבן נאָך אומדערטרעגלעכער. נאָר איינמאָל האָט אַ שכן זיינער, וואָס וואוינט שוין מיט אים אַ טיר לעבן אַ טיר די לעצטע צען יאָר, זיך אָנגערופן:

— זעט, מיסטער גרינשטיק, איך קען אידך שוין אַזוי לאַנג און ווייס ניט אייער ערשטן נאָמען. ווי רופט מען אידך?

ער האָט פון דעם אַ שפּאַס געמאַכט און פאַרגעוואָרפן יענעם, פאַרוואָס ער וואוינט שוין אַזוי לאַנג צוזאַמען און ווייס נאָך אַלץ ניט זיין נאָמען. אָבער אין זיך האָט ער געפילט, ווי ער ווערט רויט פון שאַנד. אַ צווייט מאָל האָט עס מיט זיין אייגענעם קינד פּאַסירט.

ער זיצט אַזוי אין שטוב בייטאָג — עפעס האָט ער ניט גוט געפילט דאָן — ערשט זיין יינגל, אַ קינד פון אַ יאָר זעקס, איז פון סקול געקומען. גלייך פונעם ערשטן קוק האָט ער פאַרשטאַנען, אַז עפעס האָט מיטן קינד פאַר-סירט. ער איז אַ צעקאַכטער אַריינגעלאָפּן, האַסטיק אַ וואָרף געטאָן זיין

ביכער-זעקעלע אויפן טיש. און איידער ער האט צייט געהאט אים עפעס צו פרעגן, איז דאס קינד מיט א שטימע, פול מיט טרערן, צוגעפאלן צו אים:

— פאפא, ווי רופט מען דיך?

— וואס איז, מיין קינד, צו וואס דארפסטו דאס וויסן?

— אזוי... איך מוז דאס וויסן. זאג מיר...

און דאס קינד האט זיך מער ניט געקענט איינהאלטן און הויך זיך צעכליפעט.

קוים מיט צרות האט זיך אים איינגעגעבן צו בארואיקן דאס קינד און ארויסקריגן פון אים, וואס ס'האט פאסירט. אין קלאס האט די לערערין אויסגערופן די קינדער און געפרעגט יעדן איינעם דעם פאטערס און דער מוטערס נאמען. זי האט עס געדארפט פארשרייבן. האט יעדעס קינד אַנ-גערופן דעם פאטערס און דער מוטערס נאמען. נאָר ווען עס איז געקומען צו אים, האט ער דער מוטערס נאמען געוואוסט און זיינעם, דעם פא-טערס, ניט. האט די לערערין זיך געוואונדערט:

— ווייסט ניט דיין פאפאס נאמען?

ער איז געשטאנען און געשוויגן.

— און ווי רופט אים דיין מאמע?

ער איז ווידער געשטאנען אין פארלעגנהייט און ניט געוואוסט. וואס צו ענטפערן.

און די לערערין האט ווייטער געזאגט:

— ווי רופט דיין מוטער דעם פאפא דיינעם? רופט זי אים קיינמאל ניט ביים נאמען?

— איך ווייס ניט, — האט דאס קינד זיך מודה געווען, און איז רויט געוואָרן.

— טאָ פרעג היינט דיין פאפא און זאָג עס מיר מאַרגן, איך דאַרף עס פאַרשרייבן.

די לערערין האט מער גארנישט געזאגט און געהייסן אים זעצן זיך. אָבער די קינדער האָבן געהאַלטן אין קוקן אויף אים און שושקען זיך. און ווען ער איז אַהיים געגאַנגען זיינען זיי נאַכגעגאַנגען נאָך אים און גערייצט זיך מיט אים:

— ער ווייס ניט ווי מען רופט זיין פאפא...

דאָס קינד האט קוים געענדיקט דערציילן און זיך ווידער הויך פאַנאַ-הערגעוויינט:

— פאַרוואָס, פאפא, האָסטו מיר קיינמאל ניט געזאגט דיין נאמען?...

ער האט אים ווי עס איז דאָן באַרואיקט. אָבער געפילט האט ער, אַז

דאס קינד ליידיט פאר דער מוטערס פארברעכנס און, ווער ווייס, אפשר אויך פאר זיינע זינד ... א לעבן-לאנג, אז ער טראגט זיך ארום מיט א קנופ און האט ניט קיין כוח עס פאנאנדערצוקניפן...

גרינשטיין איז געלעגן און דערפילט, אז ער האט שוין היינט צופיל גערעכט. ווייזט אויס, אז דער דאקטאר איז גערעכט געווען, ווען ער האט אים אנגעזאגט: „נאר נישט טראכטן... וואס ווייניקער טראכטן וועגן זיך...“ ער פילט טאקע איצט, נאכן טראכטן, ערגער ווי פריער, א סך ערגער... ער פילט זיך שרעקלעך מיד, און דאס הארץ איז ופעס אזוי אפגעשוואכט. די אויגן ווילט זיך אים נאר האלטן צוגעמאכט... ער האט זיך דערשראקן. ווייזט אויס, אז דער דאקטאר איז גערעכט געווען, ווען ער האט אים געהייסן וואס ווייניקער טראכטן. צופיל גע-טראכט היינט... צופיל דאס לעבן פאנאנדערגענומען און צופיל אריינגעגריבלט זיך אין דעם. נישט געדארפט... דער דאקטאר איז אפנים גע-רעכט געווען, ווען ער האט אים אנגעזאגט:

— נאר פריילעכע געדאנקען... טראכט שטענדיק נאר וועגן עפעס פריילעכס...

יא, ער איז גערעכט געווען — ווען ער וואלט אים נאר געקענט פאלגן...

ה א ס

שפּעט אין דער נאַכט, ווען דאָס קינד איז שוין לאַנג איינגעשלאָפּן און אין די אַרומיקע וואוינונגען פונעם גרויסן אַפּאַרטמענט-הויז זיינען שוין אויסגעלאָשן אַלע פענצטער, הייבט זיך אָן ביי די עטקינס אין שלאָף-צימער שטיל צו רודערן. אַ גאַנצן טאָג האָבן מאַן און ווייב צווישן זיך קיין וואָרט ניט אויסגערעדט, אומגעגאַנגען איינע אויף די אַנדערע אַנגעבלאָזן און אויס-געמיטן אַפילו צו קוקן איינע אויף די אַנדערע. ווען מען האָט זיך אַנגע-טראַפּן אין אַ דורכגאַנג, האָבן ביידע אַפּגעקערט די אויגן, כדי די בליקן זאָלן זיך חלילה ניט צונויפטשעפּען.

אַזוי גייט עס אָן שוין פון כמעט באַלד נאָך דער חתונה. עפעס האָט זיך ניט צונויפגעקלעפט צווישן זיי ביידן פונעם ערשטן טאָג אָן — אַדער עפעס צוליב אַ וועלכער עס איז אַנדער אורזאָך — נאָר ביידע טראָגן איי-נע אויף די אַנדערע אַ שווער האַרץ און עס איז זיי שווער צו בלייבן גלייכ-גילטיק איינער צום צווייטן און צו ריידן איינער מיטן אַנדערן. דורכן יאָר וואָלט מען געקענט אַנצייילן אפשר אַ פאַר צענדליק טעג בלויז, ווען מאַן און ווייב ריידן צווישן זיך. די איבעריקע טעג גייט מען אַרום ווי אַנגע-דרודלטע הענדער. עס טרעפט אַמאָל: אַ לענגערע צייט — וואָכן, אַדער אַפילו חדשים — זיינען אַריבער, וואָס ביידע האָבן ניט אויסגערעדט קיין וואָרט צווישן זיך; די אורזאָך פון דעם פריעהדיקן ברוגז האָט שוין לאַנג פאַרלאָרן איר שאַרפּקייט; דער כעס אַליין איז ביסלעכווייז אויסגעוועפּט געוואָרן, — און ביידע דערפילן אין זיך אַ נויגונג צוריק גוט צו ווערן. עס דאַכט זיך, אַז איצט וועט דאָס שוין זיין אויף לאַנג. אַבער, ניין: מער ווי אַ טאָג, צוויי האַלט דאָס ניט אָן. עס געפינט זיך שוין אָן אורזאָך, וואָס ברענט אויף איינעם קעגן צווייטן — און דער שלום ווערט ווידער איבער-געריסן אויף אַ לענגערער צייט.

עס איז שווער צו זאָגן, ווער פון זיי איז שולדיק אין דעם. ביידע זיינען אינטעליגענטע מענטשן. אַבער דאָס אפשר איז זייער חסרון. ביידע קענען זען זאָכן און קריטיש אַפּשאַצן זיי. זעען ביידע איינער אין דעם צווייטן פאַרשיידענע שלעכטיקייטן—קלייניקייטן און גרויסקייטן—און קענען פאַר דעם דעם צווייטן ניט מוחל זיין. דערצו זיינען ביידע הויך-סענסיטיוו: פילן אַ באַליידיקונג ניט דווקא אין אַ וואָרט אַדער אַ באַמערקונג — דאָס ניט דערזאָגטע באַליידיקט אַמאָל מער, ווי די ערגסטע ווערטער...

ביידע האַלטן זיך פאַר געקרויודעטע: געקרויודעט, סיי איינער פונעם

צווייטן און סיי דורכן צופאל פון צוזאמענטרעפן זיך, און דערפאר טראגן ביידע איינער אויפן צווייטן א שטענדיקן כעס, אפילו א האס. איר דאכט זיך, אז ווען ניט ער, וואלט זי — א אינטעליגענטע מיידל, ניט קיין מיאוסע — אַנגעטראפן א קולטורעלן יונגמאן, וואס וואלט זי פֿיין באהאַנדלט און פֿאַר וועלכן זי וואלט געקענט לעבן ווינציקסטנס צופרידן, ווי אירע אַנדער־רע חברטעס. אים, עטקינען, באַטראַכט זי פֿאַר אַ ברוט, אַן אוממענטש, וואָס מער ווי זיין עגאָאָים פֿאַרמאָגט ער ניט. ער, ווידער, באַטראַכט זיך אויך פֿאַר אומגליקלעך, וואָס ער האָט זיך מיט איר געטראָפֿן. ווען ניט זי, וואָס האָט זיך אינגערעדט, אַז זי שטייט העכער פֿון אים און האָלט אים שטענדיק אין איין איגנאַרירן און באַליידיקן, וואָלט ער זיך אַנגעטראָפֿן מיט אַ מיידל, וואָס וואָלט אים אָפּגעשאַצט, רעספעקטירט און געגעבן אַ צופרידנשטעלנדיקן לעבן.

ביידע באַטראַכטן זייער צוזאמענבונד, ווי אַן אומגליקלעכן טראָף, נאָר דאָך טוען ביידע גאַרנישט דעם פֿאַרדרייטן קנופּ פֿאַנאַנדערצופלאַנטערן. זי — ווייל זי פילט זיך פֿאַרצוויפלט, דערשלאַגן, רעזיגנירט, און האָט ניט, ניט קיין כוח און ניט קיין מוט עפעס אַנצופאַנגען. און ער, ווידער, פילט אַן אויסערגעוויינלעכן צובונד צום קינד, דעם פינף־יאָריקן ריטשי, וועלכער איז טאַקע אויסערגעוויינלעך שייך, קלוג און געראַטן.

ציען ביידע אַזוי דאָס לעבן, עטוואָס פֿאַרשטעלט פֿאַר אַנדערע, און טראַגנדיק אין האַרצן אַ שטילן ווייטאַג פֿאַר זיך און אַ ברענענדיקן פֿאַרדראָס איינער צום צווייטן. אַ גאַנצן טאַג רעדט מען ניט און ביים טיש צום עסן זיצט מען אַנגעבלאָזענע. מען באַמיט זיך מיט אַלע כוחות צו פֿאַרשטעלן עס פֿאַרן קינד, כאַטש מען ווייס, ווי שלעכט עס ווירקט אויף אים. אָבער מען קען זיך ניט העלפֿן. דער ביזער געפיל איינער צום צווייטן איז שטאַרקער פֿונעם פֿאַרשטאַנד און אַפילו פֿון דער ליבע צום קינד, וועלכע איז ביי ביידן אויסערגעוויינלעך גרויס. פֿרוואוּן דעריבער ביידע אַנשטאַט צו ריידן איינער צום צווייטן — ריידן צום קינד. אָבער סייזוי איז דאָס קינד קלוג, און כאַטש ער פֿאַרשטייט ניט, פילט ער אָבער, אַז ניט אַלץ איז אין אַרדע־נונג אין הויז, און ניט איין מאָל כאַפט ער זיך אויף אין מיטן נאַכט מיט אַ פֿלוצלונגן געוויין, ווי ער וואָלט זיך אין שלאָף פֿאַר עפעס איבערגע־שראַקן.

אַזוי — אַ גאַנצן טאַג. מען פילט שווער און ניט באַקוועם. אין אַוונט, ווען דאָס קינד גייט שלאָפֿן, דערפילן זיך ביידע לייכטער. מען דאַרף ניט זיין אַזוי אָפּגעהיט, אַנגעשטרענגט, מען קען לויז־לאָזן די שווערע גע־פילן. אָבער, אַלצאיינס זאָגט מען דעם צווייטן גאַרנישט. מען קריגט זיך ניט, מען באַליידיקט ניט, נאָר מען שווייגט טיפּער, אינגעשפּאַרטער, פֿאַר־

ביסענער. נאך א טאג שווערער הויז-ארבעט, זעצט זי זיך אַוועק אין אַ ווינקל און פאַרטיפט זיך אין אַ בוך, ווי מער קיינער וואָלט אין צימער ניט געווען. ער זעצט זיך אַוועק אין דער וויך-שטיל ביים אַבאָזשור-לאַמפּ מיט אַ צייטונג אין האַנט. אין צימער איז אַזוי שטיל, ווי קיינער וואָלט דאַרטן ניט געווען, מער ניט דאָס איבערקערן פון אַ זייטל הערט זיך פון צייט-צו-צייט, אָדער דאָס שורישען פון אַ בלאַט-צייטונג. עס האַכט זיך, יעדערער איז פאַרטיפט אין זיין עינין. אין דער אמתן פילן ביידע מענטשן דעם צווייטנס אָנ-וועזנהייט און ביידנס געדאַנקען זיינען אַ סך מאָל ניט ביים בוך, וואָס מען ליינט, אָדער ביי דער צייטונג, נאָר גאָר ערגעץ-אַנדערש...

אין שלאָף-צימער טוען זיך ביידע אויס שטיל און ברוגזדיק. ביידע שלאָפן אין באַזונדערע בעטן. זי, מיד פונעם טאָג אַרבעט, ווערט באַלד אַנט-שלאָפן. ער ליגט לאַנג און קאַן ניט איינשלאָפן. אים שלעפּערט זיך ניט. ער איז ניט אַזוי מיד פונעם טאָג, און די אויפּרעגונג און אָנגעשטרענגטקייט מאַכט אים אויך וואָך און אויפּגעלייגט. ער ליגט מיט אָפענע אויגן, פּלוצלונג פּאַלט זיין בליק אין דער ריכטונג פון דער ווייבס בעט. איר נאָענטקייט באַוירקט אים. ער ווערט אָנגעצונדן. עפעס גיט זיך אין אים מיטאַמאָל אַ צאָפל. ער ווערט אומראַיק.

ער פּראַווט זיך איבערדרייען מיטן פנים צום וואַנט, אָבער ער פילט — עס איז איבער זיינע כוחות: צוויי טריט פון אים ליגט אַ יונגע פּרוי — זיין ווייב! — און איר נאָענטקייט ציט אים און רעגט.

דער ביזער געפיל, וואָס ער האָט אַ גאַנצן טאָג געטראַגן אין האַרצן צו איר, פאַרלירט מיטאַמאָל זיין אָנגעשטרענגטקייט. יעדע רגע ווערט עס אַלץ ווייכער און ווייכער און צעגייט זיך אין דער טונקלקייט פונעם צימער און רינט אַרויס דורך די שפּאַלטן פון טיר און די עטוואָס אָפענע פענצ-טער. ער פילט, ווי עפעס שווערעס, וואָס האָט פּריער אַזוי שטאַרק גע-דריקט אויפן האַרצן, הייבט זיך אָן אַראָפּקיקלען און דערווייטערן. אַ נייער געפיל הייבט אָן אין אים אַנוואַקסן, אַ נייער געפיל צו זיין פּרוי — אַ ווייכער אַזאָ, אַ פּריינטלעכער, אַ פאַרגעבדער...

ער דערשרעקט זיך פאַר זיך אַליין: ווי אַזוי האָט דאָס פּלוצלונג גע-קענט קומען צו אים? אין איין מינוט?

ער ווערט אין כעס אויף זיך און שטרענגט זיך אָן מיט אַלע כוחות דעם אומגעבעטענעם געפיל אין זיך צו פאַרטרייבן. — אַפּאָגן זיך! דער-שטיקן אין זיך! ... צוליב איין מינוט פון באַפּרידיקונג, טאָר ער ניט אָפּ-שוואַכן אין זיך, אויסלעשן דעם ברענענדיקן צאַרן פון האַס, וואָס ברענט אין אים שטענדיק, ווי אַ נר תמיד...

אָבער דער אויפּגעוואַכטער געפיל, אַרויסגערופן דורך דער ווייבס נאָענט-

קייט, האלט אין איין אָנוואַקסן. עס קען מער קיין רייד ניט זיין וועגן פאַר-טרייבן אים. ער פילט, ווי אַ הייסער ציטער צעגיסט זיך איבער זיין בלוט און רעגט אים און צופט אים און שטויסט אים. אין דער מינוט איז ער גרייט אַליץ צו פאַרגעסן און פון גאַרנישט טראַכטן...

ער פילט, ווי שווער עס איז אים איצטער צו גיין צו איר. ניט ווי צו אַ פּרעמדער, נאָר ערגער נאָך — ווי צו אַ שונא! אָבער ער שטאַרקט זיך: נאָכאַלעמען איז זי דאָך זיין ווייב, און ער האָט איבער איר אַלע גע-זעלעכע רעכט!

עס פאַרדריסט אים אין דער מינוט אויף אַליץ, וואָס עס קומט פאַר צווישן זיי. ער איז גרייט איצט אונטערצוגעבן זיך. אַ סוף זאָל עס נע-מען! מער זאָל עס זיך קיינמאַל ניט איבערחוּרן! שלום זאָלן זיין צווישן אים און דער ווייב...

ער פילט זיך געשטאַרקט און געקרעפטיקט פון דער אייגענער שטימונג. מיט עטוואָס אומזיכערע טריט דערנענטערט ער זיך צו דער ווייבס בעט. שטיל און ציטערדיק באַרירט ער זי מיט זיין האַנט. מיד פונעם טאָג, שלאָפט זי שטאַרק. אָבער ווי זי דערפילט דעם באַריר פון זיין האַנט, כאַפט זי זיך אויף. דערשראַקן עפנט זי די אויגן און באַגרייפט באַלד, וואָס עס קומט פאַר. זי גיט אַ שטויס פון זיך זיין האַנט און וואַך און אַנטשלאָסן רופט זי אויס:

— גיין! ... איך וויל ניט! ...

פאַרלאָרן בלייבט ער שטיין ביים בעט און ווייס ניט, וואָס צו טאָן מיט זיך. ער דערפילט די דערנידעריקונג, אָבער ער איז גרייט אויף אַליץ. ווי אַ ווייטערדיקן מיטל, רעדט ער שטיל אַרויס:

— לאַמיר זיך איבערבעטן, רחל...

— גיין! ... — ענטפערט זי אַפּ שאַרף און פעסט.

ער שטייט און פילט זיך נאַריש און הילפלאָז: ווי אַ יינגל בעטלט ער ביי דער אייגענער ווייב, און זי טרייבט אים און דערנידעריקט... ער דערפילט מיטאַמאָל די גאַנצע באַליידיקונג. זיין מענערשע ווירדע ווערט דאָ באַשפיגן און צעטראַטן. ווי אַ ווייכע שמאַטע ווערט ער דאָ באַהאַנדלט!

ער דערפילט, ווי דאָס בלוט גיט אים אַ שפאַר אין קאָפּ און ווי עס הייבט אים אָן צו קאַכן אין האַרצן: ווי וואַגט זי דאָס? ווי אַזוי רעדט זי דאָס מיט אים? וואָס פאַר אַ רעכט האָט זי זיך אַפּצוזאָגן? איז זי ניט זיין פרוי...

מיט האָסט און רציחה פּרוואווט ער אַפּשאַרן די קאַלדרע. אין גרייט-קייט צו ווערן זיך, זעצט זי זיך האַסטיק אויף. אין צימער איז פינצטער,

אָבער דורך דער טונקלקייט פילט ער, ווי אירע אויגן ברענען מיט גיפט
און אנטשלאַסנקייט און אַנגעקליבענעם האָס פון חדשים און יאָרן.
— אַוועק, דו געמיינער מענטש! — שרייט זי אויס מיט פאַרצווייפֿ-
לונג — דו האָסט נאָך די חוצפה צו קומען? ... גיי גלייך אַוועק, אָז ניט
בין איד ניט פאַראַנטוואָרטלעך פאַר זיך ...
ער שטייט און פילט, ווי ער ווערט צעברענט פון רציחה: אַזאַ באַ-
ליידיקונג! אַזוי פאַרשעמען זיין מעגלעכע ווירדע! ... ער וועט עס איר
ניט שווייגן! ער וועט איר ווייזן! ...
פון דעם צווייטן צימער דערהערט זיך מיטאַמאָל דעם קינדס דער-
שראַקן געווייזן: — מאַמי, וואָס איז דאָס? ווער שרייט עס? ...
פאַרלאָרן שטייט עטקיין אַ רגע און איילט זיך באַלד אַוועק צום קינדס
צימער, און די מוטער הייבט אָן אַרויסקריכן פון בעט אידך צו גיין באַ-
רואיקן דאָס קינד ...

אין די בערג

עס איז געווען אין מיטן יוני. די קאלאניע „גרינע לאַנקעס“ איז גע-
לעגן אַ שטילע, אַן ערנסטע, וואַרטנדיק אויף די זומער־אינוואוינער. אַבער
דערווייל איז נאָך קיינער ניט געקומען. בלויז דער קרעמער, וואָס האָט
געהאַלטן די קאַנצעסיע אויף דער „גראַסערי“, האָט זיך געפאַרעט מיט
זיין פרוי אין קראָם, אויסלייגנדיק די סחורה אויף די פּאַליצעס.

פון דערווייטנס אויפן וועג האָט זיך באַוויזן אַ „העקער“־מאַשין. דאָס
שטייגל אויפן דאָך איז געווען אַנגעלייגט מיט וואַליזעס און זעקלעך און
איז געפאַרן גלייך צו דער קאלאָניע. די מאַשין איז אַרויפגעפאַרן אויפן
ערשטן בערגל לינקס און אַפּגעשטעלט זיך ביי דער ערשטער באַנגעלאַ.

דער קרעמער מיט דער ווייב זיינען אַרויס אין דרויסן.
— זאָל זיין, די ריפּקנס זיינען שוין אַנגעקומען אַזוי פרי? — האָט
דער קרעמער געזאָגט צו זיין פרוי פאַרוואונדערט.
— ווייזט אויס אַזוי.

אַבער פון דער מאַשין איז אַרויס בלויז איין פּערזאָן, אַ פרוי.
— ווער קאָן דאָס זיין? — האָט די קרעמערין געזאָגט צו איר מאַן, —
ריפּקנס טאָכטער איז דאָס ניט. זאָל זיין אַ גאַסט זייערער?
— ווער ווייס? אפשר אַ פרוי זיינע... אפשר האָט ער שוין חתונה
געהאַט...

— וואָס רעדסטו? אַזוי שנעל? ... און אַז ער וואָלט חתונה געהאַט,
וואָלט ער ניט געקומען צוזאַמען מיט איר? ...
— וואָס דאַרפן מיר קלערן? שפעטער וועט זי מסתם קומען אַהער,
וועלן מיר וויסן...

דער „העקער“ האָט דערווייל אַראָפּגעטראָגן די זאַכן און די מאַשין איז
אָועקגעפאַרן.

די פרוי, אַן עלטערע מיידל מיטן נאָמען ציפּע, איז געבליבן אַליין. זי
האַט זיך פאַרוואונדערט געהאַלטן אין אַרומקוקן אין אַלע זייטן און נייגעריק
באַטראַכטן יעדע זאַך, ווי פּרעגנדיק יעדעס מאָל: וואָס איז דאָס? אין
דער אמתן האָט זי טאַקע אַ סך זאַכן געזען צום ערשטן מאָל אין איר
לעבן. ביז איצט איז זי נאָך קיינמאָל פון שטאַט ניט אַרויסגעפאַרן און קיין
בערג, אמתע בערג, נאָך קיינמאָל אין איר לעבן ניט געזען. דעריבער
האַט איר יעדע זאַך אויסגעקוקט ניי, מאַדנע און חידושדיק. זי איז גע-

שטאנען א ביסל צעמישט און אויפגערודערט. ארום און ארום אזוי פיל גרינע פעלדער, אלטע צעוואקסענע ביימער מיט געדיכטע צווייגן און בלע-טער, און אנטקעגנאיבער — בערג! א הויכע וואנט מיט בערג, באדעקט פון אויבן מיט א געדיכטן וואלד. היינט די באנגעלאס, צעווארפן לינקס אויף די בערגלעך, ווייס-געפארבעטע, מיט רויטע, בלויע און גרינע דעכלעך, קוקן אויס עפעס פונקט ווי אויף די בילדער. ציפע איז געשטאנען און בא-טראכט אלץ נייגעריק און ניט געקענט זיך אפחידושן פון יעדער זאך.

אבער לאנג שטיין אזוי האט זי קיין צייט ניט געהאט. זי האט זיך געדארפט נעמען צו דער ארבעט: אויפפאקן די פעקלעך, צעלייגן און צעשטעלן אלץ און אויפראמען די באנגעלאס. צוליב דעם איינגנטלעך איז זי היינט געקומען אהער. אז ניט וואלט זי געפארן מארגן, צוזאמען מיטן באלעבאס און די קינדער.

ציפע האט ארוםגעקוקט די באנגעלאס: צוויי שלאפצימערן, א גע-רוימע קיר, וואו עס שטייט אויך א בעט פאר איר, און א היפשער פארטש. אלץ האט אויסגעקוקט פארזארגט און אין ארדענונג. די באלעבאסטע, ווייזט אויס, האט ניט דערווארט, אז זי אליין וועט ניט דערלעבן נאכאמאל צו קומען אהער, האט זי ביים פארלאזן די באנגעלאס גוט אויפגעראמט זי, אלץ צעלייגט און צעשטעלט אויף אן ארט און איבערגעלאזט אזוי, אז ווען זי וועט קומען איבעראיאר, זאל זי ניט האבן קיין סך ארבעט צו ברענגען זי אין ארדענונג. וואלט טאקע קיין סך ארבעט איצט גארניט געווען. אבער דער באלעבאס אירער האט אויסערגעוויינלעך ליב ריינקייט. דארף מען אויסרייניקן די בעטן, אפוישן די ווענט, אויסוואשן די פענצטער און די דילן און ארומווישן דעם שטויב, וואס האט זיך אויף אלץ דורכן ווינטער אָנגעקליבן. אויסער דעם דארף מען אויך אויספאקן און צע-לייגן סיי די זאכן, וואס זיינען דא געבליבן פון פארזארגן, און סיי די פעקלעך און וואליזעס, וואס זי האט געבראכט מיט זיך.

ציפע האט זיך גלייך גענומען צו דער ארבעט. זי האט געוואלט, אז ביי מארגן, ביז דער באלעבאס און די קינדער וועלן קומען, זאל אלצדינג זיין אפגעטאן און די באנגעלאס זאל אויסקוקן ריין און ציכטיק. זי האט זייער ליב, ווען דער באלעבאס איז צופרידן מיט איר ארבעט.

ציפע איז אויך זייער צופרידן מיט איר שטעלע. זי ארבעט דא ביי מר. ריפקינען פאר די לעצטע פינף מאנאטן, באלד ווי די פרוי זיינע איז פלוצלונג געשטארבן. זי איז די באלעבאסטע פון הויז: קאכט, ראמט, צי-רעוועט און נייט. פאר די פינף מאנאטן האט זי זיך אזוי איינגעלעבט מיט דער פאמיליע, ווי זי וואלט געווארן איינע פון איר. דער זון סימא, א יינגל פון א יאר זיבעצן, איז זייער פיין און זוכט איר ארויסצוהעלפן מיט

וואס ער קען: ער קויפט איין, שלעפט צוטראגן די שווערע פעקלעך און העלפט אפילו ארויס אין שטוב אויך. די טאכטער הערעט, א קאלעדזש-מידל פון א יאָר ניינצן, איז אויך זייער אַ פיינע און אַן איידעלע. די באַציאונג אירע צו ציפען איז ווי צו אַן עלטערער שוועסטער און ניט ווי צו אַ שטוב-מידל. זי דערציילט איר אַ סך מאַל וועגן אירע אַנגע-לעגנהייטן און באַראַט זיך מיט איר אַפילו טיילמאַל. און ווען דאָס עסן קומט אַרויס באַטעמט, לאָזט זי קיינמאַל ניט דורך קיין געלעגנהייט ביים טיש צו געבן איר פולן קרעדיט פאַר דעם. מר. ריפקין ענטפערט אויף דעם כמעט קיינמאַל גאַרנישט, ווי עס וואַלט אים די זאך ניט אַנגעאַנגען. אָבער ציפען איז סיי ווי אַנגענעם, וואָס הערעט לויבט זי פאַרן פאַטער.

מר. ריפקין אַליין איז אויך זייער אַ פיינער מאַן. אַ הויכער, אַ שיינער, מיט גרויע האָר און ציכטיקן אויסזען. כאַטש אין שטוב מישט ער זיך זייער ווייניק, פילט זיך אָבער שטענדיק אין אַלץ זיין וואונטש און זיין איינפלוס.

מר. ריפקין איז זעלטן אין הויז. אַליין אַ געשעפטסמאַן, פאַרלאָזט ער דאָס הויז באַלד אין דער פרי, נאָך איידער ציפע קומט צו איר אַרבעט. פאַרנאָכט קומט ער אַהיים סאַפער-צייט, ווען ציפע דאַרף שוין באַלד אַוועק-גיין. און ווען ער איז אין שטוב באַמערקט ער זי אַזוי ווי גאַרניט. זעלטן ווען ער פרעגט זי עפעס, וואָרעם וואָס אייגנטלעך האָט ער מיט איר צו ריידן? אַז אַנפירן מיט דער באַלעבאַטישקייט פירט אַן הערעט, איז נאָך וואָס ער דאַרף, ווענדט ער זיך צו איר. בכלל איז ער ניט קיין צו-באַ-ריידעוודיקער מענטש, מערסטנס שוויגנדיק און ערנסט. און דאָך פילט אים ציפע זייער שטאַרק. זי ווייס ניט פאַרוואָס, אָבער שטענדיק פילט זי אים, אַפילו ווען ער איז ניטאָ. צי זיין ערנסטע האַלטונג מאַכט איר אַזוי פיל, צי זיין וויכטיקער אויסזען, צי זיין נעטער אַנטאָן זיך, — אָבער ווי עס זאָל ניט זיין, פילט זי אַ מאַדנע אויפּרעגונג יעדעס מאַל, ווען זי טראַכט וועגן אים. און ווען עס טרעפט אַמאַל, זי איז אַליין אין קיך און ער קומט אַריין עפעס פּרעגן, אַדער בעטן, פילט זי, ווי אַ רויטיקייט באַשלאָגט איר פנים און דאָס האַרץ הייבט אַן שטאַרק צו קלאַפן.

אַ מאַדנע זאך. אַ סך בחורים קלעפן זיך צו איר: אייניקע בלוין אַ שפּיל צו טאָן זיך, און אַנדערע — ערנסט. אָבער זי פילט צו קיינעם גאַרניט. אָבער ריפקין, אַ מאַן פון אַ יאָר פּופציק, אַ סך אַן עלטערער פון איר, ציט זי גראַדע שטאַרק. אַ מאַדנע זאך, אַ שאַנדע גאָר צו טראַכטן פון דעם...

ציפע פילט, ווי זי ווערט אינגאַנצן רויט און הייבט אַן אַרבעטן מיט מער פלייס און חשק. זי קוקט, ווי די פענצטער לויכטן פון ריינקייט, דער דיל גלאַנצט — און אַן אינעווייניקסטע צופרידנקייט כאַפט זי אַרום.

שפעטער איז געקומען דער פארמער אַ קוק טאָן, צי אַלץ איז אין אַר-
דענונג און צי נויטיקט מען זיך ניט אין עפעס פון אים. איינגטלעך ניט
דער פארמער אליין איז דאָס געווען, נאָר דער זון זיינער, אַ הויכער געזונט-
טער יונג פון אַ יאָר פינף און צוואַנציק. ער האָט אַנגעקוקט פאַרוואונדערט
די פרעמדע פרוי, אָבער דאָך האָט ער זיך באַצויגן מיט רעספעקט צו
איר. ווען ער האָט אָבער באַלד אויסגעפונען, אַז זי איז אַ שטוב־מיידל,
וואָס אַרבעט ביי די ריפקינס, האָט זיך זיין באַציאונג צו איר גלייך געביטן.
דער טאָן זיינער איז געוואָרן אַן אַנדערער, אַ וואוילערישער, און דער
קוק — אַ פרעכער, אַ רייצנדיקער. זי האָט קוים דערלעבט, ער זאָל פאַרלאָזן
די באַנגעלאָ.

פאַרנאכט האָט זי זיך קוים אָפגעפאַרטיקט מיט דער וויכטיקסטער
אַרבעט. זי איז אַרויס אויפן פאַרטש אַ ביסל אַפרווען זיך. אַרום און אַרום
איז געווען שטיל און רואיק, נאָר פאַרן פייגעלעך האָבן זיך געיאָגט איינע
נאָך די אַנדערע פון איין צווייג צום צווייטן און מיט זייער צוויטשערן צו-
געגעבן לעבן דער שטילקייט. די זון האָט געהאַלטן ביים זעצן זיך און
געשפילט זיך מיט אירע לעצטע אונטערגייענדיקע שטראַלן.

ציפע האָט דערפילט פלוצלונג אַ בענקשאַפט נאָך עמעצן, וואָס זאָל
זיין נאָענט צו איר. אַ מאַדנער באַגער האָט זי אַרומגעכאַפט, אַזאָ ווי זי
פילט שטענדיק, ווען זי טראַכט וועגן ריפקינען, נאָר אַ שטאַרקערער, אַ
מיטרייסנדיקער. זי האָט זיך דערפילט איינזאַם און איז אַוועק שלאָפן.

עפעס האָט איר לאַנג גענומען איינצושלאָפן. זי האָט זיך געוואָרפן
פון איין זייט צום צווייטן, אַנטדרעמלט געוואָרן אויף אַ וויילע און באַלד
זיך צוריק אויפגעכאַפט. איר האָט זיך געחלומט דער „העקער“, דער
יונגער פאַרמער, ווי ער נעמט זי אַרום מיט זיינע געזונטע הענט און דריקט
זי צו זיך. זי האָט זיך עטלעכע מאָל אויפגעכאַפט און איז שטאַרקער אַנט-
שלאָפן געוואָרן ערשט פאַרטאָג.

צומאָרגנס בייטאָג איז געקומען ריפקין, ער איז געקומען אליין אַן די
קינדער.

— און וואו זיינען די קינדער ? — האָט ציפע געפרעגט פאַרוואונדערט.
— די קינדער ? — האָט ריפקין איבערגעזאָגט געלאָסן, — זיי האָבן
זיך דערוואוסט פון אַ שיינעם קאַנצערט היינט אַוונט, זיינען זיי געבליבן
אין שטאָט נאָך אויף אַ טאָג.

ריפקין האָט עס געזאָגט געלאָסן און רואיק, אָבער ציפע האָט זיך דער-
פילט מאַדנע, זי וועט דאַרפן איצט זיין אליין מיטן באַלעבאַס. זייער זעלטן,
ווען עס איז איר אויסגעקומען צו זיין מיט אים אליין, איינגאַנצן אַ פאַר
מינוט אפשר, האָט זי עס נאָכדעם געדענקט און געפילט אַ גאַנצן טאָג.

און דא דארף זי מיט אים זיין אליין ביז מארגן, ביז די קינדער וועלן קרמען, און ווער וויסט נאך, צי זיי וועלן מארגן אויך קומען? ...

ריפקין האט באטראכט די באנגעלאך און קענטיק, עס איז אים געפעלן געווארן, ווי ציפע האט עס איינגעארדנט. זי האט עס דערקענט אין זיינע אויגן. ער האט גענומען א שפריץ און זיך איבערגעטאן זומערדיק. ציפע האט אים גארניט דערקענט. ניט נאר איז דאס אנטועכץ געווען לייכטער, לייכטיקער, נאר אויך דאס גאנצע פנים האט אויסגעזען לייכטער, לייכטיקער, זארגלאזער און אויסגעטאן פון דער גאנצער שטאטישער ערנסט-קייט.

ציפע האט געגרייט עסן אויפן פארטש. זי איז געווען נערועזע און די הענט האבן זיך איר געטרייסלט. זי האט ניט געוואוסט וואס צו טאן מיט זיך: צי זאל זי זיך אויך זעצן צום טיש עסן, אדער עסן באזונדער אין קיך. זי האט זיך געשעמט זעצן זיך אליין מיטן באלעבאס צום טיש. באלד אבער האט ער א רוף געטאן:

— ציפע, פארוואס גייסטו גארניט ארויס עסן? ...

ציפע האט גענומען איר טעלער און אוועקגעזעצט זיך ביים ברעג טיש. זי האט געהאלטן די אויגן אראפגעלאזן אין טעלער און געפילט, ווי שווער עס גייען איר אראפ די ביסנס... ריפקין אבער איז געווען באזונדערס אויפגעלייגט: ער האט גערעדט, געוויצלט זיך און שטארק געלויבט דאס עסן.

ציפע האט זיך דערפילט דרייסטער און אויפגעהויבן די אויגן. זי האט געפילט, ווי די פריערדיקע שרעק פאר זיין אליין מיט ריפקינען ווערט ביסל לעמוזי פארוואונדן און אנטשטאט דעם הייבט זי זיך אן פילן רואיקער און ווייניקער באצוואונגען.

ריפקין האט גענומען די צייטונג און ציפע איז אוועק פארענדיקן די ארבעט.

ערשט פארנאכט צו ווען זי האט זיך אפגעפארטיקט, איז זי ווידער ארויס אויפן פארטש. ריפקין האט אויפגעהויבן די אויגן פונעם בוך, וואס ער האט געלייענט, א זאג געטאן אזוי ווי פאר זיך: „גו, וואס, שוין אינ-גאנצן פארענדיקט? — און איידער זי האט נאך געענטפערט, האט ער ווידער אריינגעטאן די אויגן אינם בוך. באלד אבער האט ער עס פאר-מאכט מיט א מינע, ווי איבער זאגט: „גו, ביז מארגן וועט זיין גענוג...“ און אוועקגעלייגט דאס בוך אין א זייט. ער האט געפרעגט ציפען ווי עס גע-פעלט איר דער פלאץ און צי זי דענקט, אז דא וועט איר די ארבעט זיין לייכטער. ציפע איז אויפגעמונטערט געווארן פונעם לייכטן, שטוביקן טאן

און דערפילט זיך אויך לייכט און היימיש. זי האָט פריי געענטפערט אויף זיינע פראַגן, קוקנדיק אים טיילמאָל אַפילו גלייך אין די אויגן.

עס האָט אָנגעהויבן ווערן פאַרנאַכט. די זון האָט זיך געזעצט פון ווייטנס און שטילע שאַטנס זיינען געפאַלן פון די בערג און איינגעהילט די לופט אין ווייכקייט און פאַרקלערטקייט. ביידע זיינען געזעסן און שטיל געשוויגן. דאָס גראַז, וואָס איז ערשט מיט אַ טאָג צוריק אָפגעשניטן גע-וואָרן, האָט געשמעקט פריש און פאַרשיכורנדיק. ציפּען האָט זיך אָנגע-הויבן דרייען דער קאַפּ. זי האָט געוואָלט אַריין אינעווייניק, אָבער זי האָט ניט געפילט קיין כוח אָפצורייסן זיך פון שטול און פון דער פאַרשיי-כורטקייט. ריפקין איז געזעסן און שטיל פאַר זיך אונטערגעברומט אַ ניגון. עס האָט אָנגעהויבן ווערן טונקל.

ריפקין האָט זיך אויפגעהויבן פון שטול אַריינצוגיין אינעווייניק. אָבער פלוצלונג, ווי באַקלערנדיק זיך, האָט ער זיך פאַרקערעוועט צו ציפּען. ער איז געבליבן שטיין אַ סעקונדע און פלוצלונג אָנגענומען איר באַק מיט צוויי פינגער און זי שטאַרק אַ קניפּ געטאָן.

ציפּע האָט דערשראָקן זיך אַ בויג געטאָן אויף צוריק. זי האָט לייכט, מיט דרין-אַרץ, אַ ריס געטאָן די באַק פון זיינע פינגער און פאַרשטעלט עס מיט דער אַייגענער האַנט.

— שרעק זיך ניט, טאַכטערל, עס וועט דיר גאַרניט שאַטן... — האָט ריפקין גוט-פאַטערלעך געזאָגט און איז אַריין אין באַנגעלאַ. ציפּע איז געבליבן זיצן מיט אַ מאַדעם געפיל: אי עס האָט זי דער-שראָקן די אומגעריכטקייט, אי עס איז איר אָנגענעם געווען פון זיין באַ-דירונג.

באַלד האָט זיך דערהערט זיין שטימע פון אינעווייניק:

— נו, ציפּע, גיי בעט אויס. שוין צייט צו גיין שלאָפן.

ציפּע האָט זיך פון די ווערטער אַ צאַפּל געטאָן. זי האָט געפילט, ווי דאָס בלוט שלאָגט איר צום קאַפּ און די פיס ווערן איר געליימט. איר איז שווער געווען זיך צו רירן פון אַרט.

ענדלעך האָט זי זיך אויפגעהויבן און איז אַריין אין קיך. זי האָט מורא געהאַט אויפצוהויבן די אויגן, כדי זיך ניט אָנצוטרעפן מיט ריפקינס צום גליק איז ער אַריין אין וואַש-צימער זיך אַרומצואוואַשן פאַרן שלאָפן.

זי האָט אויסגעבעט זיין געלעגער, פינצטער געמאַכט אין קיך און שטיל זיך געלייגט אין איר בעט.

זי האָט מורא געהאַט צו אַטעמען און זיך צוגעהערט צום קלאַפן פון אַייגענעם האַרץ. אַ מאַדע אויפגעגונג האָט זי אָנגעפילט און אַ שוואַכקייט

האָט זיך צעגאַסן איבער איר קערפער. זי איז געלעגן אין שרעק און דער-
וואַרטונג.

זי האָט געהערט ווי ריפקין טוט זיך אויס און לעשט אויס דעם לאַמפּ.
איר האָט זיך אויסגעדאַכט, אַז ער האָט זיך שוין געלייגט. אַ ווילע איז
געווען שטיל. פּלוצלונג האָט די טיר פּון קיך אַ סקריפע געטאַן. אין דער
פינצטער האָט זיך באַוויזן ריפקינס הויכע פיגור און גרויער קאַפּ. ער
האָט גאַרנישט געזאָגט, נאָר מיט זיכערע טריט זיך דערנענטערט צו איר
בעט.

—וואָס ווילט איר, מר. ריפקין? — האָט ציפּע ציטערנדיק אויס-
גערופּן, — וואָס ווילט איר טאָן?

— וואָס איך וויל? — האָט ריפקין אין דער פינצטער געלאָסן גע-
זאָגט, — פאַרשטייט ניט, קינד? איך וויל דיך ...

— גייט אַרויס, מר. ריפקין, איך בעט אייך ... איך וויל נישט ...
אַבער ריפקין האָט ניט געלייגט קיין אַכט אויף אירע רייד. ער איז
קעגטיק געווען אַנטשלאָסן זיינס צו דערגרייכן ...

ציפּע האָט זיך מיטאַמאַל דערפילט שוואַך און ווילנסלאָז און אומפעאיק
זיך קעגנצושטעלן. זי האָט זיך געפרוואוּט ווערן, אַבער די כוחות אירע
האַבן זי שנעל פאַרלאָזן. איר באַהאַלטענע שוואַכקייט צו ריפקינען האָט
אין דעם אַרויסגעהאַלפּן ...

ריפקין איז איצט געווען איר צווייפאַכער באַלעבאַס.

די „רויטע פליאמע“

דער טאג פון זיין געבוירן האט אין שטוב קיין שמחה ניט ארייני-
געטראגן און ביי קיינעם קיין פרייד ניט ארויסגערופן. פארקערט, אין שטוב
האט זיך פון דעמאלט אן א טרויער באזעצט און אויף יעדנס פנים האט
זיך אויסגעלייגט א וואלקן.

די ערשטע וואס האט אים דערזען, ווען ער האט זיך אויף דער ליכטי-
קער וועלט באוויזן, איז געווען די „באבע“. ווען זי האט אים דערזען, איז
זי דערשראקן אפגעשפרונגען און איז א ווילע געבליבן שטיין אין פאר-
לעגנהייט. באלד אבער — זיך אונגעמענדיק מיט מוט — איז זי צוריק
צוגעגאנגען, פארוואנדערט זיך איינגעקוקט און טרויעריק א שאקל געטאן
מיטן קאפ.

זי האט מיט אן אומעטיקן קול אפגעגעבן דער קינפעטאריין און די
שטוביקע „מזל טוב“ און אונגעזאגט, אז עס איז געבארן געווארן א יינגל.
צווערשט האט קיינער גארנישט באמערקט און פארשטאנען, כאטש אלע
זיינען געוואוינט געווען, אז די „באבע“ זאל אונזאגן די בשורה פון געבארן
א יינגל מיט א באזונדער קול, מיט איר באזונדערס פריילעכן אויסגעשריי.
שפעטער אבער האט מען אנגעהויבן באמערקן א מאדנעם טרויער אין אירע
באוועגונגען און א מאדנע נאכלעסיקייט אין אירע ענטפערס.

די ערשטע האט זיך געכאפט דער קינפעטארינס מוטער, ביי וועמען
די „באבע“ האט „אפגענומען“ אלע דרייצן קינדער, וואס זי האט געהאט,
און וועמעס גענג זי האט זייער גוט געקאנט. זי האט דערשראקן אונזער
כאפט די „באבע“ פארן האנט און אויסגעשריען: — „זעט, עפעס געפעלט
מיר ניט היינט אייער באנעמונג. אפשר איז דאס קינד ניט ווי עס באדארף
צו זיין, אדער מיט דער קינפעטאריין איז, חלילה, עפעס ניט גוט? זעט,
זאגט מיר...“

מען האט דער „באבע“ לאנג ניט געדארפט בעטן, זי האט בלויז
צוגעגרייט א ביסל די שטוביקע און דאן אריינגעטראגן דאס קינד און גע-
וויזן זיי. אן אויסגעשריי פון שרעק האט זיך ביי אלעמען ארויסגעריסן
און אויף אלעמענס פנימער האט זיך אונגערוקט א טרויער. מען האט
זיך שטיל און דערשראקן איבערגעקוקט און געבליבן שווייגן. פון דעמאלט
אן איז שוין דער טרויער אזוי פארבליבן אין שטוב.

מען האט זיך נאכדעם לאנג מישב געווען, וואס טוט מען מיט דער
קינפעטאריין אליין. זי איז געווען אפגעשוואכט נאכן לאנגן און שווערן

„האָבן“, און יעדער איינער האָט מורא געהאַט, אַז די שלעכטע בשורה קאָן איר פאַרשאַטן. ווען זי איז אָבער עטוואָס געקומען צו זיך און אָנגעהויבן מאַנען, מען זאָל איר ווייזן דאָס קינד, האָט מען פאַרשטאַנען, אַז סייזוי וועט עס לאַנג אויסבאַהאַלטן פון איר ניט זיין מעגלעך — און מען האָט זי דעריבער אָנגעהויבן צוביסלעך צוגרייטן צו דעם. און ווען זי האָט שוין האָלב דעם אמת געוואוסט, האָט מען איר עס געוויזן.

ביי דער מוטער האָט זיך אַ ליידיגדיקע ווייטאָגדיקע גרימאַסע אויס־געגאַסן, אַ טיפער און שאַרפער צער האָט פון די אויגן אַרויסגעקוקט, און זי האָט זיך אָפגעדרייט פון דעם און איבערגעקערט אויף דער צווייטער זייט.

אין שטוב איז אַ שטילקייט אַריינגעטראָטן און עס האָט זיך געפילט ווי ביי אַ קינפּעטאַרין, וואָס האָט אַ טויטע קינד געבאַרן. אַלץ האָט זיך געדרייט נאָר אַרום דער מוטער, אַזוי ווי דאָס ניי־געבאַרן באַשעפעניש וואַלט גאָר־ניט עקזיסטירט. בלויז דאָס דינע קוויטשיקע קולכל, וואָס האָט זיך פון צייט צו צייט אַרויסגעטראָגן פונעם האָלב־פינטערן אַלקער, האָט דערמאַנט אינעם צוגעקומענעם נפש אין הייז און אויסגעשפרייט אויף אַלעמענס פנימער נאָך אַ גרעסערן טרויער און נאָך אַ גרעסערע שרעק.

מען האָט די שכנים און פריינט, וואָס זיינען געקומען אָפגעבן „מזל־טוב“, אויפגענומען וקאַלט און גלייכגילטיק, צום ברית האָט מען אויך קיין גרויסע צוגרייטונגען ניט געמאַכט, און ביי דער שמחה האָבן זיך אַלע געפילט אַזוי שווער און אָנגעצויגן, ווי ביי אַ בר־מנן, וועלכער איז צוליב שבת געבליבן ליגן צו־לאַנג אין שטוב, און וועלכן מען וואַלט שוין וואָס פריער געוואַלט ברענגען צו זיין רו.

דאָס קינד איז געבליבן אין שטוב און געלייגט זיך אויף איר ווי אַ שווערדיקייט. עס איז געווען דאָ ווי אַן איבעריקע זאָך, וואָס פאַרשאַפט אַרום זיך בלויז טרחא און אויפֿרעגונג, און רופט דעריבער אַרויס צו זיך אַן אָפענעם כעס און ניט־באַהאַלטענע פיינטשאַפט. אַזעלכע געפילן האָבן געהאַט צו דעם אַלע אין שטוב, און אַזוי האָט אויך געפילט צו דעם אַפילו די מוטער. ביי איר, ביי דער מוטער, איז דײַ באַציאונג צום קינד אַנטשטאַנען נאָך קענטיק דעמאָלט, ווען זי האָט עס צום ערשטן מאַל דערזען, וואָרעם קיין איין מאַל זינט דעמאָלט האָט זי ניט געפילט צו אים יענע צערטלעכע זאַרגפעליקייט, וואָס אַ מוטער פילט געוויינלעך צו איר ניי־געבאַרן קינד אין די ערשטע חדשים, און יענע וואָרעמקייט און ווייכקייט, וואָס אַ מענטש פילט צו אַ קינד בכלל.

זי האָט גלייך פון אָנהייב דערפילט צו דעם אַ וקאַלטקייט און אַ פרעמד־

קייט, וועלכע האָבן זיך אויסגעדריקט אין יעדער באַציאונג צו אים. זי האָט דערפילט אַ שווערדיקייט פון דעם, וואָס האָט זי געמאַטערט און גע- דריקט. זי האָט אָבער מורא געהאַט צו אַנערקענען דאָס און צו מודה זיין זיך אין דעם. זי האָט געטראַכט, אַז דאָס וועט מיט דער צייט אַריבער- גיין. עס איז אָבער נישט געווען אַזוי. פאַרקערט. וואָס ווייטער איז איר קאַלטקייט און פּרעמדקייט צו דעם געוואַקסן אַלץ מערער, איר צוגעבוּדנדיקייט איז געוואָרן אַלץ שוואַכער, און ענדלעך האָט זי דערפילט, אַז זי קען זיך מער ניט באַהערשן און מוז זיך פּרייַ איבערגעבן אירע געפילן.

זי האָט פּלוצלונג דערפילט, אַז זי האָט פּיינט דאָס באַשעפעניש און קען ניט פאַרטראַגן זיין שייכות מיט איר. אַז יעדער געשריי פון דעם און יעדער צאָפּל רעגט זי אויף און רופט אַרויס ביי איר אַ געפיל פון כּעס און עקל. זי האָט דערפילט אַ שווערדיקייט פון זיין מיט דעם אין אירן הויז און פון די מוטערלעכע פּליכטן, וואָס זי האָט פאַר דעם און וועלכע זי מוז באַקומען. אינסטינקטיוו האָט זי געזוכט אַראַפּצואוואַרפן פון זיך די משא און באַפּרייען זיך פון איר.

עס פּלעגט טרעפן, אַז זי פּלעגט אַוועקגיין אויף שעהען-לאַנג, איבער- לאַזנדיק עס אַליין אין שטוב, אַדער, אויב אימעצער איז יאָ געווען, נישט בעטנדיק אַפילו אַ קוק צו טאָן אויף דעם. דאָס קינד איז מערסטנס געלעגן שטיל אין וויגעלע, ווי פאַרשטייענדיק, אַז עס איז דאָ אַ קנאַפער יחסן... ווען זי איז געווען אין שטוב, האָט זי זיך אויך ווייניק-וואָס אומגעקוקט אויף דעם. עס האָט געמעגט ליגן שעהען-לאַנג ניט איבערגעוויקלט און אַן זויגן, איז זי ניט צוגעגאַנגען צו דעם, סיידן דעם קינדס אומאויפהער- לעכער רייסן זיך האָט שוין אַלעמען אַרויסגעפירט פון געדולד. זי פּלעגט דאָן צוגיין צום וויגעלע און מיט דער בייזקייט און האַרטקייט פון אַ שטיפּ- מוטער אַריינשטופן אים די ברוסט אין מויל, „אַנבענטשנדיק“ דערביי: „נאַ, נעם און ווערג זיך מיט דעם...“

די אַנדערע מענטשן אין שטוב זיינען אויך ניט געווען בעסער צו דעם. יעדער איינער האָט געפילט, אַז אינעם וויגעלע, וואָס שטייט דאָרטן אין אַלקער, ליגט עפעס אַ פאַרוועניש, אַ מיאוסקייט, וואָס רופט אַרויס צו זיך אי עקל, אי מורא.

איבערהויפּט האָבן זיך געשראַקן פאַר דעם די קינדער אין שטוב, כאַטש זיי האָבן דאָס נאָך קיינמאַל גוט ניט געזען, האָבן זיי אָבער געשפּירט אַלעמענס געפיל צו דעם און פון דעם אַליין שוין געקאַנט שעפן זייער שרעק. איינציקווייז, אַדער אַפילו עטלעכע צוזאַמען, ווען זיי זיינען נאָר אַליין געווען אין הויז, האָבן זיי ניט געוואָגט אַריינצוגיין צו דעם און אַ קוק טאָן אויף דעם.

זייער שרעק האט קיינמאל קיינער ניט געפרוואווט באַרואיקן און פאַר-
טרייבן. פאַרקערט, נאָך טיילמאַל אויך געהאַלפן אונטערהאַלטן. ווען אַ
קינד, למשל, האָט וואָס עס איז ניט געוואָלט פּאַלגן, האָט מען אים גע-
שראַקן איבערצולאָזן אַליין אין שטוב מיט דער „פאַרזעעניש“, אָדער מען
פלעגט אים שילטן צו ווערן אַזוי ווי יענער. און ווען איינער האָט זיך
גאָר שטאַרק פאַרזינדיקט, האָט פאַר אַ מיטל צו באַשטראַפן אים געדינט
דאָס אַריינזאָרפן אין האַלב-פּינסטערן אַלקער און האַלטן דאַרטן אַזוי לאַנג,
ביז יענעם פאַרצווייפלטע געשרייען און זיך-פאַרגייענדיקער געוויזן האָבן
עדות געזאָגט, אָז דעם מאָל האָט ער שוין זיין „זינד“ גענוג אויסגעקויפט
און מער וועט ער שוין אַזוינס ניט טאָן. אין גוטן מוט אַפילו, ווען איינער
האָט זיך געקלאָגט, אָז ער האָט מורא צו בלייבן מיט דעם אַליין, האָט ער
געקראָגן דעם ענטפער: „ווער הייסט דיר ? גיי אין דרויסן...“
די קינדער האָבן אויסגעמיטן איבערצובלייבן מיט אים אַליין און בכלל
צו האָבן וואָס מיט אים צו טאָן.

דאָס קינד איז מערסטנס געלעגן אין שטוב אַליין, אָבער די מוטער
איז נאָך געווען צופרידן דערפון. אַ סך מאָל האָט זי געהערט דערציילן פון
עופתלעך, וועלכע מען האָט איבערגעלאָזן אַ וויילע אַליין אין הויז, און גע-
קומען נאָכדעם און געטראָפן זיי טויט... מען האָט געזאָגט, אָז דאָס איז
פון אַ „לופט“, אָדער אַ „ניט-גוטן...“

זי האָט דעריבער געפרוואווט איבערלאָזן דאָס קינד אַליין אויף שעהען
נאָכאַנאַנד, טראַכטנדיק טיף אין האַרצן, טאַמער וועט מיט איר אויך אַ
„נס“ פאַסירן... ווען זי פלעגט אָבער קומען צוריק, פלעגט זיין געוויין,
וואָס האָט זיך געטראָגן פון שטוב, איר אַנזאָגן נאָך פון דערווייטנס, אָז מיט
אים האָט „דאָס“ ניט פאַסירט...

שכנות פלעגן זי אַמאָל פירהאַלטן: „ווי לאָזט מען דאָס איבער אָן
עופתלע אַליין אין שטוב ? איבערהויפט נאָך אַזאָ...“ — אויף וואָס זי
פלעגט רואיק ענטפערן: „נשקשה, עס האָט אים ביז איצט גאַרנישט גע-
שאַט, און עס וועט אים אויך ווייטער ניט שאַטן...“ און בשעת-מעשה פלעגט
איר פאַרדריסן אויף די פרויען, וואָס רירן זיך צו צו איר וואונד — און,
איבערהויפט טאַקע, פאַר זייער נאַרישקייט...

איינמאָל האָט זי אַפילו געטאָן אַ זאך, וועלכע זי האָט נאָכדעם לאַנג
ניט געקענט פאַרגעבן זיך. זי האָט, אַזוי ווי ניט ווילנדיק, איבערגעלאָזט
דאָס וויגעלע מיטן קינד לעבן דער אַנגעהיצטער וואַנט פונעם נאָר-וואָס
אויסגעהיצטן אויוון, און איז אַוועק... דעם גאַנצן וועג האָט זי געשפירט
אין האַרצן אָן אמרואיקייט און אַ שרעק, און האָט געפילט, ווי די פיס
ציטערן איר. זי האָט געפילט, אָז זי באַגייט אַ שווערע זינד. באַלד האָט

איר דאס האַרץ אָנטעהויבן אַזוי צו וואַרפֿן און צו צאַפֿלען, אָז זי האָט זיך געמוזט אומקערן צוריק. זי האָט דאָס קינד געטראָפֿן וויינענדיק, און עס איז דאָס מאָל אויך בלויז מיט דעם אָפּגעקומען. זי איז געווען זייער צופֿרידן. פּונדעסטוועגן האָט איר שפּעטער פֿאַרדראָסן אויף זיך פֿאַר איר שוואַכקייט און איבערגעאיילטקייט...

אַט אַזוי האָט זי געוואָלט זיך באַפֿרייען פֿון דער משא. וועלכע איז אַרויפגעלייגט געוואָרן אויף איר קעגן איר ווילן, און נישט געוואוסט, ווי אַזוי. זי האָט געטראַכט ביי זיך: צו וואָס דאַרף אַזאַ נפש לעבן אויף דער וועלט? — דאָך נאָר אויף ווייטאָג די עלטערן און אויף ישאַנדע זיך אַליין... דאָס קינד אָבער האָט, קענטיק, ניט פֿאַרשטאַנען דער מוטערס געפילן און וואונטשן און פֿאַרגעזעצט צו לעבן. ער איז געוואָקסן אינעם האַלב־פּינצטערן צימער גאַרנישט ווי אים מיינט מען. און כאַטש די עלטערן האָבן געזוכט אים צו האַלטן דאָרט וואָס לענגער, האָט אָבער פֿאַרט געמוזט קומען אַ צייט, ווען מען האָט אים פֿון דאָרטן געמוזט אַרויסנעמען און אַריינ־פירן אין שטוב צווישן דער גאַנצער פּאַמיליע און די איבעריקע קינדער.

די קינדער האָבן דעם נייעם ברודערל אויפגענומען מיט שרעק. די מורא און די אומקלאַרע פֿאַרשטעלונג, וואָס האָט זיך ביי זיי געשאַפֿן אי־בער דעם, וואָס איז געלעגן אין אַלקער, און וועלכע האָט מיט דער צייט אָנגעהויבן צוביסלעך זיך אויסוועפֿן, האָט צוריק אויפגעלעבט, ווי נאָר מען האָט דעם האַזיקן פֿון דאָרטן אַרויסגענומען און אַריינגעפירט אין די ליכטיקערע חדרים, אָז מען זאָל אים קענען זען פֿון דער גאַנטן, ווי די אַנדערע קינדער.

די קינדער האָבן אים דערזען און זיינען זיך צעלאָפֿן אין די ווינקער־לעך. זיי האָבן איצט פֿאַרשטאַנען, פֿון וואָנען עס האָט זיך ביי זיי די גאַנצע צייט גענומען די מורא צו אים און די שרעק, אין האָבן פֿאַרשטאַנען, אַז ביידע זאָכן זיינען געווען באַרעכטיקט.

זיי האָבן דערזען, אָז דאָס באַשעפעניש, וואָס מען האָט פֿון אַלקער אַרויסגענומען, איז עפעס גאַרניט אין קיין מענטשן געדאַטן, כאַטש עס זעט אויס ווי אַ מענטש. עפעס אַזאַ מאַדנעם פנים האָט עס, ניט ווי ביי די אַנדערע קינדער און ניט ווי ביי די דערוואַקסענע, נאָר עפעס אַזוי ווי ביי אַ חיה. עפעס אַזאַ מאַדנע שטיק רויטקייט, אַזוי ווי אַ רויט שטיק פלייש ערשט פֿון יאַטקע געבראַכט, באַדעקט מער ווי אַ האַלבן פנים זיינעם — איין באַק און די גאַנצע נאָז — און פֿאַרציט זיך אין דער הויך איבערן שטערן און צעגיסט זיך אונטן איבערן האַלדז, און פֿאַרשפּרייט זיך הינטן איבערן אויער. דאָס אויער איז אויך טונקל־רויט, ווי דאָס צינגל ביי אַ

קאץ... און עפעס אזוי מאַדנע: שיר-ניט האַלב-חיה און האַלב-מענטש... אי עס גלוסט זיך צו זען און איינקוקן אין דעם, אי עס ווילט זיך אַנטלויפן פון דעם און באַהאַלטן זיך...

פון דער קורצער ווילע, וואָס די קינדער האָבן זיך צוגעקוקט צו אים, האָבן זיי באַמערקט, אַז דאָס אויסזען פון מער ווי אַ האַלבן פנים זיינעם איז אזוי מאַדנע-אַנדערש, אזוי אומגעוויינלעך-מיאוסדיק, אַז זיי האָבן גע-קוקט מיט צערשאַקענע אַייגלעך איינע אויף די אַנדערע און ניט געוואוסט, וואָס צו טאָן. זיי האָבן גלייך באַשלאָסן צו האַלטן זיך פון דער ווייטנס און גאַרניט האָבן צו טאָן מיט אים.

שוין גלייך פון אַנהייב דעריבער, ווי נאָר מען האָט אים אַריינגעפירט צו זיי, האָבן זיי זיך אָפגערוקט פון אים און ניט געוואַלט אים אַרייננעמען אין זייער ווינקל, און ניט געוואַלט אים צולאָזן צו זיך. נעענטער פלעגן זיי צוגיין צו אים בלויז דאָן, ווען זיי זיינען געווען געצוואונגען דערצו אויפן אַנזאָג פון די עלטערן.

ער איז געווען ווי אַ פּרעמדער אינעם צימער, ווי אַ באַשעפעניש פון אַן אַנדער מין, וואָס גייט קיינעם ניט אָן. איינער אליין פלעגט ער זיך שאַרן איבער די ווינקלעך, וועלנדיק אַמאָל צוקומען צו די אַנדערע קינדער, וועלנדיק אַמאָל אויך אַריין אין זייער חברותא. שטיל און פלינק אָבער פלעגן זיך יענע אַפרוקן און אַרויסגנבענען זיך אומבאַמערקט אין דרויסן, אָדער אין צווייטן צימער, איבערלאָזנדיק אים איינעם אליין אַן אַנטוישטן, אַ פאַרוואַנדערטן.

ווען זיי האָבן אים אַמאָל געמוזט אויף דער גאַס נעמען, וויל טאַטע-מאַמע האָבן אזוי אַנגעזאָגט, האָבן זיי אים אין אַ מיטן הייסן זומערדיקן טאָג דאָס פנים איינגעדעקט און פאַרבונדן, כדי עס זאָל זיך פון האַרטן וואָס ווייניקער אַרויסזען, אַריינגעשפאַרט אין דער האַנט אַ שטיק האַרטן ברויט, אַוועקגעזעצט אין אַ זייט אויף דער זון און אליין אַוועק ערגעץ אַנדערשוואו שפּילן. דאָס קינד איז געזעסן אומבאַוועגלעך, זיך שטיקנ-דיק פון היץ און קוקנדיק פאַר זיך מיט גרויס-פאַנאָדערדיגע עפענטע, האַלב-פאַרוואַנדערטע און האַלב-תּמעוואַטע אויגן.

אַז עס איז אַמאָל געזעסן און געוויינט, וויל עס האָט עפעס שטאַרק געוואַלט, האָט עס אזוי געקענט אַפּזיצן און אַפּוויינען אַ גאַנצע שעה נאָ-כאַנאָד און קיינער זאָל זיך אויף דעם ניט אומקוקן — אזוי לאַנג, ביז וואַנען ער האָט אליין ניט אויפגעהערט צו וויינען און איז אַנטשוויגן געוואָרן. און אויב אימעצער איז שוין יאָ אַמאָל צוגעקומען, האָט ער דערלאָנגט דאָס געבעטענע מיט אַזאַ כּעס און מיט אַזאַ שליידער, אַז דאָס קינד פלעגט

א פארציטערטס אינדריקן זיך אין זיך, וועלנדיק אויסמיידן דעם צארן, און פלעגט בלייבן אין דער דאזיקער פאזע א פאר מינוט.

ווען מען איז אמאל געגאנגען אין ערגעץ, האט קיינער פון די גרעסערע אים קיינמאל פאר א האנט ניט גענומען, און איז ער אפגעשטאנען, האט זיך קיינער אויף דעם ניט אומגעקוקט און ניט אפגעשטעלט זיך ווארטן, ביז ער וועט אביאגן, ער האט דעריבער געמוזט נאכלויפן נאך אלעמען און ווען ניט אפשטיין פון די אנדערע, און אז ער איז מיד געווארן, האט ער זיך אויך פאר קיינעם ניט געקלאגט, — סייזוי, האט ער געוואוסט, וועט אים קיינער ניט ארויסהעלפן.

אט אזוי האבן זיך באצויגן צו אים זיינע ברידערלעך און שוועס-טערלעך. די אנדערע קינדער פון גאס האבן אים נאך מער פיינט געהאט. זיי האבן געוואוסט, אז ער איז א „פארזעעניש“, א „צרה“, און פלעגן זיך אפרוקן פון אים. די מאמעס אין דער היים האבן זיי אנגעזאגט ניט צו שפילן זיך מיט אים און ניט צו זיצן לעבן אים, האבן זיי נאך דערביי אויך גוט אנגעשראקן, — פלעגן זיך די שוואכערע קינדער דעריבער צעלויפן, ווי נאך ער פלעגט צוקומען צו זיי, און די שטארקערע און עלטערע פלעגן אים ארוועקטרייבן פון זיך און ניט לאזן שטיין אפילו פון דער ווייטנס. דאס קינד פלעגט זיך שטילערהייט אפרוקן פון אלעמען און א שווייגנדיקער זיך זעצן איינער אליין און קוקן אין דער ווייטנס מיט גרויסע פארוואונדערטע אויגן.

ווען ער איז עלטער געווארן און עס איז צייט געווארן אים אפצוגעבן אין חדר, האבן זיך אנגעהויבן פאר אים נייע צרות. די מלמדים האבן זיך געקווענקלט אים אריינצונעמען און האבן עס אפן ארויסגעזאגט פאר זיין מור-טער אים אין די אויגן. זיי האבן קענטיק פארויסגעזען, אז קיינער וועט ניט וועלן גיין צוזאמען מיט אים אין איין חדר, און ניט אזוי די קינדער, ווי די מאמעס זייערע. די מאמעס וועלן געוויס ניט וועלן האלטן זייערע קינדער צוזאמען מיט אזא „פארזעעניש“ און אזא „אומגליק“.

און די מלמדים האבן נאך קיין טעות ניט געהאט. ווארעם, טאמער האט ווער פון זיי זיך געלאזט איבערריידן און צוגענומען אים אין חדר צו זיך, אזוי גלייך האבן זיך אנגעהויבן צעלויפן פון דארט די אנדערע קינדער. אין א קורצער צייט פלעגט צעפאלן ווערן כמעט דער גאנצער חדר, א סך מאל האבן די קינדער אליין ניט געוואלט גיין, און א סך מאל האבן די מאמעס זיי ארויסגענומען. אייניקע מוטערס האבן מורא געהאט אנצוגעבן די אמתע אורזאך, ניט וועלנדיק זיך „פארטשעפען“ מיט א „קאליקע“, א

„גאטס־שטראף.“ אנהערע אָבער פלעגן זיך גארניט שעמען און גאַנץ אָפן זאָגן דעם רבין, פאַרוואָס זיי נעמען פון אים צו די קינדער זיערע. דער רבי האָט קיין אַנדער ברירה ניט געהאַט און געמוזט אים אַרויס־שיקן. בפרט נאָך, אַז אים איז סיי־ווי ניט אָנגעגאַנגען צו האָבן אים ביי זיך. אַחוץ די ערגערניש און עגמת־נפש, וואָס די אַנהערע קינדער האַלטן אים אין איין טרייבן פון זיך און רופן מיט פאַרשיידענע נעמען, איז אים אַליין אויסגעקומען בייצוקומען אין זיך אַ שטאַרקן ווידערגעפיל צום קינדס פנים, יעדעס מאָל וואָס ער האָט אים אַנידערגעזעצט לעבן זיך און גענומען מיט אים לערנען.

און אַזוי האָט איין רבי נאָכן צווייטן געמוזט שיקן רופן זיין מוטער און בעטן זי אַרויסנעמען אים פון זיין חדר.

ניט איין מאָל איז אים דעמאָלט אויסגעקומען צו זען, ווי זיין מוטער האָט געווינט, גייענדיק מיט אים אַזוי פון חדר, און ניט איין מאָל האָט זי דאָן געלאָזט אויסגיין אויף אים איר ביטער האַרץ, טענהנדיק צו אים, צו וועלכע צרות אויף איר קאָפּ האָט ער געדאַרפט געבאַרן ווערן, און וואָס וועט זי, און ער אַליין, האָבן פון דעם, וואָס ער לעבט, אַז ער איז אַזאַ אומגליקלעכער ...

ער האָט געהערט און ניט פאַרשטאַנען, וואָס מען וויל פון אים. וואָס טוט ער וועמען, און וואָס וויל מען פון אים? פאַרוואָס וויל אים דער רבי ניט האַלטן אין חדר? און פאַרוואָס רוקן זיך אַלע קינדער אָפּ פון אים און אַנטלויפן פון אים? און פאַרוואָס וויינט די מאַמע, שרייט אויף אים און רופט אים „אומגליקלעכער“? ער האָט געטראַכט מיט זיין קינדערשן קעפל און מיט זיין עלטער היילפלאַזיקייט און נישט געקענט פאַרשטיין.

אָבער פלוצלונג האָט זיך אין אים עפעס אָנגעהויבן צו וועקן. צווערשט נעבלהאַפט און ניט קלאַר, אָבער וואָס ווייטער אַלץ קלאַרער און דייטלעכער. וואָס ווייטער, אַלץ מער און מער האָט ער אָנגעהויבן צו זען און פאַרשטיין. ער האָט אָנגעהויבן צו זען זאַכן, וועלכע ער האָט ביז איצט ניט באַמערקט, און אַ סך זאַכן, וועלכע ער האָט ביז איצט ניט פאַרשטאַנען, האָבן פאַר אים אָנגעהויבן צו ווערן איצט קלאַרער און פאַרשטענדלעכער. ער האָט פלוצלונג דערפילט איצט דעם אונטערשיד אין דער באַציאונג פון די עלטערן צו זיך און צו די אַנדערע קינדער אין שטוב, און די באַציאונג פון די קינדער צו אים און צו אַלע אַנדערע.

ער האָט מיטאַמאָל דערפילט, אַז ער איז אַנדערש פון אַלע אַנדערע. אַז דער פנים זיינער, וואָס זעט אויס אַנדערש ווי ביי אַלע אַנדערע מענטשן, איז די סיבה פון דער אַנדערשדיקער באַציאונג צו אים. און כאַטש ער אַליין האָט ניט געפילט קיין שרעקלעכעס אין זיין פנים און ניט געשפירט

צו אים קיין כעס דערפאר, האט ער אבער געפילט, אז דאס איז דער קוואל פון אלע זיינע יסורים, און דאס איז די סיבה, וואס די מאמע און אויך אלע אנדערע רופן אים „אומגליקלעכער“.

ער האט מיטאמאל פארשטאנען, און צוזאמען מיט דעם אויך דער-פילט, א שטילן ווייטאג אין הארצן און א נישט-אנגענעמע ביטערקייט. עס האט זיך דורכגעטראגן אין אים ווי א לייכטער שטורעם, וועלכער האט געלאזן א שטילן צייכן נאך זיך און איז באַלד פארשוואונדן.

ער איז געבליבן איצט זיצן אין שטוב איינער אליין: אן פריינט, אן חברים און אן קינדער מיט וועמען צו שפילן. אין קיין חדרים מער האט אים שוין די מאמע ניט געשיקט, ווייל סיי-ווי האט זי געוואוסט, וועט מען אים דאָרט לאַנג ניט האַלטן. האט זי אים געלאָזן פריי אַווי. פון אלע קינדער אין שטוב איז ער איינער געבליבן זיצן אין דער היים.

ער איז געבליבן איצט איינער אליין. צו זיין אליין מיט זיך, צו זיין אָפּגעטריבן פון אַנדערע, איז פאַר אים קיין ניס געווען, און ער איז שוין געוואוינט געווען דערצו. דעם מאל אָבער האָט דאָס בלייבן אינגאַנצן אליין, דאָס אַרויסגעשיקט ווערן פון חדר, געמאַכט אויף אים אַ באַזונדערן איינדרוק. די באַזונדערקייט פון זיין לאַגע, וועלכע האָט נאָך אָנגעהויבן צו ווערן פאַר אים קלאַרער פון פריער, האָט אים איצטער שטאַרקער אָנגעהויבן צו דריקן און מערער וויי טאָן זיין יונג קינדערש הערצל. עס האָט זיך אַרויפגעלייגט אויף אים ווי אַ שווערע משא. דערצו נאָך האָט זיך אַ ניי אומגליק אָנגעדרוקט אויף אים, וואָס האָט אים אינגאַנצן צערייצט און ביז געמאַכט און אַרויסגעפירט פון זיין פריערדיקער קינדערשער גלייכגע-וויכט.

די גאס, וואָס איז פון דעם ערשטן טאָג אָן געווען צו אים אומפריינטלעך און פאַרשאַפט אים ליידן און ווייטאָג, האָט קענטיק געוואָלט אַרויסברענגען איר פיינטשאַפט צו אים דורך איין גרויסער באַלידיקונג, וואָס זאָל אויף שטענדיק אַרויפלייגן אויף אים אַ שטעמפל פון זיין שאַנדע און זאָל אים שטענדיק דערמאַנען און וויי טאָן. האָט זי געטאָן אַזוינס, וואָס קיינער האָט נאָך ביז איצט ניט געטאָן מיט אים: זי האָט אים אַ נייעם נאָמען צוגעגעבן — אַ נאָמען, וואָס זאָל זיין שאַנדע קלאַרער אָפּשפיגלען — וועלכער האָט שנעל דעם אַלטן פאַרביטן און אָנגעהויבן זיך נאָכשלעפּן נאָך אים ווי אַ מיאוסער פלעק.

אַ דערוואַקסענער האָט איינמאַל, וועלנדיק שטאַרקער באַלידיקן אים, געוואָרפן דעם צונאָמען „רויטע פליאמע“ צו אים. די ווערטער זיינען ווי אַ שטיין אַראָפּגעפאלן צווישן די קינדער, וועלכע האָבן זיי גלייך אויפגע-

כאפט און גענומען זיי נוצן, כדי צו רייצן זיך מיט אים און שטארקער אויפ־
העגן. צוערשט איז דאָס אַ שפּילכל ביי זיי געווען, שפעטער איז דאָס זיין
שטענדיקער נאָמען געוואָרן.

די ערשטע צייט האָט ער זיך געמאַכט ווי נישט־הערנדיק און נישט־
פאַרשטייענדיק, פאַרביליאָונדיק די ווערטער פאַרביי זיינע אויערן כּלומרשט
גלייכגילטיק, נאָר פּילנדיק, ווי זיי רעגן אים אויף און צינדן אים אָן, וואָס
ווייטער אָבער, אַלץ מער האָט ער אָנגעהויבן העאַגירן אויף דעם און אַרויס־
ווייזן זיין צערייצטקייט מיט דעם. ער האָט אָנגעהויבן זיך וואַרפן שלאָגן
צו יעדן קינד, וואָס האָט אים מיט דעם נאָמען באַליידיקט. אָבער אויך דאָס
האָט ניט געהאַלפן. פאַרקערט. וואָס מער די קינדער האָבן געפּילט זיין
צערייצטקייט, אַלץ מער הנאה האָט עס זיי פאַרשאַפט צו רייצן זיך מיט אים
און מיט דעם צונאָמען אים צו רופן.

אינגיכטן איז דער נאָמען געוואָרן אַזוי באַקאַנט צווישן די קינדער,
אַז ער איז שוין מערניט געווען אימשטאַנד צו קעמפן קעגן אים. און ווען אויך
די דערוואַקסענע האָבן אים אָנגעהויבן מיט דעם נאָמען צו באַצייכענען, האָט
ער פאַרשטאַנען, אַז ווייטער קעמפן וועט זיין נוצלאָז, ווייל עס וועט סיי־ווי
צו גאַרנישט פירן, און ער האָט זיך דערפּילט באַזיגט. ער האָט דעם קאַמף
אויפגעגעבן, אָבער אין האַרצן האָט ער געפּילט אַ ביטערניש און אַ האָס
צו די אַלע, וואָס האָבן אים אַזוי באַליידיקט. ער האָט מער קיינעם גאַרנישט
געטאַן און גאַרנישט געזאַגט, אָבער ביי יעדעס מאָל אַנרופן אים מיט דעם
נאָמען, האָט ער געפּילט, ווי עס גיט אים אַ דריק אין האַרצן און אַ שטאַך
ווי מיט אַ נאַדל.

ער האָט מער אויפן גאַס ניט געקאַנט גיין. דאָס רייצן זיך פון די קינד־
דער מיט אים פלעגט אים אַזוי אויפּרעגן און אַריינברענגען אין אַזאַ כּעס,
אַז ער האָט געפּילט, אַז ער איז גרייט אין יענער מינוט אָפּצוטאָן דאָס
ערנסטע, אַפילו צו טויטן איינעם פון זיי. ער האָט דעריבער אויסגעמיטן
אַפטער צו גיין אויף דער גאַס און געקוקט אויף איר ווי אויף איינעם פון זיינע
גרעסטע שונאים און גרעסטע באַליידיקער.

אָבער אויך אין שטוב האָט ער ניט געקאַנט זיצן. ער האָט זיך גע־
פּילט דאָרט פּרעמד און ניט־היימלעך, ווי אין אַ פּרעמדן ניט־געבעטענעם
פּלאַץ. ער האָט ניט געהאַט מיט וועמען צו ריידן און מיט וועמען צו שפּילן
זיך. די ברידערלעך האָבן זיך געהאַלטן ווייט פון אים און געקוקט אויף
אים, ווי אויך אַ מיאוסן פּלעק, וואָס האָט זיי נאָר פאַרשעמט און קלענער
געמאַכט אין די אויגן פון זייערע חברים. און כאַטש זיי האָבן אים ניט
אַזוי באַליידיקט ווי אַנדערע און זיין מיאוסקייט אים קיינמאָל ניט פאַרגע־
וואַרפן, האָט אָבער זייער שטענדיקער אַפּרוקן זיך פון אים און זייער שטענ־

דיקער האַלטן זיך פונדערווייטנס פון אים, שטאַרק געדריקט אים און טייל-מאָל ניט־ווייניקער אויפגערעגט, ווי דאָס רייצן זיך מיט אים פון די קינדער אין גאַס.

די מוטער האָט אויך צו זיך קיין בעסערע געפילן ניט אַרויסגערוּפן ביי אים. כאַטש זי האָט זיך אין איר באַציאונג צו אים אַזוי ווי אינגעשטילט, געוואָרן רואיקער און מער אַזוי אָפט מיט קיין טענות צו אים ניט אַרויסגע-טראַטן: „צו וואָס ער איז געבאַרן געוואָרן אויף דער וועלט?“ — האָט ער אָבער געפילט אין האַרצן ביי איר אַ קאַלטקייט צו זיך און אַ ווייטקייט, און צייטנווייז, אַפילו אַ פּיינטשאַפט און כּעס. דער אונטערשייד אין די באַציאונג גען פון דער מוטער צו אים און די אַנדערע קינדער האָט זיך שטאַרק גע-וואָרפן אין די אויגן און געלאָזט מערקן זיך אויף יעדן טראַט: סיי אין ריידן, סיי אין עסן געבן, און סיי אין אויפּמערקזאַמקייט בכלל... ער האָט העריבער געפילט צו איר ניט קיין קלענערע קאַלטקייט און פרעמדקייט ווי צו די קינדער אין הויז און געטראַגן אין האַרצן אויף איר אויך ניט קיין קלענערן כּעס און קלענערע שנאה.

ער האָט אין שטוב מער ניט געקאַנט זיין און געמוזט זוכן פאַר זיך אַ נייעם ווינקל, אַ נייעם פּלאַץ, וואו ער זאָל זיך פּילן אַליין און פון קיינעם ניט אויפגערייצט, און וואו ער זאָל קאַנען אַפרוען זיין צעוועגטן גייסט. אַזאַ אַרט האָט ער אינגיכן געפונען.

ווייט פון זייער הויז, הינטערן שטאַט, וואו די גאַסן האָבן זיך געענ-דיקט, האָט זיך אַ פעלד געפונען באַוואַקסן מיט גראַז. די בעלי-העגלות פּלעגן יעדן אויפדערנאַכט ברענגען אַהין צופירן זייערע פּערד און איבערלאָזן ביז איבערפרי, און בייטאָג פּלעגן זיך פאַשען דאָרט קי פון די אַרומיקע שכנים, ווי אויך פּערד וואָס זיינען צופעליק געווען פריי דעם טאָג פון אַרבעט. אַט דאָס פעלד האָט ער זיך געמאַכט פאַר זיין מקום מנוחה און אַהער פּלעגט ער קומען אַפרוען זיך און אַפּליגן דאָ אַ גאַנצן טאָג.

עס איז געווען דאָ שטיל און קיינער האָט אים דאָ ניט געמשעפעט. די קי און די פּערד פּלעגן לאַנגזאַם און פּויל גריזשען דאָס מאַגערע גראַז און ער פּלעגט ליגן אַנגעשפּאַרט דעם קאַפּ אויפן האַנט, אָדער אויף אַ ניי-דעריקן בערגל, און קוקן אויף זיי, אָדער פאַר-זיך אין דער ווייטנס, און איינהערן זיך אין דער שטילקייט אַרום. די פרישיקייט פון דער לופט און די שטילקייט פונעם פעלד און פון די בהמות האָט זיך זייער געפאַסט צו זיין געמיט און פּלעגט אים באַרואיקן און אויפמונטערן.

דאָ האָט ער זיך געפילט אינגאַנצן פריי. קיינער האָט זיך ניט גע-רייצט דאָ מיט אים, קיינער האָט אים ניט באַליידיקט, און דאָ האָט ער

ניט געפילט קיין אונטערשייד צווישן זיך און אנדערע. די ווארעמקייט פון דער זון און די גרינגקייט פונעם פעלד, און דאָס לייכטע רואיקע ווינטל, פלעגן אים אַזוי ווייך און שטיל גלעטן, אַזוי וואַרעם און ליבלעך, ווי ער האָט דאָס נאָך קיינמאָל ביז איצט ניט געפילט. די בייזקייט און צערייצטקייט פון דער היים און פון דער גאַס פלעגן דאָ ווייכער ווערן און טיילמאָל אינגאַנצן פאַרשווינדן. ער פלעגט זיך דערפילן לייכט און גוט, און אין האַרצן פלעגט ער דערפילן אַ מילהע גלעטנדיקע וואַרעמקייט.

נישט איינמאָל איז אים אויסגעקומען צו זען אויפן גאַס מאַמעס, וואָס פלעגן נעמען די קינדער צו זיך אויפן שויס און טוליען זיי צו זיך און דריקן צו זייער האַרצן, און קושן און גלעט זיי ווייך און ליב. ער פלעגט מקנא זיין יענע קינדער און קוקן אויף זיי פון דער ווייטנס מיט אַנגעצונד-זענע אייגלעך און מיט אַ מאַדנער בענקשאַפט אין האַרצן. אין קינדערשן הערצל פלעגט ניט דרייסט אויסוואַקסן אַ פאַרלאַנג צוגיין צו דער מאַמען און בעטן זי, זי זאל אים אויך אַזוי אַרופזעצן צו זיך אויפן שויס און טוליען און דריקן צו זיך. ער פלעגט דאָס אַבער ניט טאָן. אַזאַ פרעמדקייט האָט ער געפילט אין דער מאַמען, אַזאַ ווייטקייט, אַז ער וואַלט דאָס קיינמאָל ניט געוואָגט. און די מאַמע אַליין האָט דאָס אויך קיינמאָל ניט געטאָן. מיט די איבעריקע קינדער — אויך זייער זעלטן, מיט אים אַבער — קיינמאָל ניט. איצט, ליגנדיק אויפן פעלד, האָט ער דערפילט אַ באַגער נאָכצוקומען דער דאָזיקער בענקשאַפט זיינער און באַפרידיקן זיין שטענדיקן פאַרלאַנג. ער פלעגט זיך צוטוליען צו דער ערד און צודריקן זיך צו איר שטייף-שטייף, און פילן בשעת מעשה אַ מאַדנע אַנגעטעמע וואַרעמקייט. אים פלעגט זיך דאַכטן דאָן, אַז אימעצער אַ האַרציקער נעמט אים אַרום און טוליעט אים צו זיך און גלעט אים און צערטלט אַזוי ווי אַ מאַמע. אַ זיסע וואַרעמקייט פלעגט אַ שמראָם טאָן פון זיין האַרצן און צעגיסן זיך איבערן גאַנצן קערפער. אין פאַרגעסנקייט און אין זיסער איבערלעבונג פלעגט זיך אים דאַכטן, אַז די ערד איז זיין מאַמע און ער איז איר קינד. ער פלעגט איינדריםלען און אין חלום זען, ווי מאַמעס האַלטן קינדער אויפן שויס און קושן זיי און דריקן זיי צו זיך.

אַבער פלוצלונג, ווי פון עמיצן געשטויסן, פלעגט ער זיך געבן אַ כאַפּ אויף, אַ זעץ אַנידער, און מיט אַנגעכמורעטע אויגן וואַרפן בליקן אַרום זיך. אַ מאַדנער מעס פלעגט זיך צעברענען אין זיין האַרצן, אַ ווילדע אויפ-גערייצטקייט פלעגט זיך צעגיסן איבערן קערפער, און אין די אויגן פלעגט זיך צעפלאַקערן אַ גרייטקייט צו צערייסן די מאַמעס צוזאַמען מיט די קינדער.

דאָס פלעגט דויערן ניט לאַנג. באַלד פלעגט ער זיך ווידער אַנידער-

לייגן, שטייפער זיך צוהריקן צו דער ערד, צוטוילען זיך צו א בערגל און באַרוואַיקן זיך.

מיט די פערד און קי האָט ער געלעבט פריינטלעך. קיינער פון זיי איז פון אים ניט אַנטלאָפן און מיט גאַרנישט אַרויסגעוויזן אים, אַז ער איז אַגבֿ דערש פון די אַנדערע. פאַחקערט. ניט איינמאַל פלעגט ער זיך אַרויפֿ־זעצן אויף אַ פערד רייטנדיק און האָס פערד, געפענטעטערהייט, פלעגט זיך לאָזן שפּרינגען איבערן פעלד און אָפּפירן אים אַזאַ שטיק, אַז ער פלעגט שפעטער רחמנות קריגן אויף אים און ברענגען אים צוריק, פירן דיק פאַרן שטריקל. די קי זיינען אויך געווען גוט צו אים. ניט איין מאָל ליגנדיק אויפן פעלד, האָט ער דערפילט הונגער. ער פלעגט דאָן צוקריכן צו איינער פון זיי, צופאַלן צו אירע אייטער און נעמען זויגן, זויגן, ביז ער פלעגט זיך אַנטרינקען און זאָט ווערן. קיינמאַל האָבן אים די קי ניט גע־שטערט אין דעם, אַזוי ווי זיי וואָלטן זאָגן: „פאַר אונדו איז קיין אונטער־שייד ניט, צי דו מעלקסט אונדו, צי אימעצער אַנדערש...“

ער האָט זיך באַפריינדעט מיט די בהמות און געפילט זיך מיט זיי, פונקט ווי מיט חברים. זייער רואיקייט און גוטסקייט פלעגן אַזוי ווי איבערפליסן צו אים און אויסזאָפן די ביטערניש און באַליידיקונג, וואָס ער פלעגט מיט־ברענגען פון דער היים און פון דער גאַס. פלעגט אָבער קומען דער אַוונט, ווען ער פלעגט זיך דאַרפן אומקערן אַהיים, פלעגט ער פלוצלונג דערפילן, ווי די בייזקייט און צערייזטקייט קוערן זיך אום צו אים. אַ מאַדנער אומעט פלעגט נעמען דריקן און פרעסן זיין האַרץ, און פון דער פאַרנאַכטיקער טונקלקייט פלעגן זיך נעמען אַריינגיסן אין אים פאַרשיידענע שלעכטע גע־דאַנקען און געפילן און אַ פאַרביסענע שלעכטסקייט— אַ גרייטקייט אויף אַלדאָס ביזן. ער פלעגט זיך אומקערן אַהיים אַ כמורנער און אַן אַנגעלאָדענער. מיט דער צייט איז ער אַזוי גאַנט געוואָרן מיטן פעלד און מיט די בהמות, אַז ער פלעגט פאַרברענגען דאָרט דעם גאַנצן טאָג און אומקערן זיך אַהיים בלויז אויף איבערצונעכטיקן. ער האָט שוין יעדעס מאָל געוואוסט, וועלכע פערד מען דאַרף אָפּפירן אַהיים אין שטאַל און וועלכע מען דאַרף ברענגען צוריק פון שטאַל אין פעלד. ער פלעגט טאָן די אַרבעט אומבאַ־צאָלט און האָט קיינמאַל קיין באַלוינונג פאַר איר ניט געפאַדערט און ניט געבעטן. ער האָט אַזוי ליב געקראָגן אַרומצוגיין אַרום די פערד און אַרום די קי, אַז דאָס פאַרענדיגן אַליין איז געווען זיין גרעסטע באַלוינונג.

נישט איינמאַל אָבער פלעגט טרעפן, אַז אימעצער פון די בעלי־העגלות, אָדער בעלי־בתים, פלעגט אים קעגן זיין ווילן פאַרט „באַצאָלן“. זעענדיק, ווי ער פירט זיך אַרום מיט די פערדלעך און ווי פאַרהאַוועט ער פאַרעט זיך אַרום זיי, פלעגט איינער צופעליק אַ זאָג טאָן: „זעט נאָר, קוקט נאָר אַן

„די פליאמע“ — א גאנצער מענטש גאר...“ ער פלעגט גלייך דערפילן, ווי אימעצער וואלט אים א ביס געטאן, אדער א שטאך געטאן, און ווי א פאָר-וואונדערער, פלעגט ער זיך גלייך א וואָרף טאָן און לאָזן זיך לויפן א צע-כעסטער אַהיים. ער פלעגט קומען אַ צעטראָגענער, אַ צערודערטער, פאָר-שטעקן זיך ערגעץ אין אַ ווינקל און אַפליגן דאָרט אַ לאַנגע צייט נאָסדעם, נישט ריינדיק מיט קיינעם און נישט וויינדיק זיך פאָר קיינעם.

נישט לאַנג אָבער האָט זיך געצויגן דאָס דאָזיקע גליק. איינמאָל האָט פאַסירט אַזוינס, אויף וואָס ער וואָלט זיך גאָר קיינמאָל נישט געריכט. ווען ער האָט זיך איינמאָל איינגעבויגן און געוואָלט פענטען אַ פערד — איינעם פון די, וועלכע ער האָט גוט געקענט — האָט יענער פלוצלונג אויפ-געהויבן דעם פוס און דערלאָנגט אים אַזאָ זעץ אין די ציין, אַז ער האָט זיך אינגאַנצן באַגאַסן מיט בלוט און איז אַוועקגעפאַלן. קוים מיט מאַ-טעריש האָט ער זיך אויפגעהויבן און אַהיים געלאָפן. אַ פאָר וואָסן נאָכדעם איז ער אומגעגאַנגען מיט אַ פאַרוויקלטן פנים און אַן אַרומגעבונדענער באַק. ער האָט נישט געוואוסט גענוי, וואָס מיט אים איז פאַרגעקומען און וואָס אויפן פנים ביי אים טוט זיך, און פאַרוואָס דער פנים זיינער איז אַזוי שטייף אַרומגעבונדן און אַרומגעוויקלט. אָבער פון דער מאַמעס קוקן אויף אים און פון איר בייזקייט, און פון אייניקע צוגעוואָרפענע באַמערקונגען, האָט ער פאַרשטאַנען, אַז קיין גוטעס איז נישט פאַרגעקומען און קיין פאַרגע-ניגן דערפון וועט ער נישט האָבן. עס האָט אים געצויגן וואָס גיכער אַ קוק צו טאָן און זען, וואָס אויפן פנים ביי אים טוט זיך. און נישט איינמאָל, ווען קיינער איז אין שטוב נישט געווען, האָט ער געפרוּאוּט אָפּבינדן די שווערע באַנדן און אַ קוק טאָן. ער האָט אָבער קיינמאָל נישט געקענט צוקומען ביזן סוף און געמוזט בלייבן וואָרטן, ביז מען וועט ביי אים די באַנדן אַליין אַראָפּנעמען.

ווען מען האָט אים ענדלעך דעם פנים אויפגעבונדן און ער האָט דערווען, וואָס דאָרטן טוט זיך, האָט אים אַזוי אויפגעדריקט ביים האַרצן, אַז ער האָט שיר נישט געזחלשט און שיר נישט פאַנגדערגעוויינט זיך. דאָס, וואָס ער האָט דערזען איצטער, איז פאַר אים געווען שרעקלעכער, ווי דאָס, וואָס איז געווען ביז אַהער. דאָס פערד האָט אים צעקריפלט דעם צווייטן האַלבן פנים, דעם „גוטן“, און געמאַכט אים שוין גאַרניט ווי אין קיין מענטשן געדאַטן. דער גאַנצער פנים זיינער איז געווען איצט איין שטיק פאַרזעעניש, איין שטיק צעקריפלונג. ער האָט דערפילט, ווי אימעצער וואָלט אויף זיינע שוואַכע פלייצעס, וואָס האָבן שוין איין משא געטראָגן, אַרויפ-געלייגט נאָך איינע, אַ שווערערע ווי פריער, און אונטער דער לאַסט פון

ביידע בויגן זיך און ברעכן זיך, סיי די קני זיינע און סיי דער גאנצער קער-
פער. אים האָט זיך געגלוסט וויינען, אָבער אַלעמענס פּרעמדע און קאַלטע
בליקן אַרום האָבן אים אָפּגעהאַלטן. ער האָט זיך בלוז איינגעדריקט
אין זיך און פאַרשטיקט דעם ווייטאָג טיף אין האַרצן.

אַ שרעקלעכע ביטערקייט האָט אים פּלוצלונג אַרומגעכאַפּט. ער האָט
דערפילט, ווי זיין האַרץ איז אין איין מינוט אין אַ פענכער מיט גאַל פאַר-
וואַנדלט געוואָרן, און ווי טראַפּנווייז צעגיסט זיך פּון דאָרטן דער גאַל איבער
אַלע זיינע אַדערן און פאַרסמט יעדן טראַפּן בלוט זיינעם. קיינמאַל האָט
ער נאָך אַזאַ ווייטאָג ניט געפילט און קיינמאַל ניט אַזאַ באַליידיקונג. נישט
די בייזע און פּרעמדע בליקן פּון די שטוביקע האָבן אים געשטאַכן, און
אַפילו אויך ניט דער צווייטער האַלבער פּנים, וואָס איז איצט שוין אויך
צערקריפּלט געווען, נאָר געפילט האָט ער אין דער מינוט אַן אַנטוישונג, אַ
ביטערע אַנטוישונג, אין זיין לעצטן אַנשפּאַר. עפעס אַזאַ מין געפיל האָט
ער איצטער איבערגעלעבט, ווי דאָס פּערד וואַלט אים מיט זיין האַנדלונג
באַצאַלט פאַר דער גאַנצער צייט פּון גלויבן אין זייער אַלעמענס פּריינט-
שאַפט צו אים, אין זייער אַלעמענס איבערגעגעבנקייט צו אים — מיט אַ
הויכן געלעכטער און ביטערן חוּק; ווי דאָס פּערד מיט זיין האַנדלונג וואַלט
אים געוואָרנט, ער זאָל מער קיינמאַל קיינעם ניט גלויבן, און ניט גלויבן
אין וועלכע עס איז פּריינט פאַר זיך בכלל: נישטאַ פאַר אים אַוועלכע —
ניט צווישן מענטשן און ניט צווישן חיות...

און אַזאַ רציחה האָט אים אַרומגעכאַפּט, אַזאַ ווילדער כּעס, וואָס ער
האָט נאָך ביז איצט קיינמאַל ניט איבערגעלעבט. ער האָט געוואַלט אַוועק-
לויפּן אין פעלד, אַוועקלייגן זיך אויף דער ערד און בייסן זי, קנייפּן זי,
און רייסן מיט די ציין די גראָזן און וויי טאָן איר, אַזוי שטאַרק וויי טאָן,
אַז זי זאָל דערפילן דאָס, וואָס ער אַליין פילט איצטער. און די פּערד —
דאַכט זיך, אַלע מאַל שטילע און רואיקע, גוטע און געלאַסענע — האָט זיך
אים געוואַלט איצט צונויפּטרייבן אין איין האַרדע און שטיין איבער זיי
מיט בייטשן, און שמייסן זיי און כוואַשטשען, אַז דאָס בלוט זאָל פּון זיי
שפּריצן, און שטיין דערביי און שרייען צו זיי: אַהאַ, „שטילינקע“, אַהאַ,
„גוטלינקע“ — נאָט אייך... נאָט אייך פאַר אייער „גוטסקייט“...

ער האָט געהערט הינטער זיך דעם כּעס און חוּק פּון די שטוביקע:
„נאָך דאָס האָט אים געפעלט!... צו שיינ געווען ביז איצט...“ — און אים
האָט זיך געוואַלט ווי אַ ווילדער חיה אַרויסרייסן זיך פּון שטייג און אַנט-
לויפּן, לויפּן ערגעץ ווייט מיט אַ ווילדן געשריי פּון ווייטאָג און ביטערניש,
און אין ערגעץ זיך ניט אָפּשטעלן און קיינמאַל זיך ניט צוריקקערן. ער
האָט אָבער געפילט, ווי דער קאַפּ דרייט זיך אים און פאַר די אויגן שווינדלט,

און אלץ זעט אויס, ווי איין געדיכטע שטיק פינצטערניש, וואָס פאַרשטעלט פאַר אים אלע וועגן. ער איז געבליבן אין שטוב, פילנדיק ווי אַ שווערע, שווערע משא דריקט אויף אים און פרעסט און בויגט אים צו דער עהר.

טאַטע־מאַמע האָבן ניט געוואוסט, וואָס צו טאָן מיט אים. זיי האָבן אים געפרוואווט נעמען צו זיך אין קראָם, אָבער נישט געקענט דאָרט לאַנג האַלטן. די פויערים האָבן זיך געמיאוסט פון אים און ניט געוואלט נע־מען פון זיינע הענט. — „וואָס פאַר אַ קינד איז דאָס ביי דיר?“ — פלעגן זיי זאָגן צו זיין מוטער: — „עפעס גאַרניט אין קיין מענטשן געראַטן, אין טייוול אַריין גיכער...“ אַנדערע פלעגן זיך דערביי אויך איבער־צלמען. פויערים און פויערטעס פלעגן זיך שטיל איבערריידן: — „אַט, אַ פאַרשאַלטענער...“ און עלטערע פלעגן זאָגן צו זיין מוטער: — „צופיל געזינדיקט מסתם, אַז גאַט האָט דיך מיט אַזאַ געשטראַפט...“

ער פלעגט דאָס אלץ הערן און אין האַרצן ביי אים פלעגט אויפברויזן אַזאַ פייער, וואָס פלעגט אַנצינדן דעם גאַנצן קערפער זיינעם און אויפ־קאַכן דאָס לעצטע טראָפּן בלוט אין אים. די אַדערן פלעגן זיך אַנגיסקן, די זייסאַפלען פאַרלאָפּן ווערן מיט אַ רויטקייט, און די שוואַרצאַפלען פלעגן זיך אַנצינדן מיט אַזאַ גלאַנציקן פייער, אַז עס פלעגט קענטיקן זיין, אַז אין דער מינוט איז ער גרייט אלץ צו פאַרברענען און אלץ צו פאַרניכטן. פון זיין גאַנצן פנים האָט געשפריצט מיט אַזאַ ווילדער שגאת און האָס, אַז עס פלעגט זיך אויסדאַכטן, אַז אַט באַלד — און ער וועט אין עפעס אויס־ברעכן, אַט באַלד — און ער וועט עפעס אַפּטאַן. ער פלעגט טאַקע קלערן אין יענער מינוט, אַז ווען ער וואַלט נאָר געקאָנט, וואַלט ער זיי אלע פאַרברענט לעבעדיקערהייט.

ער האָט לאַנג ניט געקאָנט אויסהאַלטן און איז אַוועק פון קראָם. ער האָט אַ שפיי געטאַן און ניט געוואַלט מער אַהין אַריינקוקן.

ער איז אַוועק צו אַ סטאַליער און געשטעלט זיך אַרבעטן. ער האָט געאַרבעט מערער מיט אימפעט, ווי מיטן כוח און ווילן. עס האָט געברענט אין אים אַ פייער, וואָס האָט אים ניט געלאָזט זיך באַרואיקן, און אין דער אַרבעט האָט ער זיך געוואַלט ווי פאַרטויבן און פאַרגעסן. ער האָט מיט קיינעם ניט גערעדט און קיינער האָט מיט אים ניט גערעדט. צייטנוויי פלעגט אים דאָס געלינגען און ער פלעגט זיך אַ ווילע פילן רואיקער. באַלד אָבער פלעגט די פריערדיקע אויפגעשטורעמטקייט זיך אומקערן צוריק, נאָך מיט אַ גרעסערן אימפעט און גרעסערער קראַפט.

און אַזוי ווי ער וואַלט פילן, אַז דאָס איז די לעצטע פראָבע זיינע דער לעצטער מיטל איינצוהאַלטן אין זיך די גלייכגעוויכט, האָט ער די שטאַרק־

סטע אַנשטרענגונג געמאַכט צו לעשן אין זיך דעם פייער און צו הערשטיקן אין זיך דעם ווייטאָג, וואָס האָבן זיך געריסן פון אים. ער איז געווען שטיל און איינגעשלאָסן אין זיך.

ער האָט געאַרבעט געהאַרכזאַם און אַ גאַנצן טאָג שווינגנדיק. ער איז געווען צופרידן, וואָס קיינער טשעפעט אים ניט, און האָט געדולדיק איבערגעטראָגן אַלע שווערקיטן, וואָס מען האָט אויף אים אַרויפגעלייגט. אָבער אויך דאָ האָט ער לאַנג ניט געקאַנט בלייבן און געמוזט אַוועק, שוין גלייך פון דעם ערשטן טאָג, וואָס ער איז געקומען אַהער, האָט ער דערפילט אַ מאַדנע פיינטשאַפט צו זיך פון דעם בעל־הבית'ס יונגער ווייב. זי האָט אין זיין זייט קיינמאָל ניט אַ קוק געטאָן און אויסגעמיטן אַפילו אַנצוטערעפן זיך מיט אים אויפן דורכגאַנג. ער האָט דאָס געפילט און עס האָט אים געשטאַכן, אָבער ער האָט זיך באַמיט צו הערשטיקן זיין כעס אין זיך און אויסגעמיטן צו וואַרפן זיך איר צופיל אין די אויגן. עס האָט קענטיק, ניט געהאַלפן. ווייל איינמאָל אַ פאַרנאַכט, ווען ער האָט גענומען גיין אַהיים, האָט אים דער בעל־הבית צוגערופן צו זיך און קאַלט דער־קלערט, אַז מער דאַרף ער אים שוין ניט און מער זאָל ער ניט קומען. ער האָט אַנגענומען דעם בעל־הבית'ס ווערטער, האָט גאַרנישט איבערגע־פרעגט און איז אַוועק.

ער איז אַוועק אַהיים און דערפילט, ווי דער לעצטער אַנשפאַר, דער לעצטער אָנהאַלט, וואָס האָט אים ביו איצט אויפגעהאַלטן, האָט זיך איבער־געבראַכן. ער האָט געפילט, ווי ער הייבט אָן ערגעץ צו פאַלן און זינקען, טיף־טיף אַראָפּ, אין אַן אָפּגרונט, אַ כּף־הקלע. אַ מעכטיקע קראַפט כאַפט אים אויף און טראָגט אים ערגעץ ווייט־ווייט, און וואַרפט אים אַראָפּ אין אַ פּינצטערער הייל, אין אַ שלאַנגען־לאַך. און דאָרט שטרעקן צו אים אויס זייערע העלדזער און קעפּ גיגאַנטישע שלאַנגען מיט בלוטיקע אויגן, וואַרפן אַרויס זייערע צינגער און שטעכן אין אים אַריין זייערע ציין, טריפן אין אים אַריבער זייער סם און זייער גיפט, און זאָפן אים אָן מיט זייער שיפען, און טרינקען אים אָן מיט זייער גאַל. און אַט ווערט ער אַליין אַ שלאַנג, פּויוזעט און קריכט ווי אַ שלאַנג, און שטרעקט אויס זיין צונג און שטעכט און שיפעט און בייסט, און פאַרסמט אַלץ און פאַרברענט מיט זיינע גרינע אויגן.

ער האָט געפילט, ווי עפעס ווערט אַנדערש אין אים, בייט זיך אין אים, און ער ווערט אַן אַנדערער.

מאָדנע געפילן האָבן זיך אין אים איצטער אָנגעהויבן פאַנאָדערוויקלען, מאָדנע פאַרלאַנגען — ברענענדיקע אַזעלכע, ווייטאַנדיקע, שרייענדיקע. שרייען האָט אים איצט געצויגן, ברומען און רעווען ווי אַן אַקס. עס

האָט געשטאַכן אין די אָדערן און אין מאַרד און געברענגט מיט אַזאַ שאַרפן ווייטאַג, אַז עס האָט זיך געוואָלט אויסטאַן נאַקעט און לויפן איבער די גאַסן און שרייען און ווילדעווען און ברומען ווי אַ חיה; עפעס אָפּטאַן שטאַרקעס אַזעלכעס, אויפרייסנדעס, וואָס זאָל אויפּטרייסלען און אויפּצי-טערן די לופּט מיט גרויל און שויהער; אָדער ווילד איינגראַכן זיך אין הער וערד און ברעכן דאָרט, שטעכן, קניפּן, רייסן, צופּן, פאַרברענען... עפעס האָט אין זיין האַרצן געוואָרפן זיך, געריסן, געזוכט אַרויסצו-ברעכן זיך אין עטוואָס שרייענדיקעס, פאַרניכטנדיקעס — און אין דעם געפינען באַפּרידיקונג און זעטיקונג.

אין זיין ווילדער שנאה און עקל צו אַלעמען, האָט ער אָנגעהויבן מאַך טערן און פייניקן אַלץ, וואָס איז אים אונטערן האַנט געקומען, וואָס האָט נאָר געקענט פילן יסורים און מאַטערן זיך אין ווייטאַג. האָט ער אַ פּליג געכאַפּט, האָט ער געריסן און געצופּט פון דעם די אברים, ביז עס איז געבליבן טויט אין זיינע הענט. איז די קאַץ אין זיינע הענט אַריינגע-פּאַלץ, האָט ער זי געדריקט און געוואָרגן מיט אַזאַ שנאה און האָס, ביז איינמאַל האָט ער זי אויף אַן אמת דערשטיקט...

פאַרנאַכט, ווען די קי פּלעגן זיך אומקערן צוריק פון פעלד, פלעגט ער שוין אַפּוואַרטן די צייט און אַרויס זיי אַנטקעגן. ער פלעגט אָנכאַפּן איינע פון זיי פאַרן עק און אָנהייבן יאַגן זי מיט אַזאַ ווילדקייט און פאַר-ביסנקייט, אַז די קו פלעגט זיך לאָזן לויפן ווי אַן אונטערגעשאַסענע, מיט אַ פאַריסענעם עק, און טראַגן זיך איבערן גאַס אין ווילדער שרעק. יעדן פאַרנאַכט פלעגט ער אַזוי טאַן מיט איינער, ביז אַלע קי האָבן אים שוין געקענט און געציטערט פאַר אים, און ווען ער פלעגט אָנקומען פאַרנאַכט זיי אַנטקעגן, פלעגן זיי זיך אין ווילדער פאַניק לאָזן לויפן און אַנטלויפן ווי פון אַ וואַלף...

ער האָט אָנגעהויבן אַפּצוהיטן די פּויערטעס, וועלכע זיינען געגאַנגען פאַרנאַכט אַהיים פון דער אַרבעט, און כאַפּנדיק איינע פון זיי, פלעגט ער זי נעמען דריקן מיט אַזאַ קראַפּט און ווילדקייט, אַז יענע פלעגט פון שרעק אַזש פאַרלירן דעם לשון און נאַכדעם אַ לאַנגע צייט שפּעטער זיין ווי צעמישט.

אַלע האָבן איצט געציטערט פאַר אים, און ווער עס האָט אים נאָר באַגעגנט, האָט געוויכט פון אים און מורא געהאַט פאַרבייגיין לעבן אים.

עס האָבן זיך אָנגעהויבן צו שרעקן פאַר אים אַפילו זיין אייגענע טאַטע-מאַמע און פלעגן מורא האָבן צו בלייבן אַליין אין הויז מיט אים. זיי האָבן מורא געהאַט, אַז איינמאַל אַ פאַרנאַכט זאָל ער זיי אַלע ניט אויסשטיקן און אַפּרעכענען זיך מיט זיי פאַר זייער אויפּברענגען אים. קינדער, ווען זיי

פלעגן אים באגעגענען, פלעגן אנטלויפן פון אים און באהאלטן זיך. די „פליאמע“ איז געוואָרן אַלעמענס שרעק איצט. אָבער וואָס מער מען האָט זיך געשראַקן פאַר אים און וואָס מער מען האָט געציטערט פאַר אים, און וואָס מער ער האָט דאָס געפילט אין יעדן איינעם, אַלץ מער האָט דאָס אים גערייצט און אַלץ ווילדער האָט דאָס אים געמאַכט; אַלץ אַ גרעסערע דורשט האָט ער געפילט און אַלץ אַ גרעסערע אומבאַפרידטיקייט האָט אים געמאַטערט, און אַלץ אַ גרעסערן פאַרלאַנג האָט ער געהאַט צו שטילן דעם אייגענעם ווייטאַג אין יענעם יסורים. ער איז ווי אַ וואָלף אומגעאַנגען און געזוכט קרבנות — אַ ווילדער, אַ צערייצטער.

און איינמאָל איז ער אין דער גרויסער שטאָט געקומען. איינזאַם און עלט, מיד און דערשלאָגן, מיט אַ ווילדן פייערל אין די אויגן, האָט ער אומגעשפּאַנט איבער די גאַסן פון שטאָט און געבלאַנדזשעט פון איין טייל צו דעם צווייטן.

אַ נייע וועלט האָט ער דאָ פאַר זיך דערזען, מיט אַ נייעם לעבן, מיט נייע וואונדערלעכע זאַכן, וואָס ביי זיי אין שטעטל האָט ער דאָס קיינמאָל נישט געזען. נייע מענטשלעכע פּנימער, זאַטע, צופרידענע, יונגע און געזונטע, פון וועלכע דאָס גליק שטראַלט אַרויס, און וועלכע קוקן אַרום זיך און זעען אַלץ מיט צופרידנקייט. אַלץ אַרום איז פריילעך און ליכטיק און רוישיק, פונקט ווי אויף אַ חתונה.

עס איז אַוונט. די גאַס ליגט אויסגעשפּרייט אַ פריילעכע, אַ רוישיקע, אויפגעברויזט פון הונדערטער און טויזנטער פריילעכע שטימען און באַגילדט מיטן שיין פון עלעקטרישער ליכט, פונקט ווי אין אַ מיטן העלן זוניקן טאַג. מענטשן שפּאַצירן הין און צוריק, און צענדליקער און הונדערטער פון זיי שטעלן זיך אָפּ ביי די שוויפענצטער פון די גרויסע געשעפטן, וואָס ווינקען צו זיי און רופן מיט הונדערטער פאַרשיידנפאַרביקע לעמפעלעך פון עלעקטרישער ליכט און מיט צענדליקער און הונדערטער פאַרשיידענע מינים סחורות פאַרן מענטשלעכן געברויך. די זאַכן אין די פענצטער ליגן צעלייגט און קוקן אויס ווי לעבעדיקע, און ווי מענטשן פונקט, ווינקען זיי און רופן: קומט אַריין און קויפט, קומט אַריין און געניסט... און די מענטשן לאָזן זיך טאַקע לאַנג נישט בעטן. איינציקווייז און פאַרנדייז, און גאַנצע גרופן, מיט לויכטנדיקע פּנימער און שטראַלנדיקע אויגן, מיט דרייסטיקייט און שטאַלציקייט אין די באַנעמונגען, גייען זיי אַריין און קלייבן אויס. אַלץ ליגט שוין אַנגעגרייט פאַר זיי, אַלץ ליגט שוין פאַרטיק, און אַלץ שמייכלט אַזוי צו זיי, און אַלץ רעדט צו זיי — אַזוי ליבלעך,

אונטערטעניק, און אלץ נויגט זיך אזוי פאר זיי, און אלץ בויגט זיך אזוי פאר זיי...

און אַט דאָ, צווישן דעם פריילעכן גערויש פון זיכערקייט און צו-פרידנקייט, מונטערקייט און זאָרגלאַזיקייט, לעבעדיקייט און לוסטיקייט, צווישן דער רוישנדיגער פרייד פון גליק און פאַרגעניגן, האָט ער פלוזלונג זיך אָפגעשטעלט און דערפילט זיין אייגענע קליינלעכקייט און נישטיקייט, עלנטקייט און פאַרוואַרלאַזיקייט, צעבראַכנקייט און פאַרשטויסנקייט. ער האָט פלוזלונג דערזען זיך איינעם אליין, אָן וועמען אַ צווייטן אין לעבן — אַ פאַרשטויסענעם, באַשפּיגענעם, ווי אַ וואַנץ — אַ צעטראַטענעם... אַ גרויל האָט אים אַרומגעכאַפּט.

אַ מאַמענטאַלער פאַרגלייך האָט דורכגעבליצט אין זיין מוח, אַ פאַר-גלייך צווישן זיך און יענע — און ער האָט דערפילט, ווי עס איז אים הייס געוואָרן אין אַלע ביינער.

אַ הייסער שטראַם בלוט האָט אים אַ זעץ געטאָן פון האַרצן און אַ שפּאַר געטאָן צום קאַפּ. אַלץ איז אים האָט אָנגעהויבן צו וואַרפן זיך און צאַפּלען, צו ציטערן און קאַנוואַלסירן. דער מוח האָט אָנגעהויבן צו ברע-נען און די אויגן האָבן זיך אָנגעצונדן. אַ וועלפישער פייער האָט גענומען פלאַקערן אין זיי און שטעכן מיט גליענדיקע שפיזן. אַ כוואַליע פון גיפט האָט זיך צעגאַסן איבער זיין קערפער און אין איין מינוט איז ער געוואָרן אַ ברויזנדיקער ים פון שנאה און האָס.

אַ שטורמישער באַגער האָט אים איצט אַרומגעכאַפּט און אַרויסגע-שריען פון אַלע זיינע אָדערן: „פאַרניכטן!... פאַרברענען!... צעטרעטן!... זאָל קיינער גאַרנישט האָבן און אויך ער ניט!... נישט ער און נישט קיינער!...“

אים האָט זיך אין דער מינוט געוואַלט טאָן עפעס אַזוינס, וואָס זאָל באַשאַפן אַן אומגליק, וואָס זאָל אַרויסרופן אויף אַלעמענס פּנימער שרעק און צעמישונג. אים האָט זיך געוואַלט כאַטש צוגיין צו איינער פון די שיי-נענדיקע, גלאַנצנדיקע און רופנדיקע פענצטער, פאַרשטעלטע מיט אַל-דאַס-גוטס, און מיטן פוס זיינעם דערלאַנגען עס אַזאַ זעץ, אַז עס זאָל זיך אין איין מינוט צעפליען אין טויזנט ברעקלעך, און די טייערע זאַכן, וואָס זיינען נאָר-וואָס געווען אויסגעשטעלט ווי די פּריצטעס, זאָלן זיך וואַלגערן אויפן גאַס באַשמוצטע און צעטראַטענע... .

אָדער — האָט זיך אים געוואַלט — גאָר צוגיין צו איינעם פון די גליקלעכע און גאַרנישט-פאַרדעכטנדיקע, און דערלאַנגען אים מיטן פּויסט אַזאַ זעץ אין פנים און אין די ציין — פּונקט ווי דאָס פּערד דעמאַלט אים!... — און זאָל ער זיך דערנאָך קאַרטשען און קנייטשן און אַרומטראַגן זיך דאָס

גאנצע לעבן זיינס מיטן צייכן אויפן פנים — פונקט ווי יער, און נישט וויסן פון קיין רוי, פון קיין פרייד, פון קיין מענטשלעכן לעבן... אדער גאר אפשר — האָט ווייטער אין אים אַלץ געזאָטן — צוגיין צו איינעם און געבן אים אַזאַ שניט איבערן פנים, אַז עס זאָל ווערן ענלעך צו זיינעם — און זאָל יענער טאַנצן און שפּרינגען דערנאָך פון ווייטאָג און שאַנדע, און וואָרפן און קרימען זיך אין יסורים און פּיין... ביי דעם האָט ער דערפילט אַזאַ ווילדע הנאהדיקע זיסקייט איבערן גאַנצן קער-פער, און זיינע אויגן האָבן זיך אַזוי ווילד פאַנאָדערגעפנט, אַז אים האָט זיך געוואָלט אויפשפּרינגען פון צערייצטקייט און צעהירושען זיך פאַר פרייד...

ער האָט זיך אויפגעכאַפט ווי פון אַ דרעמל. זיין פיבערדיקער טרוים, וואָס האָט אים אַ ווילע אַרומגעכאַפט, האָט זיך געענדיקט, און ער האָט זיך דערזען שטיין, ווי פריער, איינעם אַליין אין מיטן גערויש און פריי-לעכן טומל. ער האָט זיך איינגעקאַרטשעט אין זיך, צונויפגעדריקט זיך, און מיט אויסגעלאָשענע אויגן אָפּגעטראָטן אין אַ זייט. ער האָט זיך אינגאַנצן געטרייסלט פון אויפּרעגונג און ציטער.

אַ מידער און אַ צעבראַכענער איז ער אַוועק בלאַנדזשען ווייטער. פאַר די האַלב-אויסגעלאָשענע אויגן זיינע האָבן זיך דורכגעצויגן גאַסן און געס-לעך, וועלכע ער האָט כמעט ווי נישט באַמערקט, און אין וועלכע דער טומל און גערויש פון דער יום-טובדיקער גאַס זיינען ביסלעכווייז צערונגען גע-וואָרן. ער איז פאַרגאַנגען אין אַ ווייט אָפּגעלייגט געסל, אַ שמאַלס און אַ פינצטער, מיט קליינע אָפּגעפאַרענע הייזלעך פון ביידע זייטן, אָן ליכט אין זיי, ווי פאַרשלאָגענע. נאָר ביי איינעם פון זיי, אין דער ווייטן, האָט געברענט אַ רויטער לאַמטערן, וואָס האָט געוואָרפן אַרום זיך ניט זיכער אַ קליינעם רויטלעכן שייך. ער איז אַוועק אַהין.

פון ביידע זייטן געסל, ביי דעם הויז מיטן רויטן לאַמטערן און אַנט-קעגן אים, האָבן זיך אַרומגעדרייט הין און צוריק טונקעלע פּרויען-גע-שטאַלטן, וועלכע האָבן אַריינגעקוקט יעדן פאַרבייגייער אין פנים אַרײַן, ווי זוכנדיק עמעצן, ווי וועלנדיק עמעצן געפינען צווישן זיי. טיילמאַל האָט איינע פון זיי אויף אַ ווילע פאַרהאַלטן וועמען פון די דורכגייער, עפעס אים איינגערוימט, און באלד נאָכדעם פאַרשוואונדן צוזאַמען מיט אים אינעווייניק, אינעם הייזל. די איבעריקע זיינען געבליבן וואַרטן, ביז אַנדערע וועלן אַנ-קומען און פאַרבייגיין, ביז זיי וועלן וועמען פון זיי קענען אָפּשטעלן און אַריינגעמען אינעווייניק, און דערווייל האָבן זיי זיך אומגעדרייט הין און צוריק איבערן געסל, שטיל און ווייך ווי שאַטנס.

ער האָט דערפילט אַ מאַדנעם, ניט-באַקאַנטן, ציטער אין זיינע ביינער.

ער האָט אַליין ניט געוואוסט פאַרוואָס, אָבער די דאָזיקע פּרויען, וועלכע האָבן זיך שטיל און סודותדיק אומגעדרייט היין און צוריק, האָבן אַ מאָדנע אומרואקייט אַרויסגערופן אין אים און אַ מאָדנעם נייגיר. דאָס הייזל מיטן רויטלעכן שייַן פון לאַמטערן דערביי, מיט די פּוץ-צייט-צו-צייט פאַר-שווינדנדיקע פאַרלעך אין אים, האָט אים אויסגעזען סודותדיק און געהיימ-ניספּול און האָט מאָדנע גערייצט האָס בלוט אין אים.

ער איז צוגעגאַנגען גענטער און זיך אָפּגעשטעלט אויף דער צווייטער זייט קעגנאבער דעם רויטן לאַמטערן. ער איז געווען אָנגעשטרענגט און שטאַרק אויפּגעהעגט.

אין האַרץ ביי אים האָבן ווי האַמערס געקלאַפט און דאָס בלוט אין די אַדערן האָט זיך באַוועגט שנעל-שנעל, דריקנדיק די שלייפּן-ווינקלען און פּרעסנדיק אויפן מוח. ער האָט אויסגעזען ווי אַ ווילדע חיה, וואָס איז גרייט יעדע ווילדע זיך צו וואַרפן אויף איר קרבן און איינשלינגען אים, און באַ-לעקט זיך שוין פריער פונעם פלישיקן ביסן, און צוקט מיט די נאָזלעכער, איינאַטעמענדיק דעם שטאַרקן און וואַרעמען ריח פונעם פרישן בלוט, וואָס דערוואָרט זי איינגיבן. ער איז געשטאַנען און געשלונגען דעם וואַ-רעמען שפיייעכץ, וואָס האָט זיך געוואָסערט ביי אים אין מויל אַ זיסלעך-רייצנדיקער און קיצלענדיקער, ווי פרישער, נאָר-וואָס אַרויסגעפאַלענער פּערדישער מיסט.

ער האָט אַ שפּאַן געטאָן גענטער צום הייזל און געוואַלט צוגיין צו איי-נער פון די פּרויען. אָבער פּלוצלונג, ווי אַן עפעס דערמאָנענדיק זיך, ווי ביי עפעס כאַפּנדיק זיך, האָט ער זיך געגעבן אַ שטעל אָפּ אינסטינקטיוו און געבליבן שטיין אויפן אָרט אַ געפּלעפטער, אַ צוגעשמידטער. אַ היי-סער זודיקער בלוט-שטראָם האָט אים געגעבן אַ זעץ אין קאָפּ און אַזוי ווי צעמישט. ער האָט זיך פאַרלאָרן און געבליבן שטיין אויף אַן אָרט.

באַלד אָבער איז ער צו זיך געקומען, און באַנעמענדיק קלאָר זיין לאַגע, איז ער אַריינגעפאַלן אין אַ שרעקלעכער ווילדקייט. ווי אַ צערייצטע חיה אין שטייג, האָט ער זיך גענומען וואַרפן פון איין אָרט צום צווייטן און אומדרייען זיך היין און צוריק אין שרעקלעכער פאַרצווייפלונג און צער. ער האָט זיך אַ זעץ געטאָן מיט די פּויסטן אין האַרצן און גענומען רייסן אויף זיך די קליידער. דער פנים האָט זיך אויסגעקרימט אין שרעקלעכן ווייטאַג און די אויגן זיינען פול געוואָרן מיט פּיין און יסורים. ווי אַ וויל-דער טיגער האָט ער זיך געוואַרפן פון איין אָרט צום צווייטן און נישט געקענט געפינען פאַר זיך קיין רו.

די לייזן פון יאָרן האָבן זיך אויסגעבונדן פון זיין נשמה און אַוועק-געשטעלט זיך פאַר זיינע אויגן אין זייער פולער בולטקייט. ער האָט זיך

דערזען ווי אין א מיטן נאכט אליין אין א וויסטעניש, צווישן וועלף און ווילדע חיות. פון אלע זייטן — פארבונדענע טויבע אויערן, צוגעשלאסענע טירן, און בליקן פול מיט פארזאכטונג און עקל צו אים. ער האט געהערט זייער וואוינען, און אין זיינע אויערן האבן געקלונגען שפאט און געלעכערטער, זידלעריי און נאכקרימעניש. די נשמה האט זיך געקארטשעט און געקניטשט פון יסורים, און ארום איר האבן זיך געוויקלט ווייטאג און שאנדע, פייך און עלנטקייט, און האבן זיך שארף געטוליעט צו איר און קאלט זי געדריקט מיט פראסטיקע ביינערהדיקע פינגער. שוין יארן און יארן, אז ער טראגט אויף זיך די דאזיקע משא און פילט אויף זיך די גאנצע דריקנדיקע לאסט אירע, — קיינמאל אבער האט ער זי נאך ניט געפילט אזוי שווער און אזוי פרעסנדיק, ווי אין דער מינוט, ווען ער איז געשטאנען אנטקעגן הייל און מורא געהאט אהין צוצוגיין.

א שרעקלעכער האס האט אים ארוםגעכאפט און א ווילדער ברענענדיג קער צארן. ער איז געשטאנען אין דער פינצטער און געקנילט די פויסטן, ווי וועלנדיק אימעצן דערלאנגען מיט זיי, און געקריצט מיט די ציין פון רציחה און כעס. אן עקל האט אים ארוםגעכאפט צו אלע מענטשן, א ווילדע פארזאכטונג און פיבערדיקער האס. ער האט געפילט, אז ער וואלט זי איצט אלע ביז איינעם אויסגערעטן און אויסגעשטיקט ווי די מייזלעך, און איינמאל פאר אלע מאל זיך באפרייט פון זיינע יסורים און שטענדיקע ליידן.

ער האט אבער געפילט זיין שוואכקייט און הילפלאזיקייט, און א מידער און א צעבראכענער איז ער אפגעגאנגען אין א זייט, פיבערנדיק אינגאנצן פון אויפרעגונג און טרייסלענדיק זיך מיטן גאנצן קערפער. ער האט זיך צוגעטוליעט אין דער פינצטער צו א וואנט, ווי וועלנדיק אפקילן זיין אנהעצטן מוח, און איז אזוי פארזונקען אין שוואכקייט און מאכטלאזיקייט. א שטילע שעפטשענדיקע שטימע האט ער פלוצלונג דערהערט היינטער זיך, וואס האט אים איבערגעשראקן און אויפגעוועקט פון זיין באזונדערלאזער צעשוואומענישט. ער האט א ציטער געטאן. ער האט זיך אומגעקוקט אויף צוריק און דערזען לעבן זיך א טונקלע פרויען-געשטאלט, וואס האט אין דער פינצטער אויסגעזען ווי א שווארצער געדיכטער שאטן, און איז געשטאנען נאנט לעבן אים, עטוואס בארירנדיק אים. דאס איז קענטיק, געוועזן איינע פון יענע, וואס האבן זיך אומגעדרייט הין און צוריק איבערן געסל און שטיל אריינגעקוקט יעדן איינעם אין פנים אריין. זי איז געשטאנען לעבן אים און שטיל, ווי בעטנדיק זיך, געפליסטערט: „וועסט אריין צו מיר? קום ליבינקער, ביי מיר איז גוט...“

ער האט אויפגעציטערט. דורך דער פינצטער האט ער געוואלט

אויפנעמען די ווערטער און פארשטיין די באדייטונג זייערע, אָבער ער האָט
 ניט געקאָנט. זי זיינען דורכגעפֿלויגן פֿאַרביי זיין אויער שנעל און לייכט,
 ווי פרעמדע אומבאַקאַנטע קלאַנגען. באַרירנדיק נאָר די אויערן־לעפֿלעך
 מיט זייער שטילן נאָכקלאַנג. ער איז געשטאַנען און געקוקט אויף איר
 און ניט פֿאַרשטאַנען, וואָס זי וויל פֿון אים.

זי האָט אים אָנגענומען פֿאַרן האַנט און שטייפֿער זיך צוגערוקט צו
 אים. ער איז ווי גיכטערער געוואָרן און דער מוח איז צוריק געוואָרן וואָך
 און אָנגעשטרענגט. ער האָט זיך אָנגעהויבן אויפֿרעגן: „וואָס וויל זי פֿון
 אים? נאָך וואָס איז זי צוגעקומען צו אים? רייצן זיך אפשר?... אַפֿלאַכן,
 ווי די אַנדערע?...“

ער איז געוואָרן אויפֿגערגטער און אָנגעשטרענגטער, און ווי פֿאַר אַ
 רעטעניש, געשטאַנען און געקוקט אויף איר. אין קאָפּ האָבן זיך אים גע-
 מישט די פֿראַגן: וואָס וויל זי פֿון אים? וואָס דאַרף זי פֿון אים? נאָך
 וואָס איז זי צוגעקומען צו אים? האָט זי קיין טעות ניט?... אַלע לויפֿן
 דאָך פֿון אים... אַלע ווייכן דאָך פֿון אים... וואָס־זשע איז דאָס?...
 ער האָט דערפֿילט איר וויכע האַנט אין זיינער און אַ שטיל, פֿליס-
 טערנדיק געבעט: „קום, ליבינקער, קום, שייניקער — וועסט אַ גוטע נאָכט
 מיט מיר האָבן...“

ער האָט דייטלעך געהערט איצט אירע ווערטער און קלאָר זיי באַ-
 נומען. ער האָט אויפֿגעשוידערט. „ליבינקער!... שיינינקער!...“ —
 וואָס איז דאָס? חוזק? שפּאַט? שפּיזן אַזעלכע — געצילט צו פֿאַרוואונדן
 אים?...

ער האָט געפֿילט, ווי דער מוח האָט זיך גענומען באַוועגן אינעווייניק
 און שפּאַרן זיך ווי צום פֿלאַצן. עס האָט גענומען קאָכן און זידן אין אים,
 און דאָס בלוט האָט זיך גענומען הייבן אַלץ העכער און שפּאַרן אין די
 שלייפֿן. ער האָט געפֿילט, אַז ער ווערט צעריסן פֿון אויפֿרעגונג און פֿאַר-
 דראָס.

אַ שאַרפֿער געדאַנק האָט פֿלוצלונג אויפֿגעבליצט אין זיין מוח און
 באַלויכטן די אומקלאַרקייט דאָרט. — „אַהאָ! זי ווייס ניט... זי זעט ניט
 מסתּם... זי פֿילט ניט... אָבער, ווען זי זעט עס יאָ, וואָלט זי פֿונקט ווי
 אַלע אים אַ שמיץ געטאַן און פֿאַרטריבן פֿון זיך, באַשפּיגן, ווי אַ קרעציקן
 הונט... יאָ, ער פֿאַרשטייט... אָבער וואָרט! נקמה וועט ער היינט
 נעמען... נקמה!... — פֿון איר און פֿון אַלעמען...“

ער האָט זיך געמאַטערט צו דערשטיקן אין זיך די אויפֿרעגונג, און
 מיט אַ פֿאַרשטיקטן, פֿאַרדומפענעם קול, קוים אַרויסריינדיק, געזאַגט צו
 איר: „קום!...“

זיי זיינען ארוועק. זי איז געגאנגען פארויס און ער הינטער איר. ווי א קאץ האט ער זיך שנעל דורכגעשלייכט פארביי דעם לאמטערן און איז אריין אין היין. דורך א שמאלן קארידאר זיינען זיי אריין אין א זייטיקן צימערל, אין וועלכן א קליין לעמפל האט שוואך און טונקל באלויכטן די ווענט און דאס בעטל, וואס איז געשטאנען גרייט-אויסגעבעט אין א זייט. זי האט זיך אויסגעדרייט און געוואלט אַנקוקן דעם „גאסט“, וועלכן זי האט געבראכט מיט זיך. א שטילער אויסגעשריי פון שרעק האט זיך ארויס-געריסן פון איר הארצן און אינסטינקטיוו זי אפגעשטויסן אויף צוריק. זי איז געבליבן שטיין מיט אן אפגענעם מויל און צעשראקענע אויגן און נישט געוואוסט וואס צו טאן. זי האט געווארפן א בליק צו דער טיר און אזוי-ווי געוואלט ארויסשפרינגען דורך איר, אבער באלד האט זי זיך אַ כאַפּ געטאָן און געבליבן שטיין. מיט דער געניטקייט און דערפארונג פון נאך אנדערע אפטע ניט-אנגענעמע פאלן, האט זי געוואוסט, אַז מיט ביזן קען מען דאָ גארנישט אויספירן, און אַז עס איז פיל בעסער צו זיין נאָכגיביק און גע-האַרכזאַם צו דעם „גאסט“. זי האט דעריבער געזען זיך באלד צו באַ-הערשן און אויסזען ווי אינגאנצן רואיק. זי איז צוגעגאנגען גענטער צו אים, ווי וועלנדיק אַרויטוויזן אים איר ניט-דערשראָקנייט, און מיט גע-וויינלעכער זאָלעכקייט געהייסן אים אויסטאָן זיך.

ער איז געשטאנען ביי דער טיר אַ ביזער און אַ צעשראָקענער און פון אומבאַקאַנטקייט און צעטומלטקייט ניט געוואוסט וואס צו טאן. זי האט אים אַנגעוויזן אויפן בעטל און געהייסן זיך לייגן. ער איז געווען אַנגעשטרענגט און אַנגעכמורעט און אַ ביזער פייערל האט געגלאַנצט אין זיינע אויגן און צוגעגעבן אים אַ פאַרהעכטיקן אויסזען, ווי ער וואלט אין זיך אַ שלעכטן געדאַנק געטראָגן. זי האט אים אַנגעקוקט צעשראָקן, און וועלנדיק וואס גיכער אַפּטרן די שווערע מינוטן, האט זי באַשלאָסן זיך אונטערצואוואַרפן זיינע אַלע קאַפּריזן און דערפילן זיין יעדן פאַרלאַנג.

זי האט זיך געלייגט לעבן אים. ער איז געלעגן אָן אַ זייט ביי דער וואַנט און אַ וויילע געהיימניספול געשוויגן. פלוצלונג האט ער זיך אויסגעדרייט צו איר און מיט אַ שווערן פאַרדומפענעם קול אַרויסגעשיפעט: — פאַר-וואָס האָסטו געשפעט פון מיר, האָ? זאָג מיר, דו אויך? ... דו אויך? ... זי האט זיך דערשראָקן. זי האט גיט פאַרשטאַנען, וואָס ער רעדט צו איר און וואָס ער וויל פון איר. זי האט אים אַנגעקוקט פאַרוואַנדערט און מיט שרעק און געוואוסט, וואָס צו ענטפערן.

און ער האט פאַרגעזעצט וויטער צו שיפען: — זאָג מיר, פאַרוואָס האָסטו געשפעט פון מיר? ... פאַרוואָס האָסטו געלאַכט פון מיר? ... פאַר-

וואָס האָסטן גערעדט צו מיר אזוי, אָז דו האָסט מיין הייט אויף מיר אָנגע-
צונדן און מיינע אָדערן געלאָזט ברענען? ... פאַרוואָס? ... מיינסט, איך
וועל עס דיר שווייגן? ... נקמה וועל איך נעמען! ... נקמה! ...

ער האָט די לעצטע ווערטער אַרויסגעשריען, וואַרפנדיק זיך מיטן גאַנצן
קערפער און ציטערנדיק פון אויפֿרעגונג.

זי האָט זיך גענומען בעטן ביי אים: — וואָס ווילסטו פון מיר, טייער-
רינקער? וואָס מאַנסטו פון מיר? ווער האָט דיך באַליידיקט? ווער האָט
געשפּעט פון דיר? ... וואָס דוכט זיך דיר, שיינינקער? ..

די לעצטע ווערטער אירע האָבן אים ווי מיט אַ דונער דערלאַנגט. ער
איז אויפֿגעשפרונגען. ווי אַ פאַרוואונדעטע חיה האָט ער זיך גענומען וואַרפֿן
און ווילד ברומען און שטיקן זיך מיט די ווערטער: „רייד ניט, שווייג!
רייד ניט מער! ... דו ווערגסט מיך ... איך ווער דערשטיקט ...“

ער האָט שווער געאַטעמט און היזעריק געקערעכצט: „ליבינקער“...
„טייערינקער“... „שיינינקער“... — איז דאָס ניט קיין שפּאַט איבער מיר?
ניט קיין געלעכטער? ... ניט קיין שפּיי אין פנים? ניט קיין איינבייסן
זיך מיט ציין אין מיין לייב און רייסן עס, בייסן עס, צופֿן עס און טרעטן
עס? האַ? ...“

די לעצטע ווערטער האָט מען שוין קוים געהערט.

ער האָט שווער געאַטעמט. דער פנים איז געווען אויסגעקרימט ווי פון
שרעקלעכן ווייטאָג און די אויגן פאַרלאָפֿן מיט בלוט. פון זיין האַלדז האָבן
זיך געטראָגן פאַרשטיקטע קלאַנגען, וואָס זיינען געווען ענלעך צו דעם
סאַפּען און כאַרכלען פון אַ געקוילעטן אַקס. ער האָט זיך קאַנוואַלסיוו גע-
וואַרפֿן און געצאַפלט ווי אַ צעשניטענע שלאַנג. ער האָט זיך ניט געקענט
באַרואיקן.

— וואַרט נאָר — האָט ער היזעריק געכריפּעט און געצויגן זי צו
זיך. — קום אַהער און קוש מיך ... — אַטאָ דאָ, אויף דער „פּלאַמע“, אויף
דעם רויטן צעקריפלטן פנים ... אויף דער וואונד, וואָס פייניקט מיך דאָס
גאַנצע לעבן ... אויף מיין שאַנד-צייכן, וואָס האָט מיין לעבן פאַרוויס-
טעט ...

ער האָט זי שטיף אַרומגענומען מיט זיינע הענט און פעסט געדריקט
איר פנים צו זיינעם. ער האָט שווער געקערעכצט, ווי פון אַ שאַרפֿן ווייטאָג,
און קלאַמערנדיק זיך אין איר, איינגעזאַפט די קושן, וואָס האָבן זיך געשאַטן

אויף זיין פנים, ווי אויף אַ ברענענדיקער וואונד. ער איז געבליבן ליגן שוואַך און באַפרידיקט.

שפעט אין דער נאַכט, ווען ער איז צוריק פונעם הימל אַרויס, האָט ער מיט שווערע וואַקלדיקע טריט זיך אַוועקגעשלעפט ווייטער. ער איז געווען אַפגעשוואַכט פון דער נאַכטיקער אויפרעגונג און האָט געפילט אַ מיזאָקייט אין אַלע זיינע אברים. אויפן האַרצן אָבער האָט ער געפילט אַ גרינגערקייט און אויף די פלייצעס אַ פאַרלייכטערונג. די שווערע משא, מיט וועלכער ער איז געווען באַלאָדן ביז איצט, איז אַזוי ווי לייכטער געוואָרן און מער ניט געדריקט אַזוי שטאַרק. מיט שווערע וואַקלדיקע טריט האָט ער אַוועקגעשפּאַנט ווייטער און פאַרשוואַנדן אין דער נאַכטיקער פינצטערניש...

א י נ ה א ל ט

5	-----	מיינ מוטער
13	-----	די בלינדע מאמע
18	-----	אין א פרעמדער וועלט
24	-----	די שאפע מיט קלידער
31	-----	פארציילט א לעבן
37	-----	מרימ'ס צוואה
47	-----	דער בלינדער קינסטלער
55	-----	די ביבליאטעק
60	-----	מיינ פריינט
67	-----	שוועסטער
87	-----	שיף-שוועסטער
95	-----	ניט-גלייכע יארן
107	-----	אייפערזוכט
111	-----	שטילער פארדראָס
116	-----	די נייע דערפארונג
123	-----	יונגע ליבע
127	-----	א פארשטערטער זומער
134	-----	יונגוואַרג
140	-----	דער שליסל
147	-----	יונגט-שאַטנס
151	-----	די אָפגענאַרטע
169	-----	וואָס איז דאָס לעבן ?
190	-----	שוואַכקייט
208	-----	אומזיסטע שרעק
214	-----	אָן א נאָמען
225	-----	האַס
230	-----	אין די בערג
237	-----	די „רויטע פליאמע“